

พระเจ้าอยู่หัว

พระเจ้าอยู่หัว

หนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ข้าวรพุทธเจ้า

เอามโนและศิระกราน

นบพระภูมิบาลบุญญะดิเรก

เอกบรมจักริน พระสยามินทร์

พระยศยิ่งยง

เย็นศิระเพราะพระบริบาล

ผลพระคุณ ธ รักษา

ปวงประชาเป็นสุขสานต์

ขอบันดาล ธ ประสงค์ใด

จงสฤษฏ์ดังหวังหวารหุทัย

ดุจถวายชัย ชโย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๐

จำนวนพิมพ์ ๑๕,๐๐๐ เล่ม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974 - 10 - 0543 - 1

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษา เรื่อง พระเจ้าอยู่หัว
ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๐

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

รองปลัดกระทรวง รักษาการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่เก้าแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ตลอดระยะเวลาที่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมาตราบจนปัจจุบันนี้กว่า ๔๐ ปี พระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ที่ทรงปฏิบัติ ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งสิ้น

เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อประชาชนชาวไทย กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษา เรื่อง พระเจ้าอยู่หัว ขึ้น ดังรายนามที่แจ้งไว้ในหนังสือนี้ และมอบให้กรมวิชาการเป็นผู้ดำเนินการ โดยเริ่มงานมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๗ ซึ่งครั้งนั้น นายสุรเดช วิเศษสุรการ เป็นอธิบดีกรมวิชาการเป็นประธานโดยตำแหน่ง คณะกรรมการได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบต้นเค้าของงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาร่วมเป็นผู้เขียนต้นฉบับหนังสือด้วย เนื้อหาสาระของหนังสือเกี่ยวกับพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนและเยาวชนได้ศึกษาและประจักษ์แจ้งว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยกับประชาชนชาวไทย ได้มีความผูกพันต่อกันแนบแน่นมาแล้วแต่โบราณสมัย ตลอดจนได้ทราบถึงพระราชกรณียกิจอันจะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์พระประมุขของชาติต่อประชาชนยิ่งขึ้น

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการฯ ผู้เขียน และคณะบรรณาธิการ ซึ่งมีท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ ออยุธยา เป็นหัวหน้า ที่ได้กรุณาช่วยจัดทำต้นฉบับหนังสือที่มีคุณค่าอันจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนและเยาวชนไทยเป็นอย่างมาก และขอบคุณหน่วยช่างภาพส่วนพระองค์ ห้องสมุดศูนย์บริภัณฑ์เพื่อการศึกษา ที่ได้เอื้อเฟื้อ ให้ขอยืมภาพต้นแบบมาจัดทำภาพประกอบไว้ ณ ที่นี้ด้วย

(นายโกวิท วรพิพัฒน์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๐

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ พระเจ้าอยู่หัวกับประชาชน	๑
บทที่ ๒ พระราชประวัติ (ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๐-พ.ศ. ๒๔๙๔)	๑๕
บทที่ ๓ ก่อนเสด็จฯ ขึ้นครองราชย์	๕๑
บทที่ ๔ เสด็จฯ เยี่ยมประชาชน	๗๕
บทที่ ๕ เสด็จฯ เยือนต่างประเทศ	๙๗
บทที่ ๖ พระราชกรณียกิจในด้านการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม	๑๓๙
บทที่ ๗ พระราชกรณียกิจด้านการสาธารณสุข	๑๗๑
บทที่ ๘ พระราชกรณียกิจด้านสังคมสงเคราะห์	๑๘๓
บทที่ ๙ พระราชกรณียกิจด้านการส่งเสริมอาชีพ	๑๙๑
บทที่ ๑๐ พระราชกรณียกิจด้านการป้องกันประเทศ	๒๑๙
บทที่ ๑๑ ทรรศนินฝ่ายพระมหากษัตริย์	๒๓๓
บทที่ ๑๒ เหนือเกล้าชาวไทย	๒๖๙

พระเจ้าอยู่หัว

บทที่ ๑

พระเจ้าอยู่หัวกับประชาชน

คนไทยเรามีประวัติความเป็นมาที่เก่าและยาวนาน จนกระทั่งนักประวัติศาสตร์ยังตกลงกันไม่ได้ว่าแหล่งกำเนิดของคนไทยนั้นอยู่ที่ไหน รู้แต่ว่าคนไทยนั้นเคลื่อนที่ไปมาอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ หรือแหลมทอง นี่เป็นเวลากว่าพันปีมาแล้ว มีอาณาจักรหรือประเทศของคนไทยตั้งอยู่ในสมัยเดียวกันบ้าง ต่างสมัยกันบ้าง อยู่มากมายหลายแห่ง ปรากฏตามตำนานและประวัติศาสตร์ว่า แต่ละอาณาจักรหรือประเทศนั้นมีผู้ปกครองเรียกว่า ขุน หรือหลวง หรือเจ้า บางแห่งบางสมัยก็เรียกว่า พ่อขุน ต่อมาเมื่อคนไทยรับเอาภาษาและวัฒนธรรมของต่างประเทศมาใช้ ชื่อของผู้ปกครองประเทศก็เปลี่ยนตามไป ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเป็นต้นมา คนไทยเรียกผู้ปกครองประเทศว่า พระมหากษัตริย์ หรือพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระเจ้าอยู่หัว และเรียกเช่นนี้เรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน บางคนก็เรียกในภาษาพูดว่า ในหลวง นอกจากนี้ ยังแสดงความเคารพและเชิดชูพระมหากษัตริย์ด้วยการใช้ราชาศัพท์เป็นภาษาบาลี หรือสันสกฤต หรือขอม เรียกชื่อสิ่งของเครื่องใช้ และกิจของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ด้วย

หนังสือเล่มนี้จะใช้คำแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ว่า **พระเจ้าอยู่หัว** เป็นส่วนใหญ่

การปกครองคนไทยในสมัยโบราณนั้น เป็นการปกครองแบบที่พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจเด็ดขาด อย่างที่เรียกว่า ระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์นั้น ส่วนมากได้แก่ผู้ที่มีความสามารถในการนำทัพทำสงครามเพื่อป้องกันประเทศให้พ้นจากการรุกรานของประเทศอื่น หรือเพื่อรวบรวมแคว้นเล็กแคว้นน้อยเข้าเป็นประเทศหรืออาณาจักรเดียวกัน

การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้ มิได้มีอยู่แต่เฉพาะในเมืองไทยเท่านั้น ในต่างประเทศก็เคยมีอยู่ทั่วไป โดยที่เป็นระบอบการปกครองที่ผู้ปกครอง หรือพระมหากษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาด และจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในที่สุดระบอบนี้จึงเปลี่ยนแปลงไป ระบอบที่เกิดขึ้นแทนที่ ได้แก่ ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน และกำหนดอำนาจของผู้ปกครอง โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ระบุขอบเขตสิทธิเสรีภาพของประชาชน และขอบเขตอำนาจของผู้ปกครอง หรือพระมหากษัตริย์

เสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านตอหลัง ตำบลไพรวัน
อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗

ประเทศไทยเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยยังคงมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ เพราะเหตุที่พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่มีอยู่ในเมืองไทยเป็นเวลานาน ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกหรือจิตใจของคนไทยมากมายหรือรุนแรงนัก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในขณะนั้น ทรงตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยอยู่แล้ว และทรงอนุโลมให้มีระบอบนี้ขึ้นในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นไปโดยราบรื่นปราศจากความรุนแรงใด ๆ แม้ว่าข้าราชการและประชาชนในสมัยนั้นจะยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำว่า ประชาธิปไตย แต่ระบอบนี้ก็เกิดขึ้นและเติบโตมาได้ มีการเปลี่ยนรัฐบาลชุดแล้วชุดเล่า ตามรัฐธรรมนูญบ้าง โดยการกระทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลชุดที่มีอยู่ก่อนแล้วบ้าง แต่ความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นก็เป็นที่ยอมรับของประชาชน เพราะประชาชนถือว่าเป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงทางการบริหาร ในเมื่อจักรกลใหญ่ที่สำคัญที่สุดคือ สถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งประชาชนเคารพและเชื่อถือกันยังคงดำรงอยู่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ
ภายใต้ฉัตรเศวตฉัตร
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จขึ้นครองราชย์ เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๘ ของพระบรมราชจักรีวงศ์ ใน พ.ศ. ๒๔๗๗ นั้น ระบอบประชาธิปไตยเพิ่งจะเริ่มขึ้นในเมืองไทย มีความวิกฤติต่าง ๆ อาทิ การเปลี่ยนรัฐบาล และความพยายามที่จะใช้กำลังเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล เป็นเหตุให้มีการจับกุมคุมขัง และประหารชีวิตผู้ที่ต้องสงสัยว่าจะล้มรัฐบาลหลายคน นอกจากนั้น ยังมีวิกฤติการณ์นอกประเทศ ได้แก่ กรณีพิพาทกับประเทศฝรั่งเศส เรื่องดินแดนที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย และต่อมาก็เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยถูกญี่ปุ่นเข้ายึดครองและบังคับให้ร่วมเป็นฝ่ายเดียวกันในการทำสงครามกับฝ่ายพันธมิตร

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงด้วยชัยชนะของฝ่ายพันธมิตรใน พ.ศ. ๒๔๘๘ นั้น เมืองไทยยังคงเผชิญวิกฤตการณ์ต่อมาทั้งในและนอกประเทศ มีการเปลี่ยนรัฐบาลอีกหลายครั้ง ทางด้านต่างประเทศนั้น ถึงแม้สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นมหาอำนาจชาติหนึ่งในฝ่ายพันธมิตรจะไม่รับรู้ในการประกาศสงครามของไทย แต่อังกฤษซึ่งเป็นมหาอำนาจอีกชาติหนึ่ง ก็ยังยืนยันที่จะให้ประเทศไทยจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามเยี่ยงประเทศที่แพ้สงคราม วิกฤตการณ์ที่ร้ายแรงที่สุดสำหรับเมืองไทยนั้นเกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๙ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลถูกสละบบพระชนม์และเสด็จสวรรคต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงรับพระแสงอัษฎายุงมา
พระมหาราชครูในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

ท่ามกลางวิกฤตการณ์ ความโศกเศร้าและความเคียดแค้นของคนไทยที่เพิ่งจะผ่านมหาสงครามมาแล้ว มีหน้าซำยังต้องสูญเสียพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณธรรมไปอีกพระองค์หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงรับตำแหน่งพระมหากษัตริย์ในขณะที่ยังทรงพระเยาว์ พระชนมายุยังไม่เต็ม ๑๙ พรรษา ไม่ทรงรู้พระยศมาก่อนว่าจะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินไทย และขณะนั้นกำลังทรงศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยโลซานน์ ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

การตัดสินใจรับตำแหน่งพระมหากษัตริย์ ไม่เพียงแต่จะทำให้ประเทศไทยและคนไทยคลายความโศกเศร้าที่ต้องเสียพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลไปเท่านั้น แต่ยังทำให้ประเทศไทยและคนไทยได้พระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่ ผู้ทรงมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ที่จะอุทิศทั้งพระวรกายและพระราชหฤทัยเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทย ในทันทีที่ทรงรับราชสมบัติ พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาจากมหาวิทยาลัยไปเป็นวิชาสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยที่ทรงเห็นว่าเป็นวิชาที่สำคัญและจำเป็นสำหรับตำแหน่งประมุขของประเทศ

แต่วิชาความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลและยังความร่มเย็นให้แก่คนไทยทั่วทั้งประเทศนั้น มิได้ทรงศึกษาจากโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยใด หากแต่ทรงได้จากความเอาพระราชหฤทัยใส่และจากความห่วงใยที่ทรงมีอย่างจดจ่อต่อประชาชน ตลอดเวลา ๔๑ ปีที่ทรงอยู่ในฐานะพระมหากษัตริย์ พระราชกรณียกิจทั้งปวงที่ทรงปฏิบัติมานั้น เป็นเครื่องพิสูจน์อย่างชัดเจนว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้เวลาคิดตั้งแต่การที่จะบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่ประชาชน คนไทยส่วนใหญ่เป็นกสิกร อาศัยดินและน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพ เพราะฉะนั้น พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงสนพระราชหฤทัยเป็นพิเศษในเรื่องดินและน้ำ

และทรงคิดค้นหาวิธีที่จะให้กสิกรได้ใช้ประโยชน์จากพื้นดินและแหล่งน้ำในประเทศไทยอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินไปสารทิศใดก็ตาม ทรงศึกษาทั้งสองเรื่องอย่างละเอียดและลึกซึ้ง ด้วยการสอบถามทั้งจากเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ทางเทคนิคและทั้งจากประชาชนและจากการศึกษาด้วยพระองค์เอง ความสนพระราชหฤทัยทำให้เกิดโครงการพัฒนาต้นน้ำและโครงการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บกักน้ำเพื่อให้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรมเป็นจำนวนมากมายหลายร้อยโครงการทั่วประเทศ เกษตรกรชาวไทยได้รับประโยชน์อย่างสุดที่จะพรรณานาจากพระราชดำริ อันเนื่องมาแต่ความห่วงใยของพระเจ้าอยู่หัว แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น เมื่อประชาชนคนไทยได้เข้าเฝ้าใกล้ชิดพระเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันรัดรีดแน่นแนบ ระหว่างพระมหากษัตริย์กับพลเมืองที่หาเสมอเหมือนมิได้ในประเทศอื่นใด

ความใกล้ชิดระหว่างพระเจ้าอยู่หัวกับประชาชนคนไทยนั้นเป็นเหมือนยารักษาทุกข์ของคนไทย ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นว่า ประชาธิปไตยในเมืองไทยตั้งแต่เกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วก็ต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ครั้งแล้วครั้งเล่า มีการกระทำรัฐประหารและยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลชุดต่าง ๆ และตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นบริหารงานแทนอยู่บ่อยครั้ง บางสมัยมีผู้นำเอาลัทธิเศรษฐกิจและการปกครองแบบคอมมิวนิสต์เข้ามาเผยแพร่และมีผู้หลงผิดเชื่อถือเป็นจำนวนมาก รัฐบาลต้องทำการปราบปราม เป็นเหตุให้เกิดความเป็นปฏิปักษ์ขึ้นระหว่างคนไทยด้วยกันเอง ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายผู้ก่อการร้ายต้องได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก ท่ามกลางความวิกฤติและเหตุร้ายเหล่านี้ พระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติหน้าที่พระมหากษัตริย์อย่างแน่วแน่และไม่ทรงหวั่นไหว เสด็จพระราชดำเนินไปทั่วทุกหนทุกแห่ง แม้ในบริเวณที่การสู้รบระหว่างคนไทยด้วยกันเองกำลังดำเนินอยู่อย่างรุนแรง ทรงตั้งมั่นในพระราชปณิธานที่จักอุทิศพระวรกายให้แก่คนไทยและเมืองไทยโดยไม่เลือกเขาเลือกเรา

ครั้งหนึ่ง ขณะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประชาชนในจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้สื่อข่าวต่างประเทศผู้หนึ่งขอพระราชทานสัมภาษณ์และกราบบังคมทูลถามว่า ที่เสด็จพระราชดำเนินออกไปและมีพระราชดำริเป็นเหตุให้มีโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นเช่นนั้น ทรงหวังว่าจะทำให้คอมมิวนิสต์น้อยลงหรือ ทรงพระกรุณาตรัสตอบว่ามิได้สนพระทัยว่าคอมมิวนิสต์จะน้อยลงหรือไม่ แต่ทรงหวังว่าจะทำให้ประชาชนหิวน้อยลง

เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ วิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศทรุดหนักลงเป็นประวัติการณ์ ประชาชนไม่พอใจในการบริหารงานของรัฐบาลและชุมนุมกันเดินขบวนประท้วง ในที่สุดเกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่ กลายเป็นการจลาจลลุกลามไปทั่วกรุงเทพมหานคร มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรีต้องพ้นจากตำแหน่งและเดินทางไปต่างประเทศ ประเทศไทยว่างรัฐบาลลง ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินในขณะนั้นมีได้ระบุว่า การตั้งรัฐบาลแทนจะต้องทำอย่างไร ผู้ชนที่กำลังเคียดแค้นกระจายกันไปทั่วพระนคร และเผาหรือทำลายสาธารณสมบัติ มีผู้วิตกว่าเมืองไทยกำลังจะถึงอวสาน

พระเจ้าอยู่หัวทรงเชษฐวิฤกฤติการณ์ด้วยพระสติ อันเป็นพระนิสัยซึ่งเป็นที่ประจักษ์กัน มาตลอดเวลาดังแต่เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงตั้งรัฐบาลใหม่โดยอาศัยประเพณีการปกครอง แบบประชาธิปไตย แล้วมีกระแสพระราชดำรัสกับประชาชนทางวิทยุและโทรทัศน์ ทรงปลอบโยน ให้ประชาชนกลับคืนเข้าสู่ความเป็นปกติโดยเร็ว ไซ้แต่เท่านั้น ทรงตั้งสมัชชาแห่งชาติขึ้น เพื่อให้เลือกตั้งสภานิติบัญญัติขึ้นทำหน้าที่แทนสภาเดิมที่เลิกล้มไป และทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ แสดงว่าทรงมีความมุ่งมั่นที่จะให้การบริหารบ้านเมืองเป็นไปตามครรลองของ ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

พระราชปณิธานของพระเจ้าอยู่หัวนั้น ปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสและพระบรม- ราชโองการที่ทรงพระกรุณาพระราชทานในโอกาสต่าง ๆ

ที่เชิญมาเป็นตัวอย่างในที่นี่ เป็นความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ประชาชนเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๗

“...ขอให้ทุกฝ่ายทุกคนนึกถึงประโยชน์และความมั่นคงของชาติ บ้านเมืองให้มาก อย่าก่อความขัดแย้งและก่อเงื่อนไข อันเป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบและความแตกแยก ผู้ใดมีภาระหน้าที่อื่นใดอยู่ ก็เร่งกระทำให้สำเร็จ ลุล่วงโดยพลัน ด้วยความรู้ ความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้วยไมตรีจิต มิตรภาพ และด้วยความเมตตาปรารถนาดีต่อกัน ผลงานของแต่ละคน แต่ละฝ่าย จักได้ประกอบส่งเสริมกันขึ้น เป็นความสำเร็จ ความมั่นคง และความเจริญวัฒนาของประเทศ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของเรา...”

บทที่ ๒

พระราชประวัติ (ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๙๔)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดีจักรี-
นฤปดินทร์ สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙
มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ สืบแทนสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระ
ปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ซึ่งเสด็จสวรรคตโดยกะทันหัน

เดิมทีพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้ว่า จะทรงครองราชสมบัติเพียงชั่ว
ระยะเวลาจัดงานพระบรมศพพระบรมเชษฐาให้สมพระเกียรติเท่านั้น เพราะขณะนั้น
พระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมพรรษา ๑๘ พรรษาเศษ ไม่เคยเตรียมพระองค์เพื่อดำรงตำแหน่ง
พระมหากษัตริย์มาก่อนเลย แต่แล้วความจงรักภักดีของเหล่าอาณาประชาราษฎร์ที่มีต่อ
พระองค์อย่างแน่นแฟ้น ยังผลให้ตัดสินพระราชหฤทัยรับราชสมบัติ เหตุการณ์หนึ่ง
เกิดขึ้นในวันเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสวีเดนเมื่อกลางเดือนสิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๘๙ เพื่อทรงศึกษาวิชาการเพิ่มเติม ระหว่างประทับรถพระที่นั่งไปสู่สนามบิน
ดอนเมือง พระเจ้าอยู่หัวทรงได้ยินเสียงราษฎรคนหนึ่งตะโกนลั่นว่า “ในหลวง อย่าทิ้ง
ประชาชน” ทำให้ทรงนึกตอบบุคคลผู้นั้นในพระราชหฤทัยว่า “ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้า
แล้ว ข้าพเจ้าจะทิ้งประชาชนอย่างไรได้”^๑ เป็นที่น่าประหลาดว่า ต่อมาอีกประมาณ
๒๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพบชายผู้ร้องตะโกนทูลพระองค์ไม่ให้ทิ้ง
ประชาชนขณะที่เสด็จเยี่ยมราษฎรในต่างจังหวัด ชายผู้นั้นกราบบังคมทูลว่า ที่เขาร้อง
เช่นนั้น เพราะรู้สึกว่าเหวและใจหายที่พระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จไปจากเมืองไทย เขาเห็น
พระพักตร์เศร้ามาก จึงร้องไปเหมือนคนบ้า พระเจ้าอยู่หัวทรงตอบว่า “นั่นแหละ ทำให้
เรานึกถึงหน้าที่ จึงต้องกลับมา”^๒

สมเด็จพระบรมชนกทรงฉายกับพระเจ้าอยู่หัวสมัยทรงพระเยาว์

หลังจากที่ทรงตัดสินพระราชหฤทัยที่จะทรงดำรงอยู่ในฐานะประมุขของประเทศแล้ว พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจอุทิศพระชนม์ชีพเพื่อประเทศชาติและประชาชนของพระองค์ เพราะทรงได้รับการปลูกฝังให้คำนึงถึงพระราชภารกิจที่ทรงมีต่อชาติบ้านเมืองมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงฉายพร้อมด้วย
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยานันทมหิตล
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
ในสมัยยังทรงพระเยาว์

“ในครอบครัวของเรา ความรับผิดชอบเป็นของที่ไม่ต้องคิด เป็นธรรมชาติ สิ่ง
ที่สอนอันแรก คือ เราจะทำอะไรให้เมืองไทย”^๓ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิ-
วัฒนาเคยพระราชทานสัมภาษณ์ เมื่อพิจารณาด้วยใจอันเที่ยงธรรมแล้วย่อมเห็นความจริง
ในพระราชดำรัสข้างต้นโดยแท้

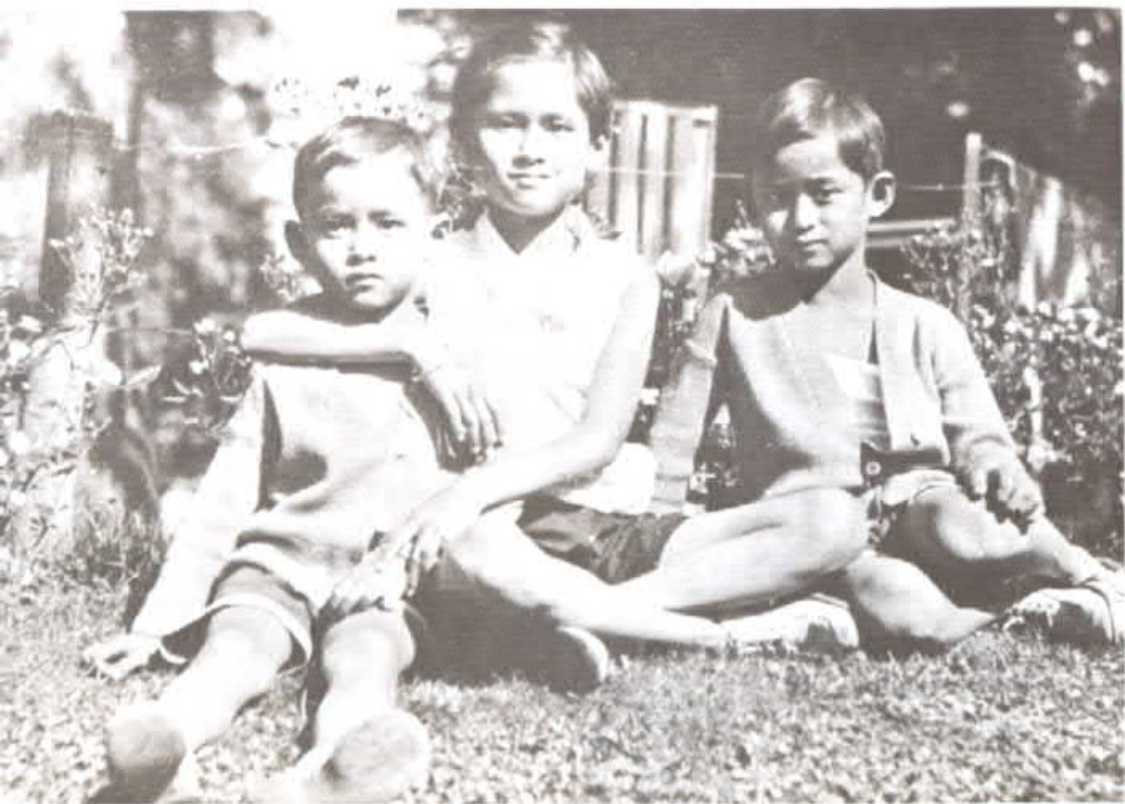
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชสมภพในราชสกุลมหิดล ท่านเป็นสายหนึ่งในพระบรมราชจักรีวงศ์ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช และสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า^๔ ฉะนั้น พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงสืบสายพระโลหิตจากพระมหากษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันยังคุณประโยชน์อเนกอนันต์แก่ปวงประชาชนชาวไทย ซึ่งทวยราษฎร์ต่างตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างดี โดยมีพสกนิกรต้องพรณนาความโดยละเอียด ฝ่ายสมเด็จพระบรมราชชนกก็ทรงเป็นพระบรมวงศ์ที่ราษฎรหมั่นมากเคารพเลื่อมใสตั้งแต่ครั้งดำรงพระยศ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงสงขลานครินทร์ น้ำพระทัยที่เปี่ยมด้วยเมตตาธรรมและพระอุปนิสัยที่ไม่ถือพระองค์ โนมนำใจให้ผู้คนยกย่องสรรเสริญพระองค์ว่า ทรงเป็นเจ้าฟ้านักประชาธิปไตย สมเด็จพระบรมราชชนกทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ใน

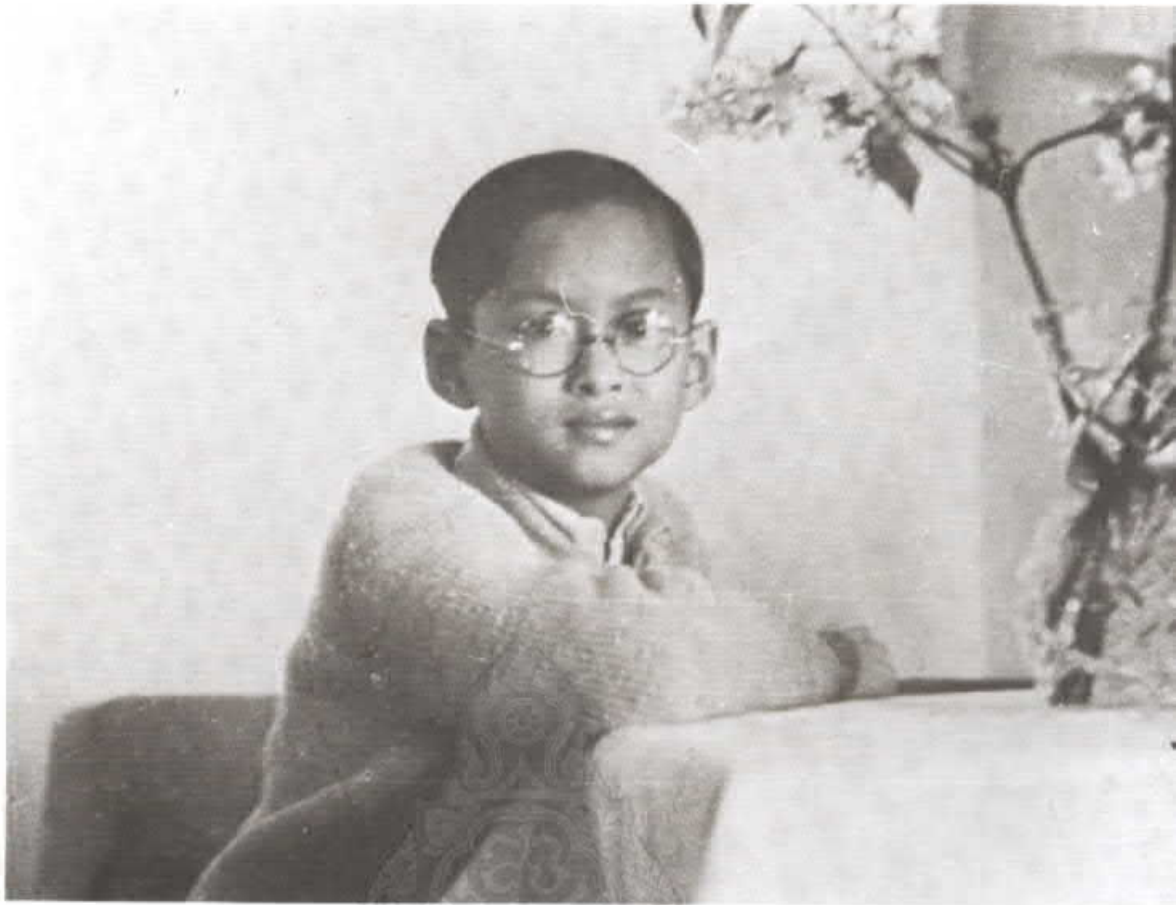
การพัฒนาการแพทย์ไทย ทรงสละทั้งกำลังพระวรกายและพระราชทรัพย์ ในอันที่จะ
 อุดหนุนการแพทย์และการพยาบาลของไทยให้เจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านการพัฒนา
 หลักสูตร การส่งเสริมความรู้ความสามารถของแพทย์พยาบาล ตลอดจนการก่อสร้าง
 อาคารสถานที่อันจะอำนวยประโยชน์แก่ผู้ป่วยและนักเรียนแพทย์ พยาบาล ทั่วปวงชน
 ทุกวันนี้ วงการแพทย์ของไทยยังน้อมระลึกถึงพระกรุณาธิคุณอยู่เสมอ

พระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชสมภพเมื่อวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ ณ เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เนื่องจากสมเด็จพระบรมราชชนกและสมเด็จพระบรมราชชนนีกำลังทรงศึกษาวิชาการอยู่ในประเทศนั้น ทรงมีพระนามเดิมว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงมีพระเชษฐภคินีและพระบรมเชษฐา ๒ พระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา^๔ และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล^๕

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ หลังจากที่สมเด็จพระบรมราชชนกทรงสำเร็จการศึกษาวิชาแพทย์จากสหรัฐอเมริกาแล้ว พระเจ้าอยู่หัวได้ตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนกและสมเด็จพระบรมราชชนนีเสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งแรก แต่หลังจากเสด็จนิวัตพระนครได้ไม่ถึงปี สมเด็จพระบรมราชชนกก็ประชวรเสด็จสวรรคต เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ขณะนั้นพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมพรรษาเพียง ๑ พรรษา กับอีก ๙ เดือน จึงตกเป็นพระราชภาระในสมเด็จพระบรมราชชนนีที่จะทรงอภิบาลพระราชโอรส พระราชธิดา ทั้งสามพระองค์ตามลำพัง พระราชภาระนี้ใหญ่หลวงนัก แต่ด้วยเดชพระบารมี สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงพระปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ทรงอภิบาลรักษาพระราชโอรส พระราชธิดา ให้ทรงพระเจริญวัย งามพริ้วด้วยพระราชจริยวัตร และสมบูรณ์ด้วยพระสติปัญญา สมพระอิสริยยศและความหวังของปวงชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การเลี้ยงดูอบรมเด็กนั้น สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงมีพระราชดำริว่า มีหลักสำคัญอยู่สองประการ คือ เด็กต้องมีอนามัยสมบูรณ์ประการหนึ่ง และเด็กต้องอยู่ในระเบียบวินัยโดยไม่บังคับเข้มงวดจนเกินไป เป็นประการที่สอง^๗ ในการอภิบาลพระราชโอรส พระราชธิดาเมื่อยังทรงพระเยาว์ สมเด็จพระบรมราชชนนีก็ทรงยึดถือตามหลักดังกล่าว ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่เรื่องพระกระยาหารของพระราชโอรส พระราชธิดาให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ ให้ได้ทรงเล่นออกกำลังกาย ทรงสั่งสอนให้อยู่ในระเบียบวินัยและทำอะไรเป็นเวลา สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเรียนวิชาพยาบาลจากศิริราชพยาบาลเมื่อประทับ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้ทรงศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้านอนามัยและโภชนาการ ซึ่งความรู้เหล่านี้ย่อมเป็นประโยชน์ยิ่งในการทำนุบำรุงพระราชโอรสและพระราชธิดา

เมื่อทรงพระเยาว์ พระเจ้าอยู่หัวประทับ ณ พระตำหนักใหม่วังสระปทุม ถนนพญาไท พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชและพระเชษฐภคินี พระตำหนักใหม่เป็นตึกสองชั้นทาสีครีม หลังคามุงกระเบื้องสีเขียวเข้ม สีเดียวกับที่ทาบานประตูและหน้าต่างพระตำหนัก จากพระตำหนักใหม่มีถนนสู่พระตำหนักใหญ่ที่ประทับของสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกัน พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปเฝ้าฯ สมเด็จพระอัยยิกาเสมอ ๆ พร้อมกับสมเด็จพระบรมราชชนนี พระบรมเชษฐา และพระเชษฐภคินี บางครั้งเจ้านายเล็ก ๆ ๓ พระองค์ ก็ประทับรถลากสองล้อให้มหาดเล็กลากไปเฝ้าฯ สมเด็จพระอัยยิกาสามพระองค์ประทับรถลากคันเดียวกันและโปรดให้ลากเร็ว ๆ คราวหนึ่ง ทรงสนุกมากเดินอยู่บนรถจนพลัดตกลงมาเป็นแผล สมเด็จพระบรมราชชนนีจึงไม่นำเสด็จขึ้นเฝ้า ด้วยทรงเกรงว่าสมเด็จพระอัยยิกาจะทรงเป็นห่วงพระราชนัดตามาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๒ รัชกาล ในฉลองพระองค์กลาสี

เนื่องจากสมเด็จพระบรมราชชนนีทรงถือว่าการเล่นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก จึงทรงสนับสนุนให้พระราชโอรส พระราชธิดาได้ทรงเล่นนอกกำลังพระวรกายตามธรรมชาติของเด็ก การเล่นบางอย่างที่เด็กชอบเล่นแต่ผู้ใหญ่มักไม่ยอมให้เด็กเล่น เพราะเกรงอันตรายหรือกลัวสกปรกเปรอะเปื้อน เช่น เล่นน้ำ เล่นไฟ หรือเล่นดินเล่นทราย สมเด็จพระบรมราชชนนีก็ทรงอนุญาตให้พระราชโอรส พระราชธิดาทรงเล่นได้ ทรงควบคุมดูแลด้วยพระองค์เองให้ทรงเล่นในที่ปลอดภัย เช่น ที่บ่อน้ำเล็ก ๆ ต้น ๆ หรือในที่ซึ่งทรงสามารถควบคุมไม่ให้เกิดอันตราย หรือสกปรกเลอะเทอะ เพราะฉะนั้น พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีโอกาสดูแลสนุกอย่างที่เด็ก ๆ ชอบ ทรงเล่นทราย เล่นขุดดิน เล่นน้ำ และเล่นจุดไฟ ทั้งยังทรงได้เล่นขับริยนต์ด้วย แม้จะเป็นรยนต์เก่าที่ใช้ไม่ได้แล้ว สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงให้มหาดเล็กยกมาวางขึ้นคานไม้ แต่พระเจ้าอยู่หัวและพระบรมเชษฐาก็ทรงขึ้นไปนั่งทำท่าเหมือนขับริยนต์จริง ๆ

เอนองค์พึงสมเด็จพระบรมเชษฐาภิราชด้วยความรักใคร่สนิทสนม

แม้ว่าสมเด็จพระบรมราชชนนีจะทรงสนับสนุนให้พระราชโอรส พระราชธิดา
ทรงเล่นสนุกตามประสาเด็ก แต่ทั้งสามพระองค์ก็ต้องทรงอยู่ในระเบียบวินัย ต้องทรง
ปฏิบัติทุกอย่างเป็นเวลา ไม่ใช่เถลไถลไปทำโน่นทำนี่ และต้องทรงตรงต่อเวลา ที่พระ-

ตำหนักใหม่ ถึงเวลาเสวยพระกระยาหารกลางวันจะมีเสียงฆ้องเป็นสัญญาณ บางครั้งพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมเชษฐาทรงเล่นเพลิน ไม่ทรงเลิกทั้งๆ ที่เสียงฆ้องลั่นแล้ว สมเด็จพระบรมราชชนนีจะทรงให้เล่นต่อไป แต่เมื่อถึงเวลาบรรทมตอนบ่าย พระองค์จะทรงตามให้เสด็จขึ้นมาชำระพระหัตถ์ แล้วให้เสด็จขึ้นพระแท่นบรรทมเลย ไม่ทรงอนุญาตให้เสวยอะไรจนกว่าจะถึงเวลาเสวยนมตอนบ่าย ๔ โมงเย็น

สมเด็จพระอัยยิกาก็ทรงสนับสนุนให้พระราชนัดดาทรงอยู่ในระเบียบวินัย วันหนึ่งพระราชนัดดามาเฝ้าฯ ที่โตะเสวย ทอดพระเนตรเห็นสิ่งที่วางอยู่บนโตะเสวย ก็ทรงชี้ว่า “นี่น้ำอ้อย นี่น้ำอ้อย” สมเด็จพระอัยยิกาใคร่ที่จะประทาน แต่ก็ทรงนึกได้ว่า “ไม่ได้ ๕ แม่เขาจะว่า” จึงทรงให้คนห่อแบ่งเอาไปถวายที่พระตำหนักใหม่ให้เสวยเมื่อถึงเวลาที่จะเสวย

เรื่องการอบรมเด็กให้มีระเบียบวินัย ทำอะไรตามเวลานี้ เมื่อพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา และทรงมีครอบครัวของพระองค์เอง ก็ทรงนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการอบรมพระราชโอรส พระราชธิดา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล่าว่า เมื่อทรงพระเยาว์ พระเจ้าลูกเธอทุกพระองค์ทรงปฏิบัติตามตารางเวลาที่พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงวางไว้โดยเคร่งครัด เช่น “เข้าต้องดูหนังสือ กินข้าวแล้วเดินไปโรงเรียน ตอนบ่ายกลับมาขึ้นเฝ้าฯ ให้ท่านเห็นหน้าเห็นตา บ่ายสองสามโมงออกอากาศ (เดินเล่น) ห้าโมงขึ้นมากินข้าวเย็น ... ทุ่มหนึ่งก็เข้านอน”^๙

ในพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่เยาวชนของชาติ เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๖ พระเจ้าอยู่หัวทรงชี้ถึงความสำคัญของการมีระเบียบวินัย ดังนี้

“เด็ก ๆ ต้องฝึกหัดอบรมทั้งกายทั้งใจให้เข้มแข็ง เป็นระเบียบและสุจริต เพื่อประโยชน์ของตนในภายหน้า เพราะคนที่ไม่เข้มแข็ง ไม่สามารถควบคุมกายใจให้อยู่ในระเบียบและความดี ยากนักที่จะได้ประสบความสำเร็จและความเจริญอย่างแท้จริงในชีวิต”^{๑๐}

พระเจ้าอยู่หัวประทับ ณ วังสระปทุม จนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ จึงได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี พระบรมเชษฐา และพระเชษฐภคินีไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ การเสด็จต่างประเทศครั้งนี้ เนื่องจากสมเด็จพระบรมเชษฐาไม่ทรงแข็งแรงนัก แพทย์ทูลแนะนำให้เสด็จไปประทับในต่างประเทศที่มีอากาศสบาย ๆ สมเด็จพระบรมราชชนนีจึงทรงเลือกเมืองโลซานน์ เมืองที่มีอากาศดี ภูมิประเทศสวยงาม และพลเมืองมีอัธยาศัยดี เป็นที่ประทับ

เมื่อเสด็จนิราศพระนครไปในครั้งนั้น ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญได้เกือบ ๑๐ เดือนแล้ว สถานการณ์การเมืองที่ผันแปรไป ส่งผลต่อ สถานภาพของพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบางกลุ่ม พระบรมวงศานุวงศ์จำนวนมากและข้าราชการบางส่วนต้องออกจากราชการ เจ้านายหลายพระองค์ต้องเสด็จออก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลในฉลองพระองค์เต็มยศ

จากประเทศไทยไปประทับในต่างแดน ต่อมาเมื่อความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ กับรัฐบาลของนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎร เพิ่มพูนมากขึ้นทุกที จนไม่อาจจะประนีประนอมได้ ความยุ่งยากทางการเมืองก็ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงต่อพระชนม์ชีพของเจ้านายทั้งสามพระองค์แห่งราชสกุล มหิดล

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และทรงสละพระราชสิทธิในการแต่งตั้งผู้สืบราชสมบัติด้วย รัฐบาลจึงได้อัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นทรงราชย์ เนื่องจากทรงอยู่ในลำดับที่หนึ่งแห่งการสืบราชสันตติวงศ์ตามกฎหมายมณเฑียรบาล พุทธศักราช ๒๔๖๗

หลังจากที่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชทรงรับราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์แล้ว ชีวิตความเป็นอยู่ที่เคยอยู่อย่างสงบเฉกเช่นครอบครัวเล็ก ๆ ก็แปรเปลี่ยนไปบ้าง พระเจ้าอยู่หัวและพระเชษฐภคินีทรงได้เลื่อนฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ ทรงย้ายจากอาคารที่ประทับเดิมไปประทับ ณ พระตำหนักวิลลาวัฒนาซึ่งใหญ่โตโอโง่งกว่า เพื่อให้สมพระเกียรติยศ ตามความประสงค์ของรัฐบาล แม้วิถีชีวิตภายนอกจะแตกต่างไป แต่การดำรงพระชนม์ชีพของทั้งสองพระองค์ยังคงเหมือนก่อน คือ มุ่งหมายที่จะเป็นคนดี สุจริต และช่วยเหลือคนไทย

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงกล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า

“...รัชกาลที่ ๘ ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน การเปลี่ยนแปลงก็เป็นการเปลี่ยนแปลงภายนอกมากกว่า เราต้องย้ายไปอยู่บ้านที่ทรูทรากว่า แทนที่จะอยู่แฟลตเล็ก ๆ ต้องมีราชองครักษ์ มีราชเลขาฯ ต้องรับแขก ต้องรู้จักอะไรมากขึ้นหน่อย คำพูดก็ต้องเปลี่ยนไป ต้องอะไรหลายอย่าง แต่ภายในยังเหมือนเดิม ความมุ่งหมายที่จะเป็นคนดียังเหมือนเดิม อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญว่าการเปลี่ยนแปลงภายนอก คือ ท่าน (หมายถึงสมเด็จพระบรมราชชนนี) ได้ทำสิ่งที่เริ่มไว้แล้วคือ ตั้งแต่เมืองไทยจนถึงเมืองนอกเมื่อไปท่านก็ได้พูดไว้ว่าเรียนหนังสือให้ดี จะได้ความรู้มาช่วยประเทศ ช่วยคนไทย สงสารคนไทยที่ยังยากจนที่เคราะห์ร้ายกว่าเรามาก อันนี้เป็นการเตรียมตัวเนื่องจากเก่า ไม่ใช่ของที่ใหม่”๑๑

พระบรมเชษฐา

เมื่อความตื่นเต้นต่าง ๆ หลังจากที่สมเด็จพระบรมเชษฐาเสด็จขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้ว การดำรงพระชนม์ชีพของพระเจ้าอยู่หัวก็กลับคืนสู่เส้นทางเดิม คือ ชีวิตที่สงบ เรียบง่าย ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ พระเจ้าอยู่หัวและพระบรมเชษฐาเสด็จเข้าโรงเรียนนูเวลล์ ซึ่งเป็นโรงเรียนสอนเอกชนที่รับนักเรียนนานาชาติ ทรงเรียนจนสอบไล่ได้ชั้นมัธยมปลาย และทรงเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยโลซานน์ ตอนแรกทรงเป็นนักเรียนไปมา จน ๒ ปีสุดท้ายจึงทรงเป็นนักเรียนประจำ เพื่อจะได้ทรงทราบชีวิตนักเรียนประจำที่ต้องทำอะไรด้วยตัวเองทุกอย่าง

ทวงสำราญพระราชทานที่ยืมได้ อยู่ใกล้ชีวิตกับประชาชนที่ทรงห่วงใยในทุกข์สุข

พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชทรงใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก เพราะพระชนมพรรษาห่างกันเพียง ๒ พรรษา สองพระองค์ทรงโปรดของหลายสิ่งคล้ายกัน และมักจะทรงทำอะไรเหมือนกัน เช่น ฉลองพระองค์มักจะทรงเลือกแบบเดียวกัน แต่ชุดหนึ่งโตหน่อย ชุดหนึ่งเล็กหน่อย ทรงโปรดเรื่องเรือรบและเครื่องบินเหมือนกันทั้งสองพระองค์ ทรงรวบรวมสมุดภาพเรือรบและเรือจำลองไว้หลายลำ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงขอให้กองทัพเรือไทยส่งภาพถ่ายและรูปจำลองเรือรบของกองทัพไทยไปถวายพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ทำเรือรบจำลองถวาย ๒ ลำ เพื่อจะพระราชทานสมเด็จพระอนุชา ลำหนึ่ง เมื่อเจริญพระชนมพรรษามากขึ้น ก็ทรงโปรดดนตรีเช่นกัน และทรงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าเหมือนกัน

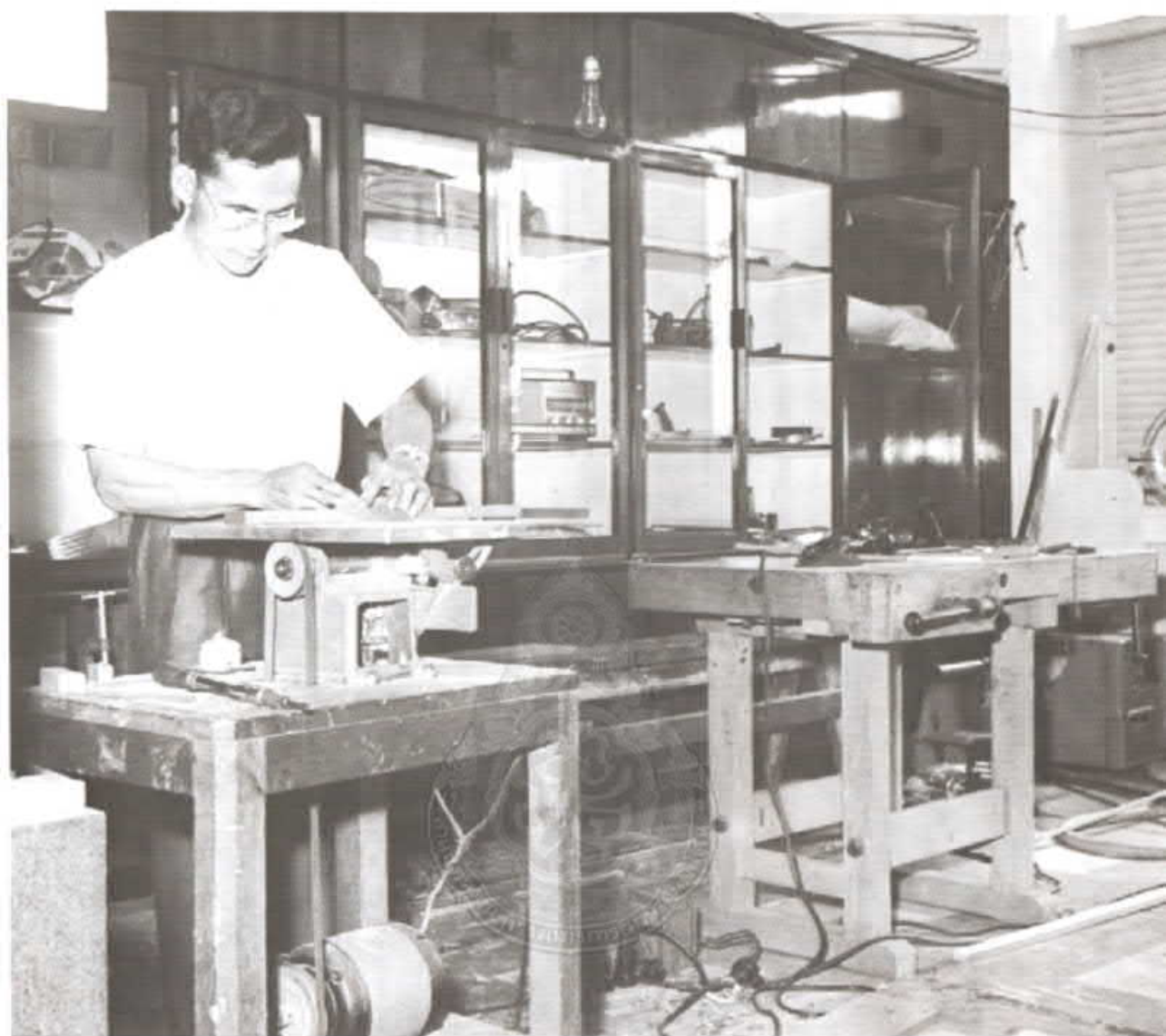

ทรงต่อเว้าใบ แะ ขุดต่อเรือ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ถึงแม้ในขณะนั้นจะทรงเป็น เจ้าฟ้า แล้ว แต่พระเจ้าอยู่หัวก็ยังทรงรับเงินค่าขนมไม่มากนัก สัปดาห์ละครึ่ง เงินที่ได้พอแค่ที่จะซื้อขนม เช่น ลูกกวาด หรือช็อกโกแลต หรือหนังสือและของเล่นเล็ก ๆ น้อย ๆ สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงสอนให้ทรงประหยัด และรู้จักเก็บเงินฝากธนาคาร ของเล่นนั้น สมเด็จพระบรมราชชนนีไม่มีใครจะทรงซื้อให้บ่อยนัก เว้นแต่วันปีใหม่และวันพระราชสมภพ โดยมากเป็นของเล่นชิ้นโต ๆ ที่พระราชโอรสพระราชธิดาจะทูลขอล่วงหน้า เพราะฉะนั้น ถ้าพระเจ้าอยู่หัวต้องพระราชประสงค์ของเล่นอื่น ๆ ก็ต้องทรงเก็บเงินค่าขนมเข้าหุ้नกันซื้อของเล่น

เมื่อมีพระชนมพรรษาสูงขึ้น มักจะทรงทำของเล่นเอง พระเจ้าอยู่หัวโปรดงานที่ทำด้วย
ฝีพระหัตถ์ “ทูลหม่อมพ่อท่านเป็นช่างแต่เล็ก ๆ แก้วจักรใช้แทนน (พระพี่เลี้ยงเนื่อง)^{๑๒} ได้
ก็ได้รางวัล” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเล่าตามที่ทรงได้ฟังมา พระเจ้าอยู่หัวทรง
ต่อเรือลำเล็ก ๆ และแทนที่จะทรงซื้อวิทยุสำเร็จรูป พระองค์และสมเด็จพระบรมเชษฐา
ก็ทรงช่วยกันเปิดตำราที่สอนการประกอบวิทยุ ทรงต่อวิทยุตามตำราจนสำเร็จใช้การได้
สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงสนับสนุนให้ทรงทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ ได้ดูพระตำหนัก
วิลลาวัฒนามีที่ทำเครื่องมือและมีอุปกรณ์ทำงานช่างไม้ครบครัน ต่อมาเมื่อเสด็จเสวยราชย์
แล้ว เวลาว่างพระราชกิจ พระเจ้าอยู่หัวทรงต่อเรือใบเอง ทรงคิดสร้างแบบเรือใบขนาด
เล็ก พระราชทานชื่อว่า ซูเปอร์มด เหมาะแก่ผู้ที่มีร่างเล็ก เพราะเรือมีน้ำหนักน้อย ทั้งยัง
ทุ่นแรงในการขนส่ง พระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติตามพุทธภาษิตเกี่ยวกับการทำของใช้เองว่า
กตฺเต รมเต ผู้ทำเอง ย่อมรื่นรมย์

พระบรมราชชนนี และพระราชโอรสทั้งสองพระองค์

หลังจากประทับที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้ ๕ ปีเศษ พระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จนิวัตพระนครใน พ.ศ. ๒๔๘๑ โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสมเด็จพระบรมเชษฐา พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี และพระเชษฐภคินี ประทับอยู่นาน ๒ เดือนจึงเสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อ การเสด็จกลับประเทศไทยครั้งนี้ พระเจ้าอยู่หัวทรงมีโอกาสรู้จักบ้านเมืองของพระองค์มากขึ้น เพราะเมื่อเสด็จจากไป ทรงมีพระชนมพรรษาเพียง ๕ พรรษาเศษ ความรู้เรื่องเมืองไทยจึงยังไม่หนักแน่น เมื่อโดยเสด็จพระบรมเชษฐากลับมา จึงทรงมีโอกาสทอดพระเนตรสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ภูมิประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติ เมื่อเสด็จกลับไป พระเจ้าอยู่หัวคงจะ

ทรงมีความผูกพันกับเมืองไทยและคนไทยมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งยังได้ทรงศึกษาภาษาไทย ประวัติศาสตร์ไทย และความรู้ทางศาสนากับพระอาจารย์คนไทยที่ทางรัฐบาลส่งไปถวาย พระอักษรตามพระราชประสงค์

การเสด็จนิวัตพระนคร แม้จะเป็นระยะเวลาอันสั้น แต่ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีที่ราษฎรมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ทุกหนแห่ง ทั้งในพระนครและต่างจังหวัด ที่ใดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและพระอนุชาเสด็จพระราชดำเนินไป จะมีราษฎรมาเฝ้าชมพระบารมีเป็นจำนวนมาก ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ขบวนรถไฟพระที่นั่ง ผ่าน มีการตั้งเครื่องบูชา และพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ความกระตือรือร้นพร้อมอกพร้อมใจกันมารับเสด็จอย่างบริสุทธิ์ใจของประชาชน ไม่มีผู้ใดบังคับกะเกณฑ์ ย้ำให้เห็นว่า ความจงรักภักดีและความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่สืบทอดมาช้านาน ยังมั่นคงแน่นแฟ้นอยู่ในใจของประชาชน

พระตำหนักวิลลาวัฒนา โขขันธ์

หลังจากเสด็จไปทรงศึกษาต่อในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ไม่นานก็เกิดสงครามขึ้นในยุโรป และต่อมาสงครามได้ขยายไปแทบทุกภูมิภาคของโลก จนได้ชื่อว่าเป็นสงครามโลกครั้งที่สอง ระหว่างสงคราม พระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ ณ เมืองโลซานน์ดังเดิม มิได้ทรงอพยพลี้ภัยสงครามไปยังที่ซึ่งปลอดภัยกว่า ทั้งนี้เนื่องจากสมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเป็นห่วงการศึกษาของพระราชโอรส พระราชธิดา ทรงเกรงว่าถ้าแปรพระราชฐานไปประทับที่ประเทศอื่นก็จะขาดการฝึกฝน และทรงเชื่อมั่นว่า ชาติต่าง ๆ คงจะเคารพความเป็นกลางของประเทศสวิตเซอร์แลนด์และจะไม่รุกราน แม้ว่าจะไม่มีชาติใดเข้ารุกรานประเทศสวิตเซอร์แลนด์ แต่กระนั้นประเทศนี้ก็พลอยได้รับผลกระทบจากภัยสงคราม ค่าครองชีพสูงขึ้นมาก เนื่องจากขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น จนถึงกับต้องมีการใช้บัตรปันส่วนอาหารและข้าวของเครื่องใช้ พระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงวางพระองค์ผิดแผกจากชาวสวิสคนอื่น ๆ หรือทรงเรียกร้องสิทธิพิเศษ ทรงรับบัตรปันส่วนเช่นเดียวกับครอบครัวชาวสวิสทั่ว ๆ ไป เมื่อเสด็จไปโรงเรียนและมหาวิทยาลัยก็ทรงจักรยานไม่ได้ ใช้รถพระที่นั่ง เพราะน้ำมันขาดแคลน สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงใช้ขี่เก้าอี้แทนสบู่อรงทำเนียบและเก็บผลไม้มาทำแยมเก็บไว้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเล่าพระราชทานว่า “ทูลหม่อมพ่อทรงเล่าว่า ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ก็ลำบากเหมือนกัน”

พ.ศ. ๒๔๘๘ พระเจ้าอยู่หัวทรงสอบไล่มัธยมปลายได้แล้ว ก็เสด็จเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยโลซานน์ แผนกวิชาวิทยาศาสตร์ พระบรมเชษฐาทรงเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้เมื่อ ๒ ปีก่อน ทรงเลือกเรียนวิชานิติศาสตร์ ส่วนพระเชษฐภคินีทรงศึกษาวิชาเคมี

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติ รัฐบาลไทยได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาณันทมหิตลเสด็จนิวัตพระนครชั่วคราว เพื่อบำรุงขวัญชาวไทยให้ชุ่มชื่นภายหลังมหาสงคราม พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชชนนีได้โดยเสด็จกลับประเทศไทยด้วย ถึงกรุงเทพฯ เมื่อต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ระหว่างประทับที่กรุงเทพฯ พระเจ้าอยู่หัวได้ตามเสด็จสมเด็จพระบรมเชษฐา เสด็จเยี่ยมราษฎรตามต่างจังหวัดและชานเมืองกรุงเทพฯ หลายครั้ง ทรงสนพระราชหฤทัยในทุกข์สุขของราษฎรและการทำมาหากินเลี้ยงชีพ ทั้งยังได้ตามเสด็จประพาสสำเพ็ง พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ชาวจีนในสำเพ็งได้เข้าเฝ้าฯ ชมพระบารมีอย่างใกล้ชิด

ประชาชนชื่นชมเทิดทูนสมเด็จพระบรมเชษฐา รักและนิยมสมเด็จพระอนุชา
สองพระองค์งามทั้งพระรูปโฉมและพระราชจริยวัตร พระอัจฉริยภาพอันอ่อนโยนไม่ว่าง
พระองค์ ประทับใจเหล่าพสกนิกรที่คอยแห่แหนเฝ้ารับเสด็จทุกหนแห่ง

ประชาชนสุขใจอยู่ได้ไม่ทันไร ทุกข์ก็ย้อนกลับมาหา เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๘๔ ก่อนกำหนดวันเสด็จพระราชดำเนินจากประเทศไทยเพียง ๔ วัน พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลต้องพระแสงปืนเสด็จสวรรคต

ข่าวสวรรคตนำความเศร้าโศกสลดมาสู่ชาวไทยในเวลานั้นอย่างใหญ่หลวง แต่
ก็ไม่อาจเทียบได้กับความทุกข์ระทมอย่างลึกซึ้งของสมเด็จพระบรมราชชนนี ที่ทรงเฝ้า
ถนอมถวายพระอภิบาลมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ และของสมเด็จพระอนุชาที่ทรงใกล้ชิด
สนิทสนมและร่วมทุกข์ร่วมสุขมาโดยตลอด ในท่ามกลางความทุกข์ทเวศ พระเจ้าอยู่หัว
ได้รับคำกราบบังคมทูลอัญเชิญของรัฐบาลให้เสด็จขึ้นทรงราชย์

หลังจากประทับอยู่จนถึงกลางเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ พระเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์เพื่อทรงศึกษาต่อ โดยเหตุที่พระเจ้าอยู่หัวจะต้องเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ปกครองอาณาประชาราษฎร์ให้ร่มเย็นเป็นสุข พระองค์จึงทรงเปลี่ยนแนวทางการศึกษาใหม่ ทรงศึกษาวิชาสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ เพื่อเตรียมพระองค์ให้พร้อมที่จะเป็นผู้ปกครองที่ดี

เมื่อว่างจากพระราชกิจในการศึกษา พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จประพาสชนบทและประเทศใกล้เคียง เช่น อิตาลี และฝรั่งเศส ทรงพอพระราชหฤทัยที่จะทอดพระเนตรสถานที่สำคัญตามเมืองต่าง ๆ และชมทัศนียภาพทั้งงดงามและเจียบสงบในชนบท ในฤดูหนาว มักจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงพักผ่อนพระราชอิริยาบถที่สถานที่ตากอากาศบนเขาสูง เพื่อทรงสกี การออกกำลังกายทำให้พระอนามัยแข็งแรงและทรงสำราญพระราชหฤทัย

ประชาชนชาวไทย แม้จะอยู่ห่างไกล แต่เฝ้าคอยฟังข่าวพระเจ้าอยู่หัวจากทางหนังสือพิมพ์ เมื่อรู้ข่าวว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสำราญดี ต่างก็รู้สึกเป็นสุข แต่แล้วถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้เกิดเหตุร้ายที่สะเทือนขวัญประชาชนยิ่งนัก

พระเจ้าอยู่หัวทรงประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์พระอาการสาหัส เมื่อรัฐบาลและหนังสือพิมพ์แถลงข่าวให้ทราบทั่วกันว่าพระอาการดีขึ้นมากแล้ว แต่ราษฎรก็ยังรู้สึกวิตกเป็นห่วงใย และตั้งความหวังว่าคงจะทรงพระสำราญขึ้นในเร็ววัน

เหตุการณ์ร้ายแรงในปลาย พ.ศ. ๒๔๙๑ ผ่านพ้นไปแล้ว ติดตามมาด้วยเหตุการณ์ที่น่าชื่นชมยินดี เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ พระเจ้าอยู่หัวทรงหมั้นกับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งขณะนั้นยังทรงเป็นหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิตติยากร พระธิดาคนโตของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ (พระนามเดิมว่า หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิตติยากร) อัครราชทูตไทยประจำราชสำนักเซนต์เจมส์ ประเทศอังกฤษ กับหม่อมหลวงบัว กิตติยากร

พระเจ้าอยู่หัวทรงพบหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ครั้งแรกที่กรุงปารีส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ ขณะนั้นพระบิดาทรงเป็นอัครราชทูตอยู่ ณ กรุงปารีส ต่อมาได้เสด็จไปกรุงปารีสอีกหลายครั้งด้วยพระราชกิจต่าง ๆ ท่านอัครราชทูตและครอบครัวได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเสมอ เมื่อพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบอุบัติเหตุ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีฯ ทรงพาครอบครัวมาเฝ้าฯ เชื้อมพระอาการ พระเจ้าอยู่หัวทรงขอให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์พำนักที่ไลซานน์เพื่อเฝ้าฯ ถวายการรักษาพยาบาลด้วย

วันเฉลิมพระราชมณเฑียร ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

ปีต่อมา พระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จนิวัตพระนคร พร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ใน พ.ศ. ๒๔๙๓ นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดการพระราชพิธีสำคัญ ๓ พิธี คือ พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบรมเชษฐา พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส และ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

งานพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสจัดขึ้น ณ พระตำหนักใหม่วังสระปทุม เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ วันนั้นพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นพระตำหนักชั้นบนพร้อมด้วย หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิตติยากร ถวายดอกไม้ธูปเทียนแพแต่สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ตอนกลางคืนมีงานพระราชทานเลี้ยงเป็นการภายใน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ใน หมู่พระประยูรญาติและข้าราชการบริพารใกล้ชิดไม่เกิน ๒๐ คน นับเป็นงานฉลองพระราชพิธี ราชาภิเษกสมรสที่เล็กที่สุดงานหนึ่ง

ต่อมา วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นสู่พระราชพิธีบรมราชาภิเษก เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงเปล่งพระปฐมบรมราชโองการว่า เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม หลังจากนั้น มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

เมื่อเสร็จพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี ได้เสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เนื่องจากแพทย์ที่รักษาพระองค์ทูลแนะนำให้ทรงพักผ่อนรักษาพระอนามัย ณ ประเทศนั้นอีกระยะหนึ่ง ปีต่อมา พระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินี และพระราชธิดาพระองค์แรกจึงได้เสด็จกลับประเทศไทยเพื่อประทับเป็นการถาวร

พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระสหายเมื่อครั้งยังทรงศึกษาอยู่ในยุโรป หลังจากทรงขึ้นครองราชย์แล้ว ข้อความตอนหนึ่งทรงไว้ว่า

“...เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนอยู่ในยุโรป ข้าพเจ้าไม่เคยตระหนักว่า ประเทศของข้าพเจ้าคืออะไร และเกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าแค่ไหน ไม่ทราบ ตราบจนกระทั่งข้าพเจ้าได้เรียนรู้ที่จะรักประชาชนของข้าพเจ้า เมื่อได้ติดต่อกับเขาเหล่านั้น ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสำนึกในความรักอันมีค่าแก่ ข้าพเจ้า ไม่เป็นโรคคิดถึงบ้านที่จริงจึงอะไรนัก แต่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้โดยการทำงาน ที่นี้ว่า ที่ทรงข้าพเจ้าในโลกนี้ คือ การที่ได้อยู่ท่ามกลางประชาชนของข้าพเจ้า นั่นคือ คนไทยทั้งปวง...”๑๓

หลังจากเสด็จจากพสกนิกรและประเทศของพระองค์นานนับสิบปี เพื่อทรงศึกษาวิชาการอันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ในที่สุดพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จกลับมาประทับเป็นมิ่งขวัญของพสกนิกรของพระองค์ ท่ามกลางประชาชนของพระองค์ ในดินแดนของพระองค์ นับแต่นี้ พระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงปฏิบัติพระราชกิจตามที่ได้ทรงตั้งพระราชปณิธานไว้ คือ เพื่อประโยชน์สุขของชาวไทยทั้งมวล

บทที่ ๓

ก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์

สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

เป็นการยากมากที่จะระบุให้ชัดเจนไปว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยได้เริ่มต้นมาตั้งแต่เมื่อใด เพราะนับตั้งแต่ชาวไทยได้ สร้างบ้านแปงเมือง ขึ้นเป็นหลักฐาน ชาวไทยก็มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขคู่กับความเป็นชาติสืบมาจนปัจจุบัน ในวัฒนธรรมเดิมของไทยเรานั้น พระมหากษัตริย์ซึ่งสมัยสุโขทัยเรียกว่าพ่อขุนมีหน้าที่ประจักษ์พ่อเมือง เป็นผู้นำออกรบพุ่งในเวลามีศึก เป็นทั้งพ่อผู้ปกครอง เป็นทั้งตุลาการของราษฎร ในเวลาปกติ ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนเป็นไปอย่างสนิทสนมมาก ใครมีถ้อยความอย่างใดก็ไปส่นกระดังร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ได้ ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยจึงภูมิใจที่จะกล่าวว่า “เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัย ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่” และยืนยันว่าพ่อขุนนั้นได้ “ปลูกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองนั้น ชอบด้วยธรรมทุกคน”

ต่อมาเมื่อไทยอพยพมาสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ได้รับวัฒนธรรมมอญแห่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาเจือปน ก็เข้ากันได้สนิท เกิดอุดมคตินิยมที่จะให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นธรรมิกราช คือพระราชผู้ทรงเคร่งครัดในธรรม ดุจดั่งพระมหาสมมติราชแห่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นั้น โดยทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรม ทรงประกอบสังคหวัตถุ ๔ ประการ ดำรงพระองค์อยู่ในจักรวรรดิวัตร ซึ่งจะขออธิบายธรรมที่กล่าวมาแล้วโดยย่อ ดังนี้

ทศพิธราชธรรม หรือราชธรรม ๑๐ เป็นธรรมสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน หรือคุณสมบัติ
ของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่
ประชาชน มีด้วยกัน ๑๐ ประการ คือ

๑. ทาน การให้ทรัพย์สินสิ่งของ
๒. ศีล ความประพฤติดีงาม
๓. ปริจาคะ ความเสียสละ
๔. อาชวะ ความซื่อตรง
๕. มัทวะ ความอ่อนโยน
๖. ตปะ ความทรงเดชเผากิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ
๗. อักโกธะ ความไม่กริ้วโกรธ
๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน
๙. ขันติ ความอดทนเข้มแข็งไม่ห่อถอย
๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาถรรรม

สังคหัตถ์ ๔ ประการ คือ คุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้อื่นไว้ได้ ได้แก่

๑. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน
๒. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก นานิยมนับถือ
๓. อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น
๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมทุกข์
ร่วมสุขกัน เป็นต้น

ส่วนจักรวรรดิวัตร เป็นคำอธิบายในอรรถกถา คือ ตำราที่ขยายความจาก จักก-
วัตตีสูตฺร ซึ่งอยู่ในพระไตรปิฎก โดยแบ่งซอยและเพิ่มเติมออกเป็น ๑๒ ประการ ประกอบ
ด้วย

๑. อันโตชนัสมิง พลกายัสมิง คຸ້ມครองสงเคราะห์แก่ชนในพระราชฐานและ
พยุหเสนา
๒. ชัตติเยสุ คຸ້ມครองสงเคราะห์แก่กษัตริย์เมืองชั้นหรือผู้ครองนครภายใต้พระ-
บรมเดชาานุภาพ
๓. อนุยັນเตสุ คຸ້ມครองสงเคราะห์กษัตริย์ที่ตามเสด็จ คือเหล่าเชื้อพระวงศ์ผู้เป็น
ข้าราชการบริพาร
๔. พุราหุมนคหปติเกสุ คຸ້ມครองสงเคราะห์แก่พราหมณ์และคหบดีทั้งหลาย
๕. เนคมชานปเทสุ คຸ້ມครองสงเคราะห์แก่ชาวนิคมนและชาวชนบทคือราษฎร
ทั้งหลาย
๖. สมณพุราหุมนេสุ คຸ້ມครองสงเคราะห์แก่เหล่าสมณพราหมณ์
๗. มิคปักขีสุ คຸ້ມครองสงเคราะห์แก่เหล่าเนื่อนกอันพึงบำรุงไว้ให้มีสืบพันธุ์
๘. อัมมการปฏิกุเขโป ห้ามปรามมิให้มีความประพฤติกการอันไม่เป็นธรรม
๙. อนนัง ธนานุปปทานัง เจือจานทรัพย์ทะนุบำรุงแก่ผู้ขัดสน
๑๐. สมณพุราหุมนเ อุปสังกมิตฺวา ปัญหาปຸຈຸນັງ ไปหาสู่สมณพราหมณ์ ได้ถาม
อรรถปริศนา
๑๑. อัมมราคัสส ปทานັງ เว้นความกำหนัดในกามโดยอาการไม่เป็นธรรม
๑๒. วิสมโลภัสส ปทานັງ เว้นโลภกล้า ไม่เลือกควรไม่ควร

นอกจากความนิยมของคนไทยที่จะให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นธรรมิกราชดังกล่าวมาแล้ว ยังมีธรรมเนียมที่สืบเนื่องมาจาก อคฺคัณฺณสูตร ในพระไตรปิฎก ที่ถือว่า พระมหากษัตริย์จะเสวยราชสมบัติได้ก็โดยสโมสรรสมมติของประชาชน คือ ได้รับความยินยอมพร้อมใจจากประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนคือสมณชีพรามณ์ เจ้านายในพระราชวงศ์ และบรรดาข้าราชการ ครั้นไทยได้สมาคมกับขอมแล้ว ฐานะของพระมหากษัตริย์ได้แปรรูปไปบ้าง คือ รับเอาขนบธรรมเนียมแห่งลัทธิเทวราชของขอมเข้ามาใช้ หมายความว่าพระมหากษัตริย์เป็นอวตารของพระผู้เป็นเจ้าบนสรวงสวรรค์ กล่าวคือ ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชครูพรหมณ์พิธีจะได้ร่ายเวทสรรเสริญไกรลาศ อัญเชิญพระอิศวรเสด็จจากเขาไกรลาสมาสถิตในองค์พระมหากษัตริย์ และถวายพระสังวาลพรหมณ์ธูราให้ทรงรับมาสวมพระองค์เนื่องชายเช่นเดียวกับที่พระอิศวรทรง และมีการใช้คำพูดกับพระมหากษัตริย์ที่เรียกว่าราชาศัพท์เช่นเดียวกับพูดกับพระผู้เป็นเจ้า พระราชบัลลังก์ที่พระมหากษัตริย์ประทับในพระราชพิธีต่าง ๆ นั่นคือ เขาไกรลาสจำลองมานั่นเอง ดังจะเห็นได้จากฐานพระราชบัลลังก์มีรูปยักษ์ ครุฑ เทพ แบกพระราชบัลลังก์อยู่เป็นชั้น ๆ เหมือนกับสวรรค์ที่อยู่ของยักษ์ ครุฑ และเทพ ที่สูงถัดขึ้นไปเป็นชั้น ๆ ตาม

ลำดับ แต่อย่างไรก็ดี สัทธิตเวราชของขอมก็ติดอยู่ภายนอกเท่านั้น ถ้าจะพิจารณาให้ซึ้งลงไปถึงจิตใจของคนไทยแล้ว ก็ไม่รู้สึกว่าพระมหากษัตริย์จะเป็นส่วนหนึ่งของพระผู้เป็นเจ้าไปได้ อย่างไรก็ดี ทั้งนี้เพราะความนิยมที่จะให้พระมหากษัตริย์เป็นธรรมิกราชยังดำรงอยู่ หากพระมหากษัตริย์พระองค์ใดไม่ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ทำความเดือดร้อนให้แก่อาณาประชาราษฎร์ เจ้านายที่ใกล้ชิดหรือขุนนางที่มีอำนาจก็อาจถือโอกาสชิงราชบัลลังก์สถาปนาตนเองขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทน ทำให้พระมหากษัตริย์ต้องทรงระมัดระวังพระองค์ ทรงประพฤติดังการที่ชอบที่ควรอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนั้น พระมหากษัตริย์ยังทรงมีฐานะเป็นเจ้าแผ่นดิน ปรากฏในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ ซึ่งพระเจ้าอู่ทองทรงประกาศไว้เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๓ ว่า “ที่ในแว่นแคว้นกรุงเทพพระมหานครครุฑอยุธยาตลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่ จะได้เป็นที่ราษฎรหามิได้” ส่วนพระราชอำนาจทางการเมืองแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแถลงไว้ในพระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดินตอนหนึ่งว่า “อนึ่งพระบรมราชานุภาพของ

พระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามนี้ ไม่ได้มีปรากฏในกฎหมายอันหนึ่งอันใด ด้วยเหตุถือว่าเป็นที่ล้นที่พ้น ไม่มีข้อใดสิ่งอันใดหรือผู้ใดจะเป็นผู้บังคับขัดขวางได้ แต่เมื่อว่าตามความเป็นจริงแล้ว พระเจ้าแผ่นดินจะทรงประพฤติกฎการอันใด ก็ต้องเป็นไปตามทางที่สมควรและที่เป็นยุติธรรม”

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีเจ้านายและข้าราชการจำนวนหนึ่งซึ่งเคยไปราชการต่างประเทศ ได้พบเห็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรับฟังความคิดเห็นของบุคคลจำนวนมากมาบริหารราชการบ้านเมือง ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองมากกว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ท่านเหล่านั้นมีความรักประเทศชาติใคร่จะเห็นความเจริญก้าวหน้าในชาติของตน จึงได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๗ ขอให้ทรงแก้ไขการปกครองแผ่นดินเป็นแบบประชาธิปไตย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงถือว่าเป็นความผิดแต่ประการใด และยังทรงมีพระมหากรุณาธิคุณชี้แจงข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่ทำให้ประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่สามารถมีการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ แต่พระองค์ก็ได้ทรงพยายามที่จะสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ เป็นการปูแนวทางการปกครองระบอบดังกล่าวในโอกาสต่อไป ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีข้าราชการทหารกลุ่มหนึ่งเตรียมการใช้กำลังเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ถูกจับกุมเสียก่อนกระทำสำเร็จ จนกระทั่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงเตรียมการที่จะพระราชทานการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เมื่อเสด็จขึ้นรับราชสมบัติได้เพียง ๒ วัน ก็โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาอภิรัฐมนตรีสภาขึ้นเป็นคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดินระดับสูง ดังพระราชดำริว่า “สมองคนคนเดียว จะคิดการให้รอบคอบไปทุกอย่างนั้นไม่ได้ ยิ่งเป็นการแผ่นดินด้วยแล้ว ต้องระวังให้มาก...” ลำดับต่อไปคือการปรับปรุงพื้นฐานเสนาบดีสภาให้มีความหมายความสำคัญในการบริหารประเทศ และทรงพยายามให้มีความรับผิดชอบร่วมกัน ในบุคคลระดับกลาง ทรงปรับปรุงองคมนตรีสภาซึ่งมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน โดยทรงพยายามที่จะให้มีการฝึกหัดหน้าที่การประชุมของสภานิติบัญญัติ และที่สำคัญยิ่งอีกประการ คือ การเตรียมการร่างกฎหมายเทศบาล เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ยิ่งกว่านั้น ในโอกาสฉลองกรุง

รัตนโกสินทร์ครบรอบ ๑๕๐ ปี ก็มีพระราชดำริที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชน แต่หากพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ทรงทัดทานว่ายังไม่สมควรแก่เวลา จึงต้องทรงระงับไว้ก่อน

เมื่อเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับที่ สวนไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีบุคคลคนหนึ่งเรียกตนเองว่า คณะราษฎร เข้ายึดอำนาจการปกครองแผ่นดินที่ กรุงเทพมหานครไว้ได้ และมีหนังสือไปกราบบังคมทูลเชิญเสด็จกลับคืนสู่พระนคร เป็นพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่คณะราษฎรสร้างขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพยายามช่วยเหลือให้การเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเป็นไป โดยราบรื่นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยทรงยอมรับตำแหน่งพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนั้น มีพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยมีพระราชปรารภหวังว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะเป็นที่สถาพร มีประสิทธิภาพ เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขของประชาชน และนำไปให้ประเทศไทยบรรลุถึงความเจริญวัฒนา แต่แล้วก็มีความเห็นขัดแย้งกันระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลในเรื่องหลักการสำคัญ เช่น รัฐบาลได้แต่งตั้งพรรคพวกเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สอง แทนที่จะเอาผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาช่วยประคับประคองกิจการของสภา และรัฐบาลมิได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ จึงได้ทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

พระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติซึ่งทรงเขียนด้วยลายพระหัตถ์ของพระองค์เอง ยาว ๖ หน้า เป็นเอกสารสำคัญที่สุดฉบับหนึ่งของชาติไทย ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“...ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่ แต่เต็มใจให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนี้โดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร...”

ขณะที่สละราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ที่ประเทศ อังกฤษ และประทับอยู่ต่อมาอย่างเรียบง่าย จนเสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๒ รัฐบาลได้กราบบังคมทูลสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ขอพระราชทานให้ทรงอัญเชิญพระบรมอัฐิกลับสู่ประเทศไทย

พระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย

อาศัยหลักฐานะทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปรัชญาการเมืองที่ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของปวงชนทรงใช้อำนาจนั้นเท่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยผ่านองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ เช่น ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล

หลักการต่อไปมีอยู่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ กล่าวคือ ผู้ใดจะกล่าวหาหมิ่นประมาทหรือในทางการเมืองมิได้ การที่จะป้องกันมิให้พระมหากษัตริย์ถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองก็คือ กันให้ทรงพ้นจากความรับผิดชอบทางการเมือง หรือปลอดจากการเมือง ดังหลักที่ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงทำผิดมิได้” นั่นคือ เพราะมิได้ทรงกระทำการต่าง ๆ ของรัฐด้วยพระองค์เอง แต่ทรงกระทำตามคำแนะนำของรัฐบาลหรือประธานรัฐสภา และมีบุคคลดังกล่าวมานี้เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ซึ่งหมายความว่าผู้รับผิดชอบแทนพระมหากษัตริย์ ดังนั้น หน้าที่ของพระมหากษัตริย์ในฐานะที่ทรงเป็นประมุขของปวงชนก็คือ รับผิดชอบจัดการให้รัฐกิจต่าง ๆ ดำเนินไปตามรัฐธรรมนูญเท่านั้น การวินิจฉัยนโยบายการเมืองขึ้นเด็ดขาดย่อมขึ้นกับประชาชนซึ่งเป็นที่มาของอธิปไตย

การที่พระมหากษัตริย์ต้องทรงบริหารราชการแผ่นดินตามคำแนะนำของรัฐบาลนั้น นายวอลเตอร์ แบกไฮต์ (Walter Bagehot) นักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงชาวอังกฤษท่านหนึ่งกล่าวว่า พระมหากษัตริย์ทรงมีสิทธิที่จะได้รับการปรึกษาหารือ การสนับสนุน และการตักเตือน รัฐบาลในประเทศอังกฤษนั้น นายกรัฐมนตรีจะเข้าเฝ้ากราบบังคมทูลหารือราชการแผ่นดินอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอ ความขัดแย้งระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลจึงไม่มีใครมี พระมหากษัตริย์อาจทรงดเว้นไม่กระทำกิจการที่รัฐบาลถวายคำแนะนำ ในกรณีที่เป็นวิถีทางสุดท้ายที่ไม่สามารถตกลงกันได้ และเป็นเรื่องสำคัญยิ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ของประเทศชาติ ในกรณีเช่นนี้รัฐบาลจะลาออกจากตำแหน่ง แต่ถ้ารัฐบาลยังเป็นฝ่ายข้างมากในสภานิติบัญญัติ พระมหากษัตริย์ไม่ทรงสามารถหารัฐบาลชุดใหม่มาสนองพระราชดำริได้ ก็ต้องทรงปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐบาลแก่อำนาจอธิปไตย อย่างไรก็ดี นอกจากพระราชอำนาจตามกฎหมายแล้ว พระมหากษัตริย์ยังทรงมีพระราชอำนาจทางสังคมอีกด้านหนึ่งด้วย กล่าวคือ ขึ้นกับความจงรักภักดีของประชาชน

พระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์มานาน ย่อมทรงมีประสบการณ์ทางการเมืองมามาก ประกอบกับมีพระราชบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง ย่อมทำให้รัฐบาลปฏิบัติตามพระราชประสงค์ ได้มากโดยไม่รู้สีกตัว และสุดท้ายคือความเข้มแข็งของรัฐบาล โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี ถ้าดียิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ในแง่ความคิด ความชัดเจนงาน และความรู้ความสามารถแล้ว พระมหากษัตริย์อาจทรงแนะนำให้รัฐบาลปฏิบัติตามพระราชประสงค์ได้มาก

สำหรับประเทศไทย ในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยพระบรมวงศ
ได้ทรงพระอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดารเป็น
ประจำ และทรงช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมากนั้น มิได้เป็น
การใช้พระราชอำนาจบริหารตามรัฐธรรมนูญ แต่หากเป็นการทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรม
ตามขัตติยราชประเพณี ซึ่งเป็นงานสังคมสงเคราะห์มากกว่าเป็นงานบริหาร เพราะเมื่อ
ได้ทอดพระเนตรเห็นทุกข์ร้อนของประชาชนในการประกอบอาชีพ หรือการเจ็บไข้ได้ป่วย
หรือการเสาะแสวงหาความรู้ ก็ทรงร่วมปรึกษาหารือกับประชาชนนั้น ๆ พร้อมด้วย
เจ้าหน้าที่บ้านเมือง เมื่อได้ชี้แจงจริงเป็นที่ยุติแล้วจึงพระราชทานคำแนะนำการแก้ปัญหา
และทรงขอให้ฝ่ายบริหารรับไปดำเนินการต่อไป บ่อยครั้งที่พระราชทานพระราชทรัพย์
ส่วนพระองค์ไปเพื่อการช่วยเหลือประชาชน เมื่อความทราบไปถึงมหาชนที่จงรักภักดี
จึงยินดีที่จะสละทรัพย์ทูลเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลปีละจำนวนมาก เป็นการ
แบ่งเบาภาระของรัฐบาลไปในตัว

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

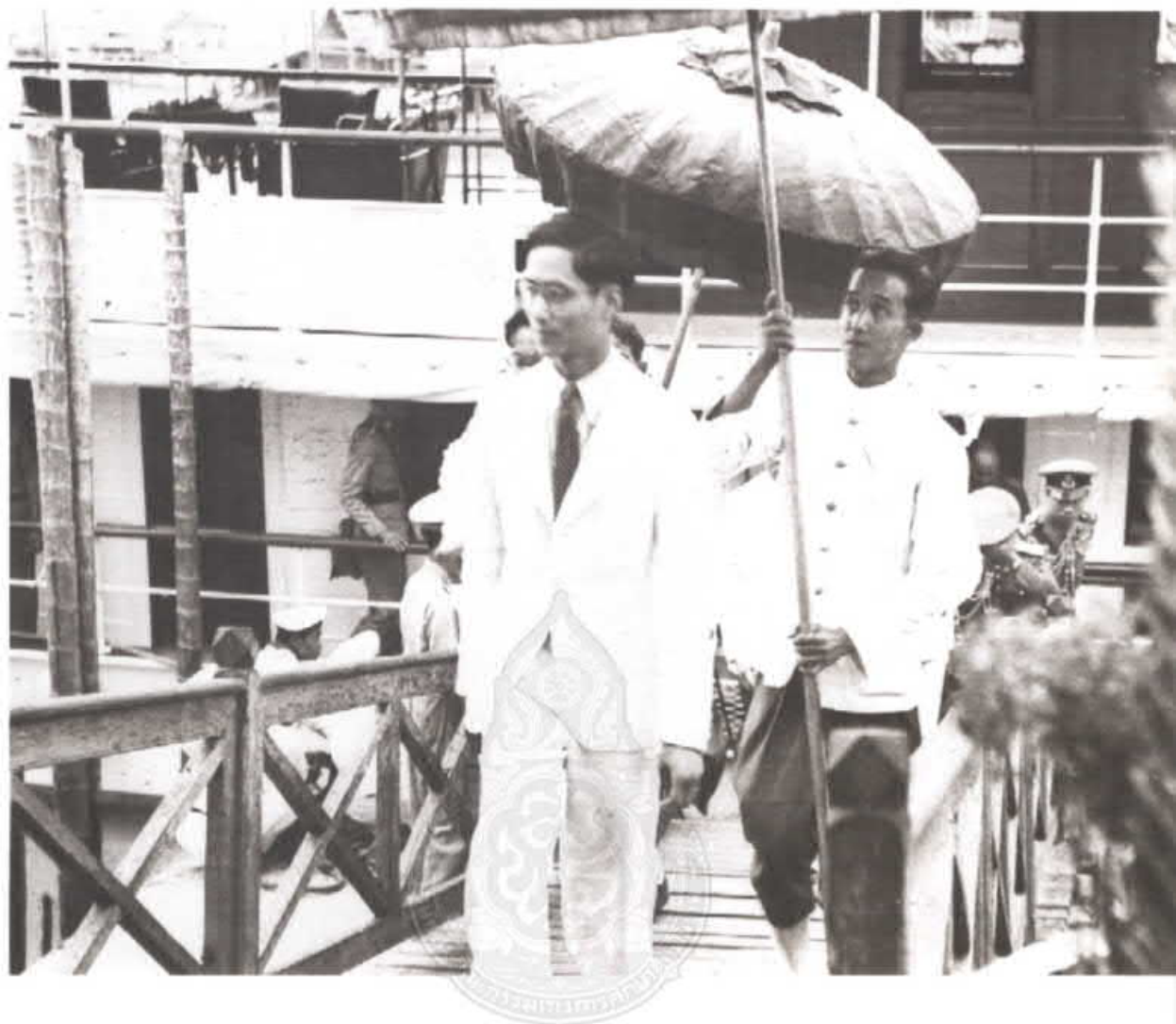
เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติในวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ นั้น พระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติตอนหนึ่งระบุว่า “ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะบ่งนามผู้หนึ่งผู้ใดให้เป็นผู้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ ดังนั้น สภาผู้แทนราษฎรในการประชุมครั้งที่ ๓๓/๒๔๗๗ เมื่อวันที่ ๖-๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้ลงมติเห็นชอบในการอัญเชิญ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไป ตามที่เจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง แสวงต่อสภาว่า ผู้ที่จะสืบราชสันตติวงศ์ของพระมหากษัตริย์ตามกฎหมายเหียรบาล ตามที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตได้ทรงสืบสวนแล้ว ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ ซึ่งได้สิ้นพระชนม์แล้ว กับมีพระราชโอรส คือ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลนั้น เป็นผู้สืบราชสันตติวงศ์ของพระมหากษัตริย์ตามกฎหมายเหียรบาล และโดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่ยังทรงพระเยาว์อยู่ สภาผู้แทนราษฎรจึงได้ลงมติดังคณะผู้สำเร็จราชการ

แทนพระองค์ ประกอบด้วย พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตน์จาตุรนต์ เป็นประธาน พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม)

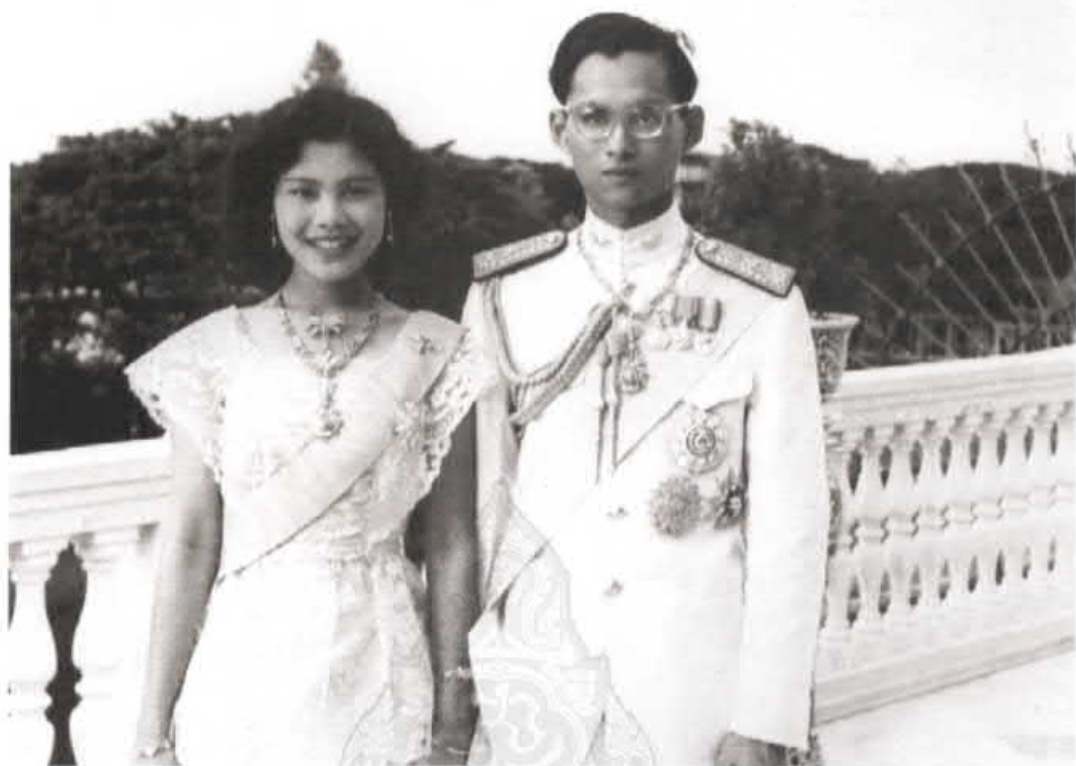
ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงสละสิทธิที่จะตั้งผู้ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระองค์ไป แต่ก่อนที่จะทรงสละราชสมบัติก็ได้พระราชทานพระราชบันทึกไปถึงพระยาราชวังสัน อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส เป็นส่วนพระองค์ ทรงเสนอพระนาม พระองค์เจ้าอนันทมหิตล และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เป็นแนวทางที่จะเลือกอัญเชิญขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ โดยทรงสรุปว่า “ในสองทางที่จะเลือกได้นี้ ฉันพร้อมที่จะสนับสนุนเต็มที่ แล้วแต่รัฐบาลและสภา จะเลือกทางไหน” เกี่ยวกับพระองค์เจ้าอนันทมหิตล มีพระราชบันทึกดังนี้

“๑. พระองค์เจ้าอนันทมหิตล ซึ่งอ้างได้ว่าเป็นไปตามกฎหมายเหียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ทางนี้มีผลดีอยู่มาก คือ เป็นทางที่ตรงตาม Legality แต่เสียที่ยังเป็นเด็ก แม้การเป็นเด็กนั้นเองก็อาจเป็นของดี เพราะถ้ามีการอะไรผิดพลาด ก็ไม่กระทบกระเทือนถึงองค์พระมหากษัตริย์ ไม่มีใครขัดทอดไปถึงซึ่งจะเป็นของดีมาก ข้อสำคัญอยู่ที่การเลือกผู้สำเร็จราชการ ซึ่งฉันเห็นว่าถ้าเจ้าฟ้ากรมพระนครฯ หรือทูลกระหม่อมหญิงวไลย องค์ใดองค์หนึ่งทรงดำรงตำแหน่งนี้แล้ว จะเป็นที่เคารพนับถือแก่คนทั่วไป และไม่น่าจะเป็นศูนย์กลางแห่งการแตกร้างกันระหว่างคณะการเมืองต่าง ๆ ด้วย”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันทมหิตล เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์) และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์) เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ณ เมืองไฮเดลเบิร์ก ประเทศเยอรมนี พระองค์ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒ ทรงมีพระเชษฐภคินี คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และทรงมีพระราชอนุชา คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้ตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนกกลับเข้ามาประทับ ณ วังสระปทุม กรุงเทพมหานคร ต่อมาสมเด็จพระบรมราชชนกสิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ สมเด็จพระบรมราชชนนีจึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพาพระราชโอรส พระราชธิดาเสด็จไปประทับ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อการศึกษาและพระอนามัยของพระราชโอรส พระราชธิดา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ขณะที่ทรงรับอัญเชิญขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๘ แห่งพระมหากษัตริย์บรมราชวงศ์นั้น ทรงมีพระชนมพรรษาได้ ๔ ปี ๕ เดือน กับ ๑๑ วัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ เสด็จประทับอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลา ๒ เดือน ก็ต้องทรงกลับไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ แต่ระยะเวลาเพียง ๒ เดือนนั้น ได้ทรงผูกพันจิตใจของประชาชนคนไทยไว้อย่างมั่นคง เพราะคนไทยเคยว่าเหวออ้างว้าง มาตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ จึงมีความปลาบปลื้ม อย่างเหลือล้นที่จะได้เฝ้าพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ และโดยที่ยังทรงพระเยาว์ ประชาชนจึงรู้สึกผูกพันห่วงใย จากนั้นจนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง การติดต่อระหว่าง ประเทศไทยกับต่างประเทศไม่สะดวกเต็มไปด้วยภัยอันตราย เหตุการณ์ภายในประเทศ ก็ลำบากคับขัน ต้องพัวพันกับสงครามมหาเอเชียบูรพา และอยู่ในฐานะของประเทศแพ้ สงครามในภายหลัง นอกจากนี้ยังประสบกับปัญหาเศรษฐกิจฝืดเคือง ขาดแคลนเครื่อง อุปโภคบริโภค เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ดังนั้น เมื่อสงครามโลกสงบแล้ว พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมพรรษาได้ ๒๑ พรรษา ทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว จึงริบเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนีและสมเด็จพระอนุชา ถึงพระนคร เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ประชาชนคอยเฝ้ารับเสด็จตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินแน่นขนัดไปหมด และต่างก็ชื่นชมในพระศิริโฉมอันงามสง่า การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศไทยครั้งนี้ นอกจากจะได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ในฐานะพระมหากษัตริย์แล้ว ยังได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนประชาชนในจังหวัดใกล้เคียงพระนคร คือ สมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรสาคร และนครปฐม ในการนี้ โปรดให้จัดเงินส่วนพระองค์เป็นเงินเหรียญใส่ถุงผ้าสีขาวถุงละ ๕ บาทเป็น เงินก้นถุง พระราชทานเป็นที่ระลึกและเป็นสิริมงคลแก่ผู้นำสิ่งของมาถวาย และเป็นรางวัลแก่ผู้แสดงการละเล่นตามประเพณีท้องถิ่นถวายทอดพระเนตร การเสด็จเยี่ยมประชาชนที่สร้างความประทับใจอย่างลึกซึ้งของผู้อยู่ในบรรยากาศสมัยนั้นคือการเสด็จประพาสสำเพ็ง

เสด็จฯ สำเพ็ง พ.ศ. ๒๔๘๙

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบ มีการตั้งสถานเอกอัครราชทูตจีนขึ้นเป็นครั้งแรก ชาวจีนบางกลุ่มสำคัญผิดว่าชาติจีนอยู่ในฝ่ายชนะสงครามโลก เช่นเดียวกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ในขณะที่ไทยอยู่ในฝ่ายแพ้สงคราม ชาวจีนเหล่านั้นได้ก่อความไม่สงบขึ้น เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ การเสด็จประพาสสำเพ็งอันเป็นย่านคนจีนอยู่อาศัย มาตั้งแต่ตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ นับว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะชาวจีนได้เตรียมการรับเสด็จอย่างมโหฬารเอิกเกริก สร้างซุ้มประตูตกแต่ง แต่สะพานร้านตั้งโต๊ะหมู่บูชางดงาม คนไทยได้เห็นความจงรักภักดีและการเทิดทูนพระประมุขของชาติที่คนจีนสำเพ็งแสดงออกก็คลายความโกรธที่มีมาแต่ก่อน และคนจีนก็ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนถึงที่พำนักของตน ทรงทักถามการค้าขาย ทรงรับของถวายโดยไม่ทรงเบื่อหน่ายหรือเรงร้อน คนจีนจึงตระหนักถึงความร่มเย็นเป็นสุขที่ได้รับจากเมืองไทย ความริวฉานต่างๆ ก็สลับเปลี่ยนไป ความสามัคคีฉันทิตั้งพื้นของไทยจีนจึงมีจุดเติมด้วยพระมหากุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกำหนดวันเสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวีเดนในวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เมื่อวันที่ ๕ เดือนเดียวกันนั้น ยังได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรที่บางเขน และทรงเยี่ยมชมกิจการของเกษตรกลางบางเขน ทอดพระเนตรการสาธิตวิธีทำนาด้วยความสนพระราชหฤทัย และทรงหว่านข้าวลงสู่ผืนแผ่นดินไทย เพื่อให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเจริญงอกงาม ผลิรวงออกเมล็ดขยายผลเลี้ยงชีวิตคนไทยสืบไป แต่แล้วเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น. ก็มีข่าวสะเทือนใจคนไทยทั้งแผ่นดินว่า “ในหลวงเสด็จสวรรคต”

ต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ขณะนั้นมีพระชนมพรรษาได้ ๑๘ ปี ๖ เดือน ๔ วัน และทรงอยู่ระหว่างการศึกษาในต่างประเทศ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเสด็จกลับไปศึกษาต่อที่ประเทศสวีเดน โดยทรงเลือกเรียนวิชากฎหมายและวิชารัฐศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ในภายหน้าต่อการทรงดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ ระหว่างที่ทรงศึกษาเล่าเรียน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยราษฎรของพระองค์เสมอ และประชาชนชาวไทยก็รู้สึกห่วงใยพระองค์เช่นเดียวกัน และยิ่งวิตกกังวลมากขึ้นเมื่อทราบข่าวว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบาดเจ็บสาหัสด้วยอุบัติเหตุรถยนต์พระที่นั่งชนกับรถบรรทุกในประเทศสวีเดนในวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ จากนั้นเพียง ๔ วัน ชาวไทยทุกคนต่างก็โล่งใจเมื่อทราบข่าวเพิ่มเติมมาว่า มีพระราชโทรเลขจากโรงพยาบาลที่เมืองโลซานถึงประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ดังนี้

“ฉันปลอดภัยแล้ว ขอฝากความขอบใจมายังคณะผู้สำเร็จราชการ
คณะอภิรัฐมนตรี คณะรัฐบาล และประชาชนของฉัน ที่มีความห่วงใย
ในอาการป่วยของฉัน...”

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัตประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๔๙๓ แล้วมีพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิตติยากร ณ พระตำหนักสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าวังสระปทุม เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ต่อจากนั้นก็เสด็จเข้าสู่พระราชพิธีบรมราชาภิเษก เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์โดยสมบูรณ์ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ พร้อมกับทรงสถาปนาสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ให้ดำรงราชฐานันดรเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ตามโบราณราชประเพณี หลัง

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินกลับ ไปประทับรักษาพระองค์ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์อีกครั้งหนึ่งตามคำแนะนำของแพทย์ โดยมีสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี โดยเสด็จด้วย และสมเด็จพระเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา ได้ประสูติเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ณ พระตำหนักวิลลาวัฒนา เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั้น จนกระทั่งพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินี และพระราชธิดา เสด็จพระราชดำเนินนิวัตประเทศไทยเพื่อประทับอยู่เป็นการถาวรใน พ.ศ. ๒๔๙๔

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาประทับในประเทศแล้ว ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็หมดหน้าที่ พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในหน้าที่พระมหากษัตริย์ด้วยพระองค์เอง ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ทรงตั้งพระปณิธานไว้ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินออกเยี่ยมราษฎรในต่างจังหวัดให้ทั่วประเทศ โดยเริ่มที่ภาคกลางก่อน แล้วก็เสด็จยังภาคอื่น ๆ จนครบทุกภาค การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น แม้จะเป็นท้องที่ทุรกันดารห่างไกลคมนาคมเพียงใด ก็ทรงวิริยะอุตสาหะเสด็จไปจนถึง ได้ทรงพิจารณาศึกษาความเป็นอยู่ การทำมาหาเลี้ยงชีพของอาณาประชาราษฎร์ ทอดพระเนตรโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ทรงยึดมั่นในพระราชหฤทัยว่า จะต้องเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรให้ทั่วถึงเสียก่อน แล้วจึงจะเสด็จต่างประเทศตามคำกราบบังคมทูลเชิญของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประชาชนในภาคต่าง ๆ ทำให้มีพระราชหฤทัยผูกพันถึงทุกข์สุขของประชาชนมากขึ้น ทำให้เกิดพระราชดำริที่จะผ่อนปรนแก้ปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของประชาชน และแผนงานระยะยาวสำหรับแก้ปัญหาในอนาคตต่อไป พร้อมกันนั้นประชาชนก็เกิดความผูกพันทางใจและเพิ่มความจงรักภักดีต่อองค์พระประมุขของชาติยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ตลอดไปจนถึงพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ อันยากที่จะหาความผูกพันระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาชนในประเทศใดมาเทียบตราบเท่าจนปัจจุบัน

บทที่ ๔ เสด็จฯ เยี่ยมประชาชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงตระหนักว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งอาศัยอยู่ในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนา ชาวไร่ ยังประสบปัญหามานานัปการในการดำรงชีวิต นับตั้งแต่การขาดแคลนที่ทำกิน หรือที่ทำกินประสบภัยพิบัติ ตลอดจนปัญหาในด้านการศึกษา การสาธารณสุข ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยก็มีนโยบายหลักในการเร่งรัดพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนเหล่านั้นตลอดมา จึงทรงอุทิศเวลาส่วนใหญ่ กล่าวคือ ปีละประมาณ ๗ เดือน เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระตำหนักต่าง ๆ ในแต่ละภาคตามลำดับตั้งแต่ต้นปี ดังนี้ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ พระราชวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ จังหวัดนราธิวาส และพระตำหนักภูพานราชินีเวศน์ จังหวัดสกลนคร

อนึ่ง ในบางปีจะเสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ณ พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนั้นยังมีบ่อยครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ณ ที่ประทับชั่วคราวตามจังหวัดต่าง ๆ ทุกภาค ซึ่งอยู่ในเขตโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือที่ทำการของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทรงมีโอกาสเยี่ยมเยียนทุกข์สุขของราษฎรได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น

การใช้เวลาเสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ณ ต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ นั้น ทรงเลือกช่วงเวลาไม่ให้ตรงกับงานพระราชพิธี รัฐพิธีสำคัญ หรืองานที่ต้องทรงรับรองพระราชอาคันตุกะ เช่น ประมุขชาวต่างประเทศในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพระราช-

เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในเขตพื้นที่ตำบลสวนใต้
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐

กรณีกิจหลักที่สำคัญยิ่ง แต่สำหรับงานพิธีอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับการศึกษา พิธีทางศาสนา งานการกุศล การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินหรือสิ่งของ เพื่อโดยเสด็จพระราชกุศล ในบางกรณีก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือองคมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์ไปในงานดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อเป็นการแบ่งเบาพระราชภาระ จะได้ทรงมีเวลา ทຸ່ມเทกกับพระราชภารกิจด้านการพัฒนาชนบทอย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่า ในระหว่างไม่ได้ประทับอยู่ในกรุงเทพมหานคร เกิดมีพระราชกิจสำคัญ เช่น บุคคลสำคัญ ต่างประเทศเดินทางมาเยือน หรือทูตานุทูตจำเป็นต้องเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวาย สาสน์ตราตั้ง หรือถวายบังคมลาในโอกาสที่พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ ในช่วงเวลาดังกล่าว ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เดินทางไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และจะทรงรับรอง บุคคลสำคัญนั้น ๆ เช่นเดียวกับที่ทรงประทับอยู่ในกรุงเทพมหานคร

พระราชนิเวศน์ต่าง ๆ ดังกล่าว ประกอบด้วยพระตำหนักซึ่งเป็นที่ประทับ แต่ก็โปรดฯ ให้ใช้ประโยชน์อื่น ๆ ด้วย เช่น ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีทางศาสนา พิธีเข้าเฝ้าฯ พิธีพระราชทานเลี้ยงพระราชอาคันตุกะ ตลอดจนการพระราชทานเลี้ยงข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร พ่อค้า ประชาชนในพื้นที่ การพระราชทานเลี้ยงในการนี้เป็นการเลี้ยงอย่างไม่มีพิธีรีตองแต่อย่างใด หากเป็นพระราชประสงค์ที่จะส่งเสริมให้ข้าราชการทุกฝ่ายที่ปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่นรู้จักคุ้นเคยกับข้าราชการด้วยกัน ตลอดจนข้าราชการสำนัก อันจะมีผลทำให้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมประสานงานในการกิจช่วยเหลือราษฎรโดยใกล้ชิดต่อไป ส่วนหัวหน้าหน่วยราชการก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หมุนเวียนกันเข้ารับพระราชทานเลี้ยงร่วมโต๊ะเสวย เพื่อจะได้มีโอกาสกราบบังคมทูลฯ สภาพความเป็นจริงในท้องที่ พร้อมทั้งรับสนองพระบรมราโชบายไปพิจารณาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในท้องถิ่นรับผิดชอบต่อไป

พระราชนิเวศน์ทุกแห่งมีเรือนรับรอง ซึ่งเป็นทั้งที่พักของข้าราชการบริพาร และสถานที่รับรองต้อนรับผู้มาเยือน ไม่ว่าจะเป็นชาวต่างประเทศ หรือข้าราชการส่วนต่าง ๆ ที่มาติดต่อประสานงานกับหน่วยงานในราชสำนัก ตลอดจนเป็นสถานที่สำหรับปรึกษาหารือกันอย่างไม่เป็นทางการในด้านการร่วมมือกันในงานพัฒนาทุกส่วน อาคารอื่น ๆ ก็จะเป็นสถานที่ปฏิบัติงานและที่พักของข้าราชการ และข้าราชการบริพารหน่วยต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เฉพาะในการกิจต่างจังหวัด สำหรับหน่วยงานที่มีหน้าที่บริการประชาชนโดยตรงก็คือหน่วยแพทย์หลวง ซึ่งเปิดทำการชั่วคราว เพื่อรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่าแก่ราษฎรที่แสดงความจำนงขอรับการตรวจโรค อีกหน่วยงานหนึ่ง คือ คลังพัสดุ ซึ่งมีหน้าที่จัดเตรียมถุงของขวัญพระราชทาน ประกอบด้วยสิ่งของที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพประจำวัน สำหรับมอบให้แก่ผู้แทนหน่วยทหารและตำรวจ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ราชการร่วมในพื้นที่เดียวกัน เนื่องจากไม่ทรงสามารถเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานได้ครบทุกหน่วย

สำหรับการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรซึ่งถือเป็นพระราชภารกิจหลักนั้น จะเป็นการเสด็จพระราชดำเนินอย่างเป็นทางการ ไปทรงเยี่ยมกิจการโครงการต่าง ๆ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และไปทรงเป็นประธานในพิธีต่าง ๆ ตามที่ทางจังหวัด กราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนิน ทั้งนี้ จะทรงรับเชิญเสด็จพระราชดำเนินเมื่อ โอกาสอำนวยเท่านั้น เนื่องจากทรงมีพระราชภารกิจมากมายอยู่แล้วในการสอดส่อง ทอดพระเนตรสภาพพื้นที่และสภาพความเป็นอยู่ของราษฎร การเสด็จพระราชดำเนิน ในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นส่วนพระองค์โดยแท้จริง พื้นที่ที่จะเสด็จฯ นั้น เจ้าหน้าที่ ทุกฝ่ายก็จะร่วมกันพิจารณาความเหมาะสม โดยกลั่นกรองจากข้อมูลที่รวบรวมจากหนังสือ ขอพระราชทานกราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินจากหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนที่หมาย อื่นก็จะทรงกำหนดเอง เพราะก่อนเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร พระเจ้าอยู่หัวจะ ทรงศึกษาสถานการณ์ล่วงหน้าทุกครั้ง จะทรงพิจารณาเส้นทาง ภูมิประเทศ ตลอดจน ความยุ่งยากอันเป็นปัญหาที่ราษฎรในพื้นที่ประสบอยู่ และจะทรงวางแผนพัฒนาไว้อย่าง คร่าว ๆ จนกว่าจะทอดพระเนตรสภาพที่แท้จริง แล้วจึงปรับแผนให้เหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง จะทรงสังเกตสภาพภูมิประเทศ สภาพความเป็นอยู่ สภาพแหล่งน้ำ สภาพเส้นทางคมนาคม สภาพพื้นที่เพาะปลูก สภาพป่าไม้ ตลอดทางทุกครั้ง

เมื่อเสด็จฯ ถึงที่หมาย พระเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้ที่รอบรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ในบริเวณดังกล่าว รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายท้องถิ่น ในโอกาสนี้ หากทรงพบปัญหาเกี่ยวกับการดำรงชีพของราษฎร หรือในบางกรณี เมื่อราษฎรทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฎีกา ก็จะเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรพื้นที่ที่ประสบปัญหา ด้วยพระองค์เอง แล้วจึงมีพระราชดำรัสถึงแนวทางแก้ไขปัญหากับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนา และฝ่ายรักษาความมั่นคงที่โดยเสด็จฯ สำหรับฎีกาที่ทูลเกล้าฯ ถวายนั้น จะทรงรับกลับมา และโปรดเกล้าฯ ให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องรับไปพิจารณาศึกษาพระราชดำริก่อน ดำเนินการช่วยเหลือตามความเหมาะสม

ในโอกาสเดียวกันนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มักจะทรงแยกขบวนไปทรงเยี่ยมราษฎร เพื่อทรงซักถามถึงสภาพความเป็นอยู่ ทั้งในเรื่องการอาชีพ การสาธารณสุข การศึกษาเล่าเรียนของเด็ก ตลอดจนทรงรับราษฎรที่สมัครใจเข้าเป็นสมาชิกศิลปาชีพพิเศษ โดยอาจจะผลิตผลงานตามที่ตนถนัด แล้วส่งผลิตภัณฑ์ไปยังสวนจิตรลดา ซึ่งทางมูลนิธิจะรับเป็นผู้จัดจำหน่ายให้ หรือมีเวลานั้นก็เดินทางไปฝึกงานศิลปาชีพ ณ พระราชวังเวทน์ในภาคนั้น ๆ โดยจะได้รับค่าตอบแทนในระหว่างการฝึกงานด้วย รวมถึงอาหารและที่พัก

นอกจากนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หน่วยแพทย์หลวงที่โดยเสด็จจัดตั้ง หน่วยแพทย์ชั่วคราวเพื่อรักษาพยาบาลราษฎรผู้เจ็บป่วย สำหรับบางรายที่มีอาการหนัก ก็โปรดเกล้าฯ ให้รับไว้เป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ จะทรงขอให้เจ้าหน้าที่ฝ่าย ปกครองอนุเคราะห์นำคนไข้ไปเข้าโรงพยาบาลตามที่แพทย์แนะนำ โดยทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินค่าเดินทางอย่างเพียงพอ ส่วนค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล นั้น คนไข้ไม่จำเป็นต้องเสียแม้แต่ด้อย ในโอกาสนี้จะมีเจ้าหน้าที่บันทึกประวัติและอาการ คนไข้แต่ละคนอย่างละเอียด เพื่อเก็บรักษาไว้เป็นข้อมูลในการติดตามผลการรักษา

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวทรงเสร็จพระราชภารกิจด้านการพิจารณาวางโครงการแล้ว จะเสด็จพระราชดำเนินมาสมทบกับขบวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่จุด เยี่ยมราษฎร จนเสร็จสิ้นภารกิจ จึงเสด็จฯ กลับถึงพระตำหนักเป็นเวลาไม่นานนที่สุดแล้ว แต่พระราชภารกิจมากหรือน้อย และแล้วแต่สภาพเส้นทางคมนาคมที่บางครั้งทุรกันดาร มาก

เมื่อกลับจากเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรสภาพที่แท้จริงของพื้นที่แล้ว จะทรงใช้เวลาพิจารณาข้อมูลเบื้องต้นโดยละเอียดถี่ถ้วน ข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการที่ทรงได้อามทุกข์สุขกับราษฎรในท้องถิ่น การที่ได้มีโอกาสทรงพระดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่ที่ประสบปัญหาตามสภาพความเป็นจริง ทรงทราบสถิติข้อมูลและรายงานทางวิชาการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนา ตลอดจนรายงานจากเจ้าหน้าที่ที่ตามเสด็จฯ หรือจากใจความในฎีกา ร้องทุกข์ที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวาย ในบางโอกาสจะโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจการพัฒนาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อกราบบังคมทูลรายงานและถวายความเห็นรับพระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมเพื่อนำไปปฏิบัติ แล้วส่งรายงานมาทูลเกล้าฯ ถวาย เป็นระยะ ๆ ตามปกติจะเสด็จพระราชดำเนินติดตามทอดพระเนตรผลงานความก้าวหน้า หรือทรงแก้ไขอุปสรรคให้ลุล่วงไปด้วยดีในพื้นที่เดิม จนกระทั่งโครงการเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ทรงชำนาญในการวางแผนงานจากแผนที่ประกอบกับภาพถ่ายทางอากาศเป็นพิเศษ เพราะทรงศึกษาการใช้ประโยชน์จากแผนที่ โดยทรงตรวจสอบความถูกต้องกับพื้นที่จริงอยู่ตลอดเวลา

เสด็จฯ ทอดพระเนตรน้ำท่วมบริเวณทุ่งพระไทร และทุ่งลาดพร้าว

ในปัจจุบัน แนวพระราชดำริในการจัดตั้งโครงการพัฒนาชนบทจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันในทุกภูมิภาค กล่าวคือ ก่อนอื่นจะทรงพิจารณาสภาพพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคเสียก่อน มักจะทรงเลือกท้องที่ค่อนข้างห่างไกลจากความเจริญ ทั้งนี้หมายความว่ามิได้ทรงก้าวท้าวงานของทางราชการ หากแต่ทรงพยายามส่งเสริมงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกันกับของทางราชการ ภาระด้านงบประมาณและความช่วยเหลือด้านวิชาการแก่ท้องถิ่นก็ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลโดยตลอด ถึงแม้ว่าพระราชนิพนธ์จะพระราชทานทุนฉุกเฉินอยู่เนือง ๆ โดยไม่มีเงื่อนไข เงินพระราชทานดังกล่าวประกอบด้วยเงินที่มีผู้มีจิตศรัทธาทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ แต่ในที่สุดเมื่อโครงการพัฒนาดังกล่าวนี้นี้เริ่มพึ่งตัวเองได้มั่นคงแล้ว ก็ทรงมอบให้อยู่ในความดูแลของรัฐบาล เพราะฉะนั้น การจัดตั้งโครงการพัฒนาขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือโครงการพัฒนาชนบทซึ่งอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์คือราษฎรในชนบทนั่นเอง

เสด็จฯ ทอดพระเนตรสถานีเกษตรหลวงปางช้าง
อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ถือเป็นหลักในทุกภูมิภาค คือ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งในปัจจุบันทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งขึ้นทั้งหมด ๖ แห่ง กระจายอยู่ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ วัตถุประสงค์ของโครงการดังกล่าวก็คือ การศึกษา ได้แก่ การค้นคว้าทดลอง วิจัยปัญหาเกษตรกรรมในท้องที่ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ตลอดจนแสวงหาแนวทางกับวิธีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ตลอดจนการประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่ในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงจัง เมื่อสามารถค้นพบหรือค้นคิดวิธีแก้ไขปัญหาล้วนด้วยวิธีการใด หรือประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นได้ ก็จะจัดให้มีการ สาธิต ภายในบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนา ส่วนปัญหาที่ยังแก้ไขไม่ได้ก็ดำเนินการศึกษาต่อไป เนื่องจากปัญหาแต่ละข้อมีความยากง่ายไม่เท่ากัน

ทอดพระเนตรโครงการอาหารสำเร็จรูป
ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗

ในที่สุด ประชาชนในท้องที่ ตลอดจนถึงมาจากท้องถิ่นใกล้เคียง ก็สามารถเดินทาง มาศึกษาดูงานวิทยาการแผนใหม่จากงานสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จนี้ ซึ่งจะทำให้ทราบถึง วิธีการทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนั้น อาจสมัครเข้าฝึกอบรมทั้งในด้าน การเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน และด้านศิลปาชีพพิเศษ กิจกรรมทั้งหมดของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาทุกแห่งจะมีลักษณะคล้ายพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาที่มีชีวิต ซึ่ง นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไป ก็อาจเดินทางไปชมในแง่ที่เป็นการศึกษา นอกสถานที่ ตลอดจนพักผ่อนหย่อนใจไปในโอกาสเดียวกัน การกักหลักอีกประการหนึ่ง ก็คือ การกระจายผลที่ได้จากการศึกษาในรูปของวิธีการพัฒนาไปสู่ท้องถิ่นอื่น ๆ ในภูมิภาค เดียวกัน ก่อให้เกิดการขยายผลแผ่กระจายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ หากพบว่าพื้นที่ใด ในแต่ละภาคประสบปัญหาหนัก และอาจมีลักษณะแตกต่างกัน ก็อาจพิจารณาจัดตั้งศูนย์ สาขารุ่น โดยได้รับการสนับสนุนในทุก ๆ ด้านจากศูนย์ใหญ่

ทอดพระเนตรโครงการพัฒนาลุ่มน้ำสัก
อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔

กิจกรรมหลักของโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยทั่วไป คือ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อสนับสนุนกิจการเกษตรกรรมทุกสาขา ตลอดจนเพื่อการอุปโภคบริโภค ให้สมบูรณ์ อันจะมีผลต่อการช่วยอนุรักษ์บริเวณต้นน้ำลำธารและป่าไม้ การปลูกป่าทดแทน อย่างมีระบบเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม้ และการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในท้องถิ่น ตลอดจนเพื่อ ประโยชน์ใช้สอย การศึกษาพัฒนาที่ดินที่มีปัญหาและที่ดินไร้ประโยชน์ให้สามารถทำกิน เท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปลูกข้าวซึ่งเป็นอาหารหลัก หมุนเวียน กับการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เท่าที่สภาพพื้นที่จะอำนวย กิจกรรมอีกสิ่งหนึ่งที่ทรง สนับสนุนควบคู่กับการเพาะปลูก คือ การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

ทรงเยี่ยมโครงการดอยอันทนทานที่
อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔

การที่ทรงมุ่งพัฒนาแหล่งน้ำเป็นอันดับแรก เพราะ น้ำ เป็นปัจจัยแห่งการพัฒนา และการช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติ ตลอดจนสามารถบรรเทาอุทกภัยได้ และที่สำคัญก็คือ เป็นทรัพยากรที่สามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้โดยง่าย จึงได้มีพระราชดำริให้ ดำเนินการโครงการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ที่จำเป็นทั่วประเทศเป็นจำนวนประมาณ ๖๐๐ โครงการ อ่างเก็บน้ำดังกล่าวทุกแห่งจะเป็นแหล่งขยายพันธุ์ปลาและกักน้ำจืด ซึ่งเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญอย่างยิ่ง การเร่งรัดพัฒนาพื้นที่ไว้ประโยชน์ให้สามารถ เปิดเป็นที่ทำกินได้นั้น ก็เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาเกษตรกรขาดแคลนที่ดินทำกิน และยังได้ ช่วยชะลอการบุกรุกทำลายบริเวณป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร กับช่วยฟื้นฟูที่ดินซึ่งเป็น ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายโดยการรื้อป่าไม่ถึงการฟื้น ไร่กลับมีประโยชน์ทางด้าน เศรษฐกิจได้อีก ปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูคุณภาพดินส่วนหนึ่งก็น้ำนั่นเอง เมื่อมีระบบชลประทานที่สมบูรณ์แบบ ก็จะสามารถเปิดขยายที่ทำกินออกไปได้อีก

ทอดพระเนตรโครงการหลวงพระราชดำริห้วยสักงไคร์

อำเภอดอกสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐

ทรงคำนึงถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ด้วย คือ พื้นที่ที่สามารถเปิดเป็นที่ทำกินนั้น จะจัดสรรให้ผู้มีชาติพลนอย่างเพียงพอและยุติธรรม แต่จะไม่ให้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการซื้อขาย ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ที่ทางรัฐบาลลงทุนพัฒนาที่ดินดังกล่าวให้ทำกิน แต่ราษฎรผู้ที่ได้รับจัดสรรที่ดินไปแล้วจะมีสิทธิ์ทำกินในที่ดินดังกล่าวตลอดชั่วลูกชั่วหลานได้ โดยทางโครงการจะพิจารณาวางแผนในการขยายที่ทำกินออกไปให้สมดุลกับจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น หลักการดังกล่าวเรียกว่า สิทธิทำกิน (สทก.) ขณะนี้รัฐบาลได้รับสนองพระบรมราโชบายข้อนี้ไปดำเนินการในพื้นที่พัฒนาทั่วประเทศแล้ว

บทที่ ๕

เสด็จฯ เยือนต่างประเทศ

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ ในด้านการรักษาเอกราช การรักษาเกียรติภูมิของชาติ และความสมบูรณ์พูนสุขของประชาชน อีกทั้งเพื่อรักษาประโยชน์ร่วมกันของนานาชาติ อันได้แก่ การรักษาสันติภาพและความมั่นคงร่วมกันระหว่างชาติ

ปัจจุบันประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาชาติกว่า ๑๐๐ ประเทศ และได้เข้าไปมีบทบาทในกิจการของโลกมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และการทหาร อีกทั้งยังร่วมมือกับนานาชาติเพื่อกระทำการอันเป็นประโยชน์ร่วมกัน โดยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศ ทั้งในองค์การระดับโลกและระดับภูมิภาค

นโยบายและการดำเนินการด้านต่างประเทศปัจจุบัน มีที่มาจากปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ การสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ และบทเรียนจากอดีต และปรีชาญาณของผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายนั้น ซึ่งหนึ่งในบุคคลเหล่านั้นก็คือ สมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจทั้งปวงภายใต้พระราชอำนาจและหน้าที่แห่งองค์พระประมุข

ในระยะแรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์นั้น ประเทศไทยอยู่ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลซึ่งจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๕๐๐) เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เข้ามาบริหารประเทศโดยมีการเปลี่ยนแปลงในสังคม

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่น

หลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจที่เริ่มมีการขยายตัวและพัฒนาสู่ระบบทุนนิยม และด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

องค์การสหประชาชาติได้ก่อกำเนิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกอันดับที่ ๕๕ และไทยได้เปิดสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ ที่ได้รับเอกราช หลังสงครามครั้งนี้ โดยได้ลงนามในสนธิสัญญาระหว่างกัน

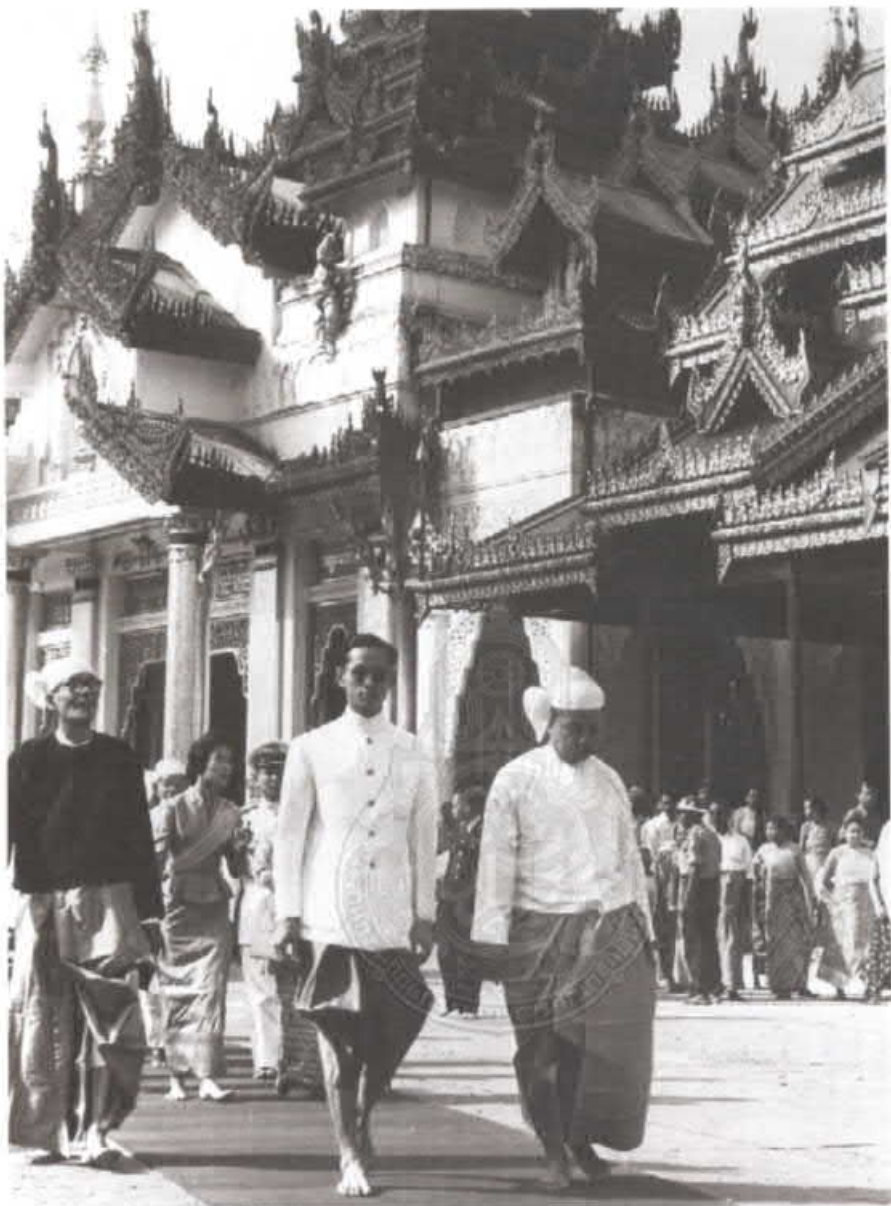
กลุ่มประเทศฝ่ายโลกเสรีและกลุ่มประเทศฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์เริ่มทำสงครามเย็นต่อกัน ฝ่ายคอมมิวนิสต์เริ่มแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาสู่ภูมิภาคเอเชียหลัง พ.ศ. ๒๔๙๒ ประเทศไทยสมัยรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม และรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๖) ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปกป้องระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขไว้ จึงดำเนินนโยบายต่างประเทศสอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา ผู้นำในกลุ่มประเทศโลกเสรี คือต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความร่วมมือกับอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจกลุ่มโลกเสรี อีกทั้งพยายามสร้างความเป็นพันธมิตรที่ดีกับต่างประเทศ ได้ทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ และวัฒนธรรมกับประเทศต่าง ๆ เช่น สหพันธรัฐเยอรมัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ มีการจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน และสมาคมวัฒนธรรมไทย-เยอรมัน ขึ้นที่กรุงเทพฯ

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสวีเดน

ในการสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศนั้น รัฐบาลได้เล็งเห็นประโยชน์ในการเดินทางไปเพื่อเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเยี่ยมชมในระดับประมุขหรือบุคคลสำคัญของรัฐบาล

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลก็ได้ดำเนินการติดต่อกับประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป เพื่อเตรียมการเสด็จเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการ^{๑๔}

เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหภาพพม่า พ.ศ. ๒๕๐๓

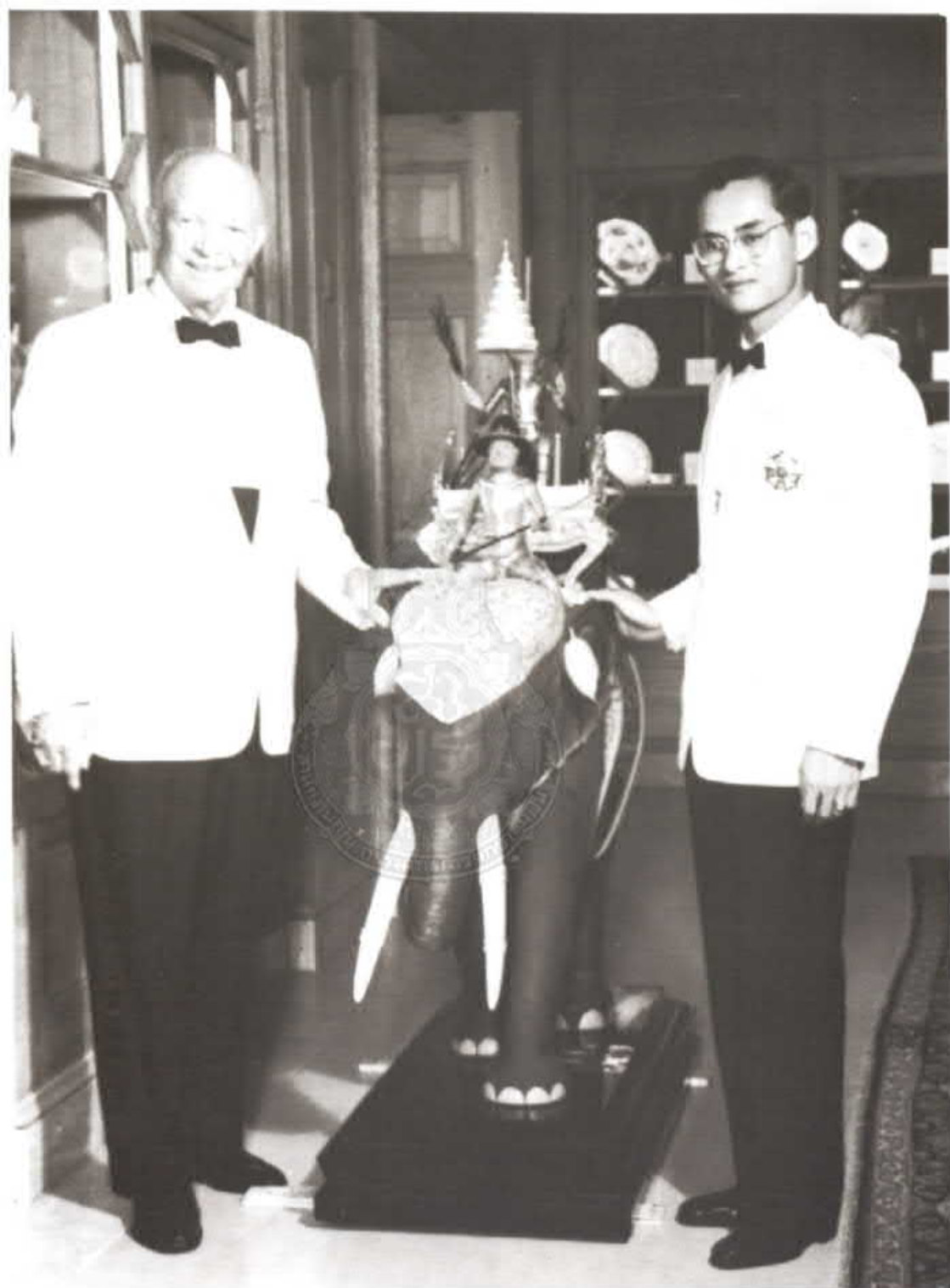
เมื่อรัฐบาลเตรียมการเรียบร้อยแล้ว พระเจ้าอยู่หัวจึงได้เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เยือนประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย

เสด็จฯ เยือนประเทศใกล้เคียงเป็นอันดับแรก ได้แก่ สาธารณรัฐเวียดนามและสาธารณรัฐอินโดนีเซียใน พ.ศ. ๒๕๐๒ และสหภาพพม่าใน พ.ศ. ๒๕๐๓

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศฟิลิปปินส์

การเสด็จฯ เยือนประเทศทั้งสามดังกล่าว แม้เป็นระยะแรกเริ่มของการปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านนี้ และเป็นเพียงระยะเวลาอันน้อยก็ตาม ทั้งสองพระองค์ก็ได้ทรงสร้างสัมพันธไมตรีได้สำเร็จด้วยพระราชอัธยาศัยและพระราชจริยวัตรอันงดงาม เป็นที่ประทับใจมิตรประเทศเหล่านั้น และทำให้นานาประเทศรู้สึกสนใจในพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์และพระบรมราชินีนาถของไทย พระเกียรติคุณปรากฏเป็นที่แพร่หลายมิตรประเทศในโลกเสรีทั้งหลาย พวกกันกราบบังคมทูลพระกรุณากัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศของตนบ้าง

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศออสเตรีย

การเสด็จเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการครั้งยิ่งใหญ่เป็นประวัติการณ์ คือ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ใช้เวลาจนถึง ๖ เดือนเต็ม และเสด็จฯ เยือนประเทศต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น ๑๔ ประเทศ

ประเทศต่าง ๆ ที่ได้รับการบังคมทูลอัญเชิญมา คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน โปรตุเกส สวิตเซอร์แลนด์ เดนมาร์ก นอร์เวย์ สวีเดน อิตาลี เบลเยียม ฝรั่งเศส ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ และสเปน

อีก ๒ ปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๕๐๕ พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนปากีสถาน สหพันธรัฐมาลายา นิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย และปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๕๐๖ ก็ได้เสด็จฯ เยือนญี่ปุ่น สาธารณรัฐจีน และฟิลิปปินส์

พ.ศ. ๒๕๐๗ เสด็จฯ เยือนออสเตรเลีย

พ.ศ. ๒๕๐๘ เสด็จฯ เยือนอังกฤษ เยอรมัน ออสเตรีย

พ.ศ. ๒๕๑๐ เสด็จฯ เยือนอิหร่าน สหรัฐอเมริกา และแคนาดา อีกทั้งทรงแวะเยือนอังกฤษอย่างไม่เป็นทางการก่อนเสด็จนิวัตสู่ประเทศไทย^{๑๖}

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา

การเสด็จฯ เยือนต่างประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ นับเป็นการปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ด้านนี้เป็นครั้งล่าสุดและครั้งสุดท้ายของพระเจ้าอยู่หัว นับแต่นั้นมาได้เสด็จฯ ออกนอก พระราชอาณาจักรอีกเลย

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเล่าว่า

“การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เสด็จประพาสต่างประเทศ ก็เพราะพระองค์ทรงทราบว่าเมืองไทยกำลังตกอยู่ในอันตราย พระองค์ก็ ต้องการอยู่ใกล้พสกนิกรของพระองค์เพื่อช่วยเหลือคนยากจน”^{๑๗}

ทุกครั้งที่เสด็จฯ เยือนต่างประเทศเป็นทางการ พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ อันเป็นหลักสำคัญ คือ เพื่อกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศที่จะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข และเพื่อสร้างเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งการช่วยเหลือ เกื้อกูลและร่วมมือกันในกิจการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

พระราชดำรัสอำลาประชาชนเนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา และยุโรป เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ มีข้อความแสดงให้เห็นถึงพระราชประสงค์ หรือเหตุผลสำคัญ และพระราชปณิธานในการเสด็จฯ เยือนนานาประเทศ ตอนหนึ่งว่า

“...การไปต่างประเทศคราวนี้ ก็ไปเป็นทางราชการแผ่นดิน เป็น การทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้าในฐานะเป็นประมุขของประเทศ

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ในสมัยนี้ ประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าใหญ่หรือ เล็ก ต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ จะว่าชนทุกชาติเป็นญาติพี่น้องกันก็ว่าได้ จึง ควรพยายามให้รู้จักกันสยใจคอกัน ทั้งต้องผูกน้ำใจกันไว้ให้ดีด้วย

การผูกน้ำใจกันไว้นั้น ธรรมดาญาติพี่น้องก็ไปเยี่ยมเยียนถามทุกข์ สุขซึ่งกันและกัน แต่สำหรับประเทศไทยนั้น ประชาชนนับแสนนับล้านจะ ไปเยี่ยมเยียนกันก็ยาก เขาจึงยกให้เป็นหน้าที่ของประมุขของประเทศใน การไปเยี่ยมเยียนประเทศต่าง ๆ ข้าพเจ้าก็จะแสดงต่อประชาชนของประเทศ เหล่านั้นว่าประชาชนชาวไทยมีมิตรจิตมิตรใจต่อเขา และข้าพเจ้าจะพยายาม เติบโตเพื่อให้ฝ่ายเขารู้จักเมืองไทยและเกิดมีน้ำใจที่ดีต่อชาวไทย...”^{๑๘}

การเสด็จพระราชดำเนินไปสร้างเสริมสัมพันธไมตรีกับชาวต่างชาติ ต่างภาษา ในต่างแดน เป็นงานที่ต้องใช้พระราชวิจารณ์ญาณอันสูงรอบคอบ และต้องใช้พระราช-
ปฏิภาณอันฉับไว จะพลาดพลั้งหรือล้มเหลวไม่ได้ เพราะอาจเสียหายแก่เกียรติภูมิของชาติ

ดังนั้น ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการทุกครั้ง พระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชภารกิจที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือ การเตรียมพระราชตำรัส เพื่อกล่าวตอบเนื่องในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ และต้องมีพระราชปฏิสันถารกับบุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์เป็นจำนวนมาก พระราช-
ตำรัสเหล่านั้นต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวัฒนธรรมหรือขนบธรรมเนียม คตินิยม ประวัติศาสตร์ ตลอดจนประวัติของบุคคลแต่ละเชื้อชาติภาษาที่จะเสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงพบปะและมีพระราชปฏิสันถารด้วย

เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๐๓ พระเจ้าอยู่หัวต้องพระราชทานพรและพระราชทานพระราชมัทธบัตรต่าง ๆ ในกำหนดการถึง ๖๐ ครั้ง ยังมีที่ต้องพระราชทานเป็นการส่วนพระองค์อีกนับครั้งไม่ถ้วน และเมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและแคนาดาใน พ.ศ. ๒๕๑๐ ภายในเวลา ๒๘ วัน พระองค์ต้องพระราชทานพระราชมัทธบัตรทั้งภาษาไทย อังกฤษ และฝรั่งเศส รวมกันถึง ๓๗ ครั้ง

บางวันพระองค์แทบจะไม่ได้บรรทมเลยตลอดคืนเพื่อทรงร่างพระราชดำรัส เนื่องจากโปรดทอดพระเนตรพระราชดำรัสที่ราชเลขานุการเตรียมไว้ก่อนและทรงแก้ไขเอง บางครั้งก็ทรงเขียนเองใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้ ในบางประเทศหรือบางท้องถิ่นที่เสด็จพระราชดำเนินเยือน ปรากฏว่าเจ้าของดินนั้นชอบที่จะกล่าวสุนทรพจน์สด ๆ ทั้งยังพอใจในคำค้นตุกะที่พูดฉับไว คมคาย ไม่ต้องอ่านคำที่เตรียมมา จึงมีอยู่หลายครั้งที่พระเจ้าอยู่หัวต้องทรงแต่งพระราชดำรัสขึ้นใหม่ในทันทีทันใด เพื่อจะได้โต้ตอบกับเจ้าภาพให้ถูกเรื่องและทันท่วงที

การเสด็จพระราชดำเนินต่างประเทศอย่างเป็นทางการ จำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมงานแต่ละฝ่ายที่มีคุณสมบัติพิเศษ คือ นอกจากจะมีความรู้ความสามารถแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่เข้มแข็ง อดทน ทั้งกายใจ ปรากฏว่าก่อนจะเสด็จต่างประเทศทุกครั้ง พระเจ้าอยู่หัวจะมีรับสั่งให้ทุกคนที่จะตามไปในขบวนเสด็จฯ มาเผ้าฯ แล้วทรงเตือนว่า “การไปครั้งนี้ของพวกเรา ทุกคนเปรียบเสมือนผู้แทนคนไทยทั้งชาติ ใครมีเรื่องราวทุกข์ร้อนหนักหนาอย่างไร ให้หนักเอาเบาสู้ อย่างนี้กวาดตาพว้าจะได้ไปเที่ยวสนุกสนานจะได้ไม่ผิดหวัง”๑๙

ประธานาธิบดีไอเซนเฮอว์ รับเสด็จ
ณ ท่าอากาศยาน สหรัฐอเมริกา

พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงตรากตรำพระวรกายปฏิบัติพระราชภารกิจในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ด้วยพระราชวิริยะอุตสาหะอันสูงส่ง ต้องทรงใช้เวลาเดินทางไกลเป็นเวลานาน ๆ เช่น ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีดินแดนที่กว้างใหญ่ไพศาล และประเทศแคนาดา ปรากฏว่าต้องเสด็จฯ ไปภายในประเทศนั้น ๆ ทั้งโดยเครื่องบิน รถไฟ และรถยนต์ และประทับอยู่ในพระราชพาหนะพระที่นั่งนานนับเป็นร้อย ๆ ชั่วโมง นอกจากนี้ ยังต้องทรงประสบกับอุปสรรคทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นฝนตกหนัก แดดออกจัด หมอกหนาหีบ อากาศหนาวเย็นหรือร้อนจัด

บางครั้งเครื่องบินพระที่นั่งไม่สามารถลงจอดที่สนามบินได้ เพราะมีหมอกหนาหีบ จึงต้องบินวนเวียนอยู่เช่นนั้นจนน้ำมันเหลือน้อยลงทุกที ในที่สุดนักบินต้องนำเครื่องบินไปลงที่สนามบินอื่นไกลออกไป ทำให้เสียเวลาเป็นชั่วโมงจนการเสด็จฯ คลาดเคลื่อนผิดเวลาไป

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอิตาลี

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศแคนาดา

บางครั้งอาจต้องทรงปฏิบัติตามธรรมเนียมการต้อนรับอาคันตุกะที่ทางประเทศเจ้าภาพจัดถวาย โดยประทับในรถยนต์พระที่นั่งเปิดประทุนในขบวน แล่นช้า ๆ ไปตามถนน เพื่อให้ประชาชนได้เฝ้าฯ ชมพระบารมี ซึ่งพิธีนั้นจัดขึ้นในเวลาเที่ยงเศษ ร้อนเท่าบ้านเราหรือกว่า

บางวันต้องเสด็จฯ ออกจากที่ประทับตั้งแต่ ๐๔.๐๐ น. เพื่อเสด็จฯ โดยเครื่องบินหรือรถยนต์ต่อไป หรือไม่ก็เสด็จออกงานตลอดเวลา เกือบไม่เคยเสด็จฯ กลับที่ประทับก่อน ๒๔.๐๐ น. หรือ ๐๑.๐๐ น. เลยตลอดทั้งเดือน

ในบางประเทศ อย่างเช่นคราวเสด็จฯ เยือนสเปนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ทรงมีโอกาสบรรทมก็ต่อเมื่อเวลาประมาณ ๐๔.๐๐ น. ทุกคืน ทั้งที่ต้องตื่นบรรทมตั้งแต่เช้าเพื่อเสด็จออกไปยังเมืองอื่น ๆ หรือมีฉะนั้นเมื่อเสด็จฯ ถึงที่ประทับแล้ว ก็ยังมีได้ทรงมีโอกาสนักเนื่องจากมีราษฎรคอยเฝ้าฯ ชมพระบารมีอยู่ข้างนอกเป็นพัน ๆ คน พร้อมกับเปล่งเสียงร้องขอให้เสด็จออกให้เฝ้าฯ ทั้งสองพระองค์จึงต้องเสด็จฯ ออกไปยังเฉลียงของที่ประทับหลายครั้ง เพื่อให้พวกเขาได้เฝ้าฯ จะเห็นได้จากในคราวเสด็จฯ เยือนเยอรมันใน พ.ศ. ๒๕๐๓ และนิวซีแลนด์ใน พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นต้น

นอกจากนี้ การเสด็จเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการ เป็นการเสด็จไป
ในฐานะองค์พระประมุขของชาติไทย และฐานะผู้แทนหรือทูตสันถวไมตรีของปวงชน
ชาวไทย ที่จะนำไมตรีจิตมิตรภาพไปยังดินแดนส่วนอื่น ๆ ของโลกที่ประกอบไปด้วยชน
ต่างชาติต่างถิ่นและต่างภาษา หลายเผ่าพันธุ์ หลายชนชั้น หลายหมู่เหล่า และหลายองค์กร
นับตั้งแต่ระดับประมุขของประเทศ ที่เป็นพระราชาวงศ์ รัฐบุรุษ บุคคลระดับผู้นำของวงการ
ทหารและพลเรือน และสามัญชนและกรรมกร ไปจนถึงชนพื้นเมืองเผ่าต่าง ๆ

กล่าวได้ว่า การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการขององค์พระประมุขของชาติไทยเป็นพระราชภารกิจที่หนัก แม้กระนั้นก็ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจดังกล่าวด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาญาณ เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกหลายครั้งระหว่างการเสด็จพระราชดำเนินเยือนนานาประเทศ

พระอัจฉริยภาพและพระราชปฏิภาณอันเฉียบคมฉับไวปรากฏให้เห็นเด่นชัดเมื่อครั้งเสด็จฯ ไปในพิธีทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาบัณฑิตศาสตร ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ณ มหาวิทยาลัยเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ นักศึกษากลุ่มหนึ่ง แสดงกิริยาลงมือถือป้ายที่มีข้อความเป็นปฏิปักษ์ต่อพระเจ้าอยู่หัว ส่งเสียงโห่ล้อพระเกียรติ และดูแคลนเกียรติภูมิของชาติไทยอย่างมาก

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงบรรยายถึงเหตุการณ์ในวันนั้น
ในบทพระราชนิพนธ์ “ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ” ตอนหนึ่งว่า

“...ต่อจากนั้นก็ถึงเวลาที่พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จไปพระราชทาน
พระราชดำรัสที่เครื่องขยายเสียงกลางเวที ยังไม่ทันจะอะไร ก็มีเสียงโห
ปนาดังขึ้นมาจากกลุ่มปัญญาชนข้างนอกอีกแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีมือเย็น
เฉียบ หัวใจก็หวิว ๆ อย่างไม่พิกุล รู้สึกสงสารพระเจ้าอยู่หัวจะทำอะไรไม่
ถูก ไม่กล้าแม้แต่จะมองขึ้นดูพระพักตร์ท่านด้วยความสงสารและเห็นพระ
ทัย ในที่สุดก็มองขึ้นไปเพื่อถวายกำลังใจพระทัย แต่แล้วข้าพเจ้านั่นเองแหละ
ที่เป็นผู้ได้กำลังใจกลับคืนมา เพราะมองดูท่านขณะดำเนินไปกลางเวที
เห็นพระพักตร์สงบเฉย ทนได้นั่นเองที่คนที่อยู่ในหอประชุมทั้งหมดก็
ปรบมือเสียงสนั่นหวั่นไหวคล้ายจะถวายกำลังใจพระทัยท่าน พอเสียงปรบ
มือเงียบลง คราวนี้ข้าพเจ้ามองขึ้นไปบนเวทีอีก ก็เห็นพระเจ้าอยู่หัวทรง
เปิดพระมาลาที่ทรงคู่กับฉลองพระองค์ครุย แล้วหันพระองค์ไปโค้งคำนับ
กลุ่มที่ส่งเสียงอะอะอยู่ข้างนอกอย่างงดงามและน่าดูที่สุด พระพักตร์ยิ้ม
นิด ๆ พระเนตรมีแววเยาะหย่อน ๆ แต่พระสุรเสียงราบเรียบยิ่งนัก

‘ขอขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอันมาก ในการต้อนรับอันอบอุ่น
และสุภาพเรียบร้อยที่ท่านแสดงต่อแขกเมืองของท่าน’

รับสั่งเพียงเท่านั้นเอง แล้วก็หันพระองค์มารับสั่งต่อกับผู้ที่นั่งฟัง
อยู่ในหอประชุม...เสียงฮันนั้นเงียบลงทันทีราวกับปิดสวิทช์ แล้วตั้งแต่นั้น
ก็ไม่มีอีกเลย ทุกคนข้างนอกข้างใน ต่างก็นั่งฟังพระราชดำรัสเฉย ทำทาง
ดูขบคิด ข้าพเจ้าเห็นว่าพระราชดำรัสวันนั้นดีมาก รับสั่งสด ๆ โดยไม่ทรง
ใช้กระดาษเลย ทรงเล่าถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของไทยเราว่า เรามีเอกราช
มีภาษาของตนเอง มีตัวหนังสือซึ่งคิดค้นขึ้นใช้เอง เราตั้งบทกฎหมาย
ปกครองของเราเอง ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมา ๗๐๐ ปีกว่ามาแล้ว
ทรงทำท่าเหมือนเพิ่งนึกออก ทรงสะดุ้งนิด ๆ ทรงโค้งพระองค์อย่างสุภาพ
เมื่อตรัสว่า ขอโทษลิ้มไป ตอนนั้นยังไม่มีประเทศออสเตรเลียเลย แล้วทรงเล่า
ต่อไปว่า แต่ไหนแต่ไรมาคนไทยเรามีน้ำใจกว้างขวาง พร้อมทั้งจะให้

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศลิทัวเนีย

โอกาสคนอื่น และฟังความเห็นของเขา เพราะเรามักใช้ปัญญาทึบคิด
ไตร่ตรองหาเหตุผลก่อนจึงจะตัดสินใจว่า สิ่งใดเป็นอย่างไร ไม่สุมสี่สุมห้า
ตัดสินใจอะไรตามใจชอบโดยไม่ใช้เหตุผล...”๒๐

ผลจากการแสดงพระอัจฉริยภาพอย่างสูงครั้งนั้นปรากฏว่า เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ผู้ร่วม
ในพิธีต่างเข้ามากราบบังคมทูลสรรเสริญพระราชดำรินั้น กลุ่มนักศึกษาที่มีปฏิกิริยาต่าง
ก็มีอกำปฏิกิริยาเปลี่ยนไปหมด บ้างก็มีสีหน้าเฉย ๆ เจื่อน ๆ หลบพระเนตร ไม่มีการมอง
พระองค์อย่างประหลาดอีก แต่บางพวกก็มีน้ำใจเป็นนักกีฬาพอที่จะยิ้มแย้มแจ่มใสโบกมือ
และปรบมือถวายทั้งสองพระองค์ตลอดทางจนถึงที่รถพระที่นั่งจอดอยู่”๒๑

พระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยผู้ซึ่งทรงพระราชสมภพในประเทศตะวันตก คือ ที่สหรัฐอเมริกา เคยศึกษาอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลาพอสมควร ทำให้ทรงมีความรู้และความสามารถตรัสภาษาต่างประเทศได้หลายภาษา เช่น ละติน อังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส ทำให้ทรงทราบขนบธรรมเนียมประเพณี และเข้าใจชนต่างชาติได้ดี เมื่อเสด็จไปในท้องถิ่นประเทศใดก็สามารถตรัสภาษาของชาตินั้นได้ ทำให้เกิดสัมพันธไมตรีและความประทับใจแก่ฝ่ายเจ้าของดินเหล่านั้น พระปรีชาสามารถทางด้านนี้นำไปสู่ความรู้ในศิลปวิทยาการของโลกได้กว้างไกล ไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์สำหรับพระองค์เอง แต่ยังเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอีกด้วย

เมื่อคราวเสด็จฯ เยือนประเทศฝรั่งเศส ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ พระเจ้าอยู่หัวได้ทรง
แสดงพระปรีชาสามารถในการพระราชทานพระราชดำรัสตอบประธานาธิบดีเดอโกลผู้
นิยมกล่าวสุนทรพจน์หรือคำปราศรัยสด ๆ พระเจ้าอยู่หัวตรัสตอบสด ๆ นั้นเป็นแบบ
ภาษาฝรั่งเศสที่ไพเราะฉาดฉาน เมื่อคราวเสด็จฯ เยือนเมืองต่าง ๆ ในประเทศเบลเยียม
ในปีเดียวกัน ประชาชนในเมืองนั้นพูดทั้งภาษาฝรั่งเศสและภาษาเฟลมมิช ปรากฏว่า ถ้า
เมืองใดที่ชาวเมืองพูดภาษาฝรั่งเศส พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชดำรัสกับชาวเมืองเป็น
ภาษาฝรั่งเศส ถ้าชาวเมืองใดพูดภาษาเฟลมมิช จึงทรงมีพระราชดำรัสกับชาวเมืองเป็น
ภาษาอังกฤษ และประเทศแคนาดาซึ่งเสด็จฯ ไปเยือนใน พ.ศ. ๒๕๑๐ ก็มีประชาชน
๒ ฝ่าย พูดอังกฤษฝ่ายหนึ่ง และฝรั่งเศสฝ่ายหนึ่ง แต่ละฝ่ายมีความรู้สึกชาตินิยมรุนแรง
ซึ่งรัฐบาลแคนาดาเองก็ได้พยายามอย่างมากที่จะมิให้เกิดความแตกร้าวระหว่างชน ๒ ภาษา
นี้ พระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในข้อนี้เป็นอย่างดี จึงได้ทรงใช้พระปรีชาทางภาษาอังกฤษ
และฝรั่งเศสในการผูกสัมพันธ์ไมตรีกับเจ้าของถิ่น และทรงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ
บุคคลสำคัญของแคนาดาที่พูดภาษาต่างกันได้เป็นอย่างดี

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอิหร่าน

นายกรัฐมนตรีแคนาดาได้กล่าวสรรเสริญพระปรีชาสามารถที่ทรงจับความในสุนทรพจน์สด ๆ และทรงตอบได้หมดทุกข้อ และนายกเทศมนตรีของนครมอนทรีออลก็ได้กราบบังคมทูลว่า ตนเคยต้อนรับอาคันตุกะมาหลายประเทศแล้ว แต่การรับเสด็จครั้งนี้รู้สึกสะตวกใจไม่มีความลำบากใจประการใดเลย เพราะรับสั่งได้ทั้งสองภาษา เป็นที่ประทับใจมาก^{๒๒}

ในการพระราชทานพระราชดำริสแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลคณะต่าง ๆ พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถในการสรรหาถ้อยคำจงใจ ให้ผู้ฟังบังเกิดความเลื่อมใสยินดี พระสุรเสียงชวนให้เคารพ ตรัสจากพระราชหฤทัยก่อให้เกิดความเชื่อถือ นอกจากนี้พระราชดำริยังมีลักษณะพิเศษอีกหลายประการ แสดงให้เห็นพระราชปฏิภาณอันฉับไว และสุขุมรอบคอบ บางโอกาสก็แฝงความเป็นกันเองไว้ มีพระอารมณ์ขันเหมาะแก่กาลเทศะ

ทรงมีกระแสพระราชดำรัสใน
รัฐสภาตองเกรสของประเทศสหรัฐอเมริกา

กระแสพระราชดำรัสองค์หนึ่งซึ่งเป็นที่เลื่องลือเป็นอันมาก คือ พระราชดำรัสใน
ที่ประชุมรัฐสภาอเมริกัน^{๒๓} เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ที่ตรัสอย่างชัดเจนยัดคำ
กัງวานได้ยินไปทั่วนั้น มีใจความว่า เหตุผลที่เสด็จเยือนสหรัฐอเมริกาในครั้งนั้น ก็เพื่
จะทอดพระเนตรและเรียนรู้เรื่องของสหรัฐอเมริกา เพื่อทรงนำมิตรภาพและคำอำนวยพร
ของชาวไทยมาพระราชทานแก่ชาวอเมริกันด้วยพระองค์เอง และเพื่อเสด็จมาเยี่ยมสถานที่
ทรงพระราชสมภพ ใจความสำคัญที่สุดของพระราชดำรัสองค์นี้เกี่ยวกับความช่วยเหลือ
ของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียและต่อประเทศไทย ทรงหวังว่าในวันหนึ่ง
ข้างหน้าประเทศไทยจะไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือนั้น เมื่อตรัสเช่นนั้นแล้ว ผู้ฟังชอบใจ
มาก ประมอถวายกันกราวใหญ่ และตรัสถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐ
อเมริกากับประเทศไทย โดยทรงเน้นถึงการติดต่อบริเวณพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นสมเด็จพระปิตามหัยกา (ปู่ทวด) ของพระองค์ กับประธานาธิบดีบุคคานัน
แห่งสหรัฐอเมริกา ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๒-๒๔๐๔ เป็นเวลากว่าร้อยปีมาแล้ว ในพระราช
สาสน์ ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้

พระราชทานข้อเสนอประการหนึ่งซึ่งกลายเป็นประวัติศาสตร์ ทรงแสดงพระราชไมตรี
ตอบไมตรีของประชาชนชาวอเมริกัน โดยจะพระราชทานช้างแก่สหรัฐอเมริกาสำหรับ
ปล่อยในพื้นที่ที่ไม่มีการเพาะปลูก จะได้ขยายพันธุ์เป็นประโยชน์ต่อไป ข้อเสนอของ
พระองค์ครั้งนั้นมีได้มีพระราชเจตนาอย่างอื่นเลย นอกจากจะพระราชทานสิ่งที่พระสหาย
ของพระองค์ไม่มี แผนการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาที่เสนอจะช่วยไทยนั้นเป็นไปเพื่อ
เจตนารมณ์เดียวกัน และเมื่อเข้าใจและชื่นชมในเจตนารมณ์ของแผนการช่วยเหลือของ
สหรัฐอเมริกา รัฐบาลไทยก็ต้อนรับแผนการนี้ด้วยความขอบคุณอย่างสูง นอกจากนั้น
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสถึงวิทยาการแผนใหม่ที่พวกมิชชัน-
นารีอเมริกันนำมาสู่ประเทศไทย และการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศทั้งสองเมื่อ พ.ศ.
๒๔๗๖

พระราชดำรัสในวันนั้นเป็นที่ถูกใจชาวอเมริกันหลายตอน ผู้ฟังปรบมือถวาย
รวมทั้งสิ้นถึง ๑๗ ครั้ง และเมื่อพระราชดำรัสจบลง ผู้ที่มาร่วมชุมนุมกันทั้งรัฐสภาที่ยืนขึ้น
ปรบมือเสียงสนั่น

พระราชดำรัสอีกตอนหนึ่งในวาระที่สมาคมและบริษัทพาราเมาท์จัดงานเลี้ยงถวาย ณ โรงถ่ายภาพยนตร์ฮอลลีวูด มีใจความว่า ทรงยินดีที่ได้มาทอดพระเนตรกิจการในวันนั้น และตรัสถึงน้ำใจของประชาชนชาวไทยซึ่งรักเสรีภาพและอิสราภาพ และด้วยเหตุนี้เอง จึงมีใจเป็นมิตรต่อประชาชนอเมริกันซึ่งรักเสรีภาพเช่นเดียวกัน ภาพยนตร์เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชนชาติต่าง ๆ ความรับผิดชอบของผู้สร้างภาพยนตร์จึงมีอยู่มาก เพราะชนทั่วโลกจะรู้จักสหรัฐอเมริกาในทัศนะอย่างไรก็อยู่ที่ผู้สร้างภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกา

ได้มีพระราชดำรัสถึงภาพยนตร์เรื่อง “The King and I” ว่า

“...ข้าพเจ้าขอปรารภกับท่านอย่างเป็นกันเอง ระหว่าง The King and you ถึงเรื่อง The King and I ถึงแม้ว่าภาพยนตร์เรื่องนี้จะสร้างขึ้นด้วยเจตนาอันดี และแสดงได้อย่างดีเยี่ยมก็ตามที่ ข้าพเจ้าอาจกล่าวได้ว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ก่อให้เกิดความสะเทือนใจในประเทศของข้าพเจ้า และถ้าหากว่า ได้ฉายให้คนชมก็อาจก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีขึ้น ในระหว่างทั้งสองประเทศ ทั้งนี้เพราะคนไทยเป็นผู้ที่มีความเคารพในพระมหากษัตริย์ของตน และย่อมไม่ปรารถนาที่จะเห็นพระมหากษัตริย์ของเขาถูกนำมาแสดงเป็นตัวตลก

ข้าพเจ้าได้ชมภาพยนตร์เรื่องนี้แล้ว ในทางส่วนตัวเห็นว่าเป็น ภาพยนตร์ที่สนุกและหรรษาดี ข้าพเจ้าอาจแนะนำให้ผู้อื่นได้ชมด้วยก็ได้ ถ้าหากข้าพเจ้ามิได้รู้ถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และมีได้ตระหนักถึง จิตใจและความรู้สึกอันแท้จริงแห่งประชาชนของข้าพเจ้า

อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ยังมีประโยชน์ในทางประชาสัมพันธ์ ให้แก่ประเทศไทย เพราะได้ทำให้ประชาชนในประเทศของท่านรู้จักนาม แห่งประเทศไทยมากขึ้น...”๒๔

และพระราชดำรัสอีกตอนหนึ่งที่ได้พระราชทานในโอกาสที่นายกเทศมนตรีนคร ลอสแอนเจลิสจัดพิธีถวายการต้อนรับ เป็นที่จับใจผู้ฟังอย่างยิ่ง คนพิเศษได้ปรบมือ แสดงความชื่นชมเป็นระยะ ๆ พระราชดำรัสมีใจความว่า ทรงมีความรู้สึกเป็นพิเศษใน สหรัฐอเมริกาเพราะเป็นบ้านเกิดของพระองค์ ทรงพอพระราชหฤทัยที่เมืองนี้ไม่มีกัญแจ เพราะกัญแจทองคำนั้น นครอื่น ๆ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายมาแล้วหลายแห่ง การที่ได้ทรงรับ กัญแจนั้นกลับทำให้ข้อพระราชหฤทัยว่า ทรงเป็นคนนอกจึงต้องทรงรับกัญแจไว้ไข เข้าไปในเมือง เมื่อเสด็จเข้าเมืองในลักษณะนี้แล้ว ก็ไม่สบายพระราชหฤทัยเหมือนกับว่า เสด็จฯ แอบแฝงเข้าไปในบ้านของผู้อื่น เมื่อเมืองนี้ไม่มีกัญแจ จึงเสด็จฯ เข้ามาโดย เปิดเผย และถ้าแม้ว่าพระราชหฤทัยนั้นมิกัญแจล้นอยู่ สมุดภาพที่นายกเทศมนตรีได้ ทูลเกล้าฯ ถวายนี้ ก็จะเป็นกัญแจเปิดเข้าไปในพระราชหฤทัยและจะเป็นเครื่องเตือน พระราชหฤทัยให้ระลึกถึงเมืองลอสแอนเจลิสอยู่เป็นนิจ เมืองลอสแอนเจลิสกับกรุงเทพฯ นั้นสร้างขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกัน เมื่อลอสแอนเจลิสสร้างเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๑ และกรุงเทพฯ สร้างใน ค.ศ. ๑๗๘๒ ทั้งสองนี้จึงเป็นเมืองพี่เมืองน้องกัน

ระหว่างที่มีพระราชดำรัสอยู่นั้น นายกเทศมนตรีแห่งนครลอสแอนเจลิสได้บังเกิด ปีติตื่นตันใจและจับใจในพระราชดำรัสถึงกับหลั่งน้ำตาต่อหน้าสาธารณชน

พระราชดำรัสที่พระราชทานแต่ละวาระ ทั้งอย่างเป็นทางการและเป็นการส่วน พระองค์ จะแฝงด้วยความหมายที่ลึกซึ้งและเป็นที่ประทับใจผู้ฟังอยู่เสมอ พระราชดำรัส ที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพอย่างสูงอีกวาระหนึ่งก็คือ พระราชดำรัสในคราวพระ- ราชทานดาบไทยให้แก่หัวหน้าชาวพื้นเมืองปากีสถานเมื่อเสด็จฯ เยือนประเทศนั้นใน พ.ศ. ๒๕๐๕ แม้เป็นพระราชดำรัสสั้น ๆ แต่ก็เปี่ยมด้วยความหมายที่เชิดชูเกียรติภูมิของ ชาติไทยและคนไทย เมื่อพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า

“นี่เป็นของขวัญจากชาตินักรบ ให้แก่ชาตินักรบอีกเผ่าหนึ่ง” ๒๕

มีพระราชดำรัสตอบคำทูลถามของ
คณะสื่อมวลชน ณ สหรัฐอเมริกา

อนึ่ง ในการพระราชทานพระราชดำรัสแก่บุคคลต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงเผชิญกับพระราชภารกิจอันหนักอึ้งประการหนึ่ง ซึ่งต้องใช้พระราชปฏิภาณและพระราชวิจารณ์ญาณอันสุขุมรอบคอบ น้อยคนนักที่จะปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงไปให้ได้รับความสำเร็จอย่างงดงาม นั่นก็คือ การพระราชทานสัมภาษณ์แก่สื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ โดยเฉพาะสื่อมวลชนในประเทศที่ได้ชื่อว่ามีเสรีภาพมากในการแสดงความคิดเห็นโดยไม่หวั่นเกรงอิทธิพลและไม่เกรงใจผู้ใดแม้แต่ประมุขของประเทศของตน และยังมีอาคันตุกะซึ่งเป็นบุคคลสำคัญระดับชาติระดับโลกจากต่างประเทศมาเยือน ถ้ามีโอกาสได้สัมภาษณ์ สื่อมวลชนเหล่านั้นเป็นต้องพยายามทดสอบหรือท้าทายภูมิปัญญาของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ อยู่เสมอไม่มากนักย

พระราชทานสัมภาษณ์สื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกา

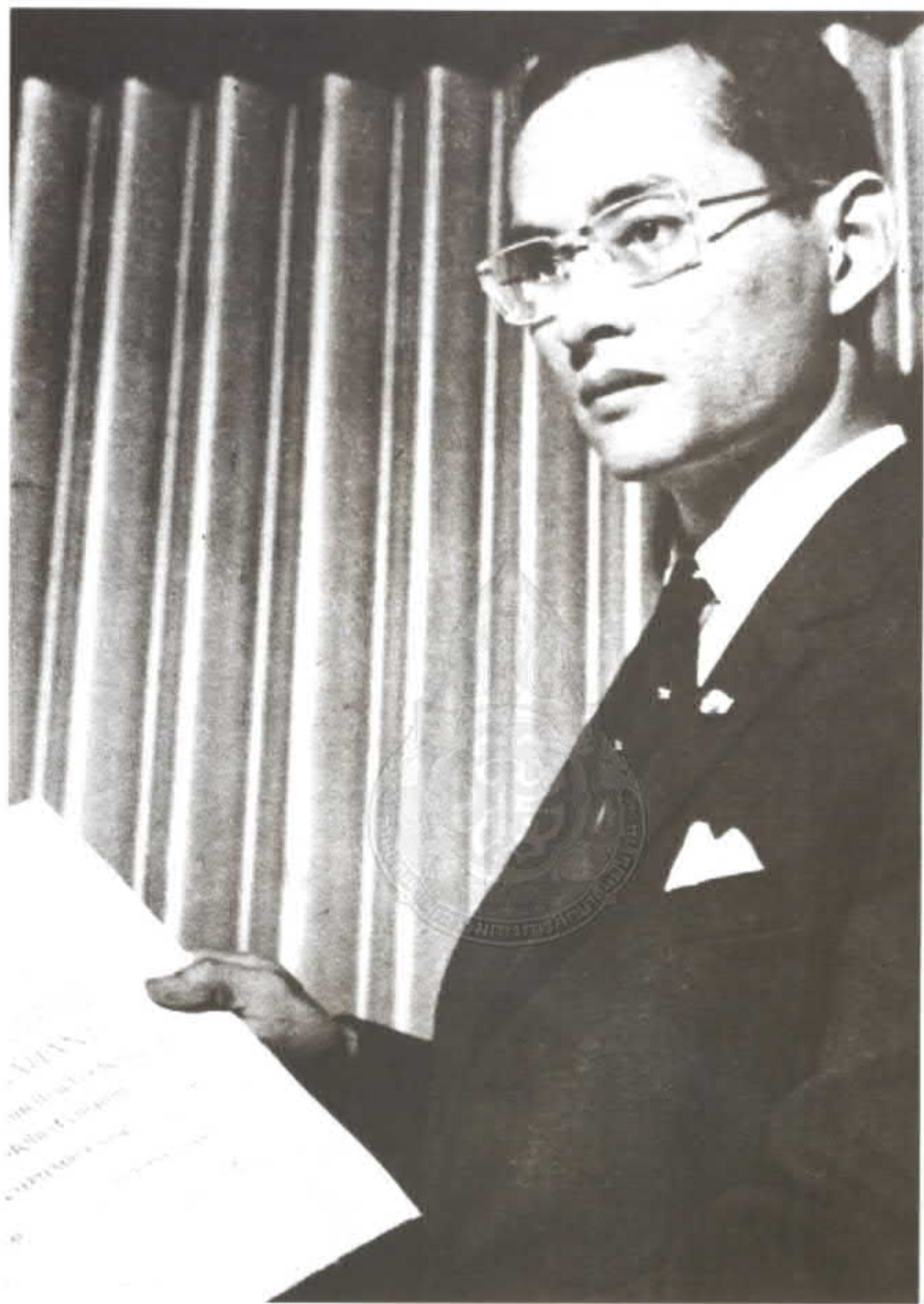
อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะต้องทรงเผชิญกับการกลุ่มรุมสัมภาษณ์ด้วยคำถามต่าง ๆ นานาเป็นเชิงทดสอบพระปรีชาหลายครั้งด้วยกัน แต่พระเจ้าอยู่หัวก็ยังทรงมีพระอารมณ์ หนักแน่น เชือกเย็น สุขุม มีพระสติอันแน่วแน่ และมีพระปัญญาอันเฉียบแหลม พระองค์ มิได้ทรงถือว่าผู้ถวายคำสัมภาษณ์เหล่านั้นก้าวร้าวแต่ประการใด ทรงปฏิบัติต่อทุกคน อย่างเป็นกันเองด้วยสันถวไมตรี พระราชดำรัสอีกองค์หนึ่งที่จับใจคนหนังสือพิมพ์ คือ พระราชดำรัสที่ได้พระราชทานสัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ในรัฐฮาวาย เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ มีอยู่ตอนหนึ่ง ความว่า

“...งานของท่านกับงานของพวกเราในขณะนี้ มีลักษณะใกล้เคียงกัน งานสำคัญของหนังสือพิมพ์ก็คือ การเสนอข่าวและความเห็นต่อประชาชน -เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่าง ประเทศ เรียกโดยทั่วไปว่า งานประชาสัมพันธ์ งานสำคัญของเรามาเยือน ประเทศของท่านนี้ ก็เป็นงานประชาสัมพันธ์เช่นเดียวกัน...”๒๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงมีพระอัจฉริยภาพทางด้านดนตรี ทรงเป็นทั้งนักดนตรีและนักประพันธ์เพลง ทรงเครื่องดนตรีสากลได้หลายชนิด พระปรีชาสามารถทางด้านนี้เป็นที่ยอมรับนับถือกันทั่วโลก เมื่อคราวเสด็จฯ เยือนประเทศออสเตรเลียใน พ.ศ. ๒๕๐๗ สถาบันการดนตรีและศิลปะแห่งกรุงเวียนนา ก็ได้ทูลเกล้าฯ ถวายวุฒิปัตริสมาชิกกิตติมศักดิ์และประกาศนียบัตรรับรองเป็นการเทิดทูนพระเกียรติคุณ^{๒๗}

พระปรีชาสามารถทางการดนตรีดังกล่าว เป็นเครื่องมือที่ต่ออย่างหนึ่งในการสร้างสัมพันธ์ไมตรี อีกทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงพระราชอัธยาศัยอันละเอียดอ่อนละมุนละไม เป็นมาตรฐานสำคัญที่ทำให้พระเจ้าอยู่หัวทรงสามารถบำเพ็ญพระราชจริยวัตรนานัปการให้เป็นไปตามทศพิธราชธรรม

เสด็จพระราชดำเนินสถาบันดนตรีแห่งกรุงเวียนนา

ประธานสถาบันได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญามหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ หลงสถาบัน ในโอกาสนี้ด้วย

น้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณนั้น ได้แผ่ไพศาลไปสู่ชนเชื้อชาติอื่น ๆ ในสากลประเทศ ด้วยทรงมีความเชื่อมั่นประการหนึ่งว่า โลกนี้ใหญ่โตมโหฬารทุกคนจะมีไมตรีถ้าเรามีไมตรีต่อเขา

พระคุณลักษณะดังกล่าวนี้ เมื่อประกอบเข้ากับพระราชจริยวัตรและการวางพระองค์ได้อย่างเหมาะสม จึงเป็นเสมือนกุญแจไขประตูสู่หัวใจคนทุกประเภท

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ เมื่อคราวตามเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาใน พ.ศ. ๒๕๐๓ ว่า วันหนึ่ง หลังจากพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสวยพระกระยาหารในโรงแรมที่ประทับซึ่งมีการแสดงดนตรีของคณะนักร้องผิวดำคณะหนึ่งแล้ว เมื่อเสด็จขึ้นก็ทรงพบนักร้องเหล่านั้นที่โกลีลิฟท์ พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปฏิสันถารว่า เพลงที่เขาร้องนั้นไพเราะมาก ทรงเปลือดเปล็นพระราชหฤทัย แล้วก็พระราชทานพระหัตถ์ให้แก่ทุกคน ปราบกฏว่าพวกนั้นปลาบปลื้มมาก เห็นได้จากสีหน้าของเขา เพราะขณะนั้นในสหรัฐอเมริกากำลังมีปัญหาเรื่องผิว พวกชนผิวดำกำลังมีปมด้อย เมื่อทรงแสดงความเป็นกันเองกับเขาเช่นนั้น เขาย่อมพอใจอย่างยิ่ง

ต่อมาในปีเดียวกัน ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จฯ เยือนรัฐวาติกัน และเฝ้าสมเด็จพระสันตปาปาจอห์นที่ ๒๓ องค์ประมุขแห่งรัฐวาติกันและแห่งคริสตศาสนจักรโรมันคาทอลิก

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเวียดนาม

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงบันทึกเหตุการณ์ในวันนั้นไว้ในเรื่อง ความทรงจำในการเสด็จต่างประเทศทางราชการ มีข้อความที่แสดงให้เห็นพระราชจริยวัตรอันงดงามและก็ทรงได้รับการปฏิบัติทานองเดียวกันจากองค์พระสันตะปาปาตอนนั้นมีว่า

“...เมื่อพระสันตะปาปาทรงยื่นพระหัตถ์มา พระเจ้าอยู่หัวทรงก้มพระองค์ลงคำนับแล้วจับพระหัตถ์ ทรงเล่าประทานข้าพเจ้าภายหลังว่า สันตะปาปาทรงเอื้อมกรมายึดพระองค์ไว้ไม่ให้ทรงก้มต่ำเกินไป เราทั้งสองคิดเอาเองว่า เห็นจะเป็นเพราะท่านมีพระเมตตา ไม่อยากให้เราทำสิ่งใดที่ไม่ถูกต้องกฎศาสนาของเรากระมัง ส่วนข้าพเจ้า เมื่อท่านส่งหัตถ์มาประทาน ก็ถอนสายบัวถวายท่านด้วยความเคารพ ขณะจับพระหัตถ์เราทั้งสองเห็นว่า นอกจากที่ท่านจะทรงมีวัยวุฒิแล้ว ยังมีคุณวุฒิที่สาธุชนนับถือกันทั่วโลกอีกด้วย พระบรมศาสดาของเราก็ทรงสอนเราไว้ว่า การบูชาผู้ควรบูชาเป็นมงคลยิ่งนัก...”๒๘

เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอังกฤษในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ปรากฏว่า พระราชวงศ์และประชาชนอังกฤษได้รับเสด็จอย่างสมพระเกียรติ เป็นที่ปลื้มปิติพระราช-
หฤทัยมาก ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีกระแสพระราชดำรัสเล่าพระราชทาน
พสกนิกรของพระองค์ตอนหนึ่งว่า

“...การเยือนประเทศอังกฤษครั้งนี้ ประสบผลเป็นที่น่าพอใจยิ่ง
สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบธ ดยุกแห่งเอดินบะระ และสมาชิกพระราชวงศ์
พระองค์อื่น ๆ ตลอดจนรัฐบาลอังกฤษได้ให้การต้อนรับเราด้วยความกรุณา
และเปี่ยมด้วยไมตรีจิตอย่างดีที่สุด ประชาชนชาวอังกฤษช่างดีเหลือเกิน
ทั้ง ๆ ที่ฝนตกและมีพายุ ได้พากันมาชุมนุมอย่างคับคั่งไม่ว่าเวลาใด เพื่อ
แสดงความยินดีและต้อนรับเราทุกหนทุกแห่งที่เราผ่านไป เราารู้สึกว่าการ
ไปเยือนประเทศอังกฤษครั้งนี้ ทำให้พระราชวงศ์ทั้งสองมีความใกล้ชิด
สนิทสนมยิ่งขึ้นเป็นอันมาก และทำให้ประชาชนชาวอังกฤษในปัจจุบันนี้
รู้จักและมีความสนใจในประเทศเรามากขึ้น...” ๒๙

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอังกฤษ

ในปีเดียวกันนั้น ประชาชนชาวเบลเยียมก็ได้รับเสด็จทั้งสองพระองค์อย่างน่าประทับใจยิ่ง ตามระยะทางเสด็จไปไม่ว่าจะเป็นในที่ใด ได้มีประชาชนชาวเบลเยียมมาคอยเฝ้าตลอดทาง และได้มีการเรียกร้องให้หยุดรถพระที่นั่งเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายของเล็กน้อย ๆ เป็นต้นว่า ผลไม้ ดอกไม้ ตามธรรมเนียมของชาวชนบท จนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวออกพระโอษฐ์ว่า การเสด็จพระราชดำเนินต่างจังหวัดในประเทศเบลเยียมครั้งนี้ ไม่แตกต่างกับการเสด็จพระราชดำเนินต่างจังหวัดซึ่งเคยเสด็จฯ มาแล้วในประเทศไทย

ความสัมฤทธิ์ผลจากการปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านการต่างประเทศ ในการเสด็จพระราชดำเนินไปเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นความสำเร็จทั้งดงามและมีคุณค่าสูงยิ่ง นอกจากจะเป็นผลให้ประเทศไทยมีมิตรประเทศ

ที่สนิทสนมเพิ่มขึ้นอีกมากมาย ซึ่งเป็นคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว ยังนับได้ว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงของเอกราชและอธิปไตยของชาติไทยเป็นอย่างดีอีกประการหนึ่ง ดังที่นายโรเบิร์ต เวกเนอร์ นายกเทศมนตรีแห่งนครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ได้กล่าวสดุดีพระเกียรติคุณของพระองค์ไว้ตอนหนึ่งว่า

“...ข้าพเจ้า โรเบิร์ต เวกเนอร์ นายกเทศมนตรีแห่งนครนิวยอร์ก ขอถวายการสดุดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทยที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจประเสริฐยิ่งเป็นพิเศษ พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ของประชาชนที่มีความภูมิใจในอันที่ได้พิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม อธิปไตย และเอกราชของตนมาช้านานเป็นประวัติอันมหัศจรรย์ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการนำของพระราชบุพการีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันนี้ และรัชสมัยของพระองค์ท่านเอง พระองค์ก็ได้ทรงธำรงไว้ซึ่งประเพณีและอิสรภาพของประเทศ...และทรงส่งเสริมสันติภาพสากลที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความยุติธรรม...” ๓๐

อดีตประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน แห่งสหรัฐอเมริกา ได้เขียนสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไว้ในข้อเขียนเรื่อง “กรุงเทพฯ...เมืองอันอุดมสมบูรณ์” ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสารเอสไควร์ ฉบับประจำเดือนเมษายน ๒๕๑๐ ตอนหนึ่งว่า

“...พระมหากษัตริย์ของประเทศไทยทรงเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงสุดของปวงชน การปกครองแบบมีพระมหากษัตริย์นี้ เป็นเสมือนสายสัมพันธ์เกี่ยวโยงอดีตเอาไว้กับด้วยหลายศตวรรษ พระมหากษัตริย์พระองค์ปัจจุบัน คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งเป็นราชปนัดดาของพระเจ้ากรุงสยามในหนังสือที่หม่อมแอนนาเขียนไว้ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถทรงรอบรู้เหตุการณ์ทันสมัยยิ่งนัก...” ๓๑

พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจในการเสด็จฯ เยือนนานาประเทศใน ๔ ทวีปให้ลุล่วงไปอย่างดียิ่ง พระราชวิริยะอุตสาหะ พระราชจริยวัตรอันงดงาม เปี่ยมด้วยพระเมตตา บารมี และพระปรีชาญาณอันสุขุม เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศและปวงชนชาวไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อม สมดัง

ที่ทั้งสองพระองค์ได้ทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้ สมความคาดหวังของคณะรัฐบาลและพสกนิกรชาวไทยได้คาดหวังไว้

หลังจากเสร็จสิ้นการเสด็จฯ เยือนนานาประเทศนานถึง ๖ เดือน อันเป็นการทูลเกล้าฯ ถวายพระพรกายและพระราชหฤทัยให้แก่การปฏิบัติพระราชภารกิจที่สำคัญยิ่งในด้านการต่างประเทศครั้งนั้นแล้ว ได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทย มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...ในที่สุด ข้าพเจ้าและสมเด็จพระราชินี ก็ได้ปฏิบัติสิ่งที่ได้กำหนดจะกระทำไว้เสร็จสิ้นไปแล้ว อาทิ นำสันถวไมตรีของประชาชนชาวไทยไปยังประชาชนของประเทศต่าง ๆ ซึ่งได้ไปเยือน เป็นผู้แทนของชาติและอารยธรรมของเรา ก่อให้เกิดและเพิ่มพูนความสนใจในประเทศของเราแก่บรรดาประเทศทั้งหลาย ในอันที่จะให้มีความร่วมมือกันใกล้ชิดยิ่งขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจและในด้านสันติภาพของโลก ตลอดจนให้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน และท้ายที่สุดก็คือ ส่งเสริมมิตรภาพที่มีอยู่แล้วให้แน่นแฟ้น และสร้างมิตรใหม่ให้เกิดขึ้นสำหรับประเทศอันเป็นที่รักยิ่งของเรา...”๓๒

บทที่ ๖

พระราชกรณียกิจในด้านการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยอย่างยิ่งในการส่งเสริมทะนุบำรุงการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมอันเป็นการพัฒนาความเจริญทางด้านจิตใจ เคยมีพระราชกระแสรับสั่งอยู่เสมอว่า การพัฒนาประเทศนั้นจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ จึงจะบรรลุผลสำเร็จที่ดีได้ พระราชกรณียกิจนานัปการที่ได้ทรงบำเพ็ญมาเพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ได้สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงพระราชกระแสดังกล่าวข้างต้น

ในด้านการศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการพัฒนาบุคคลเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศนั้น พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีส่วนช่วยเหลือเกื้อหนุนอย่างมาก ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาไปจนถึงชั้นอุดมศึกษา ทั้งนี้เพื่อการศึกษาของชาติแผ่ขยายไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างทั่วถึงทั้งประเทศแม้ในถิ่นทุรกันดาร และเพื่อส่งเสริมให้การศึกษาทุกระดับมาตรฐานสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทรงริเริ่มโครงการและกิจกรรมหลายอย่างเกี่ยวกับการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พระมหากษัตริย์องค์ประการแรกที่มีต่อการศึกษาในระดับประถมและมัธยม คือ การพระราชทานความช่วยเหลือแก่ตำรวจตระเวนชายแดนในการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนในถิ่นไกลคมนาคม ใน พ.ศ. ๒๔๙๙ ตำรวจตระเวนชายแดนได้เริ่มโครงการจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาเยาวชนไกลคมนาคมขึ้น วัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ชาวเขาและ

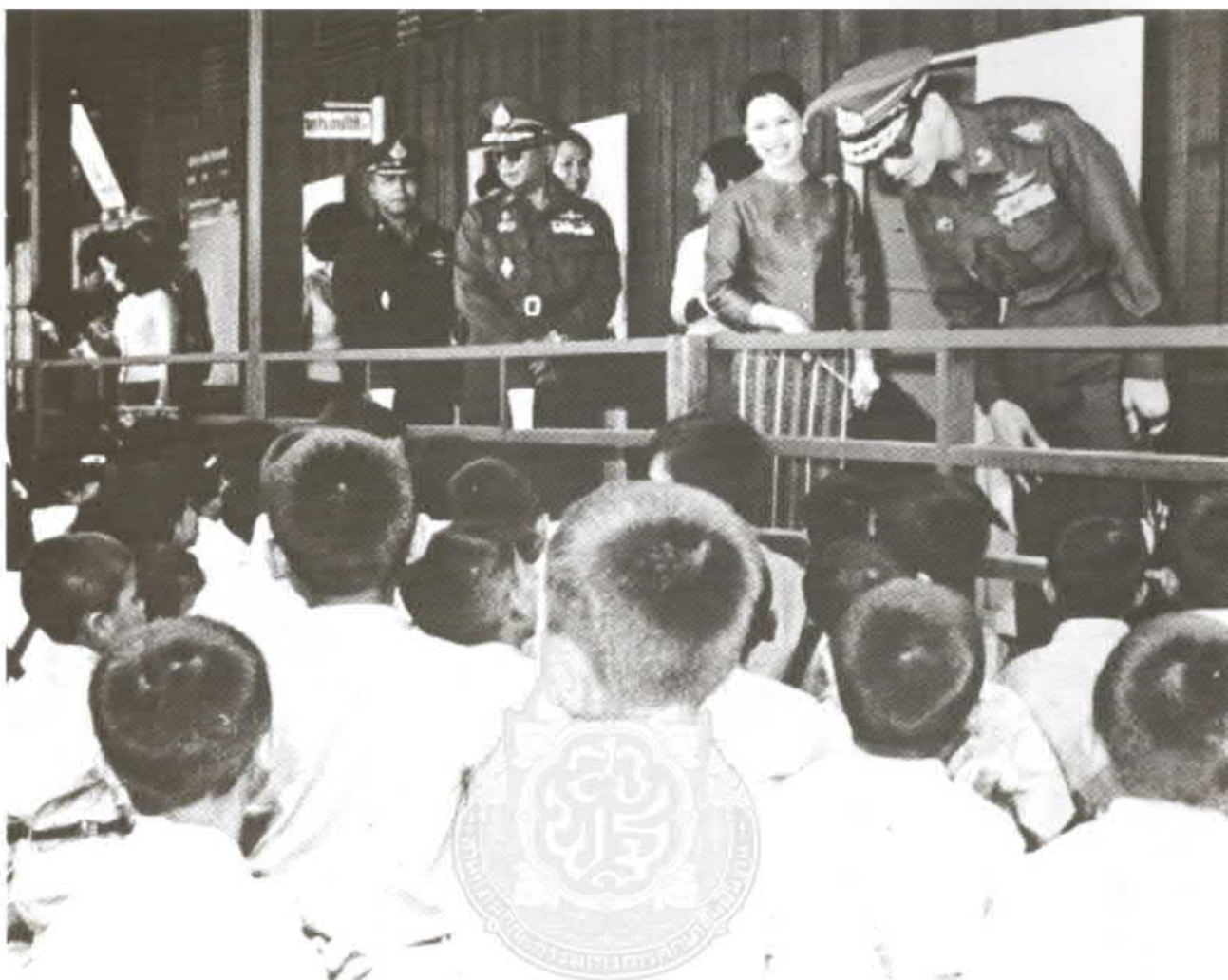
เยาวชนไทยในถิ่นไกลคมนาคมได้มีโอกาสเรียนรู้หนังสือไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งให้มีความสำนึกว่าเป็นคนไทย ต่อมาในต้น พ.ศ. ๒๕๐๖ พระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์แก่กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๕ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวเขา และเยาวชนไทยในถิ่นทุรกันดารไกลคมนาคมเพิ่มมากขึ้น

ด้วยพระราชทรัพย์ที่ได้รับพระราชทานนี้ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๕ จึงได้จัดสร้างโรงเรียนขึ้นถึงปัจจุบันนี้จำนวน ๑๐ โรงเรียน เหล่านี้ได้รับพระราชทานนามว่า โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จัดสร้างอีก ๒ โรงเรียน

ในปลาย พ.ศ. ๒๕๐๗ สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนีได้ทรงช่วยส่งเสริมโครงการจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคม ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และเงินที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลแก่กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขตต่าง ๆ ทั่วประเทศเพื่อนำไปจัดสร้างโรงเรียน ทรงชักชวนผู้ที่มีฐานะดีให้ช่วยสนับสนุนด้วย การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคมจึงได้เพิ่มจำนวนขึ้นมาก ปัจจุบันนี้มีมากกว่า ๒๐๐ โรงเรียนทั่วประเทศ

โรงเรียนชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคมที่จัดตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนเล็ก ๆ มีนักเรียนไม่กี่สิบคน ครูที่สอนเป็นตำรวจตระเวนชายแดนที่ได้รับการฝึกอบรมทางด้านการสอนจากกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวได้ว่า โรงเรียนเล็ก ๆ เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริมให้เยาวชนของชาติที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดารได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน อ่านออกเขียนได้ มีความรู้เกี่ยวกับชาติบ้านเมืองของตนเอง และมีความสำนึกในความเป็นไทย

ทรงพระราชปฏิสันถารกับนักเรียนโรงเรียนร่วมเกล้าแห่งแรก
ตำบลดงหลวง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

อย่างไรก็ตาม หากโรงเรียนเหล่านี้โรงเรียนใดมีอาคารเรียนถาวรแล้ว รวมทั้งมีทางคมนาคมเข้าไปถึง อยู่ในพื้นที่ปลอดภัย และมีนักเรียนตั้งแต่ ๑๐๐ คนขึ้นไป ทางกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขตที่รับผิดชอบช่วยเหลือดูแลโรงเรียนนั้นก็จะติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบการประถมศึกษา ขอให้รับมอบโอนไปดำเนินการ โดยทางตำรวจตระเวนชายแดนจะมอบโอนให้ทั้งอาคารเรียน นักเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของโรงเรียน

นอกจากนั้น พระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานความช่วยเหลือแก่โครงการโรงเรียน
ร่มเกล้า ซึ่งเป็นโครงการที่กองทัพบก ๒ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ได้ริเริ่มขึ้นสำหรับ
เยาวชนในท้องถิ่นชนบททางไกลที่มีความไม่สงบจากภัยต่างๆ ต่อมาได้มีการขยาย
โครงการโรงเรียนร่มเกล้าไปยังภูมิภาคอื่นๆ ด้วย หลังจากก่อสร้างโรงเรียนร่มเกล้า
แห่งแรกขึ้นที่จังหวัดนครพนมแล้ว ก็ได้มีการก่อสร้างโรงเรียนร่มเกล้าขึ้นอีกหลายแห่ง
ทั่วประเทศ ทั้งในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

เสด็จฯ เปิดอาคารวัฒนธรรมและอาคารอนุบาลไม้สวนจิตร
ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดสมุทรปราการ
เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

ส่วนเยาวชนที่มีฐานะยากจนในเขตชุมชนนั้น พระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงช่วยเหลือด้วยการริเริ่มโครงการจัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนขึ้นในวัด และอาราธนาพระสงฆ์มาเป็นครูช่วยสอนทั้งทางโลกและทางธรรม ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนขึ้นหลายแห่งในจังหวัดน่าน นครพนม ราชบุรี และสมุทรปราการ การที่พระเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างโรงเรียนขึ้นในวัดนั้นก็ด้วยทรงมีพระราชดำริว่า

“ถ้าเราสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการศึกษา และชีวิตของคนที่มีมากขึ้น ๆ ให้กลับมาเป็นอย่างเดิม เหมือนอย่างของเก่าโบราณของเรา คือ ให้รู้สึกว่าโรงเรียนก็คือวัด วัดคือโรงเรียน ก็จะทำให้บ้านเมืองมีอนุชนที่มีความสามารถในทางวิชาการ และมีจิตใจดี เป็นพลเมืองดีต่อไป จะช่วยให้ส่วนรวมสามารถที่จะดำเนินต่อไป”

พระมหากษัตริย์องค์สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งที่ทรงมีต่อการศึกษาของเยาวชน คือ การสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนราชประชาสถาย เพื่อเป็นสถานศึกษาอยู่ประจำสำหรับเยาวชนที่เป็นบุตรธิดาของคนไข้โรคเรื้อน แต่เยาวชนเหล่านี้ต้องปราศจากเชื้อโรคเรื้อน โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาได้พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อเป็นทุนสำหรับหมุนเวียนแก่โรงเรียนนี้จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาทด้วย โรงเรียนราชประชาสถายซึ่งเปิดรับนักเรียนอนุบาลรุ่นแรกใน พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ และได้ขยายชั้นเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษา พระราชกรณียกิจนี้จึงเป็นเสมือนแสงสว่างแก่เยาวชนที่เป็นบุตรธิดาของคนไข้โรคเรื้อน เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้เยาวชนเหล่านี้ไม่มีปมด้อย และมีความหวังในชีวิตได้ด้วยพระบารมี

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน

นอกจากการจัดตั้งโรงเรียนต่าง ๆ แล้ว พระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงริเริ่มให้มีการจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนของชาติมีหนังสือที่ดีสำหรับค้นคว้าแสวงหาความรู้ มีพระราชประสงค์ให้สารานุกรมไทยที่จะจัดทำขึ้นนี้เป็นหนังสือแห่งความรู้ที่สมบูรณ์ด้วยวิทยาการทุกสาขาวิชา และแสดงให้เห็นด้วยว่าวิชาต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถช่วยครูสอนนักเรียน พ่อแม่สอนลูก พี่สอนน้อง หรือผู้อ่านสอนตนเอง ทรงกำหนดให้แบ่งเนื้อหาสาระในสารานุกรมออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรกเป็นความรู้สำหรับเด็กวัยระหว่าง ๔-๑๐ ขวบ ส่วนที่สองสำหรับเยาวชนวัย ๑๒-๑๓ ปี อันเป็นระยะอายุที่อยากรู้อยากเห็นและสนใจในวิชาการต่าง ๆ และส่วนที่สามให้บรรจุความรู้สำหรับเยาวชนตั้งแต่ ๑๔ ปีขึ้นไป รวมทั้งผู้ใหญ่ที่ออกจากโรงเรียนแล้ว

พระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินงานขั้นต้น แก่คณะกรรมการจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งมีพลโท พระยาศัลยวิธานินเทศเป็นประธานคณะกรรมการ งานจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ไทยจึงได้เริ่มขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๑๑ เมื่อคณะกรรมการสโมสรโลอนส์แห่งประเทศไทย ได้ทราบพระราชดำริเรื่องนี้ จึงได้กราบบังคมทูลขอและได้รับพระราชทานพระบรม- ราชานุญาตรับโครงการนี้ไปดำเนินงานตามพระราชประสงค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริที่น่าสนใจยิ่งแก่คณะกรรมการสโมสรโลอนส์แห่ง ประเทศไทย ในการเข้าเฝ้าฯ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ดังจะได้ัญเชิญบางตอน มาดังนี้

“สารานุกรมนี้จุดประสงค์อันแรกอันสำคัญที่สุดก็คือ ให้ผู้ที่ใช้ สารานุกรมนี้ให้เกิดความรู้สึกว่าโลกนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โลกหมายถึง โลกความรู้ โลกกลม โลกของวิทยาศาสตร์ และโลกของวิชาต่าง ๆ อันเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน แล้วก็ในเวลาเดียวกันก็ทำให้ เห็นว่าในชาติบ้านเมืองหรือในเมืองอื่น ๆ ก็ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้า ได้ความคิดอันนี้อย่างหนึ่งก็จะเกิดความรู้สึกว่าชีวิตของตนจะต้องอยู่ใน ส่วนรวม และจะต้องพยายามปฏิบัติเพื่อส่วนรวม ศิลปะดนตรี ก็จะต้องรวม กับวิทยาศาสตร์ ซึ่งคนทั่ว ๆ ไปไม่เข้าใจ แต่ว่าถ้าอ่านสารานุกรมแล้วก็ จะเข้าใจ ก็เกิดความเชื่อถือ...”

คณะกรรมการจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนได้จัดทำสารานุกรมเล่มแรก เสร็จเรียบร้อยและพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. ๒๕๑๖ มีเนื้อหาอยู่ ๘ เรื่องคือ ดวงอาทิตย์— อุปราดา ท้องฟ้า—กลางคืน นก ปลา เครื่องจักรกล พลังงาน อากาศยาน และดนตรีไทย การจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนได้ดำเนินสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ได้จัดพิมพ์ สารานุกรมไทยไป ๙ เล่มแล้ว

พระราชกรณียกิจอีกประการหนึ่งที่ทรงบำเพ็ญเพื่อการศึกษาของเยาวชน คือ การพระราชทานทุนการศึกษาและรางวัลต่าง ๆ แก่เยาวชน เช่น ให้ตั้งทุนเลี้ยงดูเด็ก นักเรียนโรงเรียนราชประชาสถาสัย นักเรียนโรงเรียนราชานุกุล ทุนการศึกษาในมูลนิธิ ช่วยนักเรียนที่ขาดแคลน ทุนการศึกษาแก่นักเรียนชาวเขาทั้งในระดับมัธยมและอุดมศึกษา รางวัลแก่นักเรียนและโรงเรียนดีเด่นทั่วประเทศทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษา

พระราชทานทุนการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล หัวหิน

รางวัลดีเด่นนี้ได้เริ่มพระราชทานตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๐๗ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อปลายเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เกิดมหาวาตภัยขึ้นที่แหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้มูลนิธิราชประชานุเคราะห์จัดการศึกษาแก่เยาวชนที่ประสบภัยธรรมชาติครั้งนี้ มูลนิธิราชประชานุเคราะห์จึงได้จัดตั้งฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๖ เพื่อสนองพระราชประสงค์และได้ขยายกิจการสงเคราะห์เยาวชนที่ครอบครัวประสบสาธารณภัยโดยทั่วไป บัดนี้เยาวชนเหล่านี้ได้สำเร็จการศึกษาในระดับต่าง ๆ ไปแล้วหลายคน

ในด้านอุดมศึกษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งทุนเล่าเรียนหลวง ดึงสกอลาชิป ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยได้ทรงสละพระราชทรัพย์

นักเรียนโรงเรียนราชวินิตรับพระราชทานทุนการศึกษา ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ส่วนพระองค์ตั้งทุนขึ้น ๒ ทุน สำหรับส่งผู้ที่มีสติปัญญาดี มีความรู้ภาษาอังกฤษดีพอ และเป็นคนสัญชาติไทย สอบแข่งขันไปศึกษาวิชาการในยุโรป ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเพิ่มอีกทุนหนึ่งสำหรับให้เรียนทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะ จึงมีทุนการศึกษารวม ๓ ทุน หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว การพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงได้หยุดไประยะหนึ่ง ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๘ พระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงฟื้นฟูขึ้นใหม่ โดยพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงแก่นักเรียนที่สำเร็จระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนดีเด่นเพื่อไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ ทุนเล่าเรียนหลวงนี้มีพระราชประสงค์ให้ผู้รับทุนได้ศึกษาวิชาการ และได้รับการอบรมให้รู้และเข้าใจชนบประเพณีของชาวตะวันตกไปด้วยเพราะอายุยังอยู่ในวัยที่สามารถช่วยตัวเองและปรับตัวให้เข้ากับสังคมตะวันตกได้

สำหรับนักศึกษาที่เล่าเรียนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศนั้น พระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งทุน ภูมิพล ขึ้น เพื่อพระราชทานแก่ผู้ที่มีผลการเรียนดี แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ได้มีนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รับทุนอุดหนุนไปแล้วเป็นจำนวนมาก เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วได้มารับราชการทำประโยชน์แก่บ้านเมือง

ทุนระดับอุดมศึกษาอีกทุนหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อประเทศชาติและมีส่วนอย่างมาก คือ ทุน อานันทมหิดล ซึ่งพระเจ้าอยู่หัวทรงก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เป็นทุนการศึกษาที่พระราชทานแก่บัณฑิตสาขาแพทยศาสตร์ที่มีผลการเรียนดีเยี่ยม ได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาหาความรู้ชั้นสูงเพิ่มเติมในต่างประเทศ

ปรากฏว่าการตั้งทุนอานันทมหิดลได้รับความสนใจอย่างมากทั้งจากประชาชน องค์การ สมาคม และสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ ดังนั้น ในวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ จึงได้เปลี่ยนเป็นมูลนิธิอานันทมหิดล และได้ขยายสาขาวิชาการเพิ่มจากแพทยศาสตร์ออกไปเป็นสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ อักษรศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และโบราณคดี ปัจจุบันมีผู้บริจาคเงินโดยเสด็จพระราชกุศลแก่มูลนิธินี้เป็นประจำทุกปี

นักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
กราบถวายบังคมลาไปศึกษาต่อต่างประเทศ

ทุนอานันทมหิดลไม่ได้กำหนดระยะเวลาการเรียน แต่ให้ผู้ได้รับทุนเรียนต่อถึง
ชั้นสูงสุดตามกำลังความสามารถและไม่มีข้อผูกพัน ผู้ที่ได้รับทุนจึงไม่ต้องกลับมาทำงาน
ชดใช้เหมือนทุนอื่น ๆ เป็นที่น่ายินดีที่ ผู้ได้รับทุนส่วนสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของ
พระเจ้าอยู่หัว จึงตั้งใจเล่าเรียนแสวงหาความรู้และได้กลับมาทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง
ของตน

นับตั้งแต่ทรงก่อตั้งทุนอานันทมหิดลมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๒๗ มีผู้ได้รับพระราชทาน
ทุนสำเร็จการศึกษาชั้นสูงในสาขาวิชาต่าง ๆ รวม ๗๔ คน บุคคลเหล่านี้กระจายกันทำงาน
อยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๙๔) รับราชการ
อยู่ตามกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ การจัดตั้งทุนอานันทมหิดลจึงเป็นพระราชกรณียกิจที่
สำคัญยิ่งของพระเจ้าอยู่หัวในการส่งเสริมการศึกษาชั้นสูง และยังเป็นการช่วยสร้าง
ทรัพยากรบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ แก่พระราชกรณียกิจ ซึ่งสามารถปฏิบัติงานและ
ถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี

โดยที่ทรงตระหนักถึงความวิริยะอุตสาหะของนิสิตนักศึกษาที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศ พระเจ้าอยู่หัวยังได้พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณแก่บัณฑิตเหล่านั้น ด้วยการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรและพระบรมราโชวาทที่ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงาน และการดำเนินชีวิตในสังคมแก่บัณฑิตจากทุกมหาวิทยาลัยโดยทั่วหน้า ซึ่งเป็นเกียรติเป็นสิริมงคลและกำลังใจอันสูงยิ่งแก่บัณฑิตผู้ได้รับพระราชทาน

การเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตต่าง ๆ เป็นพระราชภาระที่หนักและน่าเหน็ดเหนื่อย แต่พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงยินดีและเต็มพระราชหฤทัยที่จะทรงปฏิบัติเพื่อพระราชทานเกียรติและกำลังใจแก่บัณฑิตใหม่ทุกคน อย่างไรก็ตามเนื่องจากในปัจจุบันบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในแต่ละปีรวมแล้วมีจำนวนหลายหมื่นคน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้ทรงแบ่งเบาพระราชภารกิจเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์พระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตใหม่ในบางมหาวิทยาลัย

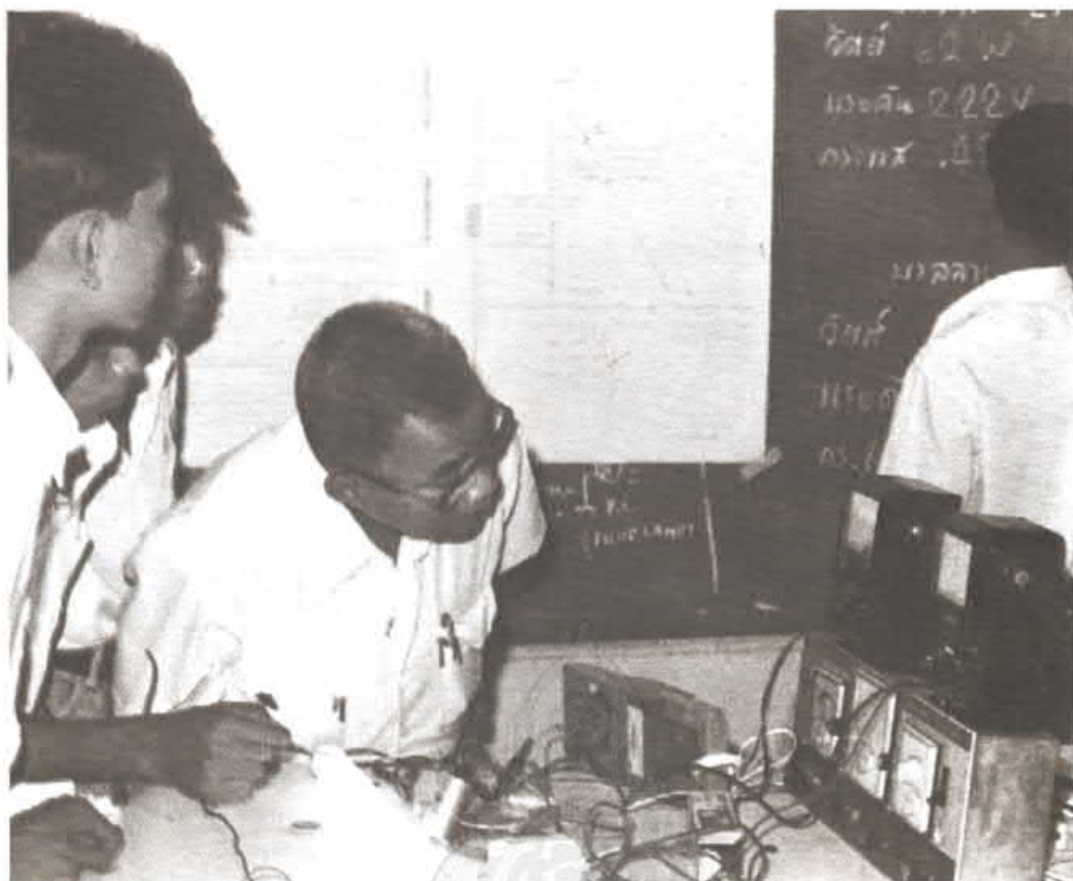
ในด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มให้ตั้งห้องสมุด
ศาลารวมใจ ตามหมู่บ้านชนบทต่าง ๆ เพื่อเป็นที่อ่านหนังสือของคนในหมู่บ้าน และ
ได้พระราชทานหนังสือประเภทต่าง ๆ แก่ห้องสมุดเหล่านี้ด้วย โครงการในพระราชดำริ
ที่ช่วยส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ โครงการพระดาบส ซึ่งได้เริ่มดำเนินการ
เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

ขอัญเชิญบทพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
บางตอนที่ทรงเล่าถึงโครงการพระดาบสดังนี้

“...เนื่องด้วยมีบุคคลเป็นจำนวนมากที่มีความรักวิชาการ อยากหา
ความรู้ใสตน แต่ก็ไม่สามารถหาที่เรียนได้ โดยขาดแคลนทุนทรัพย์ บางคน
ก็ไม่มีคุณสมบัติที่จะเข้าศึกษาตามโรงเรียนทั่ว ๆ ไปได้ บางครั้งโรงเรียน
ในระบบก็มีข้อขัดข้องบางประการ ทำให้ครูไม่สามารถให้ความรู้แก่นัก-
เรียนได้เต็มที่ จึงมีพระราชดำริที่จะจัดการศึกษานอกระบบขึ้น มีลักษณะ
เดียวกับการศึกษาในโบราณกาล (เช่นเดียวกับที่มีในหนังสือเก่า ๆ เช่น
นิทานชาดก เป็นต้น) ผู้ที่ต้องการหาวิชาความรู้ มักจะดั้นด้นไปหาพระอาจารย์
ซึ่งมักจะเป็นพระดาบส ตั้งสำนักอยู่ในป่า แล้วฝากตัวเป็นศิษย์ เมื่อพระอาจารย์
เห็นว่าบุคคลนั้นมีความตั้งใจจริงก็รับเอาไว้และถ่ายทอดวิชาให้โดยไม่
ปิดบัง พร้อมกันนั้นก็อบรมสั่งสอนศีลธรรมจรรยาด้วย ลูกศิษย์ก็จะตอบแทน
คุณพระอาจารย์โดยการปรนนิบัติรับใช้ เช่น หาผลไม้ ตักน้ำ ทำความสะอาด
อาศรมกุฏิ จนกระทั่งเมื่อมีความรู้พอที่จะลาพระอาจารย์กลับบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานสถานที่เป็น **อาศรม**
ของ **พระดาบส** อาหารและเครื่องยังชีพของพระดาบสและศิษย์ในสมัย
โบราณนั้นย่อมได้จากป่า (ผลไม้ หน่อไม้ ฯลฯ) ในกรณีนี้จะต้องมี **ป่า**
สังเคราะห์ กล่าวคือ เงินทุน พระราชทานเป็นค่ากินอยู่และค่าใช้จ่ายใน
การดำเนินการ ซึ่งมีหลัก คือ การดำเนินการของโรงเรียนพระดาบสนี้จะ
ต้องเป็นการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์ และจะไม่จัดเป็นรูปรงาน
ธุรกิจโดยเด็ดขาด

วิชาที่ “พระดาบส” สมัยใหม่เปิดสอนในระยะทดลอง เป็นวิชา
ช่างไฟฟ้า วิทยุ ใช้สถานที่ของสำนักพระราชวัง ณ บ้านเลขที่ ๓๘๔-๓๘๖

การเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
ของนักเรียนโครงการพระดาบส

ถนนสามเสน ผู้ที่จะเข้าเรียนไม่จำกัดเพศ วรรค และวุฒิความรู้หรือฐานะ
หลายคนมาจากครอบครัวที่ยากจนและมีปัญหาชีวิตประจำวัน บ้างเป็น
ทหาร ตำรวจ พลเรือน ผ่านศึกทุกพลภาพ ส่วนครูเป็นผู้ทรงคุณวุฒิซึ่ง
อาสาสมัครสอน โดยมีศรัทธาที่จะเสียสละให้ความรู้ศิษย์เป็นวิทยาทาน
โดยมิได้หวังค่าตอบแทน ผู้ดำเนินการ คือ องค์กรมนตรีและผู้ทรงคุณวุฒิอื่น

เท่าที่ได้เปิดสอนตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๑๙ (เป็นเวลาเกือบสอง
ปีแล้ว) โดยมีนักเรียนรุ่นแรก ๖ คน นับว่าได้ผลดีมาก กล่าวคือได้กำหนด
ไว้ว่านักเรียนจะมีความรู้ในการสร้างซ่อมแซมเครื่องรับวิทยุได้ในเวลา ๑
ปี เมื่อปฏิบัติจริง ๆ แล้วใช้เวลาเพียง ๙ เดือน และทางโรงเรียนจึงได้เปิด
รับงานซ่อมเครื่องไฟฟ้า วิทยุ ติดตั้งไฟ ไฟอาคาร เป็นการหารายได้แก่

นักเรียนในรูปสทกรณด้วย เมื่อจบหลักสูตรข้างต้น ได้ขยายเปิดสอนความรู้
ที่สูงขึ้น รวมทั้งเปิดรับนักเรียนใหม่ในขั้นต้นและเปิดวิชาอื่น คือ ช่าง
เครื่องยนต์ และช่างประปา...”

ในด้านศาสนานั้น พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลายประการ
ในการทะนุบำรุงศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย มีพระราชจริยวัตรเลื่อมใสศรัทธาใน
พระพุทธศาสนา และทรงเป็นพุทธมามกะผู้เคร่งครัดและสม่ำเสมอด้วย ปฏิบัติบูชา
ทรงพระกรุณาประมวลคำสอนของพระภิกษุผู้เป็นพระอาจารย์ทรงคุณธรรมสูง พระราชทาน
แก่ข้าราชการบริพารและข้าราชการในราชสำนัก ด้วยมีพระราชประสงค์ให้ข้าราชการสำนักเป็นผู้
ใฝ่ในทางธรรม เพื่อความเจริญของตนเองและหมู่คณะ ทั้งในหน้าที่การงานและชีวิต
ส่วนตัว การถือกุลข้าราชการบริพารเช่นนี้เป็นวัตรข้อหนึ่งในจักรวรรดิวัตร

นอกจากนั้น ยังได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ศาสนาอื่น ๆ โดยทั่วถึงกัน
ประเทศไทยจึงเป็นประเทศเดียวในโลก ที่ประมุขของประเทศอุปถัมภ์คุ้มครองและ
ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกศาสนา

ณ กรุงวาติกัน

เสด็จพระราชดำเนินวัดคอนเท้านัน หลุยมิตรคาม

ทรงถวายผ้าพระกฐิน

ทรงประทักษิณ รอบองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อส่งเสริมบำรุงให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้น เช่น เสด็จพระราชดำเนินบำเพ็ญพระราชกุศลในวันสำคัญทางศาสนา อาทิ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา โปรดเกล้าฯ ให้จัดประกวดการแต่งหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนาเนื่องในวันวิสาขบูชา จัดพิมพ์จำหน่ายในราคาถูกเพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชน เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินตามวัดต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระพุทธนวราชบพิตร พระราชทานเป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัดต่าง ๆ พระพุทธรูปปางประทานพรที่เรียกกันว่า พระ ภ.ป.ร. และพระพิมพ์ทำสังแผ่นดิน สมเด็จพระเจดีย์รัตนฯ นอกจากนั้นยังได้พระราชทานพระราชทรัพย์ปฏิสังขรณ์บำรุงวัดวาอารามและปูชนียสถานต่าง ๆ ทางศาสนา พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์แก่สามเณรที่สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค อุปสมบทเป็นพระภิกษุและทรงอุปสมบทนาครหลวงทุกปี

เสด็จออกทรงผนวชเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๙
ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

นอกจากพระราชกรณียกิจดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระเจ้าอยู่หัวยังได้เสด็จพระราชดำเนินไปในพิธีศาสนาตามที่ประชาชนกราบบังคมทูลอัญเชิญ เช่น ผังลูกนิมิต ผูกพัทธสีมา ยกช่อฟ้า วางศิลาฤกษ์พระอุโบสถ เททองหล่อพระประธาน และหล่อเทียนพรรษา เป็นต้น พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่ง คือ การเสด็จออกทรงพระผนวชระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม – ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๙ รวมเวลา ๑๕ วัน แม้จะเป็นระยะเวลาสั้นๆ เนื่องจากทรงมีพระราชภารกิจอยู่มาก แต่ก็เป็นการแสดงถึงพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ยิ่ง

ณ วัดเล่งเน่ยยี่ กรุงเทพมหานคร

ในฐานะที่ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก พระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์บำรุงศาสนาอื่น ๆ ในพระราชอาณาจักรโดยทั่วถึงกัน ได้เสด็จพระราชดำเนินไปร่วมงานของศาสนาต่าง ๆ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญเชิญ เช่น เสด็จพระราชดำเนินในงานเมาลิตกกลางของศาสนาอิสลาม และเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในงานฉลองครบรอบ ๕๐๐ ปีแห่งศาสนาสิกข์ ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้พระราชทานพระราชทรัพย์อุปถัมภ์บำรุงศาสนาอื่น ๆ พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้แทนขององค์การศาสนาต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนเป็นคนดี ตามหลักการแห่งศาสนาของตน อันจักเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมสืบไป กล่าวได้ว่า พระบารมีและบรมราชูปถัมภ์ที่พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ศาสนาต่าง ๆ ทำให้ประชาชนทุกชาติ ทุกภาษา ทุกศาสนาต่างอาศัยอยู่ร่วมกันในประเทศไทยอย่างสงบสุขราบรื่น โดยไม่ปรากฏความขัดแย้งกัน

ทรงประกอบพิธีไหว้ครูโทน—ละคร
และพิธีต่อทำร้ายเพลงหน้าพาทย์ องค์พระพิราพ
เน ศาสตราวุธศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

ในด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งแสดงความเก่าแก่และความเจริญรุ่งเรืองของ
 ชนชาติไทยที่มีมานานนับพันปีนั้น พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสนพระราชหฤทัยทะนุบำรุงอยู่
 เสมอ ทรงเป็นนักพัฒนาที่แลเห็นการณ์ไกล และแสวงหาวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริม
 การประกอบอาชีพของมวลพสกนิกร แต่ในขณะเดียวกันก็ทรงเป็นนักอนุรักษ์ผู้คำนึงถึง
 อดีตอันดีงามของชาติไทยอยู่ตลอดเวลา ทรงตระหนักดีว่าอดีตคือรากฐานของปัจจุบัน
 และอนาคต หากชนชาติไทยไม่มีสิ่งดีงามของตนเองเป็นพื้นฐานรองรับแล้ว บรรพบุรุษ
 ของคนไทยจะสร้างบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นและธำรงรักษามาจนถึงทุกวันนี้ได้อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ จึงทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ในการธำรงรักษามรดกไทยที่มีค่าให้สืบทอด
 มาจนถึงชนรุ่นหลัง เช่น โปรดเกล้าฯ ให้ศิลปินของกรมศิลปากรถ่ายทอดทำรำต่าง ๆ
 เช่น ทำรำพระพิราพ อันเป็นศิลปะทำรำชั้นครู ทำรำมโนห์รา และให้ถ่ายภาพยนตร์บันทึก
 ทำรำและเพลงหน้าพาทย์สำคัญ ๆ เอาไว้ด้วย เพื่อเป็นแบบแผนแก่อนุชนรุ่นหลัง

ในด้านการฟื้นฟูพระราชประเพณีสำคัญนั้น ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญขึ้นมาใหม่ หลังจากที่ได้เลิกราไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ด้วยทรงพระราชดำริว่าเป็นพระราชพิธีที่กระทำเพื่อความ เป็นสิริมงคลแก่พืชพันธุ์ธัญญาหาร ให้รู้กำหนดน้ำฝนน้ำท่า และเพื่อบำรุงขวัญเพิ่มพูนกำลังใจแก่เกษตรกรซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ และที่สำคัญยิ่งก็คือมิได้ทรงฟื้นฟูอย่างเดียว หากทรงปรับปรุงให้ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาการบำรุงขวัญ และเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาผลผลิต ด้วยการทรงยกย่องวันพระราชพิธีนี้ให้เป็นวัน “เกษตรกร” ทั่วประเทศ โปรดเกล้าฯ ให้ทุกจังหวัดจัดงานวันเกษตรกร มีการประกวดพืชผลและพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนั้นยังได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ผู้แทนชาวนาทุกภาคได้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานรางวัลการประกวดพันธุ์ข้าว พระราชทานพันธุ์ข้าวทรงปลูกจากสวนจิตรลดาให้เป็นเมล็ดข้าวมิ่งขวัญแก่ชาวนาทั่วประเทศ

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๔ พระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินทอดผ้าพระกฐินโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ในโอกาสอันเป็นมหามงคลที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๓๖ พรรษา ได้โปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค พระราชพิธีเสด็จพยุหยาตรากระบวนใหญ่ที่ทรงฟื้นฟูขึ้นนี้ เป็นการแสดงถึงความเจริญทางจิตใจของบรรพชนไทย ในด้านศิลปวัฒนธรรมทางขนบประเพณีอันงดงามยิ่งใหญ่ว่าจะอนุชนรุ่นหลังควรได้รู้เห็น จะได้เกิดความภาคภูมิใจในชาติของตน ทั้งนี้เป็นการช่วยบูรณะและอนุรักษ์มรดกของวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นของดีงามของชาติ ให้คงอยู่คู่บ้านเมืองตลอดไป และยังเผยแพร่ให้ชาวโลกได้ประจักษ์ในความเป็นชาติเก่าแก่ของไทยอีกด้วย

ทรงวาดภาพสีน้ำมัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร
การจัดแสดงโบราณวัตถุ ในห้องก่อนประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร
วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐

นอกจากพระราชพิธีต่าง ๆ แล้ว พระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
ไทยแขนงอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทย ประวัติศาสตร์ไทย สถาปัตยกรรม จิตรกรรม
นาฏศิลป์ การดนตรีและศิลปะอื่น ๆ เช่น โปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรจัดทำโน้ตเพลงไทย
ตามระบบสากลและจัดพิมพ์ขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ โปรดเกล้าฯ ให้อาจารย์
และนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิจัยหาระดับเฉลี่ยมาตรฐาน
ของเครื่องดนตรีไทย ทรงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย เสด็จ
พระราชดำเนินไปทรงร่วมการอภิปรายของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ พระราชทานภาพเขียนฝีพระหัตถ์
ไปร่วมในงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๑๔ และเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น

เสด็จทรงบาตรแก่พระภิกษุพระบรมโอรสาธิราช สกานมกุฎราชกุมาร

พระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพระราชทานพระบรมราโชวาทที่เตือนใจให้คนไทยเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และช่วยกันธำรงรักษาวัฒนธรรมที่สั่งมาของชาติไว้ ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ที่อัญเชิญมาเป็นตัวอย่างดังนี้

“การสร้างอาคารสมัยใหม่นี้ คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างคนเดียว แต่เรื่องโบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ อัฐเก่า ๆ แผ่นเดียวก็มีค่า ควรจะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อโยธยา และกรุงเทพฯ แล้วประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย...

...ไม่ควรจะเอาของใหม่ไปปนกับของเก่า ควรจะรักษาของเก่าไว้ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจของพลเมือง และสิ่งเหล่านี้เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ จึงควรรักษาไว้...”๓๓

“...ภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือ เป็นทางสำหรับแสดงความคิดเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่สวยงามอย่างหนึ่ง เช่น ในทางวรรณคดี เป็นต้น ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราเอง ซึ่งต้องหวงแหน ประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศมีภาษาของตนเอง แต่ว่าเขาก็ไม่แข็งแรง เขาต้องพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองไว้ให้มั่นคง เราโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้...”๓๔

“...ศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีมาแต่โบราณกาลย่อมเป็นประจักษ์พยานได้ว่า ชาติของเราเป็นชาติที่มีเอกราชมาเป็นเวลาช้านาน และในการรักษาการสร้างความรุ่งเรืองของชาติในอดีตสมัยไว้ในรูปแบบเดิม เราต้องรวบรวมผลงานทุกชิ้นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย และจัดการดำเนินต่อไปอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้...”๓๕

บทที่ ๗

พระราชกรณียกิจด้านการสาธารณสุข

เมื่อสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถเสด็จสวรรคตแล้วนั้น สมเด็จพระศรี-
สวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ได้ทรงดำรงตำแหน่งองค์สภานายิกา-
สภาภาษาไทยสืบต่อมา สมเด็จพระชนกนาถในพระเจ้าอยู่หัว คือ สมเด็จพระมหิตลา-
ธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีพระราชสมัญญาว่า พระบิดาแห่ง-
การแพทย์ไทย และสมเด็จพระบรมราชชนนี คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ก็ได้ทรงศึกษาทางพยาบาลศาสตร์มาก่อน สมเด็จพระราชโอรสพระราชธิดาแต่ละพระองค์
ทรงสนพระราชหฤทัยในกิจการแพทย์ และทรงอุดมด้วยพระเมตตาธรรม พระกรุณาธรรม
อย่างเปี่ยมล้นอยู่แล้ว เมื่อพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ จึงทรงบำเพ็ญพระราช-
กรณียกิจเจริญรอยพระยุคลบาทแห่งพระบูรพการี สนพระราชหฤทัยในกิจการแพทย์
ทรงสนับสนุนกิจการแพทย์เพิ่มพูนขึ้นตลอดมาตราบจนปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นเสด็จพระราช-
ดำเนินเยี่ยมพสกนิกรต่างจังหวัด หรือเยี่ยมผู้ประสบสาธารณภัย พระองค์ทรงห่วงใยใน
สุขภาพอนามัยของผู้ที่ทุกข์ยากเจ็บป่วย โปรดให้มีหน่วยแพทย์หลวงตามเสด็จ เพื่อช่วย
บรรเทาทุกข์โรคของราษฎร และทรงพระมหากรุณารับราษฎรที่เจ็บป่วยเรื้อรัง หรือต้อง
พิกลพิการด้วยโรคที่รักษายากให้ได้เป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ไว้มากมาย
พระเมตตาธรรมนี้แผ่แผ่ไปถึงครอบครัวของผู้ป่วยไข้ พระราชกังวลห่วงใยในสุขภาพ-
พลานามัยต่อราษฎรที่ทุกข์ยากเหล่านั้น ยิ่งกว้างขวางไปถึงเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติการอยู่ชายแดน
และในสนามรบ ฯลฯ ทหารตำรวจหลายคนที่ต้องพิการจากการสู้รบเพื่อป้องกันบ้านเมือง
ต้องสูญเสียอวัยวะแขน ขา ฯลฯ ก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้ได้รับอวัยวะเทียม และ

สมเด็จพระพนัสนายกเจ้า ฌ สदानเสาวภา

ฝึกจนสามารถประกอบสัมมาชีพเยี่ยงคนปกติได้ ไม่พิการทางใจแม้ร่างกายจะพิการก็ตาม สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงห่วงใยทุกชีวิตของราษฎรอย่างยิ่ง ได้ทรงบำเพ็ญพระราชภารกิจ ส่งเสริมสนับสนุนพระเจ้าอยู่หัวในด้านกิจการแพทย์อาสา เป็นหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ช่วยบรรเทาทุกข์ราษฎรในเขตทุรกันดารด้วยอีกด้านหนึ่ง

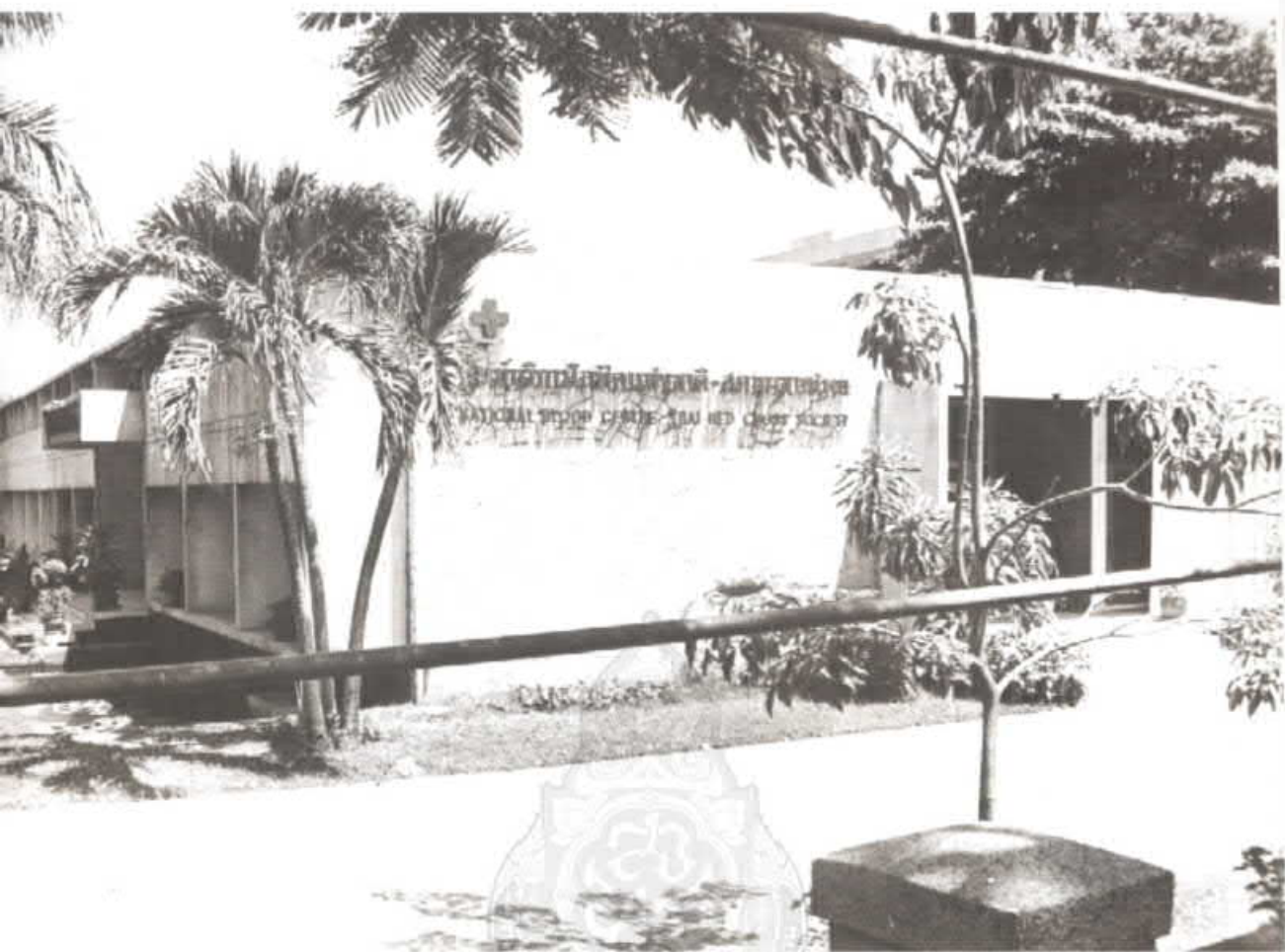
พระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยไม่เฉพาะราษฎรต่างจังหวัดที่เจ็บป่วย หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ทำงานป้องกันประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ที่ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยเท่านั้น แม้ข้าราชการในพระองค์มีเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง สำนักราชเลขาธิการ กรมราชองครักษ์ ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ข้าหลวง มหาดเล็ก ฯลฯ ก็ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณในเรื่องของสวัสดิการ เป็นหลักประกัน เป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้ที่ปฏิบัติงาน เพื่อกะปรโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นพระราชประสงค์อย่างยิ่ง บุคคลเหล่านี้จึงเต็มใจอุทิศตนและชีวิตของตนเป็นราชพลีได้ทุกเมื่อ

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมสภาประชาตสยาม

วันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

ความมั่นคงภายใน โดยเฉพาะในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เมื่อครอบครัวอันเป็นวงแคบมีความมั่นคงในทุก ๆ ด้าน ที่จะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างเป็นสุขแล้ว ก็จะขยายวงกว้างออกเป็นความมั่นคงของสังคม ของชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ และกำลังสามัคคีของประชาชน ที่พร้อมจะช่วยกันป้องกันความมั่นคงของบ้านเมืองไว้ ความมั่นคงในครอบครัวของประชาชนจึงเป็นพระราชประสงค์ของพระเจ้าอยู่หัว ที่จะให้เกิดขึ้นในหมู่ราษฎรในทุกส่วนทุกภูมิภาค ราษฎรจึงมีความมั่นใจและจงรักภักดีในองค์พระประมุขของชาติ พร้อมทั้งจะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของผู้ที่อยู่ร่วมกัน ความมั่นคงก็จะเกิดขึ้นและขยายออกทั้งประเทศโดยอัตโนมัติ

ตั้งแต่เสด็จนิวัตสู่พระนครเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บันทึกพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ไว้เป็นภาพยนตร์และภาพนิ่งก่อนจะมีสถานีโทรทัศน์ ภาพยนตร์ที่เริ่มบันทึกไว้มีตั้งแต่พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีทรงพระผนวช การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร ฯลฯ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเผยแพร่แก่ประชาชนซึ่งอยากชมพระบารมี และในโอกาสเดียวกันผู้ที่รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตไปฉายให้ราษฎรชม ก็ได้รวบรวมเงินที่ประชาชนศรัทธาบริจาคถวายเพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในการสร้างอาคารต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่การแพทย์ในโรงพยาบาล ซึ่งยังขาดแคลนงบประมาณ เช่น ที่พักเด็กอนาถาติกวชิราลงกรณ์ สภากาชาดไทย ดิกลานันท์มหิดล โรงพยาบาลศิริราช สถาบันราชประชาสมาสัยพระประแดง ดิกวิจัยประสาท โรงพยาบาลประสาท สถานศึกษาเด็กปัญญาอ่อน ดิกลอहितวิทยา โรงพยาบาลศิริราช และอาคารอื่น ๆ ในต่างจังหวัดอีกมากแห่ง

ตึกมหิตลางสานุสรณ์

นอกจากเรื่องอาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการแพทย์ที่ทรงสร้างพระราชทานมาแล้ว ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งมูลนิธิอานันทมหิดลขึ้น เพื่อเสริมสร้างบุคคลชั้นมัธยมศึกษาของประเทศที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม ให้ได้มีโอกาสบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติให้มากที่สุด โดยเฉพาะให้มีชีวิตอยู่ในวิถีแห่งบัณฑิต บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเหล่านี้ ได้มีโอกาสรับพระราชทานทุนอานันทมหิดลให้ไปศึกษาต่อในต่างประเทศ มีหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะแพทยศาสตร์ เมื่อสำเร็จการศึกษาก็ได้กลับมาทำงานให้แก่บ้านเมืองหลายรุ่นแล้ว

สภากาชาดไทยเป็นองค์การสาธารณะที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีความผูกพันกับสถาบันนี้มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างตึกสำหรับผลิตวัคซีนบีซีจีซึ่งเป็นยาฉีดให้แก่เด็กเพื่อป้องกันวัณโรค ต่อมาใช้ป้องกันโรคเรื้อนด้วย พระราชทานนามตึกนี้ว่า มหิดลวงศานุสรณ์ และเนื่องจากตึกมหิดลวงศานุสรณ์นี้ต้องสร้างขึ้นให้มีลักษณะพิเศษเหมาะแก่การผลิตวัคซีนบีซีจี องค์การอนามัยโลกจึงได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญมาตรวจห้องปฏิบัติการอย่างรอบคอบ และในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ กองวิทยาศาสตร์สภากาชาดไทยก็สามารถผลิตวัคซีนบีซีจีเพื่อใช้ในประเทศได้ ใน พ.ศ. ๒๔๔๙ นอกจากจะผลิตใช้ในประเทศแล้ว กองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ยังได้ซื้อวัคซีนบีซีจีของกองวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งไปใช้ในประเทศปากีสถาน และได้ซื้อติดต่อกันจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๗

เพื่อสนองข้อเสนอของกาชาดสากล กรรมการสภากาชาดไทยได้มีมติให้ตั้งแผนกบริการโลหิตขึ้นในกองวิทยาศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยใช้ห้องปาฐกถาของสถานเสาวภาเป็นที่ทำงาน ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ หม่อมเจ้าปิยะ รังสิต พร้อมด้วยพระประยูรญาติ ได้ประทานเงินสร้างตึก รังสิตานุสรณ์ เพื่อใช้เป็นตึกบริการโลหิต พระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดตึกเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๖

ใน พ.ศ. ๒๕๐๑ อหิวาตกโรคได้ระบาดขึ้นในกรุงเทพมหานครทั้งทางฝั่งพระนคร และธนบุรี ไปถึงต่างจังหวัดหลายแห่ง กองวิทยาศาสตร์ต้องระดมการผลิตวัคซีนป้องกัน อหิวาตกโรคอย่างเร่งรัด ถึงแม้จะทำงานล่วงเวลาก็ไม่สามารถที่จะเพิ่มการผลิตให้พอเพียง แก่ความต้องการ ความทราบถึงพระกรุณาพระเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่งให้กองวิทยาศาสตร์ สภาอากาศไทย จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้จากสหรัฐอเมริกา มีหม้อนิ่งไอน้ำ ๓ ใบ ตู้บ่มฆ่าเชื้อ ๓ ตู้ ตู้ อุณหภูมิเชื้อ ๑ ตู้ และขวดเพาะเชื้อ ๑,๐๐๐ ใบ กองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ ได้ดำเนินการจัดซื้อ กองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลือลำเลียงเครื่องมือทั้งหมด ส่งให้กองวิทยาศาสตร์ภายในเวลาไม่เกิน ๒ สัปดาห์ การผลิตวัคซีนจึงดำเนินไปได้จำนวนมาก เพียงพอและทันแก่ความต้องการใช้

ในการปราบอหิวาตกโรคนั้น แม้ว่าการใช้วัคซีนป้องกันโรคประสบความสำเร็จ แต่ผู้ป่วยเป็นโรคอหิวาต์ยังต้องการน้ำเกลือกลั่นเพื่อการรักษาโรคโดยตรง พระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานเครื่องกลั่นน้ำชนิดไฟฟ้า พร้อมทั้งเครื่องผสม อัดโนมิติ และเครื่องปรับอากาศในห้องผลิตน้ำเกลือกลั่น ยังผลให้กิจการของกอง วิทยาศาสตร์สามารถผลิตน้ำเกลือกลั่นในการป้องกันรักษาอหิวาตกโรคได้เพียงพอแก่ การใช้ นอกจากนั้นยังเพิ่มการผลิตน้ำเกลือเพื่อใช้เป็นน้ำยาใส่ในขวดโลหิตที่ได้จาก ผู้บริจาคเพื่อป้องกันโลหิตแข็งตัวอีกด้วย

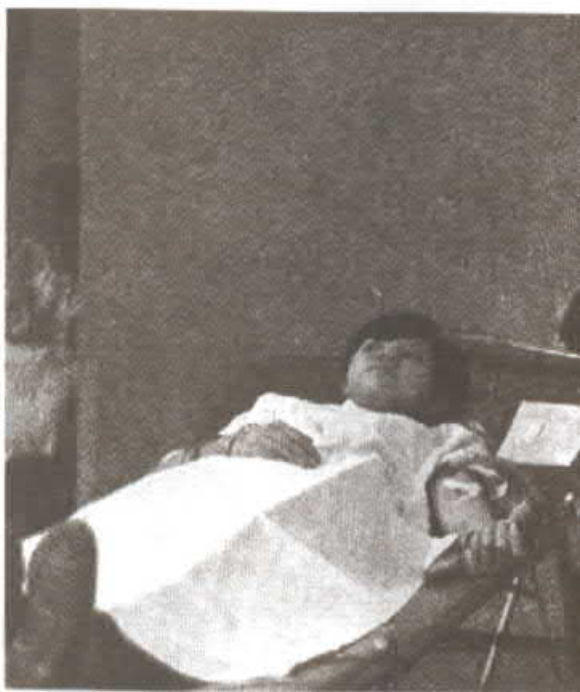
ใน พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้มีผู้เชี่ยวชาญทางโรคเกี่ยวกับโลหิตจากประเทศฝรั่งเศสมาเยี่ยม ประเทศไทย เพื่อหาข้อมูลว่าจะช่วยเหลือการแพทย์ในประเทศไทยได้อย่างไรบ้าง และได้ลงมติให้ประเทศฝรั่งเศสเป็นผู้เสนอให้การช่วยเหลือในการจัดตั้งศูนย์บริการโลหิต แห่งชาติขึ้นในประเทศไทย โดยรัฐบาลฝรั่งเศสส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยจัดสร้างศูนย์บริการ โลหิต ให้เครื่องมือเครื่องใช้ทางเทคนิค และช่วยฝึกเจ้าหน้าที่ไทยในการดำเนินงาน ในขั้นต้นส่งผู้เชี่ยวชาญทางบริการโลหิตมาช่วยจนกว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจะรับดำเนินงาน สืบต่อไปได้ กระทรวงสาธารณสุขได้จัดการประชุมข้อเสนอของรัฐบาลฝรั่งเศสขึ้นที่ กระทรวงสาธารณสุขเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ มีผู้แทนจากสถาบันบริการโลหิต มาปรึกษาหารือกัน และได้ลงมติมอบให้สภาอากาศไทยลงมือดำเนินงาน

กิจการของแผนกบริการโลหิตในกองวิทยาศาสตร์ สภาอากาศไทย ก็ได้เริ่มเปลี่ยน เป็นฝ่ายจัดตั้งศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภาอากาศไทย นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนถึง

ทอดพระเนตรการปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์อาสา

วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ถนนอังรีดูนังต์ และทอดพระเนตรกิจการรับโลหิต ห้องตรวจความบริสุทธิ์ของโลหิต และการจ่ายโลหิตให้แก่โรงพยาบาลและสถานบันที่ต้องการใช้โลหิต มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อยู่ตลอด ๒๔ ชั่วโมง

ประชาชนบริจาคโลหิตถวายเป็นพระราชกุศล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ในระยะแรกที่เปิดให้มีการรับบริจาคโลหิตนั้น เลี้ยวแล้วมีผู้บริจาคโลหิตเพียงวันละ ๑ ขวดเท่านั้น พระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระราชดำริว่า สภาภาษาไทยสมควรจะพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นชุดหนึ่ง นอกเหนือจากคณะกรรมการบริหารของสภาภาษาไทย เพื่อทำหน้าที่ในการจัดหาและส่งเสริมผู้บริจาคโลหิต ซึ่งต่อมาสภาภาษาไทยก็ได้อนุมัติให้ตั้งคณะกรรมการชุดนี้ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ คณะกรรมการฯ ได้ร่วมมือกันวางแผนงานในการจัดหาผู้บริจาคโลหิตด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การออกไปบรรยายความรู้เรื่องโลหิตและการบริจาคโลหิต ตามหมู่คณะ องค์กร สถาบันการศึกษา ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีการใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ในการช่วยเผยแพร่การรับบริจาคโลหิต จากผลงานดังกล่าว โลหิตที่ได้รับจึงมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เป็นวันละ ๒๒๕ ขวด

นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการขยายกิจการบริการโลหิตนี้ไปสู่ภูมิภาค ได้เปิดสาขาบริการโลหิตขึ้นตามโรงพยาบาลประจำจังหวัด ด้วยความร่วมมือของผู้ว่าราชการจังหวัด นายกคณะกรรมการเหล่ากาชาดจังหวัด และผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำจังหวัด ปัจจุบันศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติมีสาขาทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดรวม ๑๒๕ แห่ง ได้จัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่ออกไปตั้งบริการรับบริจาคโลหิตตามสถานที่ราชการ องค์กร สถาบันการศึกษา ห้างร้านและบริษัทต่าง ๆ ไม่น้อยกว่าวันละ ๕ หน่วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้โลหิตบริจาคให้มากที่สุด สำหรับแจกจ่ายใช้รักษาผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่าง ๆ รวมทั้งเก็บสำรองไว้สำหรับตำรวจ ทหารชายแดน ซึ่งหากหน่วยใดมีความต้องการใช้โลหิตฉุกเฉิน ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติก็สามารถจัดส่งให้ได้ทันที โดยเฉพาะในวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีผู้โดยเสด็จพระราชกุศลด้วยการบริจาคโลหิตเป็นจำนวนมากทุกปี การบริจาคโลหิตนี้ถือว่าเป็นกุศลบริจาคอันสูงสุด เพราะเป็นการช่วยให้เพื่อนมนุษย์ได้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไป ขณะนี้ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติได้พยายามรณรงค์ทุกวิถีทางที่จะให้มีโลหิตมากพอแก่ความต้องการใช้จนถึงขั้นเลิกซื้อขายโลหิตได้สำเร็จภายใน พ.ศ. ๒๕๓๐ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ

บทที่ ๘

พระราชกรณียกิจด้านสังคมสงเคราะห์

คนเราเมื่อร่วมอยู่ในหมู่ใด สังคมใด ต่างก็มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติเพื่อความผาสุกและความเจริญแก่ตนเองและหมู่คณะเป็นสำคัญ การช่วยเหลือเจือจานบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่กันให้คลายความทุกข์ร้อน ไม่ใจจิตใจดำเพิกเฉยเสีย เพราะถือว่าตนก็เป็นผู้ร่วมในหมู่คณะ การช่วยเหลือกันดังนี้เป็นคุณความดีก่อให้เกิดไมตรีเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นประมุขของประเทศชาติ ทรงมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียบพร้อม แต่พระองค์มิได้ทรงแสวงหาความสุขแต่ลำพังพระองค์ ทรงมีพระเมตตา กรุณาต่อประชาชนทั่วประเทศ ไม่ว่าจะอยู่ภาคใด ท้องถิ่นทุรกันดารใด บนภูเขา ในทะเล ในป่าดงพงไพร ไม่ว่าจะอยู่ในภาวะปกติหรือผิดปกติ เกิดสาธารณภัยต่าง ๆ ไฟไหม้ น้ำท่วม สมพายุพัดบ้านเรือนพัง หรือพัดพาคนสัตว์เลวร้ายมาถล่มบ้านเรือนประชาชน ตลอดจนสถานที่ราชการ ไม่ว่าจะอยู่ในแนวรบที่กำลังระอุด้วยไฟสงคราม ทรงห่วงใยและอาหารในความเดือดร้อนของราษฎรของพระองค์ท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่กำลังปฏิบัติกร อยู่ในสถานที่ที่เกิดทุกข์ภัยต่าง ๆ นั้น

ทรงรับองค์การกุศลต่าง ๆ ไว้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เช่น สภากาชาด มูลนิธิ การกุศลต่าง ๆ ช่วยเหลือคนพิการ ตาบอด หูหนวก ตลอดจนคนโรคเรื้อนและครอบครัว แต่ก่อนเชื่อกันว่าโรคเรื้อนเป็นโรคร้ายรักษาไม่ได้ ต้องปล่อยไปตามบุญตามกรรม บัดนี้ พระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นแสงประทีปส่องใจผู้เคราะห์ร้ายให้ส่องสว่างด้วยความหวัง ทรงเป็นกำลังใจ บำบัดความทุกข์ร้อนต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง และทรงเป็นผู้นำให้ราษฎร

ทรงเยี่ยมราษฎรผู้ประสบภัยภัย
ข้าแอกแอ้งหลัว จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

หรือผู้ที่มิได้ประสบเคราะห์ภัยอื่น ๆ ที่มีเมตตาจิตให้ยื่นมือมาช่วยผู้ที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก ประสบชะตากรรมเหล่านั้น ทั้งยังทรงช่วยประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและ ทรงสนับสนุนในเรื่องการช่วยเหลือให้ได้ผล ทรงติดตามผลการช่วยเหลือด้วยพระองค์เอง อย่างต่อเนื่อง เด็กที่พ่อแม่ถูกภัยจากมหาเวตภัยภาคใต้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ทรงจัดตั้งมูลนิธิ เพื่อช่วยเหลือทั้งด้านการเรียน การศึกษา การบูรณะบ้านช่อง วัดวาอาราม ตลอดจน โรงเรียนที่เสียหาย ขณะนี้เด็กที่ได้รับพระราชทานความช่วยเหลือสามารถเรียนจบหลักสูตร ทำมาหากินมีอาชีพสามารถพึ่งตนเองได้ บางคนศึกษาถึงระดับปริญญาเอก พระเมตตา กรุณาที่พระราชทานมาโดยต่อเนื่องนั้น เกิดผลต่ออย่างยิ่งช่วยสร้างคนให้เป็นพลเมืองดี เป็นประโยชน์แก่ชาติอย่างแท้จริง

พระราชดำริสตอนหนึ่งซึ่งพระราชทานแก่นักเรียนมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ที่เรียนจบหลักสูตร และคณะกรรมการมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ ศาลาสุติดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ว่า

“...ทุกคนก็เท่ากับเป็นลูกของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ มูลนิธิในฐานะที่เป็นทั้งพ่อและแม่ของผู้ที่ได้รับการศึกษา ก็ย่อมต้องอุปการะ อุปการะนี้ก็ต้องแบ่งเป็น ๒ อย่าง อุปการะในทางจิตใจด้านหนึ่ง คือถึงเป็นลูก พ่อแม่กับลูกย่อมตัดไม่ได้อัน และต้องอุปการะ อีกอย่างหนึ่งก็คือถ้ามีความเดือดร้อนอะไร มีความปรารถนาอะไร ก็ต้องสามารถที่จะมาปรึกษาหารือกันได้ต่อไป จนเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นสูงไป ในด้านงานการก็ทำไป แต่ก็ไม่ได้ทอดจากการอุปการะของมูลนิธิ คือมูลนิธิยังคงใส่ใจและไม่ขาดจากความรู้สึก หมายถึงสำหรับฝ่ายที่รับอุปการะ ความรู้สึกว่ามีมูลนิธิได้ช่วยเหลือ การตัดตอนนี้ความสัมพันธ์ก็ยังไม่หมดไป จะเป็นเมื่อสำเร็จหรือเลิกทำงานที่ไหนแล้วก็ย่อมต้องหรือยังสามารถที่จะปรึกษาหารือได้กับผู้อุปการะ”

พระราชกระแสนี้ได้ประจักษ์ชัดในน้ำพระทัยอันเลิศจ้าที่ทรงพระมหากรุณาธิคุณต่อนักเรียนทุนผู้เรียนจบหลักสูตรและมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในวันนั้น ได้พระราชทานคำแนะนำทั้งแก่ตัวนักเรียนเองและแก่กรรมการมูลนิธิฯ ถึงแนวทางในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ทุกประการ เพื่อความเจริญสุขของตนและของสังคมบ้านเมือง

สมัยก่อนการป้องกันการติดต่อโรคเรื้อน จำเป็นต้องแยกลูกของผู้ป่วยนำไปเลี้ยงไว้ต่างหากที่ศูนย์อนามัยเด็กกลางของกรมอนามัย เพื่อมิให้ติดเชื้อโรคจากพ่อแม่ พระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วงในเรื่องการศึกษาและอนาคตของเด็กของผู้ป่วยเหล่านั้น จึงทรงพระ-

ผู้รับพระราชทานทุนอันันทมहितลเข้าเฝ้ากราบบังคมทูล
ลาไปศึกษาต่อต่างประเทศ

กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิราชประชาสมาสัยจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กเหล่านั้น ที่อำเภอ
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ชื่อโรงเรียน ราชประชาสมาสัย มีความหมายว่า พระ-
ราชากับราษฎรอาศัยซึ่งกันและกัน เด็กที่จบหลักสูตรของโรงเรียนมีความสามารถเข้า
เรียนต่อชั้นอุดมศึกษา มีนักเรียนบางคนที่จบแล้วกลับมาช่วยกิจการของโรงเรียน บางคน
ก็สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้โดยไม่เป็นภาระแก่สังคม

มูลนิธิอันันทมहितล เป็นอีกมูลนิธิหนึ่งที่พระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งขึ้น สมเด็จพระศรี-
นครินทราบรมราชชนนีทรงเป็นองค์ประธาน ผู้ที่ได้รับพระราชทานทุนสามารถเรียนต่อ
จนถึงระดับสูงสุด โดยไม่มีสัญญาผูกพันในเรื่องกลับมาใช้หนี้หรือพันธะกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น
บรรดาผู้ที่ได้รับพระราชทานทุนนี้กลับแล้วสามารถเป็นอาจารย์ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ
ต่อไปหรือทำการวิจัยค้นคว้าในวิชาที่เรียนมา บางคนเป็นคนบดี บางคนได้รับรางวัล
แมกไซไซ จึงเป็นวิธีการเสริมสร้างบุคคลชั้นมัธยมองของประเทศวิธีหนึ่ง

เสด็จฯ ทรงเยี่ยมทหารผ่านศึกที่พิการ
โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า
เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

เจ้าหน้าที่ทั้งทหาร ตำรวจและพลเรือนอาสาสมัครที่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตอันตราย เช่น ชายแดนอันเป็นสมรภูมิ หากประสบภัยสงครามทุพพลภาพกลับมา ก็ทรงช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ ไม่ให้บุคคลเหล่านั้นซึ่งพิการทางกาย เช่น ขาขาด แขนขาดแล้วจะพาให้ พิการทางจิตใจอีกด้วย เฝ้าแต่คอยให้ผู้อื่นมาช่วยเหลือ งามมือยอมทำไม่ทำอะไร คงเฝ้า แต่คิดว่าตนพิการ เพราะป้องกันชาติบ้านเมือง จึงเป็นหน้าที่ของประเทศไทยที่จะต้อง เลี้ยงดูเขาต่อไป แต่เพราะพระมหากรุณาธิคุณ ทหารผ่านศึกที่ขาขาดทั้งสองข้างจึงสามารถ มีอาชีพประดิษฐ์ภาพหุ่นขี้ผึ้ง หรืองานเบา ๆ อย่างอื่นเลี้ยงชีพได้ เป็นรายได้เพิ่มนอกเหนือ จากที่ได้รับจากทางราชการ

เมื่อเกิดโรคติดต่อร้ายแรงระบาด เกินกำลังที่ทางราชการจะช่วยแก้ไขให้สถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นยุติลงได้อย่างรวดเร็ว ก็ทรงหาทางช่วยเหลือ ระดมสรรพกำลังจากหน่วยงานของทางราชการร่วมกับเอกชนช่วยกันบรรเทาความเดือดร้อนทันที เช่น คราวที่โรคโปลิโอระบาดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๔๙๖ ทรงบอกบุญให้ประชาชนช่วยเหลือกันเรื่องจัดหาปอดเหล็ก เครื่องพยุงแขนขา เพื่อเกื้อวยาคนไข้จนกว่าจะทุเลาสามารถใช้วิริยะของตนช่วยตนเองได้

เมื่อหิวาตกโรคระบาดใหญ่ใน พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๒ ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ทรงบอกบุญให้ประชาชนร่วมมือกับทางราชการช่วยกันป้องกัน และทรงส่งเสริมสนับสนุนหน่วยราชการต่าง ๆ ในการผลิตวัคซีนป้องกันตลอดจนการบำบัดรักษาโรค และสงเคราะห์ครอบครัวที่ประสบภัย เป็นผลให้โรคร้ายยุติลงอย่างรวดเร็วได้

ผู้ที่มีมากกว่าก็เอื้อเฟื้อต่อผู้ที่ด้อยกว่า หรือต่อผู้ที่กำลังต้องการความช่วยเหลือโดยมิต้องมีการบังคับ เขาเหล่านั้นอึดเอิบใจที่รู้ว่าตนเองมีส่วนร่วมทำบุญทำกุศลกับพระเจ้าอยู่หัวของเขาทั้งด้วยกำลังกายและกำลังทรัพย์

ด้วยประการฉะนี้ พระเจ้าอยู่หัวหรือในหลวงของเราจึงทรงสถิตอยู่ในดวงใจของเราเป็นนิรันดร์ ทรงเป็นประทีปส่องแนวทางดำเนินชีวิตของพลเมืองทุกคน ประจักษ์ทุกดวง ทรงเป็นมิ่งขวัญและกำลังใจเป็นลมหายใจและเป็นชีวิตของประชาชนโดยแท้

บทที่ ๙

พระราชกรณียกิจด้านการส่งเสริมอาชีพ

ในฤดูร้อนของทุกปี ชาวบ้านหุบตาพง (ปัจจุบันเรียกหุบกะพง) อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จะตั้งตารอคอยการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมของพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จฯ ถึงทุกคนที่นั่นมีแต่ความปลื้มปิติประจักษ์ได้นำทิพย์มาชโลม เพราะพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงชุบชีวิตของพวกเขาได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้พวกเขาเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด

ก่อนนี้ชาวหุบกะพงมีอาชีพทำสวนผัก ต่อมาพื้นดินแห้งแล้งกันดาร ทำสวนไม่ได้ผล ชาวสวนผักก็ยากจนลง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรทรงทราบถึงความเดือดร้อน จึงทรงรับเกษตรกรเหล่านี้ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ พร้อมทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ชาวบ้านหุบกะพงกู้ยืมไปลงทุน ภายหลังปรากฏว่าไม่มีผู้ใดสามารถนำเงินที่กู้ยืมไปทูลเกล้าฯ ถวายคืนเลย เพราะเกษตรกรเหล่านี้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แม้จะได้รับพระราชทานพระราชทรัพย์ให้กู้ยืมไปลงทุนก็ไม่ทำให้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น ยังยากจนอยู่เหมือนเดิม พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลจัดทำโครงการช่วยเหลือ จนชาวบ้านหุบกะพงมีที่ดินทำกินและมีความเป็นอยู่ดีขึ้นเป็นลำดับ

มิใช่เพียงแต่ชาวบ้านหุบกะพงเท่านั้นที่โชคดีได้รับพระมหากรุณาธิคุณชุบชีวิต เช่นนี้ ราษฎรทั่วแดนไทย ที่ยากไร้ ชดสน เพราะไม่มีที่ทำกินหรือสิ้นหวังในอาชีพเกษตรกรรมของตน พระมหากรุณาธิคุณก็แผ่ไปถึงโดยทั่วหน้า ทรงช่วยเหลือเจือจุนราษฎรเหล่านั้นให้ช่วยตัวเองได้ ทรงสร้างงาน สร้างคน โดยลำดับมา หากจะประมวลพระราชกรณียกิจในด้านนี้ ก็สุดที่จะนำมาพรรณนาให้จบสิ้นได้ จึงขอกล่าวถึงแต่พอสังเขป ดังนี้

ทรงหัวน้ำขาวในบริเวณแปลงทดลองสวนจิตรลดา

๑. ทรงดำเนินงานโครงการส่วนพระองค์ เพื่อเป็นแบบอย่างและเผยแพร่สู่เกษตรกรและหน่วยงานต่าง ๆ

ในบริเวณที่ประทับสวนจิตรลดาของพระองค์นั้นมีอาคารเรียงรายอยู่หลายหลัง เป็นโรงโคนม โรงสีข้าว ยุ้งฉาง บริเวณที่ว่างก็เป็นแปลงข้าวและพืชพันธุ์ชนิดต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นโครงการส่วนพระองค์ที่ทรงกระทำเพื่อทดลองแล้วแพร่ผลไปสู่ราษฎร ตลอดจนโครงการสาธิตเพื่อเป็นแบบอย่างด้วย โครงการดังกล่าว ได้แก่

ป่าไม้สาธิต เริ่มโครงการนี้ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อศึกษาพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ และทรงปลูกป่าไม้ในเนื้อที่ ๑๒๕ ไร่

นาข้าวทดลอง เริ่มโครงการนี้ใน พ.ศ. ๒๕๐๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหาพันธุ์ข้าวที่ดีมาทดลองปลูกในเนื้อที่ ๖ ไร่ แล้วเก็บข้าวเปลือกที่ได้นำไปใช้ในพิธีแรกนาขวัญ

ทอดพระเนตรการสูบน้ำเมื่อคราวอุทกภัย พ.ศ. ๒๕๒๔

โรงโชนมสวนจิตรลดา โครงการนี้เริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ เพื่อดำเนินกิจกรรมเป็นตัวอย่างหาข้อมูลเพื่อค้นคว้าและแนะนำส่งเสริมอาชีพใหม่ การเลี้ยงโชนมนี้เริ่มเลี้ยงจาก ๕ ตัว และเพิ่มจำนวนขึ้นถึง ๕๐ ตัว ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ และมีความสามารถให้นมได้ตัวละ ๑๔ ลิตร

โรงนมผงสวนดุสิต เริ่มโครงการใน พ.ศ. ๒๕๑๒ เพื่แก้ปัญหานมสดล้นตลาด ดำเนินการเป็นตัวอย่างโดยผลิตนมผงให้ได้คุณภาพ โดยมีได้คำนึงถึงผลกำไรหรือขาดทุน โรงนมผงสวนดุสิตนี้สามารถผลิตนมผงได้ทั้งแบบมีไขมันและไม่มีไขมัน ปัจจุบัน ได้ผลิตนมผงชนิดเม็ดตัวก

ศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา โครงการนี้เริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกเลี้ยงโชนมมากขึ้น สามารถผลิตนมสดวันละประมาณ ๖,๐๐๐ ถัง

การเลี้ยงปลาใน มกุฎราชกุมารแห่งประเทศไทยได้ทูลเกล้าฯ ถวายปลานิลจำนวน ๕๐ ตัว พระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ปลานิลเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว และแพร่พันธุ์ได้เร็ว จึงทรงเริ่มโครงการเลี้ยงปลาใน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายพันธุ์ปลานิลไปสู่เกษตรกรและแหล่งน้ำทั่วประเทศ มีการแนะนำการเลี้ยงปลานิลแก่ผู้เข้าชมกิจการ ปัจจุบันมีปลานิลหลายล้านตัวทั่วประเทศ

ทอดพระเนตรโครงการส่วนพระองค์ ภายในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

โรงสีข้าวทดลอง เริ่มโครงการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ เพื่อค้นคว้าข้อมูลและศึกษาวิชาการเกี่ยวกับการสีข้าว โรงสีข้าวของโครงการสามารถสีข้าวได้ชั่วโมงละ ๑ เกวียน

ยุ้งฉางข้าว โครงการนี้เริ่มใน พ.ศ. ๒๕๑๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้นคว้าในการเก็บรักษาข้าวเปลือกให้สูญเสียให้น้อยที่สุด มียุ้งไม้บรรจุข้าวเปลือก ๕๐๐ เกวียน ยุ้งเหล็ก ๖๕๐ เกวียน ใน พ.ศ. ๒๕๑๔ ทรงโปรดให้สร้างโรงบดกลบเพื่อหาทางนำกลบมาทำเป็นก้อนเชื้อเพลิง และสามารถผลิตกลบอัดแท่งได้สำเร็จ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓

โครงการส่วนพระองค์ดังกล่าวมาแล้วนี้ แสดงว่าพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตร นอกจากจะทรงนำวิธีการจากผลการทดลองเผยแพร่ไปสู่ราษฎรแล้ว ทุก ๆ ปีจะมีเกษตรกร ข้าราชการ นักเรียน และผู้สนใจ เข้าชมกิจการโครงการส่วนพระองค์ในสวนจิตรลดาปีละหลายหมื่นคน โดยมีเจ้าหน้าที่ชี้แจงรายละเอียดของโครงการต่าง ๆ ให้ผู้เข้าชมฟังด้วย

นอกเขตพระราชฐาน คือ ดินแดนอันไพศาลของประเทศไทย ไม่มีถิ่นเถื่อนหรือแดนกันดารแห่งไหน ที่ปรากฏความเดือดร้อนลำเค็ญของประชาชน แล้วจะไม่มียอพระบาทของพระเจ้าอยู่หัวประทับไว้ ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงช่วยเหลือให้เขาเหล่านั้น อยู่ดีมีสุขพ้นจากความทุกข์เข็ญนั้น พระองค์ได้ทรงแนะนำราษฎรให้รู้จักแก้ปัญหาที่ควรจะทำได้ด้วยตนเอง อันใดที่เหลียวบ้างว่าแรงที่ราษฎรจะแก้ไขได้ อันนั้นได้ทรงพระราชดำริแล้วมีพระราชกระแสรับสั่งแก่เจ้าหน้าที่และผู้ตามเสด็จฯ ให้พิจารณาช่วยเหลือ หรือปรับปรุงกิจการพัฒนาด้านต่าง ๆ อันเป็นที่มาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังที่เราได้ฟังและได้เห็นมาจนคืบหน้า คืบตา จากสื่อมวลชนและจากปากคำของผู้ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น มีลักษณะอันน่าชื่นชมดังนี้ คือ

ประการแรก การดำเนินของหน่วยงานต่าง ๆ ไม่มีการแข่งขันกัน ต่างทำงานผสมผสานช่วยเหลือกันเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายแห่งงานนั้น

ประการที่สอง ไม่มีการบังคับให้ดำเนินการ เป็นแต่ข้อเสนอเพื่อปฏิบัติเท่านั้น แต่เนื่องด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้นี้ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงดำเนินงานตามรอยพระยุคลบาทหม่อมเกล้าฯ สนองพระราชประสงค์จนสุดความสามารถ จึงปรากฏโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ

๒. ทรงช่วยเหลือให้ราษฎรมีที่ดินทำกิน

ปัจจัยสำคัญอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรไทยทำการเกษตรไม่พอเลี้ยงชีพ ก็คือ การไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เมื่อพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นต้นมานั้น พระองค์ทรงทราบความทุกข์ร้อนข้อนี้ของราษฎรอยู่เสมอ และทรงสนพระราชหฤทัยที่จะขจัดความทุกข์ร้อนในเรื่องนี้ให้หมดไปเป็นลำดับมา นอกจากจะพระราชทานคำแนะนำให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎร ในลักษณะที่จะให้เป็นที่ทำกินตลอดไปแล้ว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ที่นากว่าห้าหมื่นไร่ อันเป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ให้รัฐบาลวางโครงการปฏิรูป ที่ดินเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนด้วย ดังสำเนาประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูปที่ดินในที่นาของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ต่อไปนี้

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูปที่ดินในที่ดินของสำนักงาน ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

สำนักนายกรัฐมนตรี ขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราโชบาย ให้มีการปฏิรูปที่ดินในที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยขอให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๔ ที่นาของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ทั้งหมด มีเนื้อที่ ๕๑,๙๖๗ ไร่ ๕๕ วา แยกเป็นที่ดิน

๑. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๓,๕๓๔ ไร่ — งาน ๗๖ วา
๒. จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๔,๙๖๙ ไร่ — งาน ๑๒ วา
๓. จังหวัดนครปฐม	๑,๗๒๗ ไร่ ๑ งาน ๘๙ วา
๔. จังหวัดเพชรบุรี	๒๓๖ ไร่ ๑ งาน ๔๓ วา
๕. จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๖ ไร่ ๑ งาน ๔๐ วา
๖. จังหวัดปทุมธานี	๑๖,๗๑๖ ไร่ ๑ งาน ๙๙ วา
๗. จังหวัดสระบุรี	๑,๒๐๐ ไร่ ๒ งาน ๗๙ วา
๘. จังหวัดนครนายก	๓,๕๖๖ ไร่ ๒ งาน ๕๗ วา

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำริว่า ค่าเช่าใช้ที่ดินตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๔ นั้น ควรให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจการสหกรณ์ ซึ่งจะจัดตั้งขึ้นในเขตที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ดังกล่าว สหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้นนี้ จะดำเนินการตามแบบสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี กองทุนดังกล่าวนี้จะอยู่ในความควบคุมดูแลของคณะกรรมการที่ปรึกษาในการจัดหมู่บ้านสหกรณ์เพื่อการเกษตร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน ภูมิทาน ได้แก่ ที่ดินที่ทำกินแก่ประชาชนชาวนาชาวไร่ทั้งหลายเพื่อการเกษตรกรรมสืบต่อไป พระมหากษัตริย์องค์นี้ควรจะได้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บรรดาเจ้าของที่ดินรายอื่น ๆ เพื่อที่จะดำเนินการตามรอยเบื้องพระยุคลบาทสนับสนุนงานปฏิรูปที่ดินของทางราชการโดยทั่วหน้ากัน

ประกาศ ณ วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๔

ลงชื่อ

หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

ที่ดินตามโครงการปฏิรูปที่ดินนี้ เกษตรกรสามารถใช้เป็นที่ทำกินได้ตลอดไป แต่ไม่มีสิทธิ์ซื้อขายในที่ดินเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ เกษตรกรส่วนหนึ่งที่ขาดที่ดินทำกินจึงได้มีที่เป็นของตน และสามารถเลี้ยงชีพมาด้วยดี ดังเช่นชาวบ้านหุบกะพงที่ได้กล่าวถึงในตอนแรกแล้วนั้น

การที่ราษฎรได้รับจัดสรรที่ดินเช่นนี้ นอกจากจะทำให้มีที่ทำกินไปชั่วลูกชั่วหลานแล้ว การมีสิทธิครอบครองที่ดินย่อมทำให้ราษฎรเหล่านั้นเกิดความรู้สึกรัก ผูกพัน และหวงแหนในผืนแผ่นดินของตน นับเป็นผลดีต่อความมั่นคงของประเทศชาติอีกด้วย

๓. ทรงพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม

การทำเกษตรกรรมของเกษตรกรไทย ส่วนใหญ่จะอาศัยธรรมชาติ คือ ดิน ฟ้า อากาศ เป็นสำคัญ ที่ใดมีพื้นดินอุดมสมบูรณ์ หรือปีใดฝนตกต้องตามฤดูกาล มีน้ำพอเหมาะ กับความเจริญเติบโตของพืชพรรณธัญญาหารที่นั่น ปีนั้นก็บังเกิดผลดีแก่เกษตรกร แต่ถ้า ที่ใดพื้นดินขาดความสมบูรณ์ หรือปีใดฝนแล้ง หรือน้ำท่วมไร่นาเสียหาย ที่นั่นเกษตรกร ก็ได้ผลผลิตไม่พอเลี้ยงชีพ หรือถึงขั้นล้มจม เกษตรกรส่วนใหญ่จึงยังยากจน พระเจ้า อยู่หัวทรงเห็นปัญหาและความเดือดร้อนนี้ ทรงทุกข์ร้อนร่วมกับเกษตรกรผู้เคราะห์ร้าย เหล่านั้น และทรงหาวิธีจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องดิน น้ำ โดยการใช้วิทยาการใหม่ ๆ ทรงแนะนำ และสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ตลอดมา ให้มีการจัดหาแหล่งน้ำ และการชลประทานให้แก่เกษตรกร ในเรื่องปัญหาที่เกี่ยวกับดิน ก็ทรงสนับสนุนให้มีโครงการ พัฒนาที่ดินในแหล่งต่าง ๆ จึงเกิดโครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาการเกษตรอันเนื่องมา พระราชดำริ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางที่หน่วยงานและหน่วยราชการต่าง ๆ จะได้ร่วมมือกัน ทำการศึกษาค้นคว้า ทดลอง ทางด้านวิชาการเพื่อหารูปแบบ วิธีการ ตลอดจนกระบวนการ ต่าง ๆ ที่ได้ผลและผสมผสานกันได้อย่างเหมาะสม แล้วนำออกเผยแพร่สู่เกษตรกร ในหมู่บ้านบริวารหรือหมู่บ้านใกล้เคียงกับพื้นที่ของศูนย์ ขณะนี้มีการดำเนินงานในภาค ต่าง ๆ คือ

ภาคเหนือ	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน จังหวัดสกลนคร
ภาคกลาง	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา
ภาคตะวันออก	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี
ภาคตะวันตก	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย จังหวัดเพชรบุรี
ภาคใต้	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพหิมพานต์ จังหวัดนราธิวาส

เสด็จฯ ทอดพระเนตรภูมิประเทศบริเวณบ้านโคกชุมพวง
ตำบลชุมทอง อำเภอดงบัง จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗

จะขอกล่าวถึงโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส เป็นตัวอย่าง
ดังนี้

พื้นที่ในหมู่บ้านพิกุลทอง บ้านเขาดันหยง และบ้านสะปอม ตำบลกะลุวอเหนือ
อำเภอเมืองนราธิวาส ตลอดจนถึงบ้านพรุกาบแดง อำเภอดงบัง จังหวัดนราธิวาส เป็น
พื้นที่ที่มีปัญหาในด้านการผลิตทางการเกษตร เนื่องด้วยเป็น ดินพรุ ซึ่งหมายถึงบริเวณ
ที่ลุ่มชื้นแฉะและมีน้ำแช่ขัง มีซากพืชพรรณทับถมเป็นเวลานานนับพันปี ไม่สามารถปลูก
พืชหรือให้ผลผลิตทางการเกษตรได้ ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่เหล่านี้จึงยากจน

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระ-
ตำหนักทักษิณราชินีเวสต์ จังหวัดนราธิวาส ระหว่างวันที่ ๑๔ สิงหาคม-๓ ตุลาคม ๒๕๒๔
พระองค์ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในเขตพื้นที่เหล่านี้ ทอดพระเนตรเห็นสภาพพื้นที่และความ
จำเป็นที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น จึงได้มีพระราชดำริและพระราช-
ทานพระราชกระแสรับสั่งให้เจ้าหน้าที่พิจารณาปรับปรุงกิจการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะ

ทอดพระเนตรการขุดคลองปล่อยน้ำเสีย แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงเสด็จ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

การพัฒนาดินพุ จึงได้มีโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาหิกลองขึ้น ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินงานประสานกันเสมือนเป็นหน่วยงานเดียวกันมาโดยลำดับ จนสามารถพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรที่ดินพุให้มีประสิทธิภาพในการผลิต ได้ทดลองปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพดินพุ และพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนส่งเสริมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ราษฎร

สภาพของพื้นที่บริเวณที่เคยมีปัญหา ราษฎรที่เคยยากจนเพราะไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง บัดนี้ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นโดยลำดับ พื้นดินเริ่มเขียวชอุ่มด้วยพืชพรรณทางการเกษตร แนวตาที่เคยแห้งแล้งสิ้นหวังของราษฎรเริ่มแจ่มใส ใบหน้าเก็บยิ้มเป็นสุข ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ราษฎรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นมุสลิม ต่างสนใจฝึกพูดภาษาไทย เพื่อจะได้กราบบังคมทูลถึงความผาสุกและความเจริญก้าวหน้าในการดำรงชีพของตนกันเนื่องด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระองค์นี้

ในเรื่องน้ำ ที่ขาดแคลนน้ำ มีความจำเป็นเรื่องน้ำอย่างเร่งด่วน หากสภาพดินฟ้าอากาศอำนวยที่นั้น พระเจ้าอยู่หัวก็พระราชทานฝนเทียมเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน ฝนเทียมซึ่งราษฎรเรียกติดปากว่า ฝนหลวง นี้ หลังมาชโลมใจอันแห่งระโยให้สดชื่นเบิกบาน ชโลมดินอันแต่กระแหงให้เขียวชอุ่มด้วยพืชพรรณธัญญาหาร และฝนหลวงนี้เองเป็นที่มาของฝนเทียมซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการช่วยเหลือราษฎรต่อมา พระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดหาแหล่งน้ำที่ถาวร จัดการชลประทานให้ทั่วถึงเพื่อเกษตรกรจะได้มีน้ำใช้ในงานเกษตรกรรมโดยไม่ขาดแคลน

ในการจัดหาแหล่งน้ำ พระเจ้าอยู่หัวจะมีพระราชดำริให้สร้างเขื่อนเล็ก ๆ ที่ให้ประโยชน์ใช้สอยได้ทันทั่วถึง และไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าก่อสร้างมาก เช่น โครงการเขื่อนห้วยกุ่ม อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอกะเปอร์บุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ สามารถผลิตไฟฟ้าพลังน้ำได้ ทั้งช่วยประหยัดน้ำเหนือเขื่อนจุฬาภรณ์ เป็นแหล่งทำการประมงและเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีคลองช่องเกล้า ตำบลหนองน้ำใส อำเภอพัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี อ่างเก็บน้ำห้วยแซ่ บ้านบ่อแก้ว อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และโครงการไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็ก ที่บ้านสันติ จังหวัดยะลา แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่เกิดขึ้นด้วยพระราชดำริเช่นนี้ มีอยู่ทั่วทุกถิ่น เกษตรกรในท้องที่ที่ขาดแคลนน้ำต่างได้รับพระมหากรุณาธิคุณโดยทั่วถึง เมื่อมีเขื่อน ราษฎรก็มีแหล่งทำการประมง มีไฟฟ้าใช้ในราคาถูก แม้แต่ชาวเขาอยู่ห่างไกลก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ เช่น โครงการบ้านวัดจันทร์ บ้านปางอุ๋ง บ้านดง และบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการหลวงตามพระราชดำริ ในอันที่จะพัฒนาชาวเขาให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเกษตร จากเดิมที่เคยทำไร่เลื่อนลอย ตัดไม้ ทำลายป่า และปลูกฝิ่นให้มีที่ทำกินที่แน่นอน ให้รู้จักคุณค่าของป่าไม้อันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร รู้จักปลูกพืชสวนทางการเกษตรที่มีคุณค่าตามสภาพท้องที่จนสามารถเลี้ยงตัวได้

เสด็จฯ เชื่อนแม่จัต อำเภอมะแตง จังหวัตเชียงใหม๋

โครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่อันเนื่องมาจากพระราชดำริมีอยู่หลายแห่ง เช่น โครงการชลประทานแม่จัต จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะยกมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ราษฎรที่อยู่อาศัยตามบริเวณสองฟากฝั่งลำน้ำแม่จัต โดยเฉพาะราษฎรหลายหมู่บ้าน ในท้องที่ตำบลช่อแล ตำบลแม่หอพระ ตำบลบ้านเป้า อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้อาศัยน้ำจากลำน้ำแม่จัต เพื่อการเพาะปลูกและบริโภค ด้วยการสร้างฝายพื้นเมืองซึ่งใช้วัสดุที่หาได้ง่าย ๆ ในท้องถิ่น จึงไม่มั่นคงแข็งแรงพอที่จะต้านทานความแรงของกระแสน้ำในฤดูฝนแต่ละปีได้ ต้องซ่อมแซมหรือสร้างใหม่เป็นประจำทุกปี ราษฎรได้ขอร้องให้ทางราชการจัดหาแหล่งน้ำที่ถาวรสำหรับการเกษตรเพื่อให้มีน้ำใช้อย่างไม่ขาดแคลนทุกฤดูกาล กรมชลประทานจึงพิจารณาจะจัดสร้างเขื่อนเก็บน้ำขนาดใหญ่แทนฝายทดน้ำ ซึ่งใช้ประโยชน์ได้มากกว่า

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงทราบถึงความเดือดร้อนของราษฎรเหล่านี้ ได้ทรงแนะนำให้กรมชลประทานเลือกก่อสร้างโครงการชลประทานประเภทที่จะบังเกิดประโยชน์หลาย ๆ ด้านให้แก่ราษฎร ด้วยเหตุนี้จึงเกิด โครงการชลประทานแม่จัต อันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นในภาคเหนือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ และแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๒๔ นาข้าว พืชไร่ สวนลำไย ในพื้นที่บริเวณโครงการนี้ จึงได้ผลผลิตในปริมาณสูง สม่าเสมอและมีคุณภาพที่ดีตลอดมา

จากโครงการนี้เอง ทำให้เกิดโรงไฟฟ้าพลังน้ำแม่จัต ทำให้ราษฎรในเขตอำเภอพร้าว อำเภอแม่แตง และอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีไฟฟ้าใช้โดยทั่วถึงอีกด้วย

บริเวณเขื่อนมหิมาแห่งนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อนหย่อนใจอีกแห่งหนึ่งในภาคเหนือ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด ล้วนเป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นจากการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งสิ้น

๔. ทรงช่วยเหลือเกษตรกรให้ประกอบการพาณิชย์

เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องอาศัยพ่อค้าคนกลางในการขายผลผลิตของตน บางครั้งก็ไม่ได้ความเป็นธรรมเท่าที่ควร พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริในด้านการรวมตัวกันเพื่อประกอบการพาณิชย์ให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนเต็มเม็ดเต็มหน่วย โดยมีพระบรมราโชบายให้ตั้ง หมู่บ้านสหกรณ์การเกษตร ขึ้น เมื่อมีหมู่บ้านสหกรณ์เกิดขึ้น การพัฒนาด้านอื่น ๆ ก็ตามมา เช่น การสร้างถนน พัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาการปลูกพืช การบำรุงที่ดิน การเลี้ยงโคพันธุ์ การทำปุ๋ย และการใช้ปุ๋ย การฝึกสอนอาชีพในครอบครัว ตลอดจนการสร้างโรงงานสำหรับผลผลิตในแต่ละหมู่บ้าน

สหกรณ์การเกษตรแห่งแรกที่เกิดขึ้นจากพระราชดำริ ก็คือ สหกรณ์การเกษตร หุบกะพง

สหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด ได้จดทะเบียนเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระเจ้าอยู่หัว ทรงริเริ่มจัดที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือป่าที่หมดสภาพไป ให้เกษตรกร ๒๔๖ ครอบครัวเข้าทำประโยชน์ สมาชิกเกษตรกรเหล่านี้ได้ปลูกผักและพืชไร่ เช่น หน่อไม้ฝรั่ง กระเจี๊ยบแดง ถั่วฝักยาว สับปะรด เป็นต้น และขายผลผลิตเหล่านี้ในรูปของสหกรณ์ ผลการดำเนินงานของสหกรณ์เจริญก้าวหน้าขึ้น สังเกตได้จากสภาพความเป็นอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกดีขึ้นเป็นลำดับ จากการสำรวจเศรษฐกิจของนิสิตคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คาดว่าปัจจุบันรายได้สุทธิของสมาชิกต่อครอบครัว เกินกว่า ๒๐,๐๐๐ บาทต่อปีแล้ว

ทรงเยี่ยมโครงการหลวงดอยอินทนนท์
อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕

การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรหุบกะพงนี้ ได้จัดเป็นศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการหุบกะพงขึ้น โดยจัดพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นแปลงสาธิตและทดลองการปลูกพืชต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของตลาดเป็นหลัก และคาดว่าจะจะเป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่สมาชิกในอนาคตด้วย ข้อมูลที่ได้รับจากการปฏิบัติงานของโครงการนี้ได้นำไปใช้กับสภาพพื้นที่ที่มีลักษณะเดียวกันในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ปัจจุบันนี้มีหน่วยงานที่ดำเนินการในรูปศูนย์สาธิต คือ

ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการทุ่งลุยลาย อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ
 ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการบ้านเจ้าแฉะ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
 ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
 ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการโป่งกะทิ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
 ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการห้วยมะนาว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
 ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการทุ่งลิปะสะโง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

สมาชิกในศูนย์สาธิตสหกรณ์ฯ นอกจากจะขายผลผลิตด้านเกษตรกรรมของตนเอง แล้ว ยังได้ขายผลผลิตจากการพัฒนาอาชีพ การประกอบอุตสาหกรรมในครอบครัว เช่น เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ผลผลิตจากสหกรณ์เหล่านี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานพระกรุณาสนับสนุนอย่างเต็มที่โดยทรงตั้ง มูลนิธิ ศิลปอาชีพพิเศษ ขึ้นโดยเฉพาะ

พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักประกอบการพาณิชย์ คือ นอกจาก จะผลิตได้แล้ว ก็ควรจะรู้จักขายผลผลิตผลของตนเองได้ด้วย เพื่อให้ได้ผลตอบแทนเต็มเม็ด เต็มหน่วยเท่าที่ตนได้ลงทุนลงแรงไป เช่น สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด ในพระ บรมราชูปถัมภ์ ซึ่งผลิตและจำหน่ายนมปรุงแต่งพาสเจอร์ไรส์ เป็นตัวอย่าง

๕. ทรงสร้างคน สร้างอาชีพ

นอกจากจะทรงพระกรุณาช่วยเกษตรกรให้มีที่ทำกินและทรงสนับสนุนให้งานอาชีพพัฒนาขึ้นด้วยโครงการพระราชดำริหลายอย่างแล้ว พระมหากษัตริย์ไทยยังแผ่ไปถึงคนที่ขาดทุนทรัพย์และขาดพื้นฐานความรู้ที่จะศึกษาต่อเพื่อใช้วิชาชีพทำงานได้ แต่มีใจรักที่จะเรียนวิชาชีพ หรือบุคคลผู้ทุพพลภาพที่ยังพอทำงานเลี้ยงตัวได้ แต่ขาดความรู้และแนวทางที่จะประกอบอาชีพ จึงได้เกิดโครงการการศึกษาอบรมระบบขึ้นจากแนวพระราชดำริของพระองค์ ที่จะทรงช่วยเหลือบุคคลที่ยากไร้ขาดแคลนดังได้กล่าวข้างต้น ให้มีความรู้ที่จะประกอบอาชีพในสาขาต่าง ๆ อันจะบังเกิดประโยชน์แก่สังคมและแก่ประเทศชาติ แทนที่จะก่อปัญหาหรือเป็นภาระของสังคม

ในโบราณกาล เมื่อการศึกษายังไม่แพร่หลาย หากผู้ใดมีความตั้งใจจริงที่จะฝึกหัดศิลปศาสตร์ใส่ตัว ผู้นั้นก็จำเป็นต้องบุกป่าฝ่าดงไปหาพระอาจารย์ เพื่อฝากตัวเป็นลูกศิษย์ในสำนักพระดาบสหรือสำนักอาจารย์ที่สาปาโมกข์ เมื่อพระอาจารย์รับไว้แล้ว ท่านจึงจะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น ลูกศิษย์จะตอบแทนบุญคุณอาจารย์โดยการปรนนิบัติรับใช้ เช่น หาผลไม้ให้ขบฉัน ทำความสะอาดอาศรมกุฏิ เป็นต้น จนกระทั่งศิษย์มีความรู้เพียงพอที่จะประกอบอาชีพได้ จึงกราบลาพระอาจารย์ กลับสู่บ้านสู่เมือง

โครงการพระราชดำรินี้คือโครงการพระดาบส ซึ่งได้กล่าวไว้ข้างแล้วในบทที่ ๖ เป็นโครงการที่มีระยะเวลาสั้นยาวต่าง ๆ กัน เป็นการจัดการศึกษาในระบบในลักษณะเดียวกับสำนักพระดาบส คือ ผู้ประสงค์จะหาความรู้ประกอบอาชีพต้องไปติดต่อเข้าเรียนด้วยตนเอง เพราะต้องการให้เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน เมื่อทางโครงการรับไว้ก็จะได้เข้าเรียนหรือได้รับการอบรมโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งที่พัก อาหาร เสื้อผ้า แม้ยามเจ็บป่วย ทางโครงการก็จะดูแลรักษา ผู้เรียนก็จะอยู่ปณณัติรับใช้อาจารย์ ทำงานเหมือนอยู่ในครอบครัว และรับความรู้การอบรมฝึกฝนในวิชาอาชีพ ตามระยะเวลาที่ทางโครงการกำหนดไว้ และสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ตามควรแก่ความรู้ที่ได้รับตามระยะเวลาที่เรียนต่าง ๆ กันนั้น อาจารย์ผู้สอนก็เปรียบเสมือนพระดาบส คือ มีจิตที่เปี่ยมไปด้วยเมตตากรุณา มีกุศลศรัทธาที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์โดยไม่หวังผลตอบแทน

โครงการนี้เริ่มทดลองเปิดการอบรมวิชาช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ ขึ้นก่อน การทดลองได้เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เมื่อนักเรียนมีความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติพอสมควรแล้ว สำนักงานโครงการฯ ได้เปิดบริการรับซ่อมเครื่องไฟฟ้า วิทยุ และรับงานติดตั้งไฟฟ้าภายในอาคารเพื่อหารายได้ให้แก่ นักเรียนในรูปของสหกรณ์

พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะให้ดำเนินงานโครงการนี้ไปตามขั้นตอน โดยเริ่มจากงานเล็ก ๆ เมื่อปรากฏว่าได้ผลแล้วจึงค่อยขยายออกไปทีละน้อยตามความสามารถของผู้ดำเนินงาน เมื่อเปิดการทดลองอบรมวิชาช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ ขึ้นเป็นรุ่นแรก ได้ผลดีเป็นที่พอใจ เพราะผู้ที่เรียนจบหลักสูตรแล้วสามารถไปประกอบอาชีพได้ กับได้เปิดการทดลองอบรมวิชาช่างเครื่องยนต์ และเตรียมเปิดการอบรมวิชาช่างประปาและวิชาการแขนงอื่น ๆ อีกต่อไปในอนาคต

การดำเนินงานโครงการนี้ พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์มาโดยตลอด เป็นค่าอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอบรมของนักเรียน ด้วยพระบารมี นักเรียนทุกคนต่างตั้งใจศึกษาอบรมจนสำเร็จตามหลักสูตรด้วยดี และกลับไปประกอบสัมมาอาชีพตามที่ได้ฝึกฝนอบรมจนได้รับความสำเร็จในชีวิต ดังเช่น จ่าสิบเอกนนท์ เหมือนมี ทหารผ่านศึกทุพพลภาพ ขาขาดเพราะถูกกับระเบิดของข้าศึก ได้เข้ารับการอบรมช่างไฟฟ้า เมื่อจบหลักสูตรแล้วจึงกลับไปตั้งร้านซ่อมเครื่องไฟฟ้าที่บ้านเกิด คือ จังหวัดพิษณุโลก ได้รับความสำเร็จในการดำรงชีวิตเป็นอย่างดี นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่เปรียบมิได้ ความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณนี้มีได้เกิดขึ้นเฉพาะในหัวใจของนักเรียนเท่านั้น ผู้ใดได้ทราบและเข้าใจในพระราชกรณียกิจของพระองค์ ย่อมบังเกิดความชื่นชมโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง จึงได้มีหน่วยราชการและประชาชนร่วมสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เพราะต่างได้ประจักษ์แล้วว่า พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ทรงอุทิศมาเพื่อประชาชนของพระองค์โดยแท้

“ทุกสมทหายพระทัยภูบดี คือประชาติ
 สุขทุกซ่มเก็นเป็นไฉน
 เฝ้าเสด็จเตริตตลอดแหล่งไทย บุกบั้นพงไพร
 โชดเขาห้วยธารสะพานหิน
 พร้อมพระบรมวงศ์ภูบตันทร์ ทุกพระองค์ทรงริน
 เสโทโดยเสด็จทุกสาย
 เขี่ยมเขื่อนพสกนิกรหมาย มล้า่งทุกซใจกาย
 ให้เขาเหล่าผู้ชุกเข็ญ
 พระราชทานสรพสิ่งร่มเย็น ส่งเสริมเพิ่มเป็น
 สัมมาชีพชนชาวไทย
 ไร่นาชลประทานประทานไป เพ็ลผลผลิตใส
 เศรษฐกิจชาติเดินเจริญสรพ”

(จากกวีนิพนธ์ “เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช”
 ของท่านผู้ทรงคุณวุฒิ สวัสดิวัตน์ ณ อยุธยา)

บทที่ ๑๐

พระราชกรณียกิจด้านการป้องกันประเทศ

ในสมัยโบราณ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นแม่ทัพนำกำลังทหารออกรบกับข้าศึกศัตรู เพื่อป้องกันบ้านเมือง ทรงรับผิดชอบทั้งในการบริหารราชการบ้านเมืองและเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ แม้เมื่อต้นสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งกรุงเทพมหานครเป็นราชธานีแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังทรงนำทัพออกศึกอยู่ ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา หน้าที่ในการนำกำลังทหารออกรบกับข้าศึกจึงได้ตกเป็นของข้าราชการ โดยพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและบังคับบัญชาแม่ทัพนายกองหรือผู้บังคับบัญชาชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพอยู่

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ รัฐบาลมีหน้าที่โดยตรงในการดำเนินนโยบายป้องกันประเทศ โดยมีกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ก็ยังถือหลักว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นแม่ทัพอยู่ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐธรรมนูญระบุว่า พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศกฎอัยการศึกและประกาศสงคราม ทรงแต่งตั้งให้ข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี หรือเทียบเท่า ให้ดำรงตำแหน่งและให้พ้นจากตำแหน่ง

พระราชอำนาจดังกล่าวข้างต้นนั้น ในระบอบการปกครองปัจจุบัน พระเจ้าอยู่หัวทรงมีอยู่โดยนิตินัยเท่านั้น โดยพฤตินัยรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบในการประกาศกฎอัยการศึก ประกาศสงคราม แต่งตั้งและให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนพ้นจากตำแหน่ง โดยออกเป็นพระบรมราชโองการ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

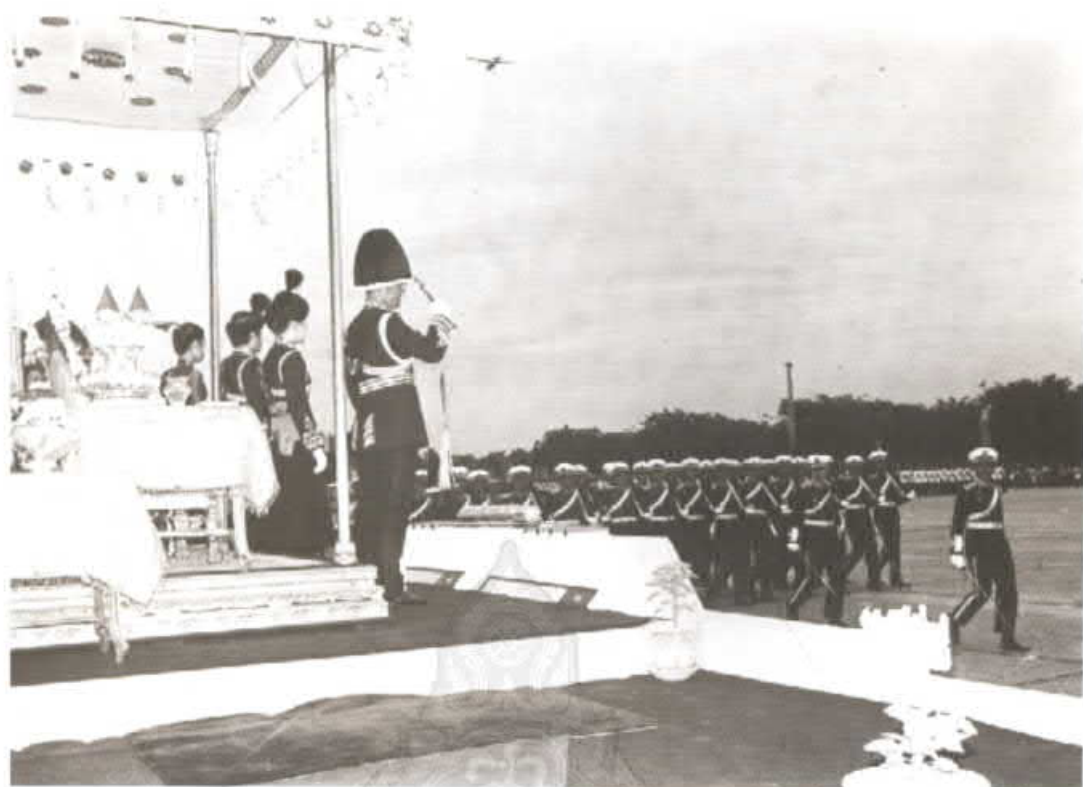

ทรงตั้งหมุดธงชัยเฉลิมพลพระราชทานแก่นักยุทธนาวี

ถ้าจะพิจารณาโดยเคร่งครัดตามรัฐธรรมนูญแล้วก็จะารู้สึกว่า พระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ จะมีอยู่ก็แต่พระราชกรณียกิจที่เป็นแบบพิธี เช่น การเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานธงชัยเฉลิมพล หรือทรงเป็นประธานในงานของทหาร แต่ความจริงทรงเกี่ยวข้องอยู่อย่างใกล้ชิดและตลอดเวลากับการป้องกันประเทศ หากแต่การเกี่ยวข้อนั้นหนักไปในทางพระราชทานขวัญหรือกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่มากกว่าทางยุทธการ

พระเจ้าอยู่หัวของเรานั้นทรงใกล้ชิดกับทหารและตำรวจมาก เพราะข้าราชการทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่เกี่ยวกับการถวายความปลอดภัยทั้งภายในและนอกราชสำนัก โดยเฉพาะเวลาเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับต่างจังหวัดนั้น นอกจากทหารราชองครักษ์และตำรวจราชสำนักซึ่งถวายความปลอดภัยประจำตามปกติแล้ว หน่วยทหารและตำรวจอื่น ๆ ภายในพื้นที่ที่ประทับ ยังมีหน้าที่ต้องเสริมกำลังทหารราชองครักษ์และตำรวจราชสำนักอีกด้วย พระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในความเป็นอยู่ของทหารตำรวจเหล่านี้ และมักจะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม มักจะทรงพระกรุณาพระราชทานของขวัญให้อย่างทั่วถึง นอกจากของขวัญแล้ว หากปรากฏว่าหน่วยทหารตำรวจที่เสด็จเยี่ยมประสบปัญหาใดในการปฏิบัติภารกิจของตน ก็มักจะทรงพระกรุณาแก้ไขปัญหานั้น ๆ พระราชทานด้วย เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๒ กองทัพบกและกรมตำรวจเพิ่งจะได้รับอาวุธปืนเล็กยาวแบบเอ็ม ๑๖ มาใช้โดยมีจำนวนจำกัด และเมื่อเกิดการชำรุดเสียหายขึ้นก็หาอาวุธใหม่มาทดแทนไม่ได้ ทั้งยังขาดแคลนเครื่องอะไหล่ด้วย พระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยี่ยมหน่วยทหารตำรวจและทรงทราบถึงปัญหานี้แล้วก็ทรงพระเมตตา รับเอาอาวุธปืนที่ชำรุดเสียหายเหล่านั้นมาทรงซ่อมแซมด้วยพระองค์เอง โดยทรงใช้เครื่องอะไหล่ที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงซ่อมเสร็จแล้วก็พระราชทานคืน ทำให้ทหารตำรวจที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณปลื้มใจและมีกำลังใจในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น

หน่วยทหารตำรวจนั้นต้องอาศัยเครื่องมือสื่อสารเป็นอุปกรณ์สำคัญในการปฏิบัติงานของตน ในกรณีนี้ก็เช่นเดียวกัน พระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในเครื่องมือสื่อสาร ทรงใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เคยทรงศึกษามา ซ่อมและสร้างเครื่องรับส่งวิทยุ แล้วก็ทรงทดลองใช้เครื่องติดต่อกับสถานีต่าง ๆ ของทางราชการทหารและตำรวจอยู่เสมอ ๆ หน่วยใดที่มีปัญหาขัดข้อง ก็ทรงพระกรุณาแก้ปัญหานั้นให้ด้วยพระองค์เอง บางหน่วยได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานเครื่องรับส่งวิทยุหรืออุปกรณ์ให้ ผลของความสนพระราชหฤทัยทำให้ช่วยการสื่อสารของทั้งทหารและตำรวจปฏิบัติงานด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งยังทำให้ทหารตำรวจได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิด บางคนมีโชคได้ถึงกับได้ยินพระสุรเสียง และได้กราบบังคมทูลด้วยทางวิทยุ

สิ่งของเครื่องใช้ที่ทรงพระกรุณาพระราชทานแก่เจ้าหน้าที่นั้น มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะอาวุธและเครื่องมือสื่อสารเท่านั้น บางหน่วยเคยได้รับพระราชทานรถยนต์และเครื่องบิน เช่น กองกำกับการสนับสนุนทางอากาศของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน เป็นต้น พระเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมค่ายนเรศวรอันเป็นที่ตั้งของกองกำกับการนั้น ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และทรงทราบว่า หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนหน่วยนั้นกำลังขาดแคลนยานพาหนะและอากาศยาน สำหรับปฏิบัติการกิจช่วยเหลือคุ้มครองประชาชนในถิ่นทุรกันดาร จึงได้พระราชทานรถจี๊ปจำนวนหนึ่งกับเครื่องบินขนาดเล็กอีกเครื่องหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ก่อนที่จะได้รับความสนับสนุนด้วยงบประมาณตามปกติของทางราชการ

เสด็จฯ เยี่ยมทหารบาดเจ็บที่เขาค้อ
ท่าบ่อหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

อีกสิ่งหนึ่งที่พระเจ้าอยู่หัวโปรดและทรงกระทำเสมอเมื่อทรงมีเวลาก็คือ การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมและทอดพระเนตรการฝึกทหารตำรวจ ซึ่งเป็นเหตุให้หน่วยที่เสด็จฯ เยี่ยมต้องเตรียมพร้อมและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของตนอยู่ตลอดเวลา บางครั้งขณะที่เสด็จฯ เยี่ยมทั้งพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระราชโอรส พระราชธิดา ก็ทรงฝึกซ้อมยิงปืนโดยใช้สนามและเครื่องมือของหน่วยนั้น ๆ

ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๘ จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๕ การก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้ขยายออกไปหลายจังหวัด ผู้ก่อการร้ายซึ่งถืออาวุธสามารถคุ้มกันเข้าเป็นกลุ่มก้อน ปะทะต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ทั้งฝ่ายพลเรือน ทหาร และตำรวจ ทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับความเสียหายถึงบาดเจ็บและตายเป็นจำนวนปีละหลายร้อยคน ในขณะที่สถานการณ์กำลังคับขันอยู่ในหลายจังหวัดนั้น พระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงหวาดหวั่นหรือทรงพระวิตกเลย ทรงถือเป็นภาระหน้าที่ของพระมหากษัตริย์เสด็จเยี่ยมเยียนเจ้าหน้าที่และประชาชนอย่างสม่ำเสมอ แม้ในบริเวณที่ผู้ก่อการร้ายกำลังคุกคามอยู่

ครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะเสด็จฯ เยี่ยมประชาชนและเจ้าหน้าที่ในตำบลปอน อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน เพียงคืนเดียว ผู้ก่อการร้ายใช้อาวุธปืนครกยิงเข้าไปในที่ตั้งของหน่วยทหารใกล้ที่ซึ่งกำหนดไว้ว่าจะเป็นที่เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยม มีทหารได้รับบาดเจ็บ เจ้าหน้าที่ผู้ถวายความปลอดภัยกราบบังคมทูลขอให้ทรงงดการเสด็จพระราชดำเนิน แต่ก็มีได้ทรงงดคงเสด็จฯ ตามหมายกำหนดการ ทรงเยี่ยมประชาชนและเจ้าหน้าที่ด้วยพระอาการปกติเมื่อเสด็จฯ กลับแล้ว ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชาธิบายเหตุผลที่ต้องเสด็จพระราชดำเนินว่า ประชาชนรู้แล้วว่าจะเสด็จฯ และต้องเดินทางรอนแรมไปคอยรับเสด็จอยู่เป็นจำนวนมาก จึงไม่มีพระราชประสงค์ที่จะให้เขาต้องคอยเก้อ และทรงคาดว่าผู้ก่อการร้ายคงจะไม่ปฏิบัติการซ้ำอีกในวัน เวลา และสถานที่ที่เสด็จฯ และการณ์ก็เป็นไปตามที่ทรงคาดหมาย

ในระหว่างที่สถานการณ์บ้านเมืองกำลังคับขัน ผู้ก่อการร้ายคุกคามอยู่ในหลายจังหวัดนั้น นอกจากเจ้าหน้าที่ ข้าราชการพลเรือน ทหาร และตำรวจแล้ว ยังมีประชาชนอาสาสมัครเข้าทำหน้าที่ช่วยเหลือบ้านเมืองโดยถืออาวุธป้องกันตำบลหมู่บ้านของตนอยู่ทั่วประเทศ กลุ่มประชาชนอาสาสมัครเหล่านี้มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น อาสารักษาดินแดน (อส.) ราษฎรอาสาสมัคร (รส.) และไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) เป็นต้น ประชาชนผู้เสียสละเหล่านี้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระเจ้าอยู่หัวเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ราชการ ทรงพระกรุณาเสด็จฯ เยี่ยมที่ที่ตั้งและพระราชทานของขวัญ บางทีก็เสด็จฯ ทอดพระเนตรการฝึกด้วย

ในการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายและฝ่ายตรงกันข้ามนั้น กลุ่มมีเจ้าหน้าที่และประชาชนอาสาสมัครเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนไม่น้อยอยู่เสมอ ๆ สำหรับผู้ได้รับบาดเจ็บนั้น พระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วงเอาพระราชมหุทัยใส่และเสด็จฯ เยี่ยมอยู่เนือง ๆ บางครั้งเสด็จฯ เยี่ยมจนถึงโรงพยาบาลสนาม มีพระราชปฏิสันถารอย่างใกล้ชิดกับผู้กล้าหาญเหล่านั้น และทรงพระกรุณาพระราชทานของขวัญอย่างทั่วถึง นอกจากนั้น ยังมีพระราชกระแสรับสั่งถามแพทย์และพยาบาลถึงอาการของผู้ป่วยและความพร้อมและเพียงพอของยา เวชภัณฑ์ และเครื่องมือการแพทย์ โรงพยาบาลใดขาดแคลนสิ่งใด และไม่สามารถที่จะจัดหาได้ด้วยงบประมาณปกติ ก็ทรงพระกรุณาพระราชทานสิ่งนั้นแก่โรงพยาบาลนั้น โดยจัดหาด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ทำให้โรงพยาบาลสนามต่าง ๆ ในพื้นที่วิกฤติสามารถรักษาพยาบาลเจ้าหน้าที่และประชาชนอาสาสมัครที่ได้รับบาดเจ็บอย่างได้ผล และทั่วถึง

เจ้าหน้าที่และประชาชนที่ได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก แม้จะได้รับการรักษาพยาบาลเป็นอย่างดี แต่เมื่อหายแล้วก็พิการเสียแขนเสียขาไปตลอดชีวิต ผู้กล้าหาญเหล่านี้พระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าเขาได้เสียสละร่างกายให้แก่บ้านเมืองและสมควรจะได้รับการตอบแทน เพราะฉะนั้น ใน พ.ศ. ๒๕๑๐ จึงมีพระราชปรารภกับเจ้ากรมแพทย์ทหารบกว่า กองทัพบกควรมีหน่วยงานที่จะฟื้นฟูสมรรถภาพของร่างกายของทหารที่พิการให้ใช้การได้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และฝึกอาชีพให้แก่ทหารพิการเหล่านั้น เพราะพระราชปาวณนี้เอง กรมแพทย์ทหารบกด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการและองค์กรต่าง ๆ จึงได้จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพพระราชทานขึ้นที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าใน พ.ศ. ๒๕๑๓ ศูนย์ฝึกอาชีพพระราชทานแห่งนี้ได้ทำหน้าที่ฝึกอาชีพให้แก่ทหารที่พิการเพราะปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศ ทำให้ทหารพิการเหล่านั้นไม่กลายเป็นวีรชนที่ไร้ประโยชน์ สามารถประกอบอาชีพต่อไปตามกำลังความสามารถของตน เป็นประโยชน์แก่ประเทศบ้านเมืองต่อไปได้อีก

ความห่วงใยที่พระเจ้าอยู่หัวทรงมีต่อเจ้าหน้าที่และประชาชนผู้สละชีวิตและร่างกายเพื่อประเทศชาตินี้ สืบทอดไปถึงสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระราชโอรสและพระราชธิดา ซึ่งทรงผลัดเปลี่ยนกันตลอดเวลาในการเสด็จเยี่ยมผู้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบ้านเมืองและได้รับบาดเจ็บ จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงตั้งมูลนิธิสายใจไทยขึ้น เพื่อสนองพระราชปณิธานของพระเจ้าอยู่หัว ทหารายได้ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่และประชาชนที่สละชีวิตและร่างกายให้แก่ชาติ และช่วยเหลือครอบครัวของเขาเหล่านั้น มูลนิธิสายใจไทยนี้ต่อมา พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์

บริเวณต่าง ๆ ที่ถูกคุกคามโดยผู้ก่อการร้าย และมีการต้อยสู้ระหว่างผู้ก่อการร้ายกับเจ้าหน้าที่พลเรือน ทหาร ตำรวจ และประชาชนอาสาสมัครนั้น นอกจากจะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมทั้งเจ้าหน้าที่และประชาชนแล้ว พระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชดำริให้ทางราชการทั้งพลเรือนและทหารดำเนินการ โดยการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนที่เข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณวิกฤตินั้น มีอาชีพเป็นหลักแหล่งมั่นคงและมีรายได้พอเลี้ยงตนเองและครอบครัว พระราชดำริเรื่องนี้ยังผลให้ประชาชนได้มีเอกสิทธิ์ในที่ดินทำกิน และช่วยให้การก่อการร้ายบรรเทาลงได้ผลดีที่สุดทางหนึ่ง เพราะประชาชนในโครงการเกิดความรักและหวงแหนที่ดินทำกินของตน ผลของพระมหากรุณาธิคุณและพระราชดำรินี้ทำให้เกิดโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงขึ้นหลายแห่งในภาคต่าง ๆ ของประเทศ เช่น ที่บริเวณเขาค้อในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดพิษณุโลก และที่อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

เสด็จฯ พระราชทานเพลิงศพ ทหาร ตีรวาง
วัดพระศรีมหาธาตุวรวิหาร เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

ในพื้นที่ ๆ ที่ได้รับการพัฒนาเหล่านี้ นอกจากที่ดินสำหรับทำกินแล้ว ยังมีโรงเรียน
สถานีนามัย ฯลฯ เกิดขึ้น ล้วนเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในโครงการทั้งสิ้น

สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎ
ราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ต่างพระองค์ต่างทรงประกาศพระราชกรณียกิจโดยเสด็จพระเจ้า
อยู่หัว ในการบำรุงขวัญและกำลังใจเจ้าหน้าที่พลเรือน ทหาร ตำรวจ และประชาชน
อาสาสมัครที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศอยู่ โดยการเสด็จเยี่ยม ณ ที่ตั้งบ้าง พระ-
ราชทานสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นบ้าง จัดตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่หรืออาชีพบ้าง เป็น
พระราชตระกูลที่มีบทบาทใกล้ชิดกับการป้องกันประเทศที่สุดในโลก

ในตอนต้นปีทุกปี ประมาณปลายเดือนมีนาคม มีงานพระราชทานเพลิงศพเจ้า
หน้าที่พลเรือน ทหาร ตำรวจ และประชาชนที่เสียชีวิตเนื่องจากการปราบปรามการก่อ
การร้าย งานนี้จัดเป็นงานใหญ่ในกรุงเทพมหานคร พิธีพระราชทานเพลิงศพกระทำที่
วัดพระศรีมหาธาตุ เขตบางเขน พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จพระ-
ราชดำเนินพร้อมด้วยพระราชโอรสและพระราชธิดา ไปพระราชทานเพลิงศพวีรชนเหล่านั้น
ด้วยพระองค์เองไม่เคยขาด เป็นเกียรติอันสูงสุด เป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ แก่
ผู้วายชนม์ และเป็นพระราชกรณียกิจครั้งสุดท้ายสำหรับผู้สละชีวิตให้แก่บ้านเมือง

บทที่ ๑๑

ทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์

ผู้ติดตามข้าวงษราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งออกเผยแพร่ทางโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์รายวัน ย่อมจะเคยพบข่าวเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมหน่วยทหารที่กำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสนาม ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนหรือเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ไม่สงบเรียบร้อย แล้วพระราชทานถุงของขวัญที่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ทหารเป็นรายบุคคล การพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคนั้นรวมไปถึงประชาชนในถิ่นทุรกันดารต่าง ๆ ด้วย แม้แต่ประมาณด้วยสายตา ราคาเครื่องอุปโภคบริโภคนั้นกับจำนวนคนที่ได้รับพระราชทาน ครั้งหนึ่ง ๆ คงเป็นเงินหลายหมื่นบาท รายจ่ายพระราชทรัพย์นั้นเฉพาะที่มีข่าวเผยแพร่ก็มีมากมายหลายอย่าง เช่น ทรงรับประชาชนที่เจ็บไข้ได้ป่วยไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ หมายความว่าทรงออกค่ารักษาพยาบาลให้ทั้งหมด พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อการเกษตรกรรมในพื้นที่ยากจน เช่น การสร้างอ่างเก็บน้ำ การจัดหาพันธุ์พืช และการจัดหาตลาดจำหน่ายผลผลิตทางเกษตร ที่ต้องทรงหมดพระราชทรัพย์ไปในเรื่องการพัฒนาชาวเขาก็คงหลายล้านบาท แม้แต่เรื่องทรงอุปถัมภ์การศึกษาเล่าเรียนของเด็กและเยาวชนบางคนแต่ละรายเป็นเงินไม่มากนัก แต่เมื่อรวมเข้าแล้วปีหนึ่ง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๔ ล้านบาท และในที่สุดบรรดาข้าราชการหรือผู้ที่ทำคุณงามความดีไว้ให้แก่ประเทศชาติบางคนได้ถึงแก่กรรมก็มีพระมหากรุณาที่จะพระราชทานความช่วยเหลือในการศพ เช่น บางรายทรงรับไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ บางรายก็พระราชทานเงินช่วยเหลือในการบำเพ็ญกุศล

เมื่อดูรายจ่ายพระราชทรัพย์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ดังเล่ามาแล้ว แม้ปีหนึ่ง ๆ จะเป็นเงินร่วมร้อยล้านบาท บางคน

อย่างนี้กว่าพระองค์ท่านคงจะไม่ทรงเดือดร้อนอะไร เพราะพระราชทรัพย์คงจะมีมากมาย
 ล้นฟ้าล้นแผ่นดิน ดังเช่นบางแห่งในกรุงเทพมหานครก็ทราบกันว่า อาคารบ้านเรือน หรือ
 ที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่เป็นตลาดสดในกรุงเทพมหานคร
 ก็มีและต่างจังหวัดก็มี หรือตึกแถวบางแห่ง เมื่อซักถามกันแล้วทราบว่า เป็นของสำนักงาน
 พระคลังข้างที่ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ทรัพย์สินสมบัติของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระ-
 มหากษัตริย์ สำนักงานพระคลังข้างที่ และทรัพย์สินส่วนพระองค์นั้น เป็นทรัพย์สินที่ไม่
 เกี่ยวข้องกัน เช่น หลักทรัพย์ หรือเงินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์นั้น
 เป็นของสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นของแผ่นดิน มีคณะกรรมการควบคุมดูแลการเก็บ
 รักษาและการใช้จ่าย จะนำมาใช้ในการสว่นพระองค์ไม่ได้

ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเงิน
 หรือทรัพย์สินขององค์พระประมุขของชาติ จึงจำเป็นต้องเล่าทำความเข้าใจตั้งแต่สมัยที่ประเทศ
 เรามีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ
 ในการปกครองเต็มที่ ว่าพระองค์ได้ทรงจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินอย่างไร ดังต่อไปนี้

เงินพระคลังข้างที่ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

พระมหากษัตริย์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจเป็น ที่ล้นที่พ้น ทรงเป็นใหญ่เหนือชีวิตพลนิกร ดังที่เรียกว่า เจ้าชีวิต และทรงเป็นใหญ่ ในกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยเฉพาะในผืนแผ่นดินทั่วราชอาณาจักรที่เรียกว่า เจ้าแผ่นดิน ดังปรากฏในกฎหมายตราสามดวงพระกฤษฎีกาเบ็ดเสร็จ ความตอนหนึ่งกล่าวว่า “ที่ใน แคว้นแคว้นกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา มหาตลกลภพพรรัตนราชธานีบุรีรมย์ เป็นที่แห่ง พระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่จะได้เป็นที่ราพภูรหามิได้” แต่อย่างไรก็ตาม พระมหากษัตริย์ได้ทรงพยายามแยกพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ออกจาก พระคลังมหาสมบัติ ซึ่งเป็นพระราชทรัพย์ของแผ่นดิน เรียกว่าพระคลังข้างที่ ดังที่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจราชานุภาพ ได้ประทานพระอธิบายไว้ใน พระนิพนธ์ สาส์นสมเด็จ ว่า

“...พระคลังต่าง ๆ กำหนดว่ามีจำนวน สิบสองพระคลัง ขึ้นอยู่
ในออกญาพระคลังทั้งนั้น ข้อนี้มีหลักอยู่ในคำเจ้าพระยาพระคลัง กราบ
บังคมทูลพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อแรกราชาภิเษก **ถวายธาสสมบัติทั้ง
สิบสองทองพระคลัง** ดังนี้เป็นประเพณี คลังมหาสมบัตินับเป็นคลังหนึ่งใน
ใน ๑๒ พระคลังนั้น เป็นที่เก็บรักษามหัตถภัณฑ์ คือ เงินทอง เพชรพลอย
เป็นต้น ออกญาราชภักดีเป็นอธิบดี พระคลังมหาสมบัติขึ้นอยู่ในออก
ญาพระคลัง ระเบียบเดิมเป็นดังนี้ อนึ่ง แต่โบราณถือว่าเงินในพระคลัง
มหาสมบัติเป็นพระราชทรัพย์ของพระเจ้าแผ่นดิน มีพระคลังในอีกพระคลัง
หนึ่ง ซึ่งทำทรงกันดารเป็นหัวหน้า ก็เป็นอย่างสาขาทองพระคลังมหาสมบัติ
รักษาเงินนี้สำหรับจ่ายใช้ในการพระราชนิเวศน์ เงินหมดเมื่อใดเรียก
เอาเงินพระคลังมหาสมบัติมาเพิ่มเติม มิได้จำกัดจำนวนเงินว่าจะเรียกได้
เพียงเท่าหนึ่งเท่าใด มูลของพระคลังข้างที่นั้น หม่อมฉัน (สมเด็จพระเจ้า-
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) เคยได้ยินผู้ใหญ่เล่ากันว่า
เดิมพระเจ้าแผ่นดินโปรดให้มีกำปั่นเงินไว้ข้างพระแท่นที่บรรทม ใบหนึ่ง
สำหรับทรงหยิบพระราชทานผู้ใด หรือใช้จ่ายการอันใดโดยลำพังพระองค์
เอง คือ ไม่ต้องบอกให้ผู้อื่นรู้ จะเป็นประเพณีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา
หรือมาขึ้นในกรุงรัตนโกสินทร์ไม่ทราบแน่ เห็นจะเรียกกันว่า **เงินข้าง
ที่** ทำนองเดียวกับเรียกเงินที่เอาตามเสด็จไปไหน ๆ ว่า **เงินท้ายที่นั่ง**
และคงแบ่งไปจากเงินพระคลังนั่นเอง ถึงรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระ
พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเก็บหอมรอมริบเงินซึ่งเป็นของส่วนพระองค์
เพิ่มขึ้นในเงินข้างที่อีกมาก สำหรับทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ และมี
เงินซึ่งเรียกกันว่า **เงินถุงแดง** สำรองไว้สำหรับใช้ในเวลายามเมืองเกิด
ยุคเข็ญ กำปั่นเงินข้างที่มีมากขึ้นหรือจะต้องเก็บในห้องหนึ่งต่างหาก
เหมือนอย่างคลัง จึงเรียกว่า **คลังข้างที่** เกิดขึ้นเมื่อรัชกาลที่ ๒ แต่ดู
เหมือนจะเรียกกันแต่ในราชสำนักฝ่ายในมาจนในรัชกาลที่ ๔ จึงเรียก
ปรากฏในทางราชการ อุทาหรณ์ที่หม่อมฉัน (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพผู้เขียน) นึกได้คือ ใช้ในหนังสือพระราชทาน
ที่วัง แก่พระเจ้าลูกยาเธอชั้นใหญ่ ในหนังสือนั้นว่า ที่วังนั้นมีได้บังคับเรียก
เอาที่โดยอำนาจราชการเหมือนอย่างสร้างวังมาแต่ก่อน ทรงซื้อด้วยเงิน
พระคลังข้างที่อันเป็นเงินของส่วนพระองค์เหมือนอย่างราษฎรซื้อขายกัน

ตามประเพณีบ้านเมือง เพราะฉะนั้น ขอให้วังนั้นเป็นสิทธิแก่พระเจ้าลูกเธอ
ตลอดลงไปจนเชื้อสาย ถ้าหากรัฐบาลจะต้องการที่วังนั้นใช้ราชการก็ให้
ซื้อตามราคาอันสมควร ที่ตั้งกรมพระคลังข้างที่ขึ้นเป็นกรมหนึ่งต่างหากนั้น
เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๕ ดูเหมือนกรมพระนราธิปฯ จะเป็นต้นคิด...”

ขออธิบายเพิ่มเติมเล็กน้อยเกี่ยวกับเงินถุงแดง คือ พระบาทสมเด็จพระนั่ง
เกล้าเจ้าอยู่หัว แต่สมัยยังเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ ทรงแต่งสำเภานำสินค้าไปขายยังประเทศ
จีนเป็นเวลาต่อเนื่องกันมาหลายปี ได้กำไรมีพระราชทรัพย์มากมาย จนพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย พระบรมชนกนาถ รับสั่งเรียกว่า เจ้าสัว แม้กระทั่งเมื่อเสวย
ราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ แล้ว ก็ยังโปรดให้ขุนนางแต่งสำเภา
ไปค้าขายอยู่ตลอดมา จึงได้เกิดเงินถุงแดง คือโลหะเงินที่เป็นเหรียญเงินต่างประเทศ
บ้าง เงินพดด้วงบ้าง ใส่ไว้ในถุงผ้าสีแดงเป็นจำนวนมาก มีรับสั่งว่าให้เก็บไว้สำหรับได้
บ้านเมือง ราวกับจะทรงพยากรณ์เห็นเหตุการณ์ที่จะบังเกิดขึ้นภายหลัง คือ วิกฤตการณ์
ร.ศ. ๑๑๒ หรือ พ.ศ. ๒๔๒๖ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประ-
เทศไทยเกิดกรณีพิพาทกับประเทศฝรั่งเศส และฝรั่งเศสเรียกร้องดินแดนฝั่งซ้ายของแม่
น้ำโขง พร้อมทั้งให้ไทยชดใช้ค่าเสียหายแก่ชาวฝรั่งเศสเป็นเงินสองล้านแฟรงค์ และยัง
ต้องวางเงินประกันเป็นจำนวนสามล้านแฟรงค์อีกด้วย เงินค่าเสียหายและค่าประกันดังกล่าว
นอกจากจะนำมาจากเงินแผ่นดินและเงินที่พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายในช่วย
กันบริจาคแล้ว ก็ยังหาเพียงพอไม่ จึงต้องนำเงินถุงแดงมาสมทบเป็นการไถ่บ้านเมือง
ตามที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเตรียมไว้ให้นั่นเอง นับเป็นพระมหา
กรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ

ครั้นถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์พระองค์นี้
ทรงระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ในการแยกใช้พระราชทรัพย์แผ่นดินกับพระราชทรัพย์ส่วน
พระองค์ ในหนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๑๑ ฉบับพิมพ์คุรุสภา
พ.ศ. ๒๕๐๔ หน้า ๒-๑๔ มีพระราชประกาศเรื่องจะพระราชทานเบี้ยหวัดพระโอรสพระ-
ธิดาในพระบวรราชวัง ทรงชี้แจงถึงความยุ่งยากในการแบ่งสรรการเงินระหว่างวังหลวง
กับวังหน้า ร่างขึ้นข้อความยังคงค้างอยู่ แต่เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่ายิ่ง แสดงถึง
ฐานะของพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ดังมีข้อความบางตอนดังนี้

“ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตแล้ว ท่าน

ผู้ใหญ่ ผู้น้อยทั้งปวงยอมให้ข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในคลังศุภรัตก่อนราชาภิเษกเดือนครึ่ง เจ้าภาชีนายอากรต่าง ๆ เอาเงินมาเพิ่มเติมให้รายละเอียดน้อยประมาณ ๑๖๐ ซึ่ง ก็ครั้งนั้นก็เพราะจัดแจงการแผ่นดิน และให้ช่างโน้นช่างนี้ต่าง ๆ ในเวลาว่างยังไม่ได้ราชาภิเษก ข้าพเจ้าไม่ให้ใช้เงินคลัง เพราะยังไม่ได้เป็นเจ้าแผ่นดิน จะใช้เงินคลังในการของตัวไม่ควร เงิน ๑๖๐ ซึ่งเศษนั้นหมดแต่ก่อนราชาภิเษก เมื่อราชาภิเษกแล้วเงินเหลืออยู่ ๑๐๐ บาท ข้าพเจ้าจึงได้มาร้องแก่กรมหลวงวงศาธิราชสนิทว่า ข้าพเจ้าเป็นเจ้าชีวิตมีเงินซึ่งเดียวเหมือนชานอกว่าเจ้าชีวิตจะมีเงินถึงซึ่ง กรมหลวงวงศาธิราชสนิทจึงปรึกษาเสนาบดีบังคับให้ชาวลักขณเงินคลังให้ข้าพเจ้าไว้ใช้สอยครั้งหนึ่ง ๑๐๐ ซึ่ง แล้วเพิ่มให้อีก ๑๐๐ ซึ่ง ด้วยตัดสินใจกันว่า เมื่อเวลาว่างเจ้าแผ่นดินที่ราชาภิเษกแล้วนั้น ข้าพเจ้าได้ออกเงินของข้าพเจ้าไปในราชการต่าง ๆ มาก ข้าพเจ้าก็เอาเงิน ๒๐๐ ซึ่งนั้น ทำทุนหากำไร ต่อมาได้ซื้อสินค้าฝากเรือไปขาย และให้มีผู้คุ้มมเอาดอกเบี้ย ภายหลังมีผู้เกื้อหนุนแต่ช่างโน้นช่างนี้อีกก็ค่อยมีทรัพย์เจริญมา เพราะตั้งแต่ราชาภิเษกแล้ว การจับจ่ายทั้งปวงใช้เงินจวดยเงินคลังตามธรรมเนียมทุกอย่าง ไม่ต้องชักเงินทุนเรือนออกใช้

“เมื่อข้าพเจ้าเป็นเจ้าแผ่นดินอยู่นี้ ข้าพเจ้าไว้ตัวเป็นผู้รักษาแผ่นดิน ไม่ได้สำคัญเงินทองพระคลังเก่าของใหม่ข้างหน้าว่าเป็นทรัพย์สินของตัวเอง ที่มีในจำนวนของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเก็บไว้ ข้าพเจ้าก็ไม่ได้เอาไปข้างไหนรวบรวมไว้สำหรับแผ่นดินตามเดิมทั้งเงินทั้งทอง ได้จ่ายไปแต่เงินรายหมื่นซึ่ง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เขียนหนังสือขอทำพระอารามที่ค้างจึงได้จ่ายไปในการพระอารามที่ค้างมา แต่แผ่นดินนั้นหมดไปบ้าง ก็และการจ่ายต่าง ๆ ตามเคยอย่างแต่ก่อน ก็ดูอย่างตามแบบบัญชีเก่าแล้วจ่ายไปทุกช่องทุกประตู ก็การจ่ายซึ่งเป็นการใหม่ ๆ คือ ยกไปเป็นเบี้ยหวัดเงินเดือนในพระบวรราชวังก็ดี เพิ่มเบี้ยหวัดเงินเดือนเจ้าต่างกรมไม่มีกรมก็จ่ายหัตถทหารขึ้นก็ดี ทำเรือรบเรือกลไฟก็ดี ทำการพระราชวังและพระนครก็ดี ข้าพเจ้าได้ปรึกษาเจ้านายผู้ใหญ่และท่านเสนาบดีเห็นพร้อมกันตั้งลงเป็นตำรา แล้วจึงได้ใช้จ่ายไป ที่ยังไม่ได้ปรึกษาก็ใช้ไปตามแบบเก่าจนทุกวันนี้”

การแยกเงินพระคลังข้างที่ออกจากเงินแผ่นดินอย่างชัดเจน

การแยกเงินค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์ออกจากเงินแผ่นดินอย่างเด็ดขาดเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ปฏิรูประบบบริหารราชการไทยจากแบบจารีตประเพณีมาเป็นแบบสากล กล่าวคือ ได้ทรงจัดตั้งคณะรัฐบาลประกอบด้วยเสนาบดีประจำกระทรวงต่าง ๆ แทนระบบจตุสดมภ์ ที่มีเพียงอัครเสนาบดี ๒ คน และเสนาบดีอีก ๔ คน เท่านั้น พร้อมกันนั้นทรงริเริ่มให้มีการใช้งบประมาณแผ่นดินเป็นทิศทางในการบริหารราชการ โปรดให้ตั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์ไว้ในงบประมาณประจำปีเป็นการแน่นอนและเปิดเผย โดยเรียกตามประเพณีเดิมว่าเงินพระคลังข้างที่ที่ปรึกษาการคลังชาวต่างประเทศถึงกับบันทึกไว้ว่า พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์พระองค์เดียวในโลกที่จำกัดพระราชอำนาจในการใช้ทรัพย์สินแผ่นดินด้วยพระองค์เอง ยิ่งกว่านั้นยังมีพระราชดำริว่า เงินพระคลังข้างที่นั้น เป็นเงินที่ปวงชนได้เต็มใจถวายเพื่อให้ทรงสามารถบริหารราชการต่อไป นับว่าเป็นเงินส่วนพระองค์โดยแท้ แต่กระนั้นก็ไม่สมควรที่จะนำเงินนี้ไปใช้จ่ายในทางที่ไม่สมควร แนวพระราชดำรินี้ได้ปรากฏให้เห็นชัดในพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่พระเจ้าลูกยาเธอ ๔ พระองค์ ซึ่งจะเสด็จไปศึกษาในทวีปยุโรปเป็นรุ่นแรก มีข้อความบางตอนดังนี้

“...๒. เงินค่าที่ใช้สอยในการเล่าเรียนกินอยู่แห่งทั้งปวงนั้นจะ
ใช้เงินพระคลังข้างที่ คือเงินที่เป็นส่วนสิทธิ์ขาดแก่ตัวพ่อเองไม่ใช่เงินที่
สำหรับจ่ายราชการแผ่นดิน เงินรายนี้ได้ฝากไว้ที่แบงก์ซึ่งจะได้มีคำสั่งให้
ราชทูตจ่าย เป็นเงินสำหรับเรียนวิชาชั้นต้น ๕ ปี ปีละ ๓๒๐ ปอนด์ เงิน
๑,๖๐๐ ปอนด์ สำหรับเรียนวิชาชั้นหลังอีก ๕ ปี ๆ ละ ๔๐๐ ปอนด์ เงิน
๒,๐๐๐ ปอนด์ รวมเป็นคนละ ๓,๖๐๐ ปอนด์ จะได้รู้วิชาเสร็จสิ้นอย่างช้าใน
๑๐ ปี แต่เงินนี้ฝากไว้ในแบงก์คงจะมีดอกเบี้ยมากขึ้น เหลือการเล่าเรียน
แล้วจะได้ใช้ประโยชน์ของตนเองตามชอบใจ เป็นส่วนยกให้เงินส่วนของ
ใครจะให้ลงชื่อเป็นของผู้นั้นฝากเอง แต่ในกำหนดยังไม่ถึงอายุ ๒๑ ปีเต็ม
จะเรียกเอาเงินใช้สอยเองมิได้ จะตั้งผู้จัดการแทนไว้ที่นอก ให้เป็นผู้ช่วย
จัดการไป เงินฝากไว้แห่งใดและผู้ใดเป็นผู้จัดการจะได้ทำหนังสือมอบให้
อีกฉบับหนึ่ง สำหรับที่จะได้ไปทวงเอาในเวลาต้องการได้

“การซึ่งใช้เงินพระคลังข้างที่ ไม่ใช่เงินแผ่นดินอย่างเช่นเคยจ่าย ให้เจ้านายและบุตรข้าราชการไปเล่าเรียนแต่ก่อนนั้น เพราะเห็นว่าพ่อมี ลูกมากด้วยกัน การซึ่งให้มีโอกาสและให้ทุนทรัพย์ซึ่งจะได้เล่าเรียนวิชานี้ เป็นทรัพย์มรดกอันประเสริฐดีกว่าทรัพย์เงินทองอื่น ๆ ด้วยเป็นของ ติดตัวอยู่ได้ ไม่มีอันตรายที่จะเสื่อมสูญ ลูกคนใดที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ก็ดี ถ้าไม่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดก็ดี ก็จะต้องส่งออกไปเรียนวิชาทุกคน ตลอดโอกาสที่จะเป็นไปได้ เหมือนหนึ่งได้แบ่งทรัพย์มรดกให้แก่ลูก เสมอ ๆ กันทุกคน ก็ถ้าจะใช้เงินแผ่นดินสำหรับให้ไปเล่าเรียนแก่ผู้ซึ่งไม่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด กลับมาไม่ได้ทำราชการค้ำกับเงินแผ่นดินที่ลงไป ก็จะเป็นที่ติเตียนของคนบางจำพวกว่ามีลูกมากเกินไป จนต้องใช้เงินแผ่นดินเป็นค่าเล่าเรียนมากมายเหลือเกิน แล้วซ้ำไม่เลือกเฟ้นเอาแต่ที่เฉลียวฉลาดจะได้ราชการ คนโงคนเงาก็เอาไปเล่าเรียนให้เปลืองเงิน เพราะค่าที่เป็นลูกของพ่อ ไม่อยากจะให้มีมลทินที่พุดติเตียน เกี่ยวกับความปรารถนา ซึ่งจะสงเคราะห์แก่ลูกให้ทั่วถึงโดยเที่ยงธรรมนี้จึงมิได้ใช้เงินแผ่นดิน

อีกประการหนึ่งเล่า ถึงว่าเงินพระคลังข้างที่นั่นเอง ก็เป็นเงินแผ่นดิน เหมือนกัน เว้นแต่เป็นส่วนที่ยกให้แก่พ่อใช้สอยการในด้ามมีการทำการกุศล และสงเคราะห์บุตรภรรยา เป็นต้น เห็นว่าการสงเคราะห์ด้วยเล่าเรียน ดังนี้เป็นดีกว่าอย่างอื่น ๆ จึงได้เอาเงินรายนี้ใช้เป็นการมีคุณต่อแผ่นดิน ที่ไม่ต้องแบ่งเงินแผ่นดินมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนขึ้นอีกส่วนหนึ่ง และพ้นจาก คำคัดค้านต่าง ๆ เพราะเหตุที่พ่อได้เอาเงินส่วนตัวที่พ่อได้ใช้เองนั้นออก ให้เล่าเรียน ด้วยเงินรายนี้ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดที่จะแซกแซงว่าควรใช้อย่างนั้น ไม่ควรใช้อย่างนั้นได้เลย

ฯลฯ

“๕. เงินทองที่จะใช้สอยในคำกินอยู่नु່งหม่มๆ ใช้สอยเบ็ดเสร็จ ทั้งปวง จงเขมิดเขม้ใช้แต่เพียงพอที่อนุญาตให้ใช้ อย่าทำใจโตมือสุรุ่ย-สุร่ายโดยถือตัวว่าเป็นเจ้านายมั่งมีมาก ถ้าถือว่าพ่อเป็นเจ้าแผ่นดินมีเงินทองถมไป ขอบอกเสียให้รู้แต่ต้นมือว่าถ้าผู้ใดเป็นหนี้มา จะไม่ยอมใช้หนี้ให้เลย ถ้าถ้าเป็นการจำเป็นจะต้องใช้จะไม่ใช้เปล่าโดยไม่มีโทษแก่ตัวเลย ฟังรู้เถิดว่าต้องใช้หนี้เมื่อใดก็ต้องรับโทษเมื่อนั้นพร้อมกัน อย่าเชื่อถ้อยคำผู้ใด ถ้าอย่าหมายใจว่า โดยจะใช้สุรุ่ยสุร่ายไปเหมือนอย่างเช่นคนเขาไป

แต่ก่อน ๆ แต่พอเขาเป็นขุนนางเขายังใช้กันได้ไม่ว่าไรกัน ถ้าคิดตั้งนั้น
 คาคตตั้งนั้นเป็นผิดแท้ทีเดียว พ่อรักลูกจริงแต่ไม่รักลูกยก่างชนิดนั้นเลย
 เพราะรู้เป็นแน่ว่าถ้าจะรักยก่างนั้นตามใจยก่างนั้น จะไม่เป็นการมีคุณกัน
 ไດแก่ตัวลูกผู้ได้รับความรักนั้นเลย เพราะจะเป็นผู้ไม่ได้วิชาที่ปรารถนาจะ
 ให้ได้ จะไปได้แต่วิชาที่จะทำให้เสียชื่อเสียง และได้ความรอนใจอยู่เป็น
 นิจ จงนึกไว้เสมอว่าเงินทองที่แลเห็นมาก ๆ ไม่ได้เป็นของที่หามาโดยง่าย
 เหมือนเวลาที่จ่ายไปง่ายนั้นเลย เงินที่ส่วนตัวได้รับเบี้ยหวัดเงินกลางป้อมอยู่
 เสมอนั้น ก็ตัวเขาเคยเป็นลูกพ่อ ส่วนเงินที่พ่อได้ถูกลูกได้เพราะพ่อมัน ก็
 เพราะอาศัยที่พ่อเป็นผู้นำทำนุบำรุงรักษาบ้านเมือง และราษฎรผู้เป็น
 เจ้าของทรัพย์นั้นก็เจสึ่กระเรียรายกันมาให้ เพื่อจะให้เป็นการกำลังที่จะหาความ
 สุขค้มกับค่าที่เหน็ดเหนื่อยที่ต้องรับการ ในตำแหน่งอันสูง คือเป็นผู้รักษา
 ความสุขของเขาทั้งปวง เงินนั้นไม่ควรจะมาจำหน่ายในการที่ไม่เป็นประ
 โยชน์ไม่เป็นเรื่องและเป็นการไม่มีคุณ กลับให้โทษแก่ตัวเองต้องใช้แต่ใน
 การจำเป็นที่จะต้องใช่ ซึ่งจะเป็นการมีคุณประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นในทาง
 ขอบธรรม ซึ่งจะเอา ไปกอบโกยใช้หนี้ให้แก่ลูกผู้ทำความชั่วจนเสียทรัพย์

ไปนั้นสมควรอยู่ๆ เพราะฉะนั้น จึงต้องว่าไม่ยอมที่จะใช้หนี้ให้ โดยว่าจะ
ต้องใช้ให้ก็ต้องมีโทษเป็นประกันมั่นใจว่าจะไม่ต้องใช้อีก เพราะเช็ดหลาย
ในโทษที่ทำนั้นจึงจะยอมใช้ให้ได้ ใช้ให้เพราะจะไม่ให้ทรัพย์สินผู้อื่นสูญเสีย
เท่านั้น ไข่จะไข่ให้โดยความรักใคร่อย่างบิดาให้บุตร เมื่อมีความยินดีต่อ
ความประพฤติของบุตรนั้นเลย เพราะฉะนั้นจึงจำไว้ตั้งใจอยู่ให้เสมอว่า
ตัวเป็นคนจน มีเงินใช้เฉอะแต่ที่จะรักษาความสุขของตัวพอสมควรเท่านั้น
ไม่มั่งมีเหมือนใคร ๆ อื่น และไม่เหมือนกับผู้ตีฝรั่งเลย ผู้ตีฝรั่งเขามั่งมีสืบ
ตระกูลกันมาด้วยได้ออกเบี้ย ค่าเช่าต่าง ๆ ตัวเองเป็นผู้ได้เงินจากราษฎร
เลี้ยง พอสมควรที่จะเลี้ยงชีวิตและรักษาเกียรติยศเท่านั้น อย่าไปอวดมั่ง
อวดมีทำเทียบเทียมให้ฟุ้งชานไปเป็นอันขาด”^{๓๖}

เงินค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์ที่เรียกว่าเงินพระคลังข้างที่นั้น ได้ถือปฏิบัติต่อมาจน
ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นระยะเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญ
กับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก การทำมาหากินของประชาชนเป็นไปอย่างฝืดเคือง รายรับ
ของราชการแผ่นดินต่ำกว่ารายจ่าย รัฐบาลต้องพยายามประหยัดทุกวิถีทาง พระบาท-
สมเด็จเจ้าอยู่หัวทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดงบประมาณเงินพระคลัง
ข้างที่ปีละ ๘ ล้านบาท ลงเหลือเพียง ๔ ล้านบาท จึงต้องทรงเขม็ดแถมค่าใช้จ่ายในราช-
สำนักอย่างเต็มที่ และผลของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕

พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

การจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ในสมัยประชาธิปไตย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว รัฐบาลได้เสนอสภาผู้แทนราษฎรตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ และต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ และฉบับที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ อันเป็นฉบับที่ใช้ถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัตินี้ได้แบ่งทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ออกเป็น ๓ ประเภท คือ ทรัพย์สินส่วนพระองค์ ทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีคำจำกัดความของทรัพย์สินแต่ละประเภทในมาตรา ๔ ไว้ดังนี้

ทรัพย์สินส่วนพระองค์ หมายความว่า ทรัพย์สินที่เป็นของพระมหากษัตริย์อยู่แล้ว ก่อนเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ หรือทรัพย์สินที่รัฐทูลเกล้าฯ ถวาย หรือทรัพย์สินที่ทรงได้มา ไม่ว่าในทางใดและเวลาใด นอกจากที่ทรงได้มาในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ รวมทั้งดอกผลที่เกิดจากบรรดาทรัพย์สินเหล่านั้นด้วย

ทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หมายความว่า ทรัพย์สินในพระมหากษัตริย์ ซึ่งใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า พระราชวัง

ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ หมายความว่า ทรัพย์สินในพระมหากษัตริย์ นอกจากทรัพย์สินส่วนพระองค์และทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดินดังกล่าวแล้ว ต่อไปนี้จะได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินแต่ละประเภทตามสมควร

พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

คำจำกัดความที่ว่า ทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดิน นั้น หมายความว่า ทรัพย์สินในพระมหากษัตริย์ซึ่งใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า พระบรมมหาราชวังและพระราชวังทั้งหลาย ฉะนั้น พระราชวัง เช่น พระราชวังบางปะอิน พระราชวังดุสิต ซึ่งมีสวนจิตรลดาเป็นส่วนหนึ่งของพระราชวังนี้ จึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น จะโอนเป็นกรรมสิทธิ์แก่บุคคลอื่นใดไม่ได้ ผู้ใดจะอ้างการครอบครองไม่ได้ หน่วยงานการที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลทรัพย์สินประเภทนี้ คือ สำนักพระราชวัง อันเป็นส่วนราชการที่มีเลขาธิการพระราชวังเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงต่อนายกรัฐมนตรีอีกชั้นหนึ่ง นอกจากสำนักพระราชวังจะเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้ว สำนักพระราชวังยังเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคด้วย มีเครื่องราชูปโภคต่าง ๆ สำหรับประกอบพระราชอิสริยยศ เครื่องราชกกุธภัณฑ์ อันมีพระมหาพิชัยมงกุฎ พระแสงขรรค์ชัยศรี เป็นต้น และราชพาหนะต่าง ๆ คือ รถพระที่นั่ง สิ่งเหล่านี้ต้องถือว่าเป็นของหลวงหรือของแผ่นดิน มิใช่สมบัติส่วนบุคคล

ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ทรัพย์สินในพระมหากษัตริย์ทุกอย่างทุกชนิดที่มีได้เป็นทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดินและทรัพย์สินส่วนพระองค์แล้ว ย่อมตกเป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ ได้กำหนดให้มีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อทำหน้าที่ปฏิบัติการดูแลรักษาและจัดหาผลประโยชน์ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยมีคณะกรรมการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มีอำนาจดูแลโดยทั่วไปในกิจการของสำนักงาน คณะกรรมการประกอบไปด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่า ๔ คน ซึ่งพระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้ง และในจำนวนนี้จะได้ทรงแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์หนึ่งคน คือ เป็นกรรมการและผู้อำนวยการด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานมีอำนาจหน้าที่ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย และมีอำนาจลงชื่อเป็นสำคัญ ผูกพันสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

รายได้จากทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่มีได้เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น รายได้จากที่ดิน อาคาร หลักทรัพย์ต่าง ๆ จะนำมาเป็นรายจ่ายได้ก็แต่เฉพาะในประเภทรายจ่ายที่ต้องจ่ายตามข้อผูกพัน คือ เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เงินรางวัล เงินค่าใช้สอย เงินการจร เงินลงทุน และรายการในการพระราชกุศล รายจ่ายเหล่านี้จะจ่ายได้ต่อเมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้วเท่านั้น

รายได้ซึ่งหักค่าใช้จ่ายตามที่กล่าวมาแล้ว จะจำหน่ายใช้สอยได้ก็แต่โดยพระมหากษัตริย์ตามพระราชอัธยาศัยทุกกรณี ถ้าหากเป็นสมัยที่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จะจ่ายได้เฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการพระราชกุศลอันเป็นสาธารณะ หรือในทางศาสนา หรือราชประเพณีที่เป็นพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์เท่านั้น

ทั้งนี้ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ทุกรายการจะโอนกรรมสิทธิ์หรือจำหน่ายได้ก็แต่เพื่อประโยชน์แก่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน หรือจะโอนหรือจำหน่ายได้เพื่อสาธารณประโยชน์อันมีกฎหมายบัญญัติให้โอนหรือจำหน่ายได้เท่านั้น อนึ่ง ทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดินก็ตี ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ก็ตี ย่อมได้รับการยกเว้นจากการเก็บภาษีอากร เช่นเดียวกับทรัพย์สินของแผ่นดิน

ทรัพย์สินส่วนพระองค์

ทรัพย์สินส่วนพระองค์ หมายถึง ทรัพย์สินที่เป็นของพระมหากษัตริย์อยู่แล้วก่อน
เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ หรือทรัพย์สินที่ทางราชการทูลเกล้าฯ ถวายเป็นรายปี หรือทรัพย์สิน
อื่น ๆ ที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย

การดูแลรักษาและการจัดหาผลประโยชน์ในทรัพย์สินส่วนพระองค์ย่อมเป็นไปตามพระราชอัธยาศัย เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้บุคคลใดเป็นผู้ดูแลรักษาและจัดหาผลประโยชน์ทรัพย์สินส่วนพระองค์ ให้นำกรัณมนตรีประกาศการแต่งตั้งในราชกิจจานุเบกษา เมื่อมีการประกาศแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์แล้ว ในกรณีทั้งปวงเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนพระองค์ ห้ามมิให้ระบุพระปรมาภิไธยหรือข้อความใด ๆ อันแสดงหรืออนุมานได้ว่า พระมหากษัตริย์เป็นคู่กรณีหรือคู่ความ ให้ระบุเพียงชื่อบุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งแล้วต่อท้ายด้วยคำว่า “ผู้จัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์” เท่านั้น หมายความว่า ประชาชนสามารถเมินิตสัมผัสหรือกรณีพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนพระองค์ได้ แต่ต้องทำกับผู้จัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์เป็นคู่กรณีหรือคู่ความเท่านั้น นอกจากนั้น ทรัพย์สินส่วนพระองค์ไม่ได้รับการยกเว้นจากการเก็บภาษีอากร เพราะเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลมิใช่ทรัพย์สินของแผ่นดิน

สำนักงานพระคลังข้างที่

ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์อีกหน่วยงานหนึ่ง คือ สำนักงานพระคลังข้างที่ ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักพระราชวัง พ.ศ. ๒๕๑๙ สำนักงานพระคลังข้างที่เป็นส่วนราชการส่วนหนึ่งของสำนักพระราชวัง โดยอยู่ต่อท้ายกองต่าง ๆ ๙ กอง มีผู้อำนวยการพระคลังข้างที่เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการและพนักงานที่ได้รับเงินเดือนจากเงินผลประโยชน์ของสำนักงานพระคลังข้างที่ ทั้งนี้มีคณะกรรมการอำนวยการพระคลังข้างที่ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้ควบคุมจากข้อมูลเมื่อมกราคม ๒๕๒๖ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการอำนวยการพระคลังข้างที่ ประกอบด้วย

๑. เลขาธิการพระราชวัง	เป็นประธานกรรมการ
๒. ราชเลขาธิการ	เป็นกรรมการ
๓. ผู้อำนวยการสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน	เป็นกรรมการ
๔. อธิบดีกรมธนารักษ์	เป็นกรรมการ
๕. พระยาบำเรอภักดิ์	เป็นกรรมการ
๖. นายสนั่น เกตุทัต	เป็นกรรมการ
๗. ผู้อำนวยการพระคลังข้างที่	เป็นกรรมการและเลขานุการ

ประวัติความเป็นมาของสำนักงานพระคลังข้างที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ตอนต้นสรุปได้ว่า ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์จะทรงกันเงินผลประโยชน์แผ่นดินจำนวนหนึ่งไว้ใช้ในกิจการส่วนพระองค์เรียกว่า เงินข้างที่ (บรรทม) เมื่อรวมกับเงินส่วนพระองค์ที่ทรงสะสมไว้มากเข้าก็กลายเป็นพระคลังข้างที่ไป ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติพระธรรมนูญหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ขึ้นเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ร.ศ. ๑๐๙ (พ.ศ. ๒๔๓๓) ได้ยกพระคลังข้างที่ซึ่งแต่เดิมมีท้าวทรงกันดารข้าราชการฝ่ายในเป็นผู้รับผิดชอบ ขึ้นเป็นกรมพระคลังข้างที่สังกัดกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ แต่ก็ยังทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามเดิม ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๓๕ โปรดเกล้าฯ ให้ยกกรมพระคลังข้างที่จากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติมาสังกัดกระทรวงมรุธาธร เมื่อกระทรวงมรุธาธรถูกยกเลิกไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ กรมพระคลังข้างที่จึงเป็นกรมอิสระ ขึ้นอยู่กับกรม

ราชเลขานุการ และกรมพระคลังข้างที่ได้เปลี่ยนฐานะเป็นสำนักงานพระคลังข้างที่ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ ตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการในสำนักพระราชวัง และสำนักงานราชเลขานุการในพระองค์ พ.ศ. ๒๔๗๘ โดยมีพระยามานรราชเสวี (ปลอด ณ สงขลา) สมุหพระคลังข้างที่ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการพระคลังข้างที่เป็นท่านแรก

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ดังกล่าวมาแล้ว คณะกรรมการพิจารณาเรื่องทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ได้ตรวจพิจารณาบัญชีทรัพย์สินและบัญชีการเงินต่าง ๆ ในปกครองของสำนักงานพระคลังข้างที่ บัญชีใด ถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ก็ได้แยกโอนไปอยู่ในสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ได้ตั้งใหม่ รวมทั้งโอนข้าราชการและพนักงานบางส่วนไปสังกัดสำนักงานใหม่นั้นด้วย ส่วนทรัพย์สินนอกจากนั้นอยู่ในความดูแลของสำนักงานพระคลังข้างที่

อำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระคลังข้างที่ในปัจจุบัน คือ ปฏิบัติราชการเกี่ยวกับเงินค่าใช้จ่ายในพระองค์พระเจ้าอยู่หัว ซึ่งรัฐบาลทูลเกล้าฯ ถวายเป็นรายปี โดยเบิกจ่ายจากเงินงบประมาณสำนักพระราชวัง ในหมวดเงินอุดหนุนงบประมาณพระมหากษัตริย์ เช่น เงินที่ทางราชการทูลเกล้าฯ ถวายเป็นปีแก่พระบรมวงศานุวงศ์ และยังมีหน้าที่ดูแลจัดหาผลประโยชน์ทรัพย์สินพระอาราม ซึ่งพระเจ้าอยู่หัวทรงรับเป็นมรดกนายกดูแลจัดหาผลประโยชน์จากกองทรัพย์สิน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือกองทรัพย์สินที่ขอพระราชทานให้อยู่ในพระราชูปถัมภ์ อันได้แก่ กองทรัพย์สินของพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ที่ไม่มีสำนักงานจัดหาผลประโยชน์ของตนเอง นอกจากนี้ยังได้ปฏิบัติงานด้านการเงินของมูลนิธิอันันตมหิตล ในฐานะที่ผู้อำนวยการพระคลังข้างที่เป็นสมุหบัญชีมูลนิธิ และปฏิบัติงานด้านการเงินของมูลนิธิเพชรรัตนสุวทนา ในฐานะที่ผู้อำนวยการพระคลังข้างที่เป็นกรรมการและเหรัญญิกของมูลนิธิ อนึ่ง ปัจจุบันผู้อำนวยการพระคลังข้างที่ยังเป็นผู้จัดการสำนักงานวัดพระศรีรัตนศาสดารามอีกด้วย

เงินที่รัฐบาลทูลเกล้าฯ ถวายแก่พระเจ้าอยู่หัวในแต่ละช่วง ๑๐ ปีนั้น ตามหลักฐานจากกองคลัง สำนักพระราชวัง มีจำนวนดังนี้ คือ พ.ศ. ๒๕๐๑ เงิน ๕ ล้านบาท พ.ศ. ๒๕๑๐ เงิน ๕ ล้านบาท พ.ศ. ๒๕๒๑ เงิน ๘ ล้านบาท และ พ.ศ. ๒๕๒๔ เงิน ๑๐ ล้านบาท ถ้าจะเทียบกับเงินที่รัฐบาลในทวีปยุโรปถวายพระมหากษัตริย์ของเขาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีจำนวนสูงกว่าของไทยชนิดที่เทียบกันไม่ได้ คือ เบลเยียม ๒ ล้านดอลลาร์ (ถ้าคิดอัตราแลกเปลี่ยน

ปัจจุบัน ดอลลาร์ละ ๒๖ บาท ก็จะเป็นเงิน ๕๒ ล้านบาท) อังกฤษหรือสหราชอาณาจักร
บริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ ๓.๖ ล้านดอลลาร์ (๙๓.๖ ล้านบาท) เดนมาร์กและเน-
เธอร์แลนด์ประเทศละ ๒.๔ ล้านดอลลาร์ (๗๒.๔ ล้านบาท) นอร์เว ๑.๕ ล้านดอลลาร์
(๓๙ ล้านบาท) สเปน ๒.๒ ล้านดอลลาร์ (๕๗.๒ ล้านบาท) สวีเดน ๑.๓ ล้านดอลลาร์
(๓๓.๔ ล้านบาท)^{๓๗} อย่างไรก็ตาม แม้พระเจ้าอยู่หัวจะได้รับถวายเงินปีจากรัฐบาลเป็น
จำนวนน้อย แต่พระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญเพื่อการศึกษา การสาธารณสุข การส่งเสริม
อาชีพของประชาชน และการอื่น ๆ เพื่อส่วนรวมตลอดจนความมั่นคงของชาติ ล้วนแล้วแต่
ต้องใช้จ่ายเงินมหาศาล เช่น กิจการของมูลนิธิอานันทมหิดล มูลนิธิสายใจไทย มูลนิธิ
ส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ มูลนิธิราชประชาสมาสัย หรือกิจการของ
สภาอากาศไทย กิจการเหล่านี้ ล้วนแต่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งจะต้องทรงสอดส่อง
สนับสนุนในด้านการเงินให้กิจการสามารถดำเนินไปได้ ด้วยเหตุที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจถึง
วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของมูลนิธิเหล่านั้น และได้เห็นได้ชื่นชมต่อผลงานของมูลนิธิ
ว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง ประชาชนจึงบริจาคเงินสมทบทุนมูลนิธิ
เหล่านั้นตามโอกาสอันสมควรอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นไปได้ก็ประสงค์จะทูลเกล้าฯ
ถวายเงินหรือทรัพย์สินต่อพระหัตถ์พระเจ้าอยู่หัว เพื่อความเป็นสิริมงคลและความเชื่อมั่นว่า
พระองค์ทรงเป็นเนืองนาบุญอันประเสริฐอันจักทำให้ท่านที่หาได้บริจาคไปแล้วเกิดดอก
ออกผลเต็มที ทรัพย์สินของเขาจักไม่สูญเปล่า เพราะพระเจ้าอยู่หัวจะได้พระราชทานแก่มูลนิธิ
ใดมูลนิธิหนึ่งตามที่เขามีเจตน์จำนง หรือในกรณีที่เป็นการทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จ
พระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ก็เป็นการแสดงว่าประชาชนเชื่อมั่นว่าพระราชกรณียกิจ
ของพระองค์นั้นเป็นเรื่องบุญเรื่องกุศลทุกกรณีไป ดังนั้น ภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นถึงประชาชน
สามัญพยายามเบียดเสียดเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายเงินตามสติกำลัง
แม้เพียง ๑๐ บาท ๒๐ บาท จึงเป็นภาพที่น่าประทับใจ แสดงถึงสายสัมพันธ์ระหว่างองค์
พระประมุขของชาติกับพสกนิกร ที่เปี่ยมไปด้วยความจงรักภักดีและศรัทธาต่อพระราช-
กรณียกิจอย่างแท้จริง

เมื่อวันอังคารที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๒๔ ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต
พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกรับคณะกรรมการเดินการกุศลวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชทาน
พระราชดำรัสแก่คณะกรรมการดังกล่าว พระราชดำรัสสองครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าในรอบปี
พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ไปเพื่อกิจการส่วนรวมอย่างใดบ้าง

คณะกรรมการเดินการกุศลวันเฉลิมพระชนมพรรษา เจ้าฟ้าฯ
ทูลเกล้าฯ ถวายเงิน เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๒๘

ทรงขอบใจและทรงย้าถึงความสามัคคีว่าถ้าคนเราทำงานแต่ผู้เดียวก็ว่าไหว หรืออาจไม่สอดคล้องกับผู้อื่น ทำให้งานนั้นไม่สมบูรณ์ ความสามัคคีจึงเป็นการเสริมกำลังของแต่ละคนให้ทำได้มากขึ้น โดยเฉพาะถ้าเป็นงานส่วนรวมของชาติก็จะทำให้มีประสิทธิภาพ ประเทศชาติแข็งแรงปลอดภัยและเจริญ จากนั้นได้รับสั่งถึงเรื่องการเงินที่ทรงรับ ๖๐ ล้านบาทว่า ทำให้ทรงสามารถนำมาช่วยค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ ที่มีถึง ๗๐ ล้านบาท ดังนั้น เมื่อนำเงินมาถวายก็จะจ่ายหมดไปทันที แต่ก็ยังต้องทรงใช้เงินส่วนพระองค์ถึง ๑๒ ล้านบาทอยู่ดี ดังที่ได้ทรงชี้แจงถึงตัวอย่างการจ่ายพระราชทรัพย์ไปว่า มีอะไรบ้าง โดยจะขออัญเชิญกระแสพระราชดำรัสทั้งองค์มาให้อ่าน ดังนี้

พระราชดำรัส

ในโอกาสที่คณะผู้จัดงานเดินการกุศลเทิดพระเกียรติ
เฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายเงินเพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย

ณ ศาลาสีดาลัย

วันอังคารที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๒๘

ขอขอบใจท่านทั้งหลายที่มาในวันนี้ และขอบใจทั้งประธาน ทั้ง
กรรมการทั้งหลายที่ได้รวบรวมเงินเพื่อการกุศลจัดงานเดินการกุศล
ในครั้งนี้ ซึ่งสำหรับเรื่องเงินนั้นก็เป็ประโยชน์มากเพราะว่ามีความจำเป็น
ที่จะใช้จ่ายไม่น้อย ส่วนจุดประสงค์ที่จะให้มีพละนามัยนี้ ก็ย่อมทราบดีว่า
ทุกคนต้องมีพละนามัยแข็งแรงเพื่อที่จะปฏิบัติงานปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ดี
ถ้าคนเราไม่มีความแข็งแรงในร่างกายจิตใจย่อมจะด้อยลงไปได้ ทำให้
งานทุกอย่างที่ทำเสียหายไปอย่างน่าเสียดาย

นอกจากนี้ การจัดงานเช่นนี้ก็รู้สึกซาบซึ้งมากที่ได้แสดงความหวัง
ดีปรารถนาดีในโอกาสวันเกิด ก็ทำให้มีกำลังใจ ข้อนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะ
ว่ากำลังใจที่ได้รับนี้ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ดีและทำให้ร่างกายแข็งแรง
ขึ้น เพราะว่าถ้ามีกำลังใจจากผู้อื่นย่อมแบ่งเบาภาระไปส่วนหนึ่ง ร่างกาย
ก็สามารถที่จะซ่อมแซมและสร้างสรรค์ขึ้นมาให้แข็งแรงปฏิบัติงานได้ อันนี้
สำหรับส่วนตัว แต่เชื่อว่างานเพื่อพละนามัยของผู้ที่มาร่วมในการเดิน และ
โดยเฉพาะผู้ที่ได้จัดการก็ได้รับผลเช่นเดียวกัน ทำให้ได้พละนามัย และ
โดยเฉพาะพละนามัยทางจิต โดยได้กำลังใจที่ดี และได้สร้างกำลังใจ
แก่ตนเอง สำคัญยิ่งขึ้นไปอีกก็คือ กำลังใจของส่วนรวม เมื่อมีการเดิน
ร่วมกันเช่นนี้ ก็ย่อมทำให้แต่ละคนมีกำลังใจเพิ่มขึ้น และสร้างความสามัคคี
ซึ่งเป็นกำลังใจสูงที่สุดที่จะมีได้ในประเทศ เพราะว่าถ้าคนเราทำงานแต่เพียง
ผู้เดียวก็วิ่วเหว่ หรือถ้าทำงานแต่ผู้เดียวก็อาจจะไม่สอดคล้องกับผู้อื่น ทำให้
งานที่ทำนั้นไม่พร้อมสมบูรณ์ ไม่ครบถ้วน ถ้ามีความสามัคคี ซึ่งคำสามัคคี
นี้ก็พูดกันอยู่เสมอว่าต้องมีความสามัคคี คำนี้ไม่ใช่เป็นคำกลวง ๆ เป็นคำที่
สำคัญ เพราะสามัคคีนั่นทำให้เสริมกำลังใจของแต่ละคนให้ทำยิ่งกว่ากำลังใจ
ที่มีคนเดียว สมมุติว่าคนเดียวมีกำลังเป็นว่าสักร้อยหน่วย กำลังของสองคน
กันนับเป็นสองร้อยหน่วย ถ้าสามคนก็สามร้อย ถ้ามากขึ้นไปอีกคูณขึ้นไป ถ้า

หากว่าดูอย่างนี้ก็จะทำให้มีกำลังมาก แต่ถ้าขาดสามัคคี กำลังของคนได้ ร้อยคน สองคน สามคน สี่คน ถ้าควรจะขึ้นเป็นสามร้อย สี่ร้อย ห้าร้อย อะไรนั้น บางทีไม่เป็นเช่นนั้น ถ้าไม่มีความสามัคคี คือถ้ามีความสามัคคี แล้วก็บวกกัน แต่ถ้าหากว่าไม่มีความสามัคคีก็อาจจะลบกัน ถ้าคนสมมุติว่า ๕ คน แต่ละคนมีกำลังร้อยรวมกัน แทนที่จะเป็นห้าร้อย จะเป็นเหลือสอง ร้อย หรืออาจจะต่ำลงไปอย่างน่ามหัศจรรย์ อาจจะเหลือห้าสิบก็ได้ อันนี้ เป็นเรื่องของจิตใจ

ถ้าเปรียบเทียบในทางแม้จะวิทยาศาสตร์ จะยกวิทยาศาสตร์ว่า ถ้า มีเช่นเครื่องส่งวิทยุ ๑ เครื่อง ออกกำลัง ๑๐ วัตต์ แล้วก็ส่งออกไปก็ได้ กำลังวิทยุที่แพร่ออกไปก็ได้ กำลังวิทยุที่แพร่ออกไปในอากาศ สามารถ ที่จะทำให้ผู้รับฟังได้ดี แต่ถ้าเรามีเครื่องวิทยุ ๑๐ วัตต์ ๒ เครื่อง แล้วเรา ส่งพร้อมกันในคลื่นเดียวกันมักจะทำให้กวนกัน แม้จะในคลื่นเดียวกัน ตั้งให้ดีให้เหมือนกันเลย ก็กำลังที่ออกไปไม่ออกมาก เพราะว่าทำให้ กวนกัน เพราะคลื่นนั้นไม่สอดคล้องกัน ไม่สามัคคี ถ้าหากว่าคลื่นนั้น สอดคล้องกันสามัคคีกัน อาจจะได้ออกกำลัง ๒ เท่าก็ได้ อันนี้อาจจะเข้าใจยาก เพราะเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ไฟฟ้า แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนก็คงเคยสังเกตว่า วงดนตรีซึ่งเป็นคลื่นวิทยุ เป็นคลื่นเหมือนกัน เป็นคลื่นเสียงไม่ใช่คลื่นวิทยุ เป็นคลื่นเสียงนั้น ถ้าหากว่าอย่างในวงดนตรีดุริยางค์ใหญ่ เขามีซอ ซอที่ ๑ ลัก ๑๕ คัน จะฟังได้ว่าเล่นพร้อมกันในเสียงเดียวกัน ถ้าเทียบเสียงได้ดี เจาะเสียงกระหึ่ม แม้จะไม่มีเสียงประสานแต่ว่าเสียงเท่ากันหมด เราก็จะ ฟังได้ว่าเสียงดังและเสียงแน่น เสียงเพราะ ถ้าหากว่าเครื่องดนตรีไม่ได้ เทียบเสียงดี อันหนึ่งเสียงเพี้ยนไปทางสูง อันหนึ่งเพี้ยนไปทางต่ำ หรือเล่น ไม่พร้อมเพรียงกัน ฟังแล้วจะเซ็ดหู ฟังแล้วพึ่นรำง ก็จะเซ็ดพึ่น รู้สึกว่า เป็นเช่นนั้น

ฉะนั้น ถ้าหากว่าในด้านจิตใจ ในด้านการงาน ถ้าเราทำงานด้วยความ สามัคคีสอดคล้องกันประสานกันดีก็จะเป็นเพลงที่ไพเราะ ถ้าเป็นงานและ โดยเฉพาะงานของส่วนรวมของชาตินั้น ก็เป็นงานที่มีประสิทธิภาพ งานที่ ทำให้ประเทศชาติมีความแข็งแรงปลอดภัยและเจริญ อันนี้ถ้าท่านทั้งหลาย ไม่ได้สังเกตอาจจะสังเกตได้ อย่างเช่นยกตัวอย่างเรื่องดนตรี ถ้าคน

ร้องเพลงกันสองสามคนเสียงก็อาจจะดังไม่มากนัก แต่ว่าถ้าร้องกันขึ้นมาอย่างพร้อมเพียง ร้อยคน สองร้อยคน เสียงจะกระหึ่มถ้าร้องดี ฉะนั้นก็เป็นเหมือนกันในงานการของชาติบ้านเมือง ถ้าหากว่าเราสอดคล้องกันดีจะทำให้มีกำลังแข็งแรงมาก และเราต้องการกำลังนี้ที่จะรักษาประเทศชาติให้อยู่ เพราะว่าประเทศชาติของเราก็นับว่าได้นับอยู่มานาน แล้วก็ได้อาศัยมาอยู่ดีมาเป็นหลายศตวรรษก็จะเป็นที่น่าเสียดาย ถ้าจะเสียหายเพราะว่าขาดกำลังความสอดคล้องความประสานกันดีสามัคคี แหะละอันนี้ที่ถึงบอกว่าที่รายงานว่าได้รวบรวมกำลังทรัพย์มาให้เป็นจำนวน ไม่น้อยนักก็นับว่าเป็นสิ่งที่มหัศจรรย์แล้ว ได้สร้างพละนามัยให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติ ให้แก่ผู้ที่ได้ร่วมการเดินก็เป็นที่ยิ่งมหัศจรรย์อีกอย่างหนึ่ง แต่มหัศจรรย์ที่สุดก็คือ พลังของความสามัคคีที่ได้สร้าง ทั้งได้ให้เป็นพรวันเกิดก็ได้รับเอาไว้ด้วยความปลาบปลื้มก็ทำให้มีกำลังด้วย และทั้งทำให้ท่านทั้งหลายก็มีความปลาบปลื้มในตัวของตัวเอง และของส่วนรวมก็เป็นสิ่งที่สำคัญมาก

เรื่องการทำประโยชน์ต่อไป ดังที่ได้กล่าวว่าเดินด้วยแล้วก็ทำประโยชน์ด้วยอันนี้ก็เป็นสิ่งที่ดีอีกอย่าง เพราะว่ามีคนเขาค่อนข้างจะกันว่า หมู่นี้อะไร ๆ ก็เดินการกุศลจนกระทั่งรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่หวัร้อกัน หวัร้ออย่างเอ็นดู ไม่ใช่หวัร้ออย่างติเตียน แต่ว่าถ้าหากว่ามาพูดถึงกิจการที่ทำครั้งนี้ก็เดินสำหรับรวมสามัคคีก็เป็นงานที่ดี และได้ทำประโยชน์ เช่น ลอกคลอง เก็บผักตบชวา ทำความสะอาดถนน หรือกิจการอย่างอื่นนั้นก็ดียิ่งขึ้นอีกข้อนี้ก็ได้เห็นเหมือนกันว่า ทุกคนได้ร่วมกันทั้งในพระนครทั้งในต่างจังหวัด อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ชื่นชมว่าได้ร่วมกันทั้งประเทศในเวลาเดียวกัน การทำประโยชน์ไม่ใช่จะต้องทำประโยชน์ในวันสำคัญวันหนึ่งวันใดเท่านั้นเอง จะต้องทำตลอดไป แต่ว่าก็มีวันหนึ่งที่เป็นวันตัวอย่าง มาทำประโยชน์ชักชวนกันทำประโยชน์ ก็เป็นสิ่งที่ทำให้สำนึกถึงว่าแต่ละคนมีงานการของตัวเอง อย่างทางข้าราชการก็มีงานของตัวเอง ทางเอกชนต่าง ๆ ก็มีงานของตัวเอง ซึ่งต้องทำด้วยความเข้มแข็ง และต้องทำด้วยความตั้งใจที่บริสุทธิ์ นอกเหนือจากนั้นก็ต้องทำที่เรียกว่าประโยชน์สาธารณะ นอกเหนือจากหน้าที่นอกเหนือจากการงาน ก็เป็นการแสดงว่า ทุกคนมีหน้าที่ทั้งในงานของตัวเอง ในงานของชาติและในงานของส่วนรวม ในแบบที่ไม่ใช่แฉ่งงานของตัวเองแท้ ๆ แต่ช่วยกันทำ ถ้าบอกว่าความสะอาดของบ้านเมือง หรืออย่างพระนคร

ก็เป็นเรื่องของเทศบาลให้เขาทำ แต่ถ้าปล่อยให้เทศบาลเขาทำแล้วก็พวกเราไม่ช่วยเขา เขาก็ทำไม่ไหว แต่ถ้าช่วยเขาแล้วก็ช่วยกันอย่างตั้งใจจริง ๆ ทั้งทำความสะอาด ทั้งรักษาความสะอาด ทั้งป้องกันให้มีความสะอาดนั้น ก็จะเป็นการดี ฉะนั้น งานวันที่ ๒ ธันวาคมนั้น ก็เป็นตัวอย่างว่าทำอย่างนี้ซึ่งจะทำให้ดี ทำอย่างนี้เป็นตัวอย่างว่าทำให้ทุกคนมีความสุขแล้วก็สะอาดตามันก็เบิกบาน ทำให้รู้สึกภูมิใจในประเทศของเรา ในบ้านเมืองของเราว่าเรามีความเจริญ แล้วก็มีวัฒนธรรมที่ดี มีความสะอาด ความสะอาดนี้ก็ดี ในด้านสุขภาพอนามัยด้วย ก็สรุปแล้วว่า การทำประโยชน์อย่างนี้ได้ประโยชน์ นอกเหนือจากประโยชน์ที่ทำเจาะจงนั้นมากหลาย

พูดถึงเกี่ยวข้องกับประโยชน์ที่ท่านั้น ก็ขอเล่าให้ฟังว่า มีบางครั้งก็เห็นเข้าใจผิดได้เหมือนกัน มีคนเขาเห็นในวันใกล้ ๆ วันที่ ๒ นั้นนะ มีคนชะม๊กเขม้นเก็บผักตบชวา วิดน้ำออกมาจากบ่อ ก็ดูเหมือนว่าทำรวมกุศลในกุศลที่กรรมการกำลังเรียกร้องให้ทำ แต่ปรากฏว่าวิดน้ำสำหรับไปจับปลาก็ได้ อันนั้นรู้สึกไม่ใช่กุศล เพราะว่าถ้าเป็นอาชีพประมงหรืออาชีพเลี้ยงปลา เขาทำในบ่อของตัวเองก็เป็นอันว่าเป็นอาชีพของเขา แต่ว่าเขาไปทำที่อื่น เขาไปเอาผักตบชวาออก แล้วก็วิดออกมาแล้วก็จับปลาเอาไปขาย คนที่เห็นแล้วเขาก็บอกว่าห้ามไม่ให้ใครไปซื้อปลาที่เขาทำอย่างนี้ เพราะว่า เป็นมิจฉาชีพ แล้วก็ เป็นมิจฉาชีพ ๒ ข้อ คือ มิจฉาชีพอย่างที่ว่า จับปลาเนี่ย โดยมากท่านว่ากันว่าเป็นมิจฉาชีพ แต่ว่าเป็นอาชีพอย่างหนึ่งก็ไม่ร้ายแรงอะไร แต่ว่าการจับปลาของผู้อื่นนั้น มันเป็นการขโมยซึ่งถือว่าเป็นมิจฉาชีพโดยแท้ อันนี้ก็เหมือนกัน ที่พูดอย่างนี้ไม่ใช่ตำหนิตเดียวนท่านทั้งหลาย แต่ว่าเล่าให้ฟังว่าในโลกนี้มีอะไรแปลก ๆ อยู่เสมอ ถ้าหากว่าเราช่วยกันดูช่วยกันตักเตือนก็จะทำให้ชีวิตในประเทศของเรามีความบริสุทธิ์ผุดผ่องและมีมีความสุขงามยิ่ง ๆ ขึ้น ไม่ต้องให้ตำรวจไปจับ เพราะว่าตำรวจก็ไปจับไม่ได้ เวลาไปเขาก็หนีกันหมดแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เล่าให้ฟัง เพราะว่าแสดงให้เห็นว่ามีคนสวมรอย เวลาเราทำอะไรมีคนสวมรอยทั้งนั้น จะทำดีก็สวมรอย จะทำไม่ดีก็สวมรอย ถ้าหากว่าเราไม่ระวัง ไม่รอบคอบ เวลาที่เราตั้งใจดี เสร็จแล้วที่เราตั้งใจดีนั้นมีคนมาสวมรอย มาส่งเสริมบ้าง มาทำถือโอกาสบ้าง เลยกลายเป็นทำความดีบูชาโทษ เลยทำให้เสียหาย ที่พูดอย่างนี้ก็พูดเลยเถิดไปเรื่อย ๆ เพราะว่ามันคิดออกว่า งานที่น่าชื่นชมทุกอย่าง

ยังมีอะไรที่ต้องระมัดระวัง แต่ท่านทั้งหลายที่เป็นกรรมการก็ได้ป้องกันมิให้
เกิดอัมภมคฺลได้อย่างเรียกว่า ๙๙.๙ เปอร์เซนต์แล้ว ก็นับว่าดีมาก อันนี้
ที่เป็นสิ่งที่เป็นมงคลและชื่นชมอีกประการหนึ่ง

พูดถึงเงินที่ได้ให้มา แล้วก็เงินที่มีการบริจาคมาจากทั่วประเทศ
ก็รู้สึกซาบซึ้งในความตั้งใจดีของทุกคนที่ได้บริจาคจะมากหรือน้อยก็แล้วแต่
แต่ก็รวมเข้ามาแล้วก็ยังเป็นจำนวนมากทีเดียว จำนวนมากนั้นก็ต้องยอมรับว่า
ดีใจ ดีใจที่ได้รับมา เพราะว่าค่าใช้จ่ายในการทำงานก็มีมากไม่น้อย ดังที่
ได้รายงานที่กล่าวตะกี้ว่า เห็นว่าไปทำงานในด้านพัฒนาในโครงการต่าง ๆ
ก็สิ้นเปลือง นอกเหนือจากเงินที่มีอยู่ในเงินงบประมาณหรืองานประจำ
เงินของงานประจำก็มีงานพิเศษซึ่งเบิกงบประมาณไม่ได้ นอกจากนั้น
ก็ได้ช่วยเกี่ยวข้องกับสาธารณสุขอนามัยของประชาชน และเกี่ยวข้องกับ
เรื่องของการศึกษาของทั้งเยาวชนทั้งผู้ใหญ่ที่จะต้องให้ความรู้ เพื่อที่จะ
ให้เป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม ฉะนั้นก็ต้องใช้เงินมากทีเดียว
จึงขอถือโอกาสแจ้งให้ท่านทั้งหลายแล้วก็กับผู้ทีบริจาคต้งหลาย ที่ท่าน
มาวันนี้ก็เป็นเพียงจำนวนหนึ่งของผู้ที่ได้ทำงานนี้ ยังมีจำนวนอีกตั้ง ๖ ล้านคน
ประมาณ ๖ ล้านคนที่ได้ร่วมในงานนี้ด้วย ยังเข้ามาในนี้ไม่ได้ แต่ก็ต้อง
ขอฝากขอบใจทุกคนที่ได้บริจาคทั้งทรัพย์สินและได้ร่วมในงานเพื่อสร้าง
กำลังใจและสร้างความสามัคคี ตอนนั้นก็ขออนุญาตแจ้งว่า เงินที่ท่านได้มอบ
มานั้น จะบอกว่าจะนำไปใช้เป็นประโยชน์จะบอกไม่ได้ เพราะว่าเงินที่ท่าน
นำมาแล้ว ที่ท่านนำมาเมื่อครูนี้นั้นใช้หมดแล้ว อันนี้ก็จะดูเหมือนว่าแปลก
ทำไมบอกว่าใช้หมดแล้ว แต่เมื่อท่านมาแล้วก็คงอยากทราบว่าจะไปใช้
อย่างไร ก็บอกว่าใช้ไปแล้ว แล้วก็ขอได้อ่านรายการโดยสังเขป

ตะกี้ท่านผู้บัญชาการ^{๓๔} ได้อ่านรายการของเงินทางภาครับ ตอนนี
ก็ขออ่านบัญชีเงินในภาคจ่าย คือ มีค่าใช้จ่าย อันนี้ก็จ่ายไปแล้ว เพราะว่า
เป็นรายการที่เป็นของปี ๒๕๒๗ เดียวนี้ก็ปี ๒๕๒๘ แล้ว เข้ามาก็มา
ครึ่งเดือนกว่าแล้ว เกือบเดือน อันนี้เป็นสรุปว่า เงินที่ท่านได้บริจาคและ
ท่านได้จัดงานเพื่อให้มีผลขึ้นมานั้นได้จ่ายไปอย่างไร อันนี้เป็นส่วนเดียว
ที่มีค่าใช้จ่าย แล้วก็ไม่ใช่ค่าใช้จ่ายที่ประจำ หรือเรียกว่าค่าใช้จ่ายตาม
งบประมาณ งบประมาณนั้นก็หมดแล้ว ตามที่ท่านได้ทราบว่างบประมาณ

ก็จำกัด งบประมาณแผ่นดินก็จำกัดก็ถูกตัดไปด้วย บางทีก็ต้องใช้เงิน เรียกว่า เงินส่วนตัวบ้าง เงินส่วนที่มีสิทธิ์ที่จะใช้ แล้วก็เงินที่ผู้บริจาคทั้งหมดนี้ก็ไม่ครบ แต่ว่าจะให้เห็นว่าเงินที่ท่านได้นำมาในวันนี้มาจากทั่วทุกมุมของประเทศเข้ามาที่นี้แล้ว แล้วก็ออกไปอย่างไร

อันนี้มีรายการต่าง ๆ อันนี้เป็นรายการที่ไม่ครบถ้วน แต่ว่าทำมาเพื่อเป็นตัวอย่าง ว่ามีค่าเวชภัณฑ์และค่ารักษาพยาบาลในปี ๒๗ นี่เป็นสิบหกล้านแปดแสนหกหมื่นเก้าพันเจ็ดร้อยสิบเจ็ดบาทสองสตางค์ แล้วก็ยังมีพระราชทานบำรุงโรงพยาบาลและหน่วยทหารหกล้านสามแสนเจ็ดหมื่นห้าพัน แล้วก็ยังมีสำหรับนักเรียนที่ได้สงเคราะห์อยู่เป็นเงินค่าใช้จ่ายของการให้ค่าหนังสือ ค่าเบี้ยเลี้ยงหรืออะไรของเขา ซึ่งก็แต่ละคนก็ไม่มากนัก แต่รวมไปก็มาก เป็นสี่ล้านหนึ่งแสนเก้าหมื่นเก้าพันสี่ร้อยแปดสิบสองบาทห้าสิบสตางค์ต่อไปก็มีสิ่งที่เป็นเครื่องอุปโภคที่ให้ไปสำรวจไว้ตามเขตตำรวจชายแดน และตามทัพภาคต่าง ๆ เป็นเงินสามล้านสามแสนสี่หมื่นห้าพันสองร้อยหกสิบบาทห้าสิบเจ็ดสตางค์ แล้วต่อไปก็มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่ให้แก่ราษฎรเป็นเงินแปดล้านแปดแสนหนึ่งหมื่นเก้าพันหนึ่งร้อยหกสิบหกบาทเจ็ดสิบห้าสตางค์ และมีที่ให้เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ นี่ที่ให้ตำรวจทหารแปดล้านหกแสนสี่หมื่นห้าพันสามร้อยเจ็ดสิบสี่บาท ตอนนั้นก็มีการกุศลต่าง ๆ แต่ว่าในที่นี้เขาเขียนไว้ การศพ หมายความว่าคนเราเกิดแล้วก็ต้องตาย ที่ตายไปก็มีคนที่ได้ทำความดีความชอบ ก็ต้องให้ศพเขาทำให้สมเกียรติ คนอาจจะว่าคนตายแล้วเขาก็เอาไปไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามก็เป็นความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับไป เพราะว่าบางคนก็ได้ปฏิบัติงานดีเด่น แต่ว่าไม่สามารถที่จะเอาเงินมาปนกิจอะไรมาให้มาใส่ก็เลยต้องช่วยบ้าง เป็นเงินสองล้านหกแสนหนึ่งหมื่นหกพันแปดร้อยห้าสิบบาทห้าสิบสตางค์ คราวนี้ก็มีรายการอันหนึ่งที่เขียนไว้ด้วยก็อาจจะไม่เข้าใจ ทำไมต้องมาใส่ในรายการอย่างนี้ คือ การซื้อรถเป็นรถแบบอ้วน ๆ ใหญ่ ๆ ก็เป็นรถที่ถ้าผู้ติดตามดูรายการที่วิวาเวลาไปพัฒนาที่ไรก็มีกระบวนยาวมาก แล้วก็บางทีอย่างพวกตำรวจที่เขามีหน้าที่ที่จะนำกระบวน เขาก็ต้องแจ้งว่ามีรถเท่านั้นคันเท่านั้นคัน ก็ทราบว่าเป็นกระบวนยาว ส่วนตำรวจจราจรตามทางเวลาออกไปเขาบอกว่ากระบวนมีความยาวให้ระวัง คือว่าเป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะให้ระวัง ก็แจ้งอยู่เสมอว่ากระบวนมีความยาว ก็กลัวความยาว เลยไปซื้อรถมา ซื้อรถมาไ้แบบ

อ้วน ๆ ใหญ่ ๆ นั้นนะ ๓ คัน แล้ว รถข้างอีก ๒ คัน คือเวลาไปที่ไหน
อะอะอะไรก็เดี่ยวเรียกรถข้าง เพราะว่าเดี่ยวไฉนไฉนเสีย บางทีเดินทางไป
สะพานขาดก็เรียกรถข้างขึ้นมา มาทำสะพานก็เหมือนว่าเป็นฝ่ายข้างของ
กระบวน ก็ทั้งหมดรถ ๓ คัน แล้วก็รถข้างอีก ๒ คัน เป็นเงินสองล้าน
แปดพันสามร้อยหกสิบเจ็ดบาทห้าสิบหกสตางค์ แล้วก็ยังมีรายการในนี้
รายการสุดท้ายคือ รายการพัฒนาชาวเขา มีสิบเก้าล้านสี่แสนหนึ่งหมื่น
แปดพันเจ็ดร้อยยี่สิบเอ็ดบาท ในการไปทั้งหมดนี้ก็ยังมีค่าน้ำมันคือ ค่า
น้ำมันตามงบประมาณก็มีอยู่ เขาให้ค่าน้ำมันสำหรับใช้จ่ายใช้ในงานกิจการ
ประจำ แต่ว่าส่วนมากเวลาไปต่างจังหวัดโดยที่มีกระบวนยาว แล้วก็มีการกิจ
มากออกทุกวัน บางที ๒-๓ การกิจ ก็จะต้องใช้น้ำมันพิเศษขึ้นมา ก็แจกจ่าย
ออกไปอีกเป็นจำนวนหลายแสนบาท หรือจะเป็นหลายล้านบาท แต่ก็ไม่ได้
อยู่ในนี้ เขาคงไม่อยากที่จะให้มากเกินไป แล้วก็อาจจะเห็นว่าถ้ามาใส่
ในนี้จะเป็นการบอกบุญมากเกินไป เพราะว่าท่านก็นำเงินมาเป็นจำนวน
หกสิบล้านกว่าหนึ่ง ก็กลัวว่าจะเป็นการบอกบุญของเพิ่มเติม ซึ่งที่รายการ
ต่าง ๆ ที่บอกไว้นี้ ก็รวมแล้วเป็นเจ็ดสิบล้านสองแสนเก้าหมื่นเจ็ดพัน
เก้าร้อยสี่สิบบาทเก้าสิบสตางค์ ก็หมายความว่าตอนนี้ก็ยังขาดทุนอยู่

ถ้าว่าไปงบประมาณของปี ๒๗ ติดหนี้อยู่มากกว่านี้คือ ไม่ใช่
งบประมาณขอโทษ คือ งบประมาณนั้นนะถ้ามีเกินก็หมายความว่าเหลือก็
ต้องคืนคลัง ถ้าขาดก็ถูกเข้าคุกไปเลย เพราะว่าใช้เกิน แต่ว่านี่ป้องกันเข้าคุก
จึงเอาเงินที่เรียกว่าการกุศลตามอรรถาธิบายมาใช้เพื่อที่จะไม่ต้องเข้าคุก แล้วก็
เลยมีค่าใช้จ่ายดังนี้ ดังนั้นก็ที่ท่านได้นำมาหกสิบล้าน งบประมาณเกือบ
สิบล้านสามแสนที่ต้องบอกบุญต่อไป แต่ว่าอย่างนี้ก็ทำให้สบายใจ
ขึ้นมาก ที่ต้องพูดอย่างนี้ เพราะว่าถ้าหากว่าไม่บอกเดี๋ยวก็จะบอกว่า แหม
วันนี้เอาเงินมาตั้งหกสิบล้าน ซึ่งมาจากการบริจาคคนละนิดคนละหน่อย
ของชาวบ้านธรรมดา แล้วเงินนี้ไปไหน ไปทำอะไร จะไปสร้างตึกใหญ่โต
หรือเปล่าหกสิบล้านนี้ก็สร้างตึกได้ จะไปสร้างตึกที่โรงพยาบาลหรือจะไป
ทำอะไรเป็นอนุสรณ์ได้ทีเดียว แต่ว่าโดยที่ได้มีค่าใช้จ่ายดังที่ได้บรรยาย
มาอย่างนี้ ก็เห็นว่าถ้าหากมีค่าใช้จ่ายอย่างนี้ เราก็ต้องไปติดหนี้เขา จะไป
สร้างอะไรยิ่งติดหนี้ใหญ่ เพราะว่าทำให้หนี้เก่านั้นจะต้องพอกเข้าไปเรื่อย

ฉะนั้นก็ขอแจ้งให้ท่านทั้งหลายทราบ สำหรับท่านที่อยู่ก็คงจะเข้าใจว่างาน
การใด ๆ มักก็ต้องใช้มีค่าใช้จ่าย ก็ได้แจ้งค่าใช้จ่ายมาส่วนหนึ่งส่วนที่
ยังเหลือยังมีอีกมาก แต่ว่ายังพอหาผู้ที่บริจาคได้ ดังเช่นเมื่อตะกิมหยงคน
หนึ่งซึ่งอายุ ๘๒ แล้ว แต่ก็เข้ามาวันนี้แล้วก็นำเงินมาให้สำหรับการกุศลก็
เป็นจำนวนมากพอสมควร ก็นับว่าคงเป็นผู้ที่เห็นใจว่าเราจะต้องใช้เงินมาก
ก็ยังพออยู่ได้กันไปได้ แล้วก็ทำงานต่อไปได้ ฉะนั้นก็จะต้องขอขอบคุณใจผ่าน
ท่าน และขอใจใคร่ที่มีโอกาสฟัง ว่าการที่ได้จัดงานการเดินการกุศลนี้
ขอรับไว้ด้วยความปลาบปลื้ม ทั้งขอขอบคุณที่ได้ปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็น
พิเศษ แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความตั้งใจมีความรักดีต่อชาติ

นอกจากนั้น ตอนปีใหม่ก็รู้สึกว่าเป็นงานเทศกาลอย่างหนึ่ง
ที่ให้สโลให้พรกัน ก็ได้รับพรและในเวลานั้นก็ได้ให้พร คราวนี้ก็ขอย้ำพร
ให้ทุกคนได้ประสบความสำเร็จสุขในปีใหม่ต่อไป และต่อมาก็ได้มีการงาน
ซึ่งแต่เดิมตั้งใจจะทำเป็นงานภายใน ก็เป็นเรื่องถือว่าเป็นส่วนตัว คือว่า
อายุได้ถึง ๕๗ ปี ๓๓ วันนั้น คือเท่ากับพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ ๕ ซึ่ง
เป็นปู่ ท่านสวรรคตเมื่อพระชันษา ๕๗ ปี ๓๓ วัน ที่ทำเป็นส่วนตัวแท้ ๆ
นั้น เพราะว่าไม่ใช่เรื่องปลาบปลื้ม ไม่ใช่เรื่องอะไร แต่เป็นเรื่องถวายความ
กตัญญูและขอพระราชทานอนุญาต เพราะว่าท่านอายุ พุดง่าย ๆ อายุของปู่
เท่านั้น เราเป็นหลานอายุจะเลยท่านไปก็ต้องขออนุญาตท่าน จึงขออนุญาต
ท่านขึ้นหน้าท่าน ไม่ใช่จะลบหลู่ท่าน ตรงข้าม ถ้าเราอายุยืนขึ้นไป
มากขึ้นไปก็เป็นบุญของเรา และเป็นบุญที่ว่าสามารถที่จะปฏิบัติงานการ
ต่อไป และขอปฏิญาณต่อท่านว่า จะพยายามทำงานให้ดีขึ้น ด้วยความ
ซื่อสัตย์สุจริตตลอดที่จะมีชีวิตอยู่ ดังนั้นก็มีงานทำบุญเป็นภายใน แต่โดยที่
ทางการและทางประชาชนทั่วไปได้ทราบถึงวาระนั้นก็เลยได้ร่วมกันให้พร
แล้ว ก็ได้มีกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ทั้งมีรายการต่าง ๆ อันนี้ก็ซาบซึ้งอีก
เมื่อตะกี้นี้ว่ามีผู้นำเงินมาให้ก็มาให้ในโอกาสนั้น ก็เลยบอกเขาว่าปลาบปลื้ม
เพราะว่าเขาได้เคยเห็นพระพุทธเจ้าหลวงเมื่อเขาเด็ก ๆ แต่ตอนนี้มาเห็น
หลานของท่านก็รู้สึกเขาบอกว่าปลื้มใจ เลยถามเขาว่าท่านร่างกายใหญ่
หรือเปล่าอย่างไร ท่านผู้นั้นก็บอกว่าท่านดูอาจจะอ้วนกว่าและใหญ่สูง
แต่จำไม่ได้ตึก เพราะว่าท่านเมื่อได้พบยังเด็กมาก อันนี้ก็เล่าให้ฟังว่าทุกสิ่ง
ทุกอย่างมันมีความสัมพันธ์กัน แล้วก็ถ้าหากว่าเราดูในแง่ว่าชีวิตเราก็ต้อง
ทำงานเคร่งเครียดเข้มงวดด้วยตัวเอง แต่ในเวลาเดียวกันก็ต้องมีความ
กตัญญูกตเวที จะต้องมีความบันเทิง มีการฝึกฝนร่างกายมีทุกอย่างถึงจะเป็น
ผู้ที่ทำประโยชน์ได้จริง ๆ ถ้าคนเราทำงานดีแต่เครียด เคร่งเครียดอยู่
ตลอดเวลา มันก็ไม่ดีเพราะว่างานมันไม่เดิน ยิ่งงานไม่เดิน อันนี้ก็เป็น
สิ่งหนึ่งที่สำคัญ ที่ขอฝากไว้

แต่อย่างไรก็ตาม ตอนนี้ก็ขอขอบใจอีกที และขอบใจในไมตรีจิต
ของทุกคน คือว่าท่านที่มาในวันนี้จำนวนเป็นเพียงร้อย แต่ว่าเท่ากับแทนคน
เป็นจำนวนล้าน ก็ขอฝากด้วยฝากขอบใจ แล้วก็ขอให้ทุกคนมีพลานามัย

แข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็ง มีปัญญาเฉียบแหลม แล้วก็มีการทำงานด้วยความ
ร่าเริง คือว่าถ้าทำงานอย่างเคร่งเครียดไม่สนุก งานไม่ไปแล้ว ก็ยังไม่สนุก
ก็ต้องทำงานด้วยความร่าเริงหรือจะเรียกว่า ฉันทะ ความพอใจในงานให้ดี
ก็ขอให้ทุกคนได้ประสบความสำเร็จรุ่งเรือง สิ่งใดที่เป็นมงคลขอให้ได้มาถึง
สิ่งใดที่ขัดเคืองก็ขอให้ปัดเป่าไปได้ ขอทุกท่านมีความสุขเจริญรุ่งเรือง”

บทที่ ๑๒

เหนือเกล้าชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงประพาสปฏิบัติมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมและชดัตยวัตรของพระมหากษัตริย์ทุกประการ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ตลอดมาอย่างต่อเนื่องกัน นับตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่ทรงบำเพ็ญตลอดมานาน ๔๒ ปี ล้วนแต่เพื่อประโยชน์สุขของประชาราษฎรทั้งสิ้น ทรงตระหนักอยู่ในพระราชหฤทัยเสมอว่าความทุกข์ของประชาชนคือทุกข์ของพระองค์

พระเจ้าอยู่หัวทรงอาหารห่วยไวยราษฎรของพระองค์ยิ่งนัก มีน้ำพระราชหฤทัยใส่สะอาดบริสุทธิ์เปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรเพื่อทรงทราบทุกข์สุขจากปากคำของราษฎรเองเสมอมา ในการเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรภาคต่าง ๆ ทั่วทุกภาค หมุนเวียนกันไปตลอดปีในแต่ละภาค แม้แต่ท้องถิ่นทุรกันดารก็ทรงมีพระราชวิริยะอุตสาหะทรงเสด็จพระราชดำเนินโดยไม่ย่อท้อแต่ประการใด

พระเจ้าอยู่หัว ทรงค้นคิดแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะให้ราษฎรดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสุข มีกิน มีใช้ ตามควรแก่อัตภาพ เมื่อได้ทรงศึกษาข้อมูลจากสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของราษฎร จากการรับสั่งกับราษฎรอย่างเป็นกันเอง แล้วก็ทรงรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ไว้ทรงปรึกษากับข้าราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับข้อมูลและปัญหาเหล่านั้น และทรงพระราชวินิจฉัยว่า จะพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรในแต่ละพื้นที่นั้น ๆ อย่างไร

พระเจ้าอยู่หัวยังทรงแนะนำให้ราษฎรรู้จักช่วยตัวเอง ให้ร่วมมือกันปรับปรุงหมู่บ้าน ที่ตนอยู่ ให้รู้จักความสำคัญของการศึกษา ให้รู้จักรักษาสุขภาพพลานามัย และจะพระราชทาน ของใช้ที่จำเป็น เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค แก่คนยากจนในหมู่บ้าน พระราชทานอุปกรณ์ การเรียนให้แก่นักเรียน ในขบวนเสด็จฯ จะมีหน่วยแพทย์พระราชทานเดินทางล่วงหน้าไป หรือตามเสด็จไปด้วยเพื่อตรวจรักษาราษฎรที่เจ็บป่วย ผู้ที่ป่วยหนักจำเป็นต้องรับการ รักษาในโรงพยาบาลก็ทรงรับไว้เป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ โปรดเกล้าฯ ให้ทาง หน่วยแพทย์ส่งตัวเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลต่าง ๆ ตามอาการของโรคและตามแต่ ความเหมาะสมอย่างอื่น

พระราชวริยะอุตสาหะอันแรงกล้า พระขันติธรรมอันสูงล้ำ และพระเมตตาบารมี อันหาที่สิ้นสุดมิได้ ประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่าจึงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่าง ลึกซึ้งว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็น ศูนย์รวมแห่งจิตใจของประชาชนไทยทั้งประเทศ โดยแท้ ทั้งนี้เป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อราษฎรไทยล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่เปรียบมิได้

คณะกรรมการการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับมัธยมศึกษาเรื่อง “พระเจ้าอยู่หัว” ของพระราชทานพระบรมราชานุญาติอัญเชิญข้อความบางตอนจากหนังสือ พระมหากษัตริย์ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ หัวข้อเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” ที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๘ ข้อความมีดังต่อไปนี้

“...พระอาทิตย์ลับแสงลงแล้ว ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นประทับเบื้องหลังพวงมาลัยรถพระที่นั่ง ทรงออกรถไปยังที่หมาย ข้างหน้า คือ หมู่บ้านต่อไป ตามเส้นทางเสด็จฯ เมื่อทอดพระเนตรเห็น ชาวบ้านยืนคอยรับเสด็จอยู่ข้างทางเป็นกลุ่มใหญ่ และใช้ไฟนีออนมาติดตั้ง ไว้ให้สว่างไสวเป็นที่สังเกต พระองค์ท่านจะทรงหยุดรถพระที่นั่งเปิดโอกาส ให้พวกเขาได้เฝ้าฯ สมกับที่ตั้งตาตั้งใจคอยอยู่เป็นเวลานาน ชาวบ้านเหล่านี้ ได้รับพระราชทานความช่วยเหลือมาแล้วเพราะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างฝายพระราชทานแก่เขา ยังผลให้พวกเขาสามารถเพาะปลูกพืชผล จนมีรายได้เลี้ยงชีพดีขึ้น จึงพร้อมใจกันมาดักเฝ้าฯ ตามทางเสด็จฯ เพื่อ กราบบังคมทูลฯ ให้ทรงทราบว่าพระมหากรุณาธิคุณได้ลบล้างบาปเป็นผล ให้เขาสามารถปลูกพืชพันธุ์ได้มากยิ่งขึ้น ทั้งได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปตามถนนในหมู่บ้าน ทรงหยุดรับของถวาย และทรงปฏิสันถารกับราษฎรเป็นระยะ ๆ พวกชาวบ้านพากันมากราบถวายบังคมแทบพระบาท เพราะทรงพระมหากรุณาพระราชทานความช่วยเหลือแก่พวกเขา น้ำจากฝายทำให้ผลิตผลออกมามากขึ้นทำให้พวกเขามีความมั่นใจในอนาคตของตนขึ้นมา และถ้าเขาลงแรงเพิ่มขึ้น เขาก็จะมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นอีกจนสามารถพัฒนาความเป็นอยู่ในด้านอื่น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น ชาวบ้านคนหนึ่งกราบบังคมทูลฯ อวดว่า เขากำลังจะซื้อรถปิกอัพเล็ก ๆ ๑ คันเพื่อขนผลิตผลไปส่งตลาด อีกคนหนึ่งเล่าถวายว่า เขาเพิ่งจะชุดบ่อปลาเสร็จใหม่ ๆ หลังจากที่ทรงซักถามก็ได้รับความว่า บ้านของเขาอยู่ไม่ไกลจากที่ที่เฝ้าอยู่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพร้อมด้วยข้าราชการบริพารจำนวนหนึ่งมุ่งไปสู่หมู่บ้านที่มีตมิดนั้น มีแต่แสงไฟฉายวับแวมพอให้เห็นหนทางเสด็จเท่านั้น การเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมบ้านของชายผู้นั้นทำให้เขาปลาบปลื้มและภูมิใจเหลือคณา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำชาวบ้านผู้นั้นให้ทราบถึงวิธีการปรับปรุงบ่อปลาของเขาให้ถูกลักษณะยิ่งขึ้น พร้อมกับทรงมีพระราชกระแสกับข้าราชการที่เกี่ยวข้องให้ช่วยส่งพันธุ์ปลาไปให้เขาอีก ยิ่งทำให้ชาวบ้านผู้นั้นกับครอบครัวของเขาปลื้มปิติสิ้นหัวใจ หรุดตัวลงกราบแทบพระบาทด้วยแววตาที่เปี่ยมไปด้วยความหวังและความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นพ้น

“เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ กลับจากบ้านของชายผู้นั้นมารวมขบวนกัน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้กราบบังคมทูลรายงานฯ ทรงพบว่ามีคนไข้โรคคอกอยู่หลายรายด้วยกันเนื่องจากขาดไอโอดีน บางคนพอก้อนโตมากจนทำให้หายใจหรือกลืนอาหารได้ลำบาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งคนไข้ที่อาการมากเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลประจำจังหวัดอย่างรีบด่วน และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการรักษาพยาบาลโดยตลอด ส่วนผู้ที่อาการยังไม่มากก็พระราชทานยาจำพวกไอโอดีนไปรับประทาน แม้ว่าหมู่บ้านนี้จะได้รับพระราชทานความช่วยเหลือแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีราษฎรในหมู่บ้านอื่นอีกมากคนที่พระองค์ยังทรงห่วงใยอยู่ตลอดเวลา

“ขบวนรถถึงพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์เป็นเวลา ๒๒.๐๐ น. หลังจากเสวยพระกระยาหารแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จเข้าห้องทรงงาน ทรงวางแผนที่ออกศึกษาสถานที่ที่จะเสด็จฯ ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งก็คือหมู่บ้านที่ทุรกันดารอีกแห่งหนึ่ง ในวันนั้นไม่ใช่แต่ราษฎรในท้องที่ที่ห่างไกลจะรู้สึกปลาบปลื้มที่ได้ใกล้ชิดพระองค์พระประมุขของเขาเหล่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพอพระราชหฤทัยอย่างยิ่งที่ได้เห็นประชาชนของพระองค์มีความสุขสมบูรณ์ขึ้นกว่าแต่ก่อนกาล”๓๙

สมพระนามพระอิริราชเรื่อง “ภูมิพล” แท้เอย
“พลังแห่งแผ่นดิน” ดล ด้บริอน
ทรงรับราชย์โดยกมล มุ่งมั่น
ชุบชีวิตชาติซ้น พสกพันภัยผอง

(ภาคผนวกท้ายเล่ม)

ลำดับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการ
ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๑๐

วันเดือนปี	ประเทศ/นครรัฐ	นามประมุข (ในเวลานั้น)	หมายเหตุ
๑๔-๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒	สาธารณรัฐเวียดนามใต้ (ปัจจุบันคือสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม)	ประธานาธิบดี - Ngo Dinh Diem	State Visit
๔-๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	ประธานาธิบดี - Sukarno	State Visit
๒-๕ มีนาคม ๒๕๐๓	สหภาพพม่า (ปัจจุบันคือสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า)	ประธานาธิบดี - U Win Muang นายกรัฐมนตรี - Ne Win	State Visit
๑๔ มิถุนายน - ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๐๓	สหรัฐอเมริกา	ประธานาธิบดี - Dwight D. Eisenhower	State Visit
๑๔-๒๑ กรกฎาคม ๒๕๐๓	สหราชอาณาจักร	กษัตริย์ - สมเด็จพระบรมราชินีนาถ Elizabeth II นายกรัฐมนตรี - Harold Macmillan	State Visit ๒๑-๒๓ กรกฎาคม ๒๕๐๓ ประทับอยู่ ณ ประเทศ อังกฤษเป็นการส่วน พระองค์
๒๕ กรกฎาคม ๒๕๐๓ - ๒ สิงหาคม ๒๕๐๓	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	ประธานาธิบดี - Heinrich Lübke นายกรัฐมนตรี - Dr. Konrad Adenauer	State Visit
๒๒-๒๕ สิงหาคม ๒๕๐๓	สาธารณรัฐโปรตุเกส	ประธานาธิบดี - Americo Rodriguez Tomaz นายกรัฐมนตรี - Dr. Antonio de Oliveira Salazar	State Visit
๒๕-๓๑ สิงหาคม ๒๕๐๓	สหพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ (ปัจจุบันคือ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์)	ประธานาธิบดี - Max Petitpierre	State Visit
๖-๙ กันยายน ๒๕๐๓	ราชอาณาจักรเดนมาร์ก	กษัตริย์ - พระเจ้า Frederick IX นายกรัฐมนตรี - Viggo Kampmann	
๑๔-๒๑ กันยายน ๒๕๐๓	นอร์เวย์	กษัตริย์ - พระเจ้า Olav V นายกรัฐมนตรี - Einar Gerhardsen	State Visit
๒๓-๒๕ กันยายน ๒๕๐๓	สวีเดน	กษัตริย์ - พระเจ้า Gustaf VI Adolf นายกรัฐมนตรี - Tage Erlander	State Visit
๒๔ กันยายน - ๑ ตุลาคม ๒๕๐๓	สาธารณรัฐอิตาลี	ประธานาธิบดี - Giovanni Gronchi นายกรัฐมนตรี - Amintore Fanfani	State Visit
๑ ตุลาคม ๒๕๐๓	นครรัฐวาติกัน	ประมุขแห่งคริสตศาสนาจักร สมเด็จพระสันตะปาปา John XXIII	Official Visit

วันเดือนปี	ประเทศ/นครรัฐ	นามประมุข (ในเวลานั้น)	หมายเหตุ
ตุลาคม ๒๕๐๓	เบลเยียม	กษัตริย์ — สมเด็จพระราชาธิบดี Baudouin นายกรัฐมนตรี — Gaston Eyskens	State Visit
๑๑-๑๘ ตุลาคม ๒๕๐๓	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ประธานาธิบดี — Charles De Gaulle นายกรัฐมนตรี — Michel Debre	State Visit
๑๗-๑๘ ตุลาคม ๒๕๐๓	ลักเซมเบิร์ก	ผู้ครองนคร — แกรนด์ดัชเชส Charlotte นายกรัฐมนตรี — Pierre Werner	State Visit
๒๔-๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๓	เนเธอร์แลนด์	กษัตริย์ — สมเด็จพระบรมราชินีนาถ Juliana นายกรัฐมนตรี — J. De Quay	State Visit
๓-๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๓	สเปน	ประธานาธิบดี — จอมพล Francisco Franco	State Visit - ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ เสด็จเยือนศูนย์กลาง กาชาดสากลที่สวิต- เซอร์แลนด์อย่างเป็นทางการ - ๑ ธันวาคม ๒๕๐๓ เสด็จเยือนเมือง โลซานน์ ประเทศสวิต- เซอร์แลนด์ อย่างเป็นทางการ
๑๑-๒๒ มีนาคม ๒๕๐๕	สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน	ประธานาธิบดี — Mohammed Ayub Khan	State Visit
๒๐-๒๗ มิถุนายน ๒๕๐๕	สหพันธรัฐแห่งมลายา (ปัจจุบันคือประเทศมาเลเซีย)	กษัตริย์ — ยังตีเปอตวนอากง Syed Putra Jamalullail นายกรัฐมนตรี — Tunku Abdul Rahman Al-Haj	State Visit
๑๔-๒๖ สิงหาคม ๒๕๐๕	นิวซีแลนด์	ผู้สำเร็จราชการ — Viscount Cobham นายกรัฐมนตรี — Keith Holyoake	Royal Visit
๒๖ สิงหาคม — ๑๒ กันยายน ๒๕๐๕	ออสเตรเลีย	ผู้สำเร็จราชการ — Viscount De L'Isle นายกรัฐมนตรี — Robert G. Menzies	ในเวลานั้นผู้สำเร็จราชการ ป่วย จึงให้ Sir Dallas Brooks ผู้บริหารราชการ เครือจักรภพของอังกฤษ ที่ออสเตรเลียอวยการ ต้อนรับแทน
๒๗ พฤษภาคม — ๕ มิถุนายน ๒๕๐๖	ญี่ปุ่น	กษัตริย์ — สมเด็จพระจักรพรรดิ Hirohito นายกรัฐมนตรี — Hayato Ikeda	State Visit

วันเดือนปี	ประเทศ/นครรัฐ	นามประมุข (ในเวลานั้น)	หมายเหตุ
๕-๘ มิถุนายน ๒๕๐๖	สาธารณรัฐจีน	ประธานาธิบดี — Chiang Kai-shek	State Visit
๙-๑๔ กรกฎาคม ๒๕๐๖	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์	ประธานาธิบดี — Diosdado Macapagal	State Visit
๒๙ กันยายน — ๕ ตุลาคม ๒๕๐๗	สาธารณรัฐออสเตรีย	ประธานาธิบดี — Adolf Schaerf นายกรัฐมนตรี — Josef Klaus	State Visit
๒๒-๒๔ สิงหาคม ๒๕๐๙	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	ประธานาธิบดี — Heinrich Lübke นายกรัฐมนตรี — Ludwig Erhard	Official Visit
๒๙ กันยายน — ๒ ตุลาคม ๒๕๐๙	สาธารณรัฐออสเตรีย	ประธานาธิบดี — Franz Jonas นายกรัฐมนตรี — Josef Klaus	Official Visit
๒๓-๓๐ เมษายน ๒๕๑๐	อิหร่าน	กษัตริย์ — สมเด็จพระจักรพรรดิ Mohammad Reza Pahlavi Arya- mehr Shahanshah นายกรัฐมนตรี — Amir Abbas Hoveyda	State Visit
๖-๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๐ และ ๒๙-๒๙ มิถุนายน ๒๕๑๐	สหรัฐอเมริกา	ประธานาธิบดี — Lyndon B. Johnson	Official Visit ก่อนเสด็จกลับได้ทรง แวะประทับที่ประเทศ อังกฤษเป็นการส่วน พระองค์ ๔ วัน
๒๑-๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๐	แคนาดา	ผู้สำเร็จราชการ — Roland Michener นายกรัฐมนตรี — Lester B. Pearson	State Visit

เชิงอรรถ

- ๑กปร. (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๑) ไม่มีเลขหน้า.
- ๒พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิตเซอร์แลนด์,” *ววงวรรณคดี* (สิงหาคม ๒๕๕๐).
- ๓สุมาลี บำรุงสุข และคณะ, *สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี* (กรุงเทพฯ : โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑๗.
- ๔พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าสว่างวัฒนา ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชเทวี ในรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าในรัชกาลที่ ๘ ทรงสถาปนาเป็น สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวีพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า.
- ๕พระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าหญิงกัลยาณีวัฒนา ประสูติ พ.ศ. ๒๔๖๖ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ-พระองค์เจ้าในรัชกาลที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐.
- ๖พระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าชายอนันตมหิตล พระราชสมภพ พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงสถาปนาเป็นพระ-วรวงศ์เธอพระองค์เจ้าในรัชกาลที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐.
- ๗สุมาลี บำรุงสุข และคณะ, *สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี* (กรุงเทพฯ : โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑๗.
- ๘เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓.
- ๙เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๗ *เชิงอรรถ* ๓๑.
- ๑๐“พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่เยาวชนของชาติเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ” *ไทยรัฐ* (๘ มกราคม ๒๕๒๖) : ๙.
- ๑๑“บทประพันธ์สัมภาษณ์พิเศษ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา” ใน *สมเด็จพระยา ๘๔ ชันษา* (กรุงเทพฯ : กองบรรณาธิการนิตยสารรักลูก, ๒๕๒๘), หน้า ๒๙.
- ๑๒พระพี่เลี้ยง เนื่อง จินตตุล ต่อมาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน บรรดาศักดิ์ เป็นท้าวอินทสุริยาในรัชกาลที่ ๙.
- ๑๓สมลักษณ์ โตสกุล, *พระมหากษัตริย์คุณต่อประชาชนและพระราชกรณียกิจ* ใน ๒๕ ปี (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔), หน้า ๙.

๑๔ พระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๔๐.

๑๕ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการที่ทรงเคยปฏิบัติมี ๒ ประการ คือ การเสด็จพระราชดำเนินแบบที่เรียกว่า State Visit และ Official Visit State Visit เป็นการเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการในระดับประมุขของรัฐทั้งฝ่ายประเทศเจ้าภาพและอาคันตุกะ เป็นกิจกรรมระดับชาติที่มีกำหนดการต่าง ๆ เกี่ยวกับระยะเวลาและสถานที่ที่เยือนอย่างแน่นนอนเป็นทางการ ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้จัดทำโดยประสานงานกับรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีพิธีการอื่น ๆ อาทิเช่น มีรัฐพิธีในการรับและส่งอาคันตุกะเมื่อเดินทางมาถึงและเมื่อเดินทางกลับ ซึ่งประมุขฝ่ายเจ้าภาพต้องไปรับและส่งอาคันตุกะด้วย และต้องมีการจัดพิธีเลี้ยงต้อนรับ (State Banquet) จากฝ่ายเจ้าภาพ และพิธีเลี้ยงตอบแทน (Return Banquet) จากฝ่ายอาคันตุกะ ในพิธีนั้นมีการกล่าวสุนทรพจน์โดยประมุขทั้งสองฝ่ายด้วย Official Visit เป็นการเยือนอย่างเป็นทางการโดยไม่จำเป็นต้องเป็นระดับประมุขต่อประมุขไม่ต้องการต้อนรับด้วยรัฐพิธีต่าง ๆ อย่างเต็มรูปแบบ และไม่มีการจัดกำหนดการทุกรายการอย่างเป็นทางการ เช่น การเยือนแบบ State Visit.

๑๖ ดูเอกสารผนวกท้ายบทลำดับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๑๐.

๑๗ สุวิชา, “สื่อมวลชนในสหรัฐฯ รับเสด็จ” วารสารไทย ๕ (ก.ค.-ก.ย. ๒๕๒๔) : ๑๐-๑๑ อ้างจาก อาเซียนโพสต์ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๔.

๑๘ สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ, “ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ” ใน พระบาทรมีปกเกล้า, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๑๖), หน้า ๔๑.

๑๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

๒๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓-๔๔.

๒๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

๒๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๙.

๒๓ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาถือเป็นประเพณีสำคัญประการหนึ่งในการต้อนรับอาคันตุกะคนสำคัญ อย่างเช่น ประมุขของต่างประเทศที่จะต้องเชิญให้มากกล่าวสุนทรพจน์ ณ รัฐสภาแห่งชาติเป็นสถานที่ที่ทรงเกียรติสูงแห่งหนึ่งของโลก.

๒๔ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, “รายละเอียดการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรป” ใน ประมวลภาพการเสด็จ เยือน ๑๗ ประเทศ... (พระนคร : ก้าวหน้า, ๒๕๐๗).

๒๕ สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย, กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท... หน้า ๑๓๔.

๒๖ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, “รายละเอียดการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรป” ใน ประมวลภาพการเสด็จฯ เยือน ๑๗ ประเทศ... (พระนคร : ก้าวหน้า, ๒๕๐๗), หน้า ๒๔๔.

- ๒๗ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๖๕.
- ๒๘ สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ, “ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ” ใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (ธนาคารกรุงเทพ) ๒๕๑๖, หน้า ๘๓.
- ๒๙ สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย, กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท... หน้า ๙๗.
- ๓๐ บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, “พระราชกรณียกิจใน ๒๕ ปี” ใน พระมหากษัตริย์คุณต่อประชาชน... (กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, ๒๕๑๔), หน้า ๑๕๗.
- ๓๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓.
- ๓๒ สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย, กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท... หน้า ๑๑๕.
- ๓๓ กรมวิชาการ, แนวพระราชดำริแก้รัชกาล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๗), หน้า ๓๑๕-๓๑๖.
- ๓๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๗.
- ๓๕ ธานินทร์ กรัยวิเชียร พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๒๐), หน้า ๗๓.
- ๓๖ ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระกรมพระยา, คนดีที่ข้าพเจ้ารู้จัก เล่ม ๒ (กรุงเทพมหานคร : ชมรมดำรงวิทยา, ๒๕๒๗), หน้า ๙-๑๔.
- ๓๗ คนเดิม (นามปากกา), “ริมสวน”, สลนา (ธันวาคม ๒๕๒๗) : ๙๒-๙๓.
- ๓๘ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก.
- ๓๙ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษฯ, พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๔.

บรรณานุกรม

- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. “รายละเอียดการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรป” ใน “ประมวลภาพการเสด็จฯ เยือน ๑๗ ประเทศ. พระนคร : ก้าวหน้า, ๒๕๐๓.
- ชำนาญ แยมฉกา. “พระมหากษัตริย์คุณในด้านการศึกษา.” วารสารไทย. ๕ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๒๔)
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. รวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. ๒๕๑๐ – ๒๕๒๐). กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, ๒๕๒๑.
- ธำนิษฐ์ กรัยวิเชียร. พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๐.
- “บทประพันธ์สัมภาษณ์พิเศษ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา” ในสมเด็จพระยา ๘๕ ชันษา. กรุงเทพฯ : กองบรรณาธิการนิตยสารรักลูก, ๒๕๒๔.
- สมลักษณ์ โตสกุล และบุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. พระมหากษัตริย์คุณต่อประชาชนและพระราชนิธิยกิจใน ๒๕ ปี. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔.
- “พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่เยาวชนของชาติ เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ.” ไทยรัฐ (๔ มกราคม ๒๕๒๖) : ๙.
- เพ็ญศรี ตึก. “นโยบายต่างประเทศของไทยตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๐” ใน ๕๐ ปี ราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๒๗.
- ภปร. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๑.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิตเซอร์แลนด์.” วงวรรณคดี (สิงหาคม ๒๕๙๐)

วิภาวดีรังสิต, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. เสด็จพระราชดำเนินสหรัฐอเมริกา พุทธศักราช ๒๕๐๓ ปากีสถาน พุทธศักราช ๒๕๐๕ และสหพันธรัฐมลายา พุทธศักราช ๒๕๐๕.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

วิลาศวงศ์ โตสกุล และบุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. พระมหากษัตริย์คุณต่อประชาชนและพระราชกรณียกิจใน ๒๕ ปี. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔.

ศึกษาธิการ, กระทรวง, กรมวิชาการ. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๔.

_____ แนวพระราชดำริแก้รัชกาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๗.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. สถิติบุคคลสำคัญ เล่ม ๒. กรุงเทพฯ, ๒๕๒๖.

สุมาลี บำรุงสุข และคณะ. สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. กรุงเทพฯ : โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และธนาคารนครหลวงไทยจำกัด, ๒๕๒๗.

สุวิชา (นามแฝง) “สื่อมวลชนในสหรัฐฯ รับเสด็จ.” วารสารไทย. ๕ (ก.ค. - ก.ย. ๒๕๒๔) ๑๐-๑๑.
หนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย, สมาคม. กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน (ม.ป.ท., ม.ป.ม.).

คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ

ที่ วก. ๔๖๑/๒๕๒๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับมัธยมศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมดังกล่าว ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการให้รางวัลหรือค่าตอบแทนผู้จัดทำหลักสูตร หนังสือ หรือคู่มือที่ใช้ในการเรียนการสอน พุทธศักราช ๒๕๒๗ ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑. อธิบดีกรมวิชาการ	ประธานกรรมการ
๒. ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	รองประธานกรรมการ
๓. พล.ต.ท. วสิษฐ เดชกุญชร	กรรมการ
๔. นายขวัญแก้ว วัชโรทัย	กรรมการ
๕. นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	กรรมการ
๖. น.ต. ถาวร ชนะภัย	กรรมการ
๗. นางรัชณี ศรีไพรวรรณ	กรรมการ
๘. นางสาวอัจฉราพร กมฺพิสมัย	กรรมการ
๙. นางสาวศุภรัตน์ เลิศพานิชกุล	กรรมการ
๑๐. นางสาวยุพิน ธาศรี	กรรมการและเลขานุการ

ให้คณะกรรมการมีอำนาจเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือมอบหมายบุคคลเพื่อร่วมในการจัดทำได้ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๒๗

(นายสมาน แสงมลิ)

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

พระเจ้าอยู่หัว

รายนามผู้จัดทำต้นฉบับหนังสือ เรื่อง “พระเจ้าอยู่หัว”

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

พล.ต.ท. วสิษฐ เดชกุญชร

นายทองต่อ กล้ายไม้ ณ อยุธยา

นายขวัญแก้ว วัชโรทัย

นายวุฒิ สุมิตร

นายถาวร ชะนะภัย

นางรัชณี ศรีไพรวรรณ

นางกรรณิรมย์ กังสนันท์

นางสาวสุกัญญา บำรุงสุข

นางสาวศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล

นางสาวอัจฉราพร กมฺพพิสมัย

นางสาวยุพิน ธาศรี

รายนามคณะบรรณาธิการ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

พล.ต.ท. วสิษฐ เดชกุญชร

นายทองต่อ กล้ายไม้ ณ อยุธยา

นายขวัญแก้ว วัชโรทัย

นายถาวร ชะนะภัย

นางรัชณี ศรีไพรวรรณ

นางสาวยุพิน ธาศรี

ผู้จัดทำรูปเล่ม

นายวิโชค มุกตามณี

นางศรารัตน์ สิงหนาท

นางสาวบังอร ชื่นฟัง

ภาพประกอบ

ช่างภาพส่วนพระองค์

ห้องสมุดศูนย์บริภัณฑ์เพื่อการศึกษา

ถ่ายสไลด์

งานเลขศิลป์ ศูนย์พัฒนาหนังสือ

ประสานงานด้านการจัดพิมพ์

นางสุภรณ์ สภาพงศ์

ห้องสมุดแห่งชาติ
ไทย

ชวนพิมพ์

๘๘ ถนนพระสุเมรุ แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๒-๒๕๖๒๕๖๖ โทรสาร ๐๒-๒๕๖๒๕๖๖ โทร. ๒๕๖๒๕๖๖ โทร. ๒๕๖๒๕๖๖

